T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER BİLİM DALI

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ALGILANMIŞ YETENEK, İLGİ VE DEĞERLERİ ÜZERİNDE GRUPLA MESLEKİ PSİKOLOJİK DANIŞMANIN ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Haktan DEMİRCİOĞLU

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin ÖNCÜ

Ankara – 2005

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmaya konu olan problem durumu, problem ve alt problemler verilmiş, bu problemlere bağlı hipotezler, sayıtlılar ve sınırlılıklar belirtilmiş, araştırma ile ilgili temel kavramlar ile araştırmanın önemi ve gerekçesi açıklanmıştır.

Problem Durumu

Meslek seçimi bireyin hayatında verdiği en önemli kararlardan biridir ve ilk mesleki planlama ilköğretimden mezun olmadan gerçekleşmektedir. İlköğretimin son sınıfında öğrenci, eğitimini genel lise veya meslek lisesi düzeyinde mi sürdüreceği; yoksa çıraklık eğitimine mi yöneleceği konusunda karar vermek zorundadır. Meslek seçimi aşamasında bireyin hem kendini tanıması hem de meslekleri tanıması sağlıklı karar vermesinde en önemli etkendir. Bireyin kendini tanıması; yetenek, beceri, ilgi, fiziksel ve kişisel özelliklerini bilmesi, geleceğe yönelik beklentilerini belirleyebilmesi demektir.

Mesleki aktivitelerin insan mutluluğunun, yaşam doyumunun, ruh sağlığının temellerinden bir olduğuna hiç kuşku yoktur(Onur, 1995). Bu açıdan bakıldığında, bireyin kendi mesleğine dair yaptığı aktiviteler, bireylerin ruh sağlığının devamını sağlayan ve mutluluğunu etkileyen bir durum olarak algılanabilir.

İnsanın meslek seçmeye ve yaptığı bu seçimi gerçekleştirme yolunda ilerlemeye karar vermesi onun tüm yaşamını etkileyen önemli bir dönüm noktasıdır. Kişinin mesleği, onun yaşam biçimini, değerlerini, toplumsal konumunu belirlemede önemli bir rol oynar. Seçilen meslekte yürütülen etkinliklerle birey, psikolojik gereksinimlerini karşılayabilme ve kendini gerçekleştirebilme olanağı bulabilir(Aydın, 1997).

Seçim yapmak üzere olan her birey er ya da geç seçimini kesinleştirerek, karar kıldığı mesleğin mensubu olacaktır. Bu noktada önemli olan bir kimsenin sahip olduğu özellikleri en çok gerektiren ve beklentilerini – arzularını en iyi biçimde karşılayacak bir mesleği seçmesidir. Seçim aşamasında bulunan bir kimsenin doğru ve yerinde karar verebilmesi için her şeyden önce ne istediğini bilmesi ve isteklerine erişebilme gücünü iyi tanıması gereklidir. Gurney(1987), bireylerin tercih ve beklentilerini kendilerini başarılı kılacak şekilde oluşturabilmeleri için yetenek, ilgi, mesleki uygunluk ve tutum gibi özelliklerini iyi tanımalarının önemi üzerinde durmuştur.

Türkiye'de, yaşamını hangi meslek alanında sürdüreceğine karar vermek üzere olan birey; ailesel, çevresel ve sosyo – ekonomik bir takım sebeplerden dolayı kendine uygun mesleği seçememektedir. Bu durum bireyin hem psikolojik hem mesleki hem de sosyal anlamda yeterli doyuma ulaşamamasına ve mutsuz olmasına sebep olmaktadır. Bununla birlikte, lise öğrencilerine seçmeyi düşündükleri meslekler sorulduğunda, uzun süredir bilinen belirli meslek grupları üzerinde bir yığılma olduğu görülmüştür. Mesleki tercihlerdeki bu yığılma durumu, bireysel farklılıkların zenginliği ile uyuşmamakta; tezat bir yapı oluşturmaktadır. Bunun sebebini ailesel, çevresel ve sosyo –ekonomik etkenlerde aramak mümkündür.

Mesleki, psikolojik ve sosyal doyuma yeterli düzeyde ulaşamamanın iş verimini düşürebileceği olasılığı göz önüne alınırsa kaybedenin aslında sadece birey olmadığı, aynı zamanda o bireyin hizmet verdiği toplumun da kaybettiği düşünülebilir.

Ekonomik kazancın yüksek olması, anne babaların isteğinin daha ağır basması, çevrenin kabul etmesi gibi nedenlerden dolayı kendine uygun olan mesleğin haricindeki bir başka mesleği seçen birey, seçtiği meslekte umduklarını bulamayabilir ve yeterli iş doyumu sağlayamayabilir.

Türkiye'de yapılan bir araştırmada sosyo – ekonomik, ailesel ve çevresel sebeplerden dolayı öğrencilerin % 90'ının en çok yetenek ve en uzun hazırlık isteyen

yukarı seviye mesleklere girmek istedikleri bulunmuştur (Tan, 1992). Türkiye'de Kuzgun(2000) yapılan diğer bir araştırmada lise öğrencilerine seçecekleri meslekler sorulmuş, tercihlerinin eskiden beri bilinen birkaç meslek üzerinde toplandığı görülmüştür. Bu durum, tercihlerdeki bu yığılmanın bireysel farklılıkların zenginliği ile uyuşmadığını gösterebilir.

Bireyin mesleğini icra etme sürecindeki gerçek doyumu sağlayabilmesi için en önemli unsurlardan bir tanesi, kendine uygun bir mesleği seçebilmesidir. Fakat son yıllarda ekonomik, ailesel ve çevresel şartların da etkisi ile birey karmaşa yaşamakta ve hangi mesleği seçeceğine karar verememektedir. Bundan dolayı, bireylerin meslek seçimlerini gerçekleştirmeden önce profesyonel anlamda yardım almaları ve mesleki psikolojik danışma sürecine dahil olmaları; kendi ilgi, yetenek ve değerlerine uygun tercihler oluşturmaları açısından yararlı olabilir.

Mesleki tercihlerin oluşturulması ve meslek seçimi süreci karmaşık bir yapı içerisinde gerçekleşen bir süreçtir. Bu karmaşık süreci bireyin ihtiyaçları, ilgileri, yetenekleri, değerleri ve kişilik özellikleri gibi psikolojik faktörlerle, ailesi, yaşanılan çevrenin özellikleri, iş olanakları, rastlantılar ve piyasadaki arz ve talep durumu gibi çok çeşitli faktörler etkilemektedir (Özgüven, 1974). Bu faktörlere bireyin beklentileri de eklenebilir.

Mesleki tercihlerin oluşturulması ve meslek seçimi sürecinin birçok faktörden etkilenen karmaşık bir süreç olmasından dolayı bireyin karar verme aşamasına geçmeden önce ilgi, yetenek ve değerlerinin farkında olması gerekir. Bu farklılığı sağlayan hizmet alanlarından biri, belki de en önemlisi mesleki psikolojik danışadır.

Toplumsal ve bireysel değerler insan yaşamının önemli bir parçasını oluşturur. Bir değer, belirli bir insan davranışının veya yaşam amacının, bir diğerinden daha üstün olduğu yönündeki tutarlı ve derin inançtır(Dökmen, 2005). Bu açıdan bakıldığında birey, yaşamsal amaçlarını iyi belirleyebilmeli ve diğerinden daha üstün tuttuğu değeri ya da değerleri fark edebilmelidir. Bu durum bireyin kendine uygun mesleği seçmesinde ona yardımcı olabilir.

İnsanın mesleği, mesleğine uyumu, meslekteki başarısı ve meslektaşları ile geçimi onun ruh sağlığı üzerinde oldukça etkili olmaktadır. Mesleğinde başarılı olmayan ve mesleğini sevmeyen bir kimsenin kendi yaşamında gerçek bir mutluluğa erişmesi güçtür. Seçilen bir meslek kişinin ekonomik yaşantısını etkileyeceği gibi devamlı ilişkide bulunduğu insanların kimler olacağını hatta eş seçimini de etkileyecektir. Bu nedenle meslek seçimine yönelik verilen karar, insanın yaşamı boyunca verebileceği en önemli kararlardan biridir. Bu kararın hem isabetli bir biçimde verilmesi hem birey hem de toplum için bir zorunluluktur(Durlanık,1998). Bu açıdan bakıldığında, bireyin isabetli bir meslek seçimi yapabilmesi için profesyonel anlamda bir yardım alması gerekli görülebilir.

Modern eğitimin temelleri arasındaki varoluşçuluk öğretisine göre, evrende kendi varlığını kendi yaratan tek canlı insandır, diğer canlılar "Varoluş Bilinci"nden yoksundur. Örneğin, ağaç ağaçlığını kendisi yapmaz ama insan insanlığını kendisi yapar ve nasıl yaparsa öylece varolur, değerini kendisi yaratır, yolunu kendisi seçer (Geçtan, 1974). Yolunu kendisi seçerek kendini gerçekleştirme yolunda ilerleyecek bireyin kendisine uygun mesleği seçememesi, bir noktada varoluşunu gerçekleştirme yolunu hatalı seçtiği anlamına gelebilir.

İnsan ihtiyaçları çok çeşitlidir ve bu ihtiyaçların önem sırası da kişiden kişiye değişiklik göstermektedir. İnsanlar tüm faaliyetlerinde olduğu gibi mesleki faaliyetlerinin sonunda da ihtiyaçlarının giderilmesi ve doyuma ulaşma beklentisi içerisindedirler(Kuzgun, 1995).

Özgüven'e göre (1974) meslek sadece para kazanma yolu değil, aynı zamanda bireyin kendini gerçekleştirme yoludur. Bireyler, diğer çeşitli etkinliklerle birlikte mesleki etkinlikler yolu ile psikolojik gereksinimlerini karşılamaya ve kendini gerçekleştirmeye çalışır.

Köknel(1998) yaşamı "bir meslek seçme eylemi" olarak tanımlamıştır. Ona göre çalışma yaşamında zorlanmadan olumsuzluklardan korunma ve kurtulmanın en

etkili önlemi insanın kişilik yapısı, yetenek ve becerilerinin yaptığı işle uyumlu olmasıdır. Bunun gerçekleşebilmesi de bireyin kendi için doğru olan mesleği seçebilmesine bağlıdır. Yine Köknel(1998) sevilmeyen bir mesleğin seçiminin bireyi yaşama küstürebileceğinden bahsetmiştir. Ona göre, doğru bir mesleği seçebilmek için birey kendini iyi tanımalıdır.

Rogers'a(2003) göre, kendini gerçekleştirme, gizil güçleri geliştirme ve tam olarak fonksiyonda bulunmadır. Bu doğrultuda birey, kişilik özellikleri, ilgileri ve yeteneklerine uygun bir meslek seçtiği taktirde kendini gerçekleştirme olasılığı artacaktır.

Kuzgun'a(2003) göre, kendini ve çevresini yeterince incelememiş, önemli konularda karar verme yaşantısı geçirmemiş kişiler yol ayrımına geldikleri zaman bir otoritenin kendilerine yardımcı olmasını istemektedirler. Bazı kimseler de mesleki gelişim görevlerini zamanında yerine getirdikleri halde son aşamada, beklenmedik olaylar yüzünden o güne kadar oluşturdukları öz kavramları ile seçtikleri meslek arasında kurmuş oldukları uyumun bozulması yüzünden bir danışmanın yardımına gereksinim duyabilirler.

Bu nedenden dolayı, bireyin mesleki psikolojik danışma alarak kendine uygun mesleğe yönelmesi, onun mutlu olmasını, kendini ifade edebilmesini ve kendini gerçekleştirme sürecine olumlu katkıda bulunmasını sağlayabilir.

Türkiye'de meslek seçimini etkileyen etmenlerden özellikle ilgi, yetenek ve toplumsal faktörler üzerinde araştırmalar yapılmıştır. Ancak, bu çalışmalardan sadece birinde grupla mesleki psikolojik danışmanın meslek seçimine etkisi üzerinde durulmuştur. Bu çalışma "Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın Lise Öğrencilerinin Mesleki Tercihlerine Etkisi" konu başlığını taşımakta olup Öncü(1991) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bunun için de lise öğrencilerinin kendi ilgilerini, yeteneklerini, değerlerini ve ihtiyaçlarını tanıyarak güçlü ve zayıf yönlerini fark etmelerine; böylece gerçekçi bir benlik tasarımı geliştirmelerine, mesleklerin gerektirdiği nitelik ve sağladıkları olanaklardan haberdar olmalarına, doğru ve yerinde kararlar

verebilme güçlerini geliştirebilmelerine yardım edecek hizmetlere daha çok ihtiyaç duyulmaktadır. Bu deneysel araştırma, böyle bir ihtiyacın karşılanabilmesi için Ankara İbni Sina Lisesi'nin I. ve III. Sınıflarında okuyan farklı cinsiyetlerdeki öğrencileri kapsamına alarak; ilgi, yetenek ve değer alanları üzerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın etkisini araştırmak üzere planlanmıştır.

Problem

Grupla mesleki psikolojik danışma ve cinsiyetin, lise öğrencilerinin algılanmış yetenek, ilgi ve değer alanları üzerinde önemli düzeyde bir etkisi var mıdır ?

Alt Problemler

Araştırmanın problem cümlesinde genel çerçevesi çizilen problem durumuna şu sorularla cevap aranmaktadır;

1. Grupla mesleki psikolojik danışma ve cinsiyetin, lise öğrencilerinin algılanmış yetenek alanları üzerinde önemli düzeyde bir etkisi varmıdır?
2. Grupla mesleki psikolojik danışma ve cinsiyetin, lise öğrencilerinin algılanmış ilgi alanları üzerinde önemli düzeyde bir etkisi var mıdır?
3. Grupla mesleki psikolojik danışma ve cinsiyetin, lise öğrencilerinin algılanmış değer alanları üzerinde önemli düzeyde bir etkisi var mıdır?

Hipotezler

Araştırmanın problem ve alt problemlerine dayalı olarak belirlenen hipotezleri aşağıda ifade edilmiştir;

1.0. Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Algılanmış;

1.1. Sözel

1.2. Sayısal ve

1.3. Şekil – Uzay yetenek alanı puanlarının son test – ön test farkları puan ortalamaları arasında önemli düzeyde fark vardır.

2.0. Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Gruplardaki Kız ve Erkek Öğrencilerin Algılanmış;

2.1. Sözel

2.2. Sayısal ve

2.3. Şekil – Uzay yetenek alanı puanlarının son test – ön test farkları puan ortalamaları arasında önemli düzeyde fark vardır.

3.0. Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Algılanmış;

3.1. Temel Bilimler

3.2. Sosyal Bilimler

3.3. Canlı Varlık

3.4. Mekanik

3.5. İkna

3.6. Ticaret

3.7. İş Ayrıntıları

3.8. Edebiyat

3.9. Güzel Sanatlar

3.10. Müzik ve

3.11. Sosyal Yardım ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları puan ortalamaları arasında önemli düzeyde fark vardır.

4.0. Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Gruplardaki Kız ve Erkek Öğrencilerin Algılanmış;

4.1. Temel Bilimler

4.2. Sosyal Bilimler

4.3. Canlı Varlık

4.4. Mekanik

4.5. İkna

4.6. Ticaret

4.7. İş Ayrıntıları

4.8. Edebiyat

4.9. Güzel Sanatlar

4.10. Müzik ve

4.11. Sosyal Yardım ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları puan ortalamaları arasında önemli düzeyde fark vardır.

5.0. Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Algılanmış;

5.1. Yeteneği Kullanma

5.2. Yaratıcılık

5.3. Yarışma

5.4. İşbirliği

5.5. Değişiklik

5.6. Düzenli Yaşam

5.7. Liderlik

5.8. Kazanç ve

5.9. Ün Sahibi Olma değer alanı puanlarının son test – ön test farkları puan ortalamaları arasında önemli düzeyde fark vardır.

6.0. Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Gruplardaki Kız ve Erkek Öğrencilerin Algılanmış;

6.1. Yeteneği Kullanma

6.2. Yaratıcılık

6.3. Yarışma

6.4. İşbirliği

6.5. Değişiklik

6.6. Düzenli Yaşam

6.7. Liderlik

6.8. Kazanç ve

6.9. Ün Sahibi Olma değer alanı puanlarının son test – ön test farkları puan ortalamaları arasında önemli düzeyde fark vardır.

Sayıltılar

1. Araştırmaya katılan tüm öğrencilerin Kendini Değerlendirme Envanterini gerçek durumlarını yansıtacak şekilde cevapladıkları, samimi ve yansız oldukları kabul edilmektedir.

Sınırlılıklar

1. Araştırma, 2004 – 2005 Eğitim Öğretim yılında Sincan İbni Sina Lisesinin birinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinden seçilmiş bir grup üzerinde yapılmıştır. Bu nedenle sonuçlar, yalnızca araştırmanın yapıldığı lise birinci ve lise üçüncü öğrencilerine benzer özellikler gösteren öğrencilere genellenebilir.
2. Araştırmada bağımlı değişken olarak incelenen ilgi, yetenek ve değer; Kendini Değerlendirme Envanterinin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

Tanımlar

Meslek: Belirli bir eğitimle kazanılan, kuralları toplumca belirlenmiş ve kazanç elde etmek için yürütülen sistemli bir faaliyetler bütünüdür (Kuzgun, 1995).

Yetenek: Öğrenme, belli bir eğitimden yararlanabilme, potansiyeli performansa çevirebilme gücüdür(Kuzgun, 2003).

İlgi: Kısıtlayıcı şartlara rağmen bireyin hoşlandığı, üzerinde durup düşündüğü veya doyum sağlayarak, zevk alarak yaptığı bir nesneye oldukça sürekli bağlanma eğilimidir (Öncü, 1991).

Değer: Belirli bir insan davranışının veya yaşam amacının bir diğerinden daha üstün olduğu yönündeki tutarlı ve derin inançtır(Dökmen, 2005)

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma: Gerekli mesleki eğitimden geçmiş bir danışman tarafından birden fazla bireyin ilgi, yetenek ve ihtiyaçları ile meslekleri tanımalarında; ilgi, yetenek ve değerleri doğrultusunda potansiyellerini en iyi bir şekilde değerlendirerek kendi kişilik özelliklerine uygun mesleki tercihler yapmalarında; bir meslek alanına yönelmelerinde ve yöneldikleri meslek alanında bir meslek seçmelerinde ve seçtikleri mesleğe hazırlanmalarında bireylere yardımcı olmayı amaçlayan bireyler arası etkileşim ve iletişime dayanan bir süreçtir (Öncü, 1991).

Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Bu araştırmada, grupla mesleki psikolojik danışmanın cinsiyet ayrımı yapılmamış ve yapılmış İbni Sina Lisesi öğrencilerinin algılanmış ilgi, yetenek ve değerleri üzerindeki etkisine ilişkin bilgiler verilmektedir. Bu bilgiler İbni Sina Lisesi I. ve III. Sınıf öğrencilerinin algılanmış ilgi, yetenek ve değerleri üzerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın etkisini belirleyecek ve hizmetin işlevsel yönlerini değerlendirmeye fırsat tanıyacaktır.

Meslek, insanın yaşamını sürdürebilmesi, kendini ifade edebilmesi, çevresi tarafından kabul edilmesi ve onay görmesi, varoluşunu gerçekleştirebilmesi için gerekli olan koşullardan bir tanesidir. Bu nedenle bireyin mesleğini doğru seçmesi, yaşamını daha rahat sürdürebilmesine, kendini daha iyi ifade edebilmesine ve varoluşunu daha hızlı gerçekleştirebilmesine yardım edebilir.

Meslek, yaşam tarzını ve kalitesini etkileyen bir faktördür. Yaşam tarzını ve kalitesini etkileyen bir faktörün – yani mesleğin – bir takım sebeplerden dolayı (ailesel, çevresel, ekonomik) hatalı seçilmesi, bireyin hem psikolojisini hem de sosyal yaşantısını olumsuz etkileyebilir.

Meslek, gerek varoluşçu felsefe açısından gerekse ihtiyaçlar kuramı açısından değerlendirildiğinde kendini gerçekleştirme yolunda ilerleyen bir birey için büyük öneme sahiptir.

Kendi ilgi, yetenek ve değerlerine uygun bir mesleği seçmiş birey, yaşamında hem mesleki açıdan hem de psikolojik açıdan doyum sağlar. Doyum sağlaması da mutlu olmasına yardımcı olur. Mutlu olan insan yaşama daha olumlu bir gözle bakar.

Ailesel, çevresel ve sosyo – ekonomik bir takım sebeplerden dolayı, kendi ilgi, yetenek ve değerlerine uygun mesleği seçememiş birey, yeterli iş doyumu

sağlayamayabilir, verimli çalışamayabilir, kendini seçtiği mesleğe uygun bulmadığı için mutsuz olabilir ve karamsar düşünceler içerisine girebilir.

Temel eğitimi bitirmekte olan öğrencilerden beklenen en önemli gelişim görevi isteklerine ve olanaklarına uygun bir meslek hedefi ve bu hedefe götürecek olan basamaklardan oluşan bir yaşam planı belirlemeleridir(Kuzgun,1997). Bu açıdan bakıldığında bu çalışma, öğrencilerin kendilerine uygun mesleği tespit etmesine ve bu mesleğe ulaşabilmesi için bir yaşam planı belirlemesine yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

Gelişmiş ülkelerde, özellikle 20. yüzyılın sonlarına doğru mesleki rehberlik hizmetlerinde kısa süreli grupla mesleki psikolojik danışma, çalışma grupları gibi etkinliklere daha fazla yer verilmeye başlanmış ve bu tür kısa süreli etkinlikler önerilmiştir. Türkiye'de ise bireysel ve grupla mesleki psikolojik danışma alanındaki çalışmalar neredeyse "yok" denecek kadar azdır.

Türkiye'de meslek seçimini etkileyen etmenlerden özellikle ilgi, yetenek ve toplumsal faktörlerle ilgili araştırmalar yapılmıştır. Fakat bugüne kadar Türkiye'de yapılan araştırmalar incelendiğinde grupla mesleki psikolojik danışmanın meslek seçimine etkisi üzerinde yapılan ilk çalışma Öncü(1991) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmanın verileri ilgili evrenden 14 yıl önce toplanmış ve belirtilen çalışmada değerler üzerinde grupla mesleki psikoloji danışmanın etkisi araştırılmamıştır. Bu noktadan yola çıkarak, grupla mesleki psikolojik danışmanın Türkiye'de henüz yeni gelişmek üzere olan bir profesyonel yardım süreci olduğu söylenebilir.

Günümüzde birçok yeni mesleğin mesleki literatüre girdiği görülmektedir. Bu çalışma danışanların yeni, farklı ve kendilerine uygun olan meslekleri fark etmelerine; mesleki tercihlerini oluştururken ilgi, yetenek ve değerlerini de sürece dahil etmelerine yardımcı olmak amacıyla planlanmıştır.

Kariyer danışmanlığı olarak da adlandırılabilecek olan mesleki psikolojik danışmanın bir parçası olan grupla mesleki psikolojik danışmanın, mesleki seçim

aşamasındaki öğrencilere ne denli yardımcı olduğunu ortaya çıkarmak için yapılan bu araştırma aynı zamanda bu alandaki boşluğu doldurmak için de gerçekleştirilmiştir.

Mesleki psikolojik danışma ve rehberlik, 1900'lü yıllardan itibaren gelişen sistemli ve profesyonel bir yardım süreci olup, bu hizmetten ne yazık ki Türkiye'de yeterince yararlanılmamaktadır(Akbaba, 2002). Bu çalışma, özellikle mesleki psikolojik danışma hizmetlerinin Türkiye'de yaygınlaştırılmasına yardımcı olma amacını da bünyesinde barındırmaktadır.

Çalışmalar tamamlandığında, lise son sınıf öğrencilerinin kendi ilgi, yetenek ve değerlerine uygun meslekleri tercihte, grupla mesleki psikolojik danışma hizmetlerini düzenlemek mümkün olabilecektir. Böylece uygulanan sistemle asıl uygulanması gerekli olan sisteme geçiş için ön ayak olunabilecektir.

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, önce araştırmanın temelini oluşturan meslek seçimi kavramına ilişkin açıklamalardan sonra bu kavrama ilişkin oluşturulmuş "meslek seçimi kuramları" ve "meslek seçimi kuramları"nın son durumu hakkında bilgi verilmiştir. Ardından meslek seçimi konusunda yurt dışında ve Türkiye'de yapılmış araştırmalara yer verilmiştir

Meslek Seçimi

Bu kısımda meslek seçimi kavramlarına yönelik açıklamalara yer verilmiştir.

Çağdaş bir toplumda özgür bir bireyin önemli gelişim görevlerinden biri de mesleğini seçmesidir. Bir kimsenin herhangi bir konuda doğru bir seçme işlemi yapabilmesi ya da başka bir değişle sağlıklı karar verebilmesi için ne gibi olanaklara sahip olduğunu bilmesi gerekir. Bu işlemlerden sonra, çeşitli seçenekleri inceleyip, her birinin isteklerine ve koşullarına ne derece uygun olduğunu değerlendirmesi gerekmektedir. Çarşıya çıkmadan önce alacağı şeylerin listesini yapan ve bunlar için yeterli parası olup olmadığını yoklayan, çarşıdaki malların kalite ve fiyatlarını inceleyerek gereksinimlerine ve parasına uygun bulduklarını alan bir kimsenin davranışı buna örnek olarak gösterilebilir. Bu işlemleri dikkatli ve özenli şekilde yapmayan kimselerin hayal kırıklığı ile karşılaşmaları kaçınılmazdır (Kuzgun, 2001).

Özgüven' e (1999) göre meslek seçimi, olası meslekler ve seçenekler arasından bireyin kendisine uygun ve istenilir olan mesleği belirlemesidir. Bir süreç olarak meslek seçimi, bireyin kendisine açık meslekleri çeşitli yönleri ile değerlendirip, kendi gereksinimleri yönünden istenilir yönleri daha çok olan birine yönelmesidir.

Erikson (1963), genç yetişkinlerin kimlik arayışına karşı kimlik karmaşası krizini nasıl çözümlediğini kendi teorisinde belirtmiştir. Meslek gelişimi sürecinde bireyler, yetişkinlerden kendi mesleki ilgi ve becerilerini bilmelerini beklerler. Kimlik arayışı sürecinde genç yetişkinin mesleğini doğru seçmesi kimlik bunalımını engelleyici bir durum olarak algılanabilir. Tyler'a(Akt. Kuzgun, 2003) göre küçük yaşlarda ilgiler yaygın ve belirsizdir; yetenekler gibi ilgiler de henüz ayrışmamıştır. Küçük çocuklar her şeye karşı yaklaşma tepkisi gösterirler. İlgilerden söz edilebilmesi için ilginin ayrışması yani kişinin bazı şeylere yaklaşırken bazılarından uzaklaşması, bazı şeyleri reddetmesi gerekir. Böyle bir ayrışma 0 – 12 yaşlarına doğru gerçekleşir. Çocuk, kendini, yeteneklerini ve diğer olanaklarını tanıdıkça faaliyetlerini belli alanlara yoğunlaştırmakta ve diğer alanları ihmal etmeye; böylece giderek ilgi alanını daraltmaya başlamaktadır. Ergenlik çağına doğru edindiği değişik yaşantılar sonucunda kişinin ilgi profilinde sivrilikler belirir. Bu onun ilgilerinin ayrıştığının bir işaretidir. Ayrıca, yurt içinde ve dışında yapılan araştırmalarda öğrencilerin başarılı olabilecekleri alanlara ilişkin ilgiler geliştirmiş oldukları ortaya çıkmıştır(Akt. Öncü, 1991). Bu durum ilgileri ayrışmış bireylerin daha kolay bir meslek seçimi süreci yaşayacaklarına dair inancı kuvvetlendirir.

Spokane ve Hawks'a (1990) göre, genç yetişkinlerin yaşadıkları meslek seçimi problemlerinin birçoğunun temeli, kendileri hakkındaki karmaşayla ve kararsızlıkla ilgilidir.

Seçilen bir meslek bireyin; hayatı boyunca bir iş sahibi olup olmamasını, başarılı bir insan olup olmamasını, yaşayacağı çevrenin nitelikleri ve yerini, ailenin gelirini ve geçim tarzını, işini hoşlanarak yapıp yapmamasını, sorumluluk duygusu olan bir iş adamı olup olmamasını, hayattan genel olarak doyum sağlayıp mutlu olup olmamasını belirleyecek derecede önemlidir. O halde hayatın bu kadar önemli bir cephesinde bireye sistemli bir şekilde yardım etmek gerekir(Tan, 1992).

Özsoy'a (2002) göre meslek, insanın sadece kişisel yaşamı üzerinde değil etrafı ile olan ilişkilerinde de belirleyici bir etkiye sahiptir. İnsanın toplum içerisindeki statüsünde icra ettiği mesleğin büyük rolü olduğu göz ardı edilemez. Bu

açıdan bakıldığında meslek seçiminin, sadece kişisel yaşamı değil aynı zamanda çevresel yaşamı da etkileyen çok önemli bir durum olduğu anlaşılır.

Meslek seçimi, bireylerin belli bir yaştan sonraki yaşamlarında onların başarılı ve mutlu olarak gelişmelerini ve böylece kendilerini gerçekleştirmelerini etkileyecek en önemli olaylardan biri niteliğindedir (Kepçeoğlu, 1993). Hayatta verilen üç önemli karar öğrenim dalının seçimi, eş seçimi ve meslek seçimidir(Tan, 1992; Yeşilyaprak, 2003).

Kişinin meslek seçmesi, onun, hayatında verdiği en önemli kararlardan biridir. Mesleğini seçen bir kimse, bir ölçüde dolaylı olarak hayatını nerede, nasıl ve kimlerle sürdüreceğini de belirlemiş demektir(Binbaşıoğlu ve Binbaşıoğlu, 1992). Bu düşüncenin paralelinde Özgüven(2003), kişinin yaşamının "merslek ilişkileri" şeklinde gerçekleşeceğini belirtmiştir. Ona göre seçilen bir meslek, bireyin yaşam boyu yapacağı meşguliyetini, başarılı veya başarısız olmasını, devamlı temasta bulunacağı arkadaşlarının tümünü, eş seçimini, hayat boyu yaşayacağı çevre koşullarını ve olası çalışma yerlerini, ailenin kazancını, geçim tarzını ve işini hoşlanarak yapıp yapmamasını; dolayısıyla mutluluğunu da belirleyen önemli bir etmendir.

Kuzgun (2001), bazı gençlerin meslek seçimi gibi önemli bir kararı oluştururken bir takım gelişim görevlerini gerektiği ölçüde yerine getiremediklerini ve bu yüzden mutsuz olduklarının gözlendiğini dile getirmiştir. Kuzgun'a göre meslek seçimi kararının sağlıklı bir biçimde oluşturulmasını güçleştiren bazı etmenler vardır. Bunların bir bölümünü gençlerin çalışma dünyası ve insan nitelikleri hakkında edinmiş oldukları birtakım inançlar ve genellemeler oluşturmaktadır. Aşağıda yüksek öğrenim görmek isteyen gençlerin dile getirdiği bazı yargılar bulunmaktadır;

"Ülkemizde insanlar istedikleri mesleklere giremiyorlar"

"İnsanın toplumda saygı görmesi için, saygın bir mesleğin üyesi olması gerekir"

"Yaşam boyu sürdüreceğim mesleği seçme aşamasındayım"

"Üniversiteye bir girsem gerisi kolay"

"İnsan ancak dört yıllık bir üniversite eğitimi görürse güvenceli ve saygın bir meslek edinebilir"

"Önce iyi bir üniversiteye girmeli, hangi bölüm olduğu önemli değil"

"Sadece belli bir meslek edinmek isteyenler üniversite eğitimi görmelidir"

"Gelecekte hangi mesleğin geçerli olacağını bilmek çok önemlidir"

Tan'a(1992) göre, genel hatları itibariyle meslek seçimi ve bir mesleğe girme, insan hayatındaki psikolojik bir gelişmedir. Daha küçük yaşlardan başlayıp gelişir, daha sonra ergenlik çağında şekil kazanır, somutlaşır. Meslek seçimi yönünden büyüyüp gelişme, bedensel, zihinsel, sosyal, duygusal ve bilişsel gelişmelerle çok yakından ilişkilidir. Çocuk büyüyüp öğrendikçe, yeni ilgi alanları gelişir; bazı alanlardaki ilgilerini de derinleştirir. Yaşadıkça, öğrendikçe yeni tecrübe ve hünerler kazanır. Çevresindeki ve hayatındaki yetişkinlerin çalışmalarını gözlemler. Geliştirdiği yeni bedensel ve bilişsel hünerlerden bu uğraş hayatında nasıl yararlandığını görür, öğrenir. Bunlar, meslek kavramının ve ihtiyacının gelişmesinde temel başlangıçtır; meslek gelişmesinin ilk aşamasını oluşturur.

Ateş'e(2002) göre meslek seçimi, özellikle teknolojideki gelişmeye paralel olarak önem kazanmıştır. Endüstrileşme döneminden önceki feodal toplumlarda aile ekonomik bir birim olduğundan, çocuklar yetişirken anne – babalarının çalışmalarını izler, güçleri oranında üretime katılır ve yetişkin oldukları zaman geniş aile birimi içinde daha karmaşık görevler üstlenerek aile mesleğini sürdürürlerdi. Çocuğu mesleğe hem üretim hem de eğitim birimi olarak aile hazırlardı. Farklı bir meslek sahibi olmak pek düşünülmezdi. Ayrıca seçilecek meslek çeşidi de çok azdı. Günümüzde meslek seçimi daha önemli bir hale gelmiştir. Bireylerin, seçme özgürlüğüne sahip olmasının yanında tercihlerin çokluğu da bunda etkili olmuştur.

Hem ferdi hem de toplumsal önemine rağmen meslek seçimi sürecinde gençlerin çoğu temel eğitimi ve orta öğretimi bitirip meslek seçimi konusunda kesin bir karar verme durumunda kaldıkları zaman şaşkınlığa düşmekte ve çoğu kez bütün

hayatlarını geçirecekleri uğraşı alanlarının seçimini tesadüfe bırakmaktadırlar. Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini ve toplumun insan gücü ihtiyacını dikkate almaksızın yaptıkları tercihler hem kendilerini ve yakınlarını hayal kırıklığına uğratmakta hem de toplum kalkınması bakımından ihtiyaç duyulan insan gücünün gereksinimine uygun olmayan israflara yol açmaktadır. Öğrencinin gerçekçi olmayan seçimler yapmasında etki eden en önemli faktörlerden biri çalışma dünyasından yeterince haberdar olmayışlarıdır (Yılmaz ve Üre, 1998).

Elifti'ye (1998) göre, meslek seçme bir anda oluşan bir olgu değil, temel eğitimin başlangıcına hatta okul öncesi eğitim yaşlarına uzanan bir süreçtir. Çocuğun karşılaştığı her meslek onun zihninde nesnel olarak iz bırakır. Çocuğun çevresindeki toplumsal ve ekonomik zorunluluklar, toplumsal değerler, ailenin tutumu ve kendi – bilincinde olmasa da – geçmiş yaşantıları, alışkanlıkları, ilgileri, yetenekleri, kişilik özellikleri çeşitli yoğunluklarla kişilerin meslek seçme eğilimlerini oluşturur. Bu nedenle, henüz ilkokul çağında olan öğrencilere yönelik, mesleki alanda bilgilendirme zorunluluk haline getirilmelidir.

Binbaşıoğlu'na(2004) göre meslek seçmek, gelir sağlamayı ve belli bir refah düzeyinde bulunmayı etkilediği gibi kişinin toplumsal bir saygınlık kazanmasını da sağlar. Bu nedenle seçilecek mesleğin hem gelir getirici ve bolluk içinde yaşamayı sağlaması hem de aynı zamanda toplumsal yönden bir değer taşıması da gerekmektedir. Kişi mesleğinden hoşlanmalıdır. Zorla yapılan bir meslek kişiye hiçbir zaman doygunluk yaşatmaz.

Kulaksızoğlu'na(2001) göre meslek seçimi, kişinin hayatı boyunca yapacağı en önemli seçimlerden biridir. Birey, mesleğini seçmekle yaşayacağı çevreyi, bir anlamda ekonomik durumunu, ilişkide bulunacağı insanları da seçmiş olmaktadır.

Tan'a(1992) göre gencin uygun mesleğe hazırlanması için öncelikle birey olarak incelenmesi, ardından mesleğin incelenmesi ve bu iki duruma ait bulguların ve bilgilerin bireyle girişilen psikolojik danışma ilişkileri ortamında bir araya getirilmesinin gerekliliği üzerinde durmuştur.

Razon'a (Akt. Kulaksızoğlu, 2001) göre, ergenliğin başlarında buluğdaki hızlı büyümenin getirdiği uyum güçlükleri gençlerde ortamdan uzaklaşma ve çevreyi değiştirme arzuları doğurmakta, macera hevesi, başka yerlerde olma arzusu gibi istekler ergenlerin meslek seçiminde sağlıklı kararlar vermesini engellemektedir. Bu yüzden buluğ döneminde olanlar, meslek seçimini sağlıklı yapamayabilirler. Bu dönemde seçilen mesleklere buluğ meslekleri denilmektedir. Bu meslekler, gençlerin gözünde onları değişik çevrelerle yüzleştirecek, yeni bir yaşam biçimi verecek, bireyi yücelten mesleklerdir. Bu meslekler, kaçış meslekleri olarak da adlandırılmaktadır.

Birey için meslek sahibi olmak, yaşamını sürdürebilmek ve yaşamda duygusal yönden bir doyum sağlayabilmek için zorunluluk olurken, toplumsal yönden de bireylerin bir meslek edinerek üretime ve toplumsal yaşama katılmaları temel bir öğe olmaktadır (Elifti, 1998).

Meslek seçimi yapılırken, ülkenin şartları ve dünyanın genel durumu da hesap edilerek ona göre bir tercih yapılmalıdır (Özsoy, 2002). Meslek seçiminde gelecek perspektifinin oluşturulması kadar önemli olan diğer faktörleri Özsoy "Meslek Seçiminde Bireyin İzlemesi Gereken Yol" başlığı altında toplamıştır. Ona göre bireyin yapması gerekenler şunlardır: a) Kendisi hakkındaki bilgileri değerlendirmesi ve kendini tanımaya çalışması, b) Sağlık, görünüm, yetenekler gibi kişilik özelliklerini tanıması, c) Başarılarını değerlendirmesi, d) Aile durumunu göz önünde bulundurması, e) Geleceğe ait amaç ve hedeflerini belirlemesi, f) İlgi duyduğu meslekleri yakından tanıması, g) İlgi duyduğu mesleklerle kendi özelliklerini eşleştirmesidir.

Meslek seçimi sürecinde "Bireyin kendini tanımaya çalışması" aşamasına Kuzgun da (2001) değinmiştir. Ona göre insan her canlı gibi yaşamı boyunca bir takım gelişim evrelerinden geçer. Kişilik gelişimi; insanın toplumsallaşması, içinde yaşadığı toplumun beklentilerini yerine getirebilmesi için gerekli tutumları ve iletişim becerilerini kazanma sürecidir. Bu gelişim süreci, zihinsel ve duygusal gelişim başlıkları altında bilimsel olarak incelenmektedir. 20. asrın ortasından

itibaren bu evrelere mesleki gelişim adı verilen yeni bir boyut eklenmiştir. Mesleki gelişim, bireyin giderek karmaşıklaşan çalışma yaşamında kendine uygun bir yer edinmesi ve o ortamda kendini gerçekleştirebilmesi için gerekli davranışları geliştirme süreci olarak tanımlanabilir. Mesleki gelişim sürecinde bireyin kendini tanımaya çalışması, gelişimin olumlu ilerleyebilmesi için uygulanması gereken bir kuraldır.

Mesleki gelişim süreci, okul öncesi dönemden başlayıp meslek ömrünün sonuna kadar devam eden bir süreçtir. Bu süreç boyunca bireyin kendini tanıma açısından şu istendik davranışları geliştirmesi beklenir (Kuzgun, 2001) ;

a) Hangi işleri ne derece yapabildiğinin farkında olma, çeşitli konulardaki yeteneklerini doğru, gerçekçi ve ayrıntılı olarak değerlendirebilme.
b) Bir eğitim ortamından, bir çalışma alanından kısaca bir meslekten neler beklediğini açık net bir biçimde ifade edebilme.
c) Mevcut seçenekleri inceleme, başka seçenekler olup olmadığını araştırma.
d) Seçeneklerin her birini, istek ve beklentileri karşılama, varolan yeteneklerle ve ekonomik olanaklarla erişebilme olasılığı bakımından değerlendirme.
e) İstekleri karşılama olasılığı en yüksek görünen ve erişme olasılığı olanlara yönelme kararını verebilme.

Hoppock'a (Akt. Kaya, 1988) göre, bir kimsenin seçtiği meslek onun işinde başarılı olup olmayacağı yanında, ileride iş bulup bulamayacağını, nerede oturup kiminle evleneceğini ve kimlerle etkileşimde bulunacağını belirler. Ayrıca meslek kişinin değer yargılarını, dünya görüşünü, günlük yaşama tarzını ve alışkanlıklarını belli biçime sokan etkilere de sahiptir. Kişinin hayatına böylesine çok yönlü etkileri olan bir çalışma alanının seçilmesi, günümüzde giderek güçleşen ve karmaşıklaşan bir olay haline gelmiştir.Bunun sebeplerinden biri, kişinin kendi hayat tarzını kendisinin seçmesi ve kararlarının sorumluluğunu taşıması gerektiği görüşünün yaygınlaşmasıdır.

Hoppock(Akt. Kaya, 1988), gelecekteki işsizlik sorunlarında, meslekteki başarıda, fertlerin mesleklerinden memnun olmalarında, toplumdaki insan gücünün planlanmasında bugünkü lise öğrencilerinin meslek seçimindeki rollerinin çok önemli olduğunu özellikle belirtmektedir.

Çoğu öğrencinin, seçim yapma fırsatına sahip olduğunu ve bunu yapabilecek yeterlikte olduğunu bilmeye ihtiyacı vardır (Selçuk ve Güner, 2001). Buna bağlı olarak, bu farkındalıklarını geleceğe hazırlamada nasıl kullanabileceklerini öğrenmeleri gerekir.

Aydın(1997), meslek seçiminde sağlıklı bir karar verebilmek için bireyin her şeyden önce kendini tanıması gerektiğini ve gereksinimleri ile olanaklarını iyi bilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bunun için de bireyin yeni yaşantılara açık, savunmalardan uzak olması gerekmektedir. Aydın ayrıca, kendilerini oldukları gibi kabul etmekte zorlanan bireylerin yine kendine uygun meslek bulmada da güçlük çektiklerini; gerçek dışı mesleki hedeflere yöneldiklerini veya kronik kararsızlık hali yaşadıklarını aktarmıştır.

Kuzgun'a (2001) göre sağlıklı bir meslek kararı verebilmenin çok önemli bir koşulu, seçenekler konusunda bilgi sahibi olmaktır. Oysa gençlerin eğitim ve meslek seçenekleri hakkındaki bilgilerini yetersiz ve çok kere de yanlış olduğu gözlenmektedir. Eğitim sistemimiz, öğrencilerin çoğunu ilköğretimin sonunda bir meslek eğitimi seçmeye; bir kısmını ise bir yıl sonra alan seçmeye zorlamaktadır. Bu yaştaki seçimlerin çoğu ana babaların yönlendirmesi ile gerçekleşmektedir. Onların da bir çok seçenekten habersiz olarak bu işlemi yürüttükleri gözlenmektedir. Oysa, gençlerin geleceklerini yakından ilgilendiren bir konuda karar vermeden önce kendileri açık olanakları araştırmaya girişmeleri, eğitim ve meslek seçenekleri hakkında bilgi edinme çabası göstermeleri gerekir. Gençlerin böyle bir girişimde bulunmalarını engelleyen bazı psikolojik ve toplumsal faktörleri Kuzgun (2001) şu şekilde açıklamıştır:

1. Gencin çevresi çok dar, bilgi edinme olanakları çok kısıtlı olabilir. Bu durum özellikle kırsal kesimde yetişen gençler için geçerlidir. Bu çevrelerde polislik,

öğretmenlik, hemşirelik dışındaki meslekler için uygun örnekler de olmadığından, gençlerin seçenekleri bu ve benzeri birkaç meslek alanı ile sınırlı kalabilmektedir. Bilgi kaynaklarından haberi olmama ya da onlara ulaşma zorluğu yüzünden insanlar, yetersiz bilgi ile karar verme durumunda kalmaktadırlar.

2. Bilgi edinmeyi engelleyen diğer bir neden, kişinin korkularıdır. Seçeneklerin çokluğu, kendine güvensiz kişiyi şaşkına çevirebilmekte, kafasını karıştırabilmektedir. Böyle bir kişi değişik durumlara uyum sağlayabilmek için esnek düşünebilme gücünden yoksundur. Yeni bir seçenek, daha önce verilmiş bir karardan vazgeçmeyi gerektirebilir. Bu da yeni bir belirsizlik durumu demektir. Oysa güvensiz kişiler ancak net ve kesin durumlarda rahat edebilirler. Böyle bir kişilik yapısına sahip bireyler ne kendilerine ne de olanaklara ilişkin gerçekleri aramaya girişirler. Kendine güvenen kişiler ise araştırmanın getireceği yeni bilgilerin gelişimlerine olumlu katkıda bulunacağına inanır ve bu yolda girişimlerde bulunurlar. Bunların en önemlisini, kendini tanıma konusunda gerçekleştirilen çabalar oluşturur. Kendini tanıyan, olanaklarının sınırlarını ve gerçek isteğinin ne olduğunu bilen bir genç, önündeki seçenekleri bu ölçütler açısından değerlendirir, hatta başka seçenekler olup olmadığını araştırır. Buna karşılık, kendine ilişkin bazı gerçeklerle yüz yüze gelmekten kaçınan, kendinde çok üstün nitelikler gördüğü için üst düzey hedeflere yönelen kişi ise kurduğu hayali düzenin bozulacağı korkusu ile değişik seçenekleri araştırmaktan kaçınır, önerilen seçenekleri de mantık dışı bahanelerle reddeder. Şu halde denilebilir ki; kendini araştırma ile seçenekleri araştırma eğilimi, kişinin doğası ile barışık olmasından kaynaklanan, yeni uyarılara açık olma eğiliminin görünümüdür.

Kantarcıoğlu'na göre(1987) meslek seçimi, bireyin seçtiği alanda ileride iş bulma ihtimalini, başarılı ya da başarısız olma ihtimalini, işinden hoşlanıp hoşlanmayacağını, evlilik ve sosyal ilişkiler gibi hayatın diğer yönlerini etkileyebilir.

Sabuncuoğlu'na(1987) göre bireylerde, mesleklerini icra ederlerken elde etmek istedikleri statü ve başkaları tarafından değer verilme, saygınlık kazanma güdüsüyle birleşmektedir. Başkaları tarafından övülmek, saygı görmek, beğeni kazanmak bu güdünün sonucudur. Pelletier(Akt. Ünlüoğlu, 2000) ise herhangi bir mesleğin mensubu olmanın yararlarını "bir yere gidildiğinde rahat ilişki kurmak,

statü sahibi olmak, başkaları tarafından değerli bulunmak ve birileri tarafından gereksinim duyulan bir kimse olmak" şeklinde sıralamıştır.

Wrenn (Akt. Elifti, 1998), Üniversite düzeyinde bir araştırma yapmıştır. Wrenn'in üniversite birinci sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı araştırma sonucunda öğrencilerin % 25 – 35'inin henüz bir meslek tercihi yapmamış oldukları görülmüştür.

Sparling'in (Akt. Elifti, 1998) araştırmasında çoğu öğrencilerin zekalarının elvermediği meslekleri seçtikleri, % 75'inin girmek istedikleri meslekleri ilgilendiren derslerdeki notlarının düşük olduğu, gerekli olan not ortalamasını tutturamadıkları, öğretmen olmak isteyenlerin % 75'inin de niyetlendikleri branş derslerinde 100 üzerinden 80'in altında not aldıkları bulunmuştur.

Sparling'in(Akt. Elifti, 1998) yaptığı araştırmanın bulgularına, ailenin meslek seçimi konusunda çocuğuna yönelik kurduğu baskı ve ekonomik kazanç derecesinin farklılığı etki etmiş olabilir. Bu durumlar, öğrencinin kendine uygun olan meslek ile kabul gören meslek arasında kalmasına ve kararsızlık yaşamasına; bunlardan dolayı da kendisini mutsuz hissetmesine neden olabilir.

Durlanık'a (1998) göre mesleki etkinlikler bir takım farklı ya da benzer bireysel özellikler gerektirirler ve bireyler üzerinde farklı ya da benzer düzeyde doyum sağlarlar. Maddi kazanç mesleki faaliyetler ile elde edilen doyumların başında gelir. Fakat geçinmek için para kazanmak durumunda olmayan kimselerin de bir meslek edinmeye çabaladıkları ya da icra ettikleri gözlenmektedir. Yine bazı kimselerin, az kazanç getiren bir mesleği daha çok gelir elde edebileceği mesleklere tercih ettikleri görülebilmektedir. O halde maddi kazancın bir meslek edinmede ve bir iş tutmada tek faktör olmadığını söylenebilir. Buradan yola çıkarak mesleğin sadece maddi kazanç adına değil farklı yararlar adına da gerçekleştirmeye çalışıldığı söylenebilir.

Özgüven'e(1998) göre bireylerin kısa sürede meslek tercihi ile ilgili uygun bir karar alması güçtür. Özgüven, meslek seçme amacı ile yapılacak psikolojik danışma yardımının bir süreç olarak, uzun bir zaman dilimine yayılması gerektiğinden bahseder. Öte yandan bireyin özellikleri ile bazı mesleklerin gerektirdiği nitelikler her zaman tutarlı olmayabilir. Benzerliklere göre seçilebilecek uygun meslekler çok sayıda olabilir. Bu durumlar karar verme işlemini zorlaştırdığı gibi duygusal sorunlar ortaya çıkartabilir. Uygun görünen meslekler üzerinde öğrencinin ve ailesinin isteği farklı olabilir. Öğrencinin isteği ile ailesinin beklentisi arasında çelişki ve tutarsızlıklar bulunabilir. Bu nedenlerle mesleki seçim kararının verilmesi uzun zaman alabilir.

Öğrencilerin, okulda okutulan dersler ile meslekler arasındaki ilişkilerin keşfedilebilmesi, kendi yetenek, ilgi, ihtiyaç ve kişilik yapısı gibi niteliklerini tanıyabilmesi için de ilköğretimin ikinci basamağında mesleki rehberlik etkinlikleri yapılmalıdır (Norris, Zeran ve Hatch, 1960; Akt. Elifti, 1998).

Sak'a(2004) göre ilköğretimde görev yapan psikolojik danışmanlar, çocukların ilgi ve yeteneklerine göre meslek seçmelerine yardımcı olmaya çalışırlar. Bu anlamda mesleklerin tanıtılması gerekmektedir. İlköğretimdeki bir öğrenci için farkındalık önemlidir. Burada en önemli olan nokta iş/meslek seçiminin öneminin kavratılması ve meslekler hakkında bilgi verilmesidir.

Ergenlik çağında ilgiler, devamlı bir değişme ve gelişme halindedir (Tan, 1974). Tan'ın (1956) ortaokulda(ilköğretim ikinci kademe) yaptığı bir araştırmada, öğrencilerin altı ay ara ile saptanan meslek tercihlerinde, 14 yaşındaki öğrencilerin % 68'inin altı ay önceki tercihlerini değiştirmiş oldukları görülmüştür. Değişme oranlarının en yüksek olduğu yaşların 13, 14 ve 15 olduğu tespit edilmiştir. İlgilerdeki bu akışkanlık özellikle 18 yaşına kadar devam edebilir. Bu sebeple, liseye yeni başlayan öğrencilerin mesleki ilgileri dokuzuncu sınıfta geçici olarak kabul edilir, onuncu ve onbirinci sınıflarda mesleki tercihler oluşturma ve meslek seçme gereğine ait bilinç artırılmaya çalışılır. Yine Tan(1953)'ın, liselerde yaptığı diğer bir

araştırmada mesleklere karşı ilginin yedinci sınıfta ve 14 yaşında yoğunlaşarak arttığı bulunmuştur.

Onuncu ve onbirinci sınıflarda yapılması uygun olan mesleki tercihler oluşturma ve meslek seçme gereğine ait bilinci artırmak için mesleki psikolojik danışma oturumları, hem bireysel bazda hem de grup bazında düzenlenebilir. Bu düzenleme sürecinde gönüllülüğün esas alınması gereklidir.

Mesleki psikolojik danışmayı onbirinci sınıfta önemli kılan sebep, öğrencilerin artık hayata atılmak üzere olmaları ya da kendilerini bir mesleğe hazırlayacak bir yüksek öğrenime girmeye çok yakın bulunmalarıdır. Gençlerin ortaöğretimlerinin son yıllarında mesleki psikolojik danışmadan geçmelerini sağlayarak, mesleki seçim sürecine yardımcı olunması gereklidir (Elifti, 1998). Ayrıca Kuzgun'a(2003) göre bireylere ulaşabilmenin en kolay ve ekonomik yolu "grup rehberliği ya da danışması"dır. Bu açıdan bakıldığında öğrencilere grupla mesleki psikolojik danışma uygulayarak hem meslek seçimi süreçlerine yardımcı olunmuş; hem de en ekonomik ve kolay yol ile hareket edilmiş olunacaktır.

Temel'e(2003) göre, mesleki tercihler ilk ve orta öğretim boyunca verilecek kararlar ve yapılacak seçimlerle yakından ilişkilidir. Ona göre mesleki tercih, lise son sınıftan çok önce temel öğretimin son kademesinde sekizinci sınıfın sonunda girilen ortaöğretim kurumunun yapısına bağlı olarak da değişebilmektedir. Örneğin, meslek lisesine giren birinin yükseköğrenim göreceği alan önemli ölçüde belirlenmiş olmaktadır. Lisedeki alan ve alınan seçmeli dersler de mesleki tercihe yön verecektir. Örneğin sosyal bilimler alanında öğrenim gören bir öğrencinin hiçbir kısıtlama olmamasına rağmen ÖSS Sayısal puanı ile öğrenci alan yüksek öğrenim programlarını istemesi onun başarı şansını düşürecektir.

1973 yılında yürürlüğe giren Milli Eğitim Temel Kanunu'nda "Fertler eğitim süresince ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yöneltilerek yetiştirilirler" cümlesi yer almaktadır(Akt.Kuzgun, 1999). Bu açıdan bakıldığında eğitim sistemi içerisinde önemli olan durumlardan biri de

bireyin meslek seçimi sürecine olumlu destek sağlamaktır. Böylece bireyin kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir yönlendirme yapılacak ve "insan kaynağı" yanlış harcanmamış olacaktır.

Isaacson(1977), mesleki psikolojik danışma sürecinde kariyer bilgisini kullanmanın genel faktörlerini dörde ayırmıştır; zamanlama, yardımın miktarı,uygun materyal ve yaşantının seçilmesi, danışan ile birlikte materyali ve yaşantıyı tartışma.

Meslek Seçimi kavramları konusundaki kuramsal açıklamalar yukarda anlatıldığı şekildedir.

Meslek Danışmanlığı Kuramları

Bu bölümde, meslek danışmanlığına ilişkin geliştirilmiş kuramlardan bazılarına yer verilmiştir.

Özellik – Faktör Kuramı

Frank Parsons(1854 – 1908), bilinçsiz bir iş avına çıkmaktansa bilinçli bir meslek seçimi fikrini geliştirmiştir. Aslında mühendislik eğitimi almış olan Parsons, bir insana mesleki anlamda yol gösterebilmek için bir dizi objektif standartlar ve değerlendirmeler önermiştir. Ölümünden sonra, 1909'da yayınlanan Parsons'un dönüm noktası olarak nitelendirilebilecek olan Meslek Seçimi adlı kitabında (Choosing a Vocation) mesleki gelişim için üç basamak önermiştir (Peterson&Gonzalez, 2000);

1. Kendini, yeteneklerini, becerilerini, ilgilerini, sınırlarını ve diğer vasıflarını çok iyi bir biçimde açıkça anlayabilme.
2. Farklı iş alanlarına ilişkin olarak; başarının gereklilikleri ve ihtiyaçları hakkında, avantajları ve dezavantajları, bedeli, sunduğu olanakları ve olasılıkları hakkında bilgi sahibi olabilme.
3. Bu iki grubun gerçekleri arasında bağdaşım kurabilme ve doğru şekilde mantık yürütebilme.

Meslek rehberliği, henüz bir kuram oluşturulamadan, meslek alanlarına uygun elemanları yerleştirme gibi acil bir soruna çözüm bulmak amacı ile başlatılmıştı. Bu amaçla, Minnesota Üniversitesi öğretim elemanlarından Williamson, Paterson ve Darley tarafından ampirik yöntemlerle yürütülen çalışmalar, sonraları Özellik – Faktör Yaklaşımı olarak adlandırılmıştır. Bu yaklaşım Parsons'un Mesleki Büro'daki çalışmalarına dayanmaktadır. Meslek rehberliğinin başlangıç yıllarında bir yandan çeşitli meslek üyelerinin özelliklerini ölçme araçları ile saptamaya, öte yandan aynı araçlarla bireylerin özellikleri değerlendirilmeye ve bu iki kaynaktan elde edilen veriler eşlenerek bireyler işlere veya mesleklere yönlendirilmeye çalışılıyordu. Bu yolla bireylere, mutlu ve başarılı olacakları mesleklerin bulunacağı varsayılıyordu. Farklar psikolojisinden kaynaklanan bu yaklaşımın temelindeki görüşler şöyle özetlenebilir (Kuzgun, 2000):

a) Her birey kendine özgü özellikler takımına sahiptir.
b) Meslekler, başarı için, üyelerinin belli özelliklere sahip olmalarını gerektirir. Bu bakımdan sahip oldukları özellikler açısından her meslek grubu diğerlerinden farklı bir yapı gösterir.
c) Meslek seçimi oldukça yalın bir süreç olup, birey ile mesleği eşlemek mümkündür.
d) Her mesleğin, o meslekte bulunan insanların belli ölçme araçları ile ölçülen özelliklerine göre, profilleri oluşturulabilir. Danışanlara da aynı ölçme araçları uygulanarak, aynı özellikler açısından profilleri çıkarılabilir. Danışanın profili, ilgilendiği mesleklerin profilleri ile karşılaştırılarak, ona uygun meslek belirlenebilir.
e) Mesleğin gerektirdiği niteliklerle bireyin nitelikleri birbirine ne kadar yakın olursa, meslekte başarı olasılığı da o derece yüksek olur.

Williamson(1939) kariyer danışmanlığı sürecini altı basamaklı olarak ifade etmiştir: Analiz, Sentez, Tanı, Tahmin, Psikolojik Danışma, Süreci İzleme. İlk üç basamak danışanın güçlü ve zayıf yanlarını tespit etmek için klinik bilgiyi toplamayı ve sentez etmeyi içermektedir. Varılan sonuçlar temeli, danışanın bu güçlü ve zayıf yanlara bağlıdır. Bu basamaklar danışanın zayıf ve güçlü yanlarının elde edilebilir koşullara ya da seçimlere adapte olmasının ne kadar birbiri ile örtüştüğünü

belirlemede danışmana yardımcı olur (Chartrand, 1991). Aynı zamanda Minnesota Üniversitesi'ndeki meslek danışmanları özel yetenek testleri, kişilik envanterleri ile çoğunlukla işsizlik problemine karşılık ortaya çıkan Parsons'un üç basamağını, detaylandıran ve genişleten diğer yöntemleri de geliştirmişlerdir(Peterson&Gonzalez, 2000).Bütün bu gelişmeler Özellik – Faktör yaklaşımının bir parçası olmuştur.

Özellik – Faktör yaklaşımı, yeniden gözden geçirildiğinde, değişmiş olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Klein ve Weiner (1977) bu değişimi şöyle sonlandırmışlardır;

1. Her birey, geçerli ve güvenilir bir şekilde ölçülebilecek, sadece kendilerine ait bir dizi özelliklere sahiptir.

2. Oldukça geniş bir karakteristik alana sahip bir işçi, verilen bir işte başarılı olabilmesine rağmen bazı işler , başarılı olabilmek için özel bir takım yeteneklere sahip olmayı gerektirmektedir.

3. İş seçimi, oldukça açık bir süreçtir ve uygun bir seçim yapabilmek mümkündür.

4. Brown ve arkadaşları(1991), kişisel karakteristik özellikler ve bir işin gereklilikleri arasındaki uygunluk ne kadar birbirine yakınsa üretkenlik ve işten doyum alma, başarı olasılığı o denli yüksek olduğunun önemini vurgulamışlardır.

Özellik – Faktör yaklaşımını benimsemiş bir danışman, danışanla iyi ilişkiler kurduktan sonra onun kendini tanımasına ve sorununun kaynağını bulabilmesine yardımcı olmak için çeşitli ölçme araçları uygular. Elde edilen veriler bütünleştirilip anlamlı hale getirildikten sonra, danışana bireysel psikolojik danışma yoluyla iletilir (Kuzgun, 1982).

Bu kurama göre, danışman danışanın durumuna uygun çeşitli hareket programları geliştirir ve ona bazı tavsiyelerde bulunarak belli bir hareket tarzını benimsemeye ikna eder. Buna göre Özellik – Faktör Yaklaşımı danışmana, danışanı yönlendirme rolü tanıdığı için "güdümlü danışma" yöntemini benimseyen kuramlar arasında yer alır. Mesleki rehberliği, kişinin niteliklerine uygun bir programa, okula veya mesleğe yerleştirilmesindeki doğruluğu sağlama işlemi olarak gören bu

yaklaşıma daha çok eğitim programı, meslek seçme ve okul başarısızlığı gibi problemler uygun düşmektedir (Kuzgun, 2000).

Pratik Uygulamalar
Özellik – Faktör kuramı kariyer seçimini apaçık bir bilişsel süreç olarak görmektedir(Williamson, 1965). Sharf(1996), süreci şöyle özetlemiştir: **Basamak 1-** Kendini anlayabilme becerisi kazanma: (a) Yetenekler (b) Başarılar (c) İlgiler (d) Değerler (e) Kişilik **Basamak 2-** İş dünyası hakkında bilgi edinme: (a) İş bilgisinin çeşitleri (b) Sistemleri sınıflandırma (c)Özellik – faktör gereksinimleri **Basamak 3-** Bir hareket planının geliştirilmesiyle ve iş olanaklarının tanınmasıyla, kendi ve iş dünyası hakkındaki bilgilerin birleştirilmesi. Özellik – Faktör yaklaşımları, bir iş danışma sürecine başlamak için çok uygun bir yaklaşımdır.

Akt. Peterson&Gonzalez, 2000. (The Role of Work in People's Lives:Applied Career Counseling and Vocational Psychology).

Özellik faktör teorisine dayalı değerlendirme araçları

Özellik-faktör yaklaşımı, testi alan kişiyle iş hayatına çoktan girmiş ve mutlu olduğunu söyleyen kişinin verdikleri cevaplardaki benzerliklere dayanarak, bireyin seçtiği işte başarı olasılığını tahmin edilebilen yorumları test etmek için kullanılır. Bu yaklaşım danışana hangi meslekte olması gerektiğini söylemez ve uzun süreli başarısını tahmin etmek için herhangi bir girişimde bulunmaz (Peterson&Gonzalez, 2000).

Danışan kendi varolan yeteneklerine ve ihtiyaçlarına uyan meslekler bulur.Az sayıda iş materyali danışanın ihtiyacı olan tüm seviyedeki bilgileri içerdiği için, danışmanın rolü varolan kaynaklardan nasıl yetkin bilgiye ulaşacağını danışana öğretmektir.Danışan ilk önce kesin olmayan bir iş seçimi yapar, daha sonra da danışman direkt olarak danışanın bu seçimini uygulamasına yardım eder. Danışman çok uygun hazırlama deneyimleri bulabilir, iş olanaklarını tanımlayabilir ve bulduğu

işi nasıl güvene alabileceğine ve onu elde tutabileceğine dair becerileri öğretebilir. Son aşama izleme aşamasıdır. Bu aşama, danışmanın uyguladığı sürecin danışanın görüşüne uygun olup olmadığını değerlendirmeyi kapsar.Tatmin edici sonuçlar alınırsa daha fazlasının yapılmasına gerek yoktur. Şayet tatmin edici sonuçlar alınmazsa, süreci yeniden başlatmak zorunda kalabilir (Peterson&Gonzalez, 2000). Ölçme - değerlendirme listesi aşağıdadır;

Yetenek testleri Bu yetenek ölçekleri genellikle liselerde ve kolejlerde(Amerika'da liseden sonra devam edilen fakat üniversite statüsü taşımayan öğretim kurumu olarak tanımlanmaktadır) uygulanmıştır.

- Amerikan Koleji Testi(ACT)
- Askeri Servis Mesleki Yetenek Bataryası (ASVAB)
- Kolej Yetenek Testi (SAT)
- Okul ve Kolej Yetenek Testi (SCAT)
- Birleşik Devletler İş Servisi Genel Yetenek Test Bataryası(GATB)

Bu testler değişik çevrelerde öğrenme potansiyeli ölçmektedir.

İlgi Envanterleri Bu ölçme araçları danışanın işsel ilgi alanlarına karar vermesine yardımcı olur.

- Campbell İlgi ve Yetenek Anketi
- Kariyer Değerlendirme Envanteri
- Kariyer İş Tercihi Sistemi İlgi Envanteri (COPS)
- İlgiler,Kararlar, Araştırma & Değerlendirme Sistemi (IDEAS)
- Jackson Mesleki İlgi Anketi(JVIS)
- Kuder Mesleki İlgi Anketi(KOIS)
- Kendini Araştırma Ölçeği(SDS)
- Strong İlgi Envanteri(SII)
- Mesleki Tercih İlgileri(VPI)
- Geniş Alanda İlgi-Fikir Testi (WRIOT)

Değer sınıflandırma envanterleri şunları içerir:

- Minnesota Önem Anketi(MIQ)

- Rokeach Değerler Anketi
- Değerler Çalışması(SV)
- Değerler Ölçeği(VS)
- İş Değerleri Envanteri(WVI)

Kişilik Testleri En çok kullanılanları şunlardır:

- Kalifornia Piskolojik Envanteri(CPI)
- Kariyer Kararı Ölçeği(CDS)
- Edwards'ın Kişisel Tercihler Envanteri(EPPS)
- Kariyer Faktörleri Envanteri(CFI)
- Eysenck Kişilik Envanteri(EPI)
- Myers-Briggs Kategori Göstericisi(MBTI)
- Kişisel Araştırma Formu(PRF)
- Saliance Ölçeği
- Mesleki Kimlik Ölçeği(VIS)
- 16 Kişilik Faktör Anketi(16PF)(PCD Profil Formu)
- Nevrotiklik ve Açıklık Kişilik Envanterleri,Gözden geçirilmiş(NEO-PI-R)

Özellik-faktör teorisinin değerlendirilmesi

Özellik-faktör teorisi, kendi fikirlerinde açık olan, görüşlerinin farkında olan ve çeşitli iş deneyimleri geçirmiş danışanlarla çok iyi işler. Bu teoriyle yapılan değerlendirmeler sonucunda danışanların sevdikleri ve sevmediklerinin, tercih ettikleri aktivitelerin ve yaşam sitillerinin farklılaştığı iddia edilmektedir (Peterson&Gonzalez, 2000).

Uzun yıllar boyunca, özellik-faktör teorisi birçok başarıya ulaştı.1950'lere kadar meslek danışmanlığında en çok kullanılan teoriydi. Bu üstün pozisyon, danışan-merkezli psikoterapi danışma alanı ile gelişimsel ve sosyal öğrenme yaklaşımlarının daha baskın hale gelmesi nedeniyle yavaş yavaş sönmeye başlamıştır. Özellik-Faktör teorisinin şu andaki statüsü tartışmaya açıktır.Bu teorinin

mesleki psikolojiye katkıları bildirilmeye devam ediliyor olmasına rağmen spesifik bir yaklaşım olarak güvenilirliği bazen tartışılabilmektedir(Chartrand,1991).

Model ve onun yarattığı danışma yaklaşımı dikkatlice incelenmektedir.Bu modelin altında yatan bazı iddiaların yorumları tartışılabilir, fakat bazıları çok geniş bir içeriği bünyesinde barındırmaktadır Mesleki şeçiminin başlı başına tek bir olay olduğu, tek tip bireyin her bir işte çalışabileceği, her kariyer kararı için tek bir amacın olması ve iş seçiminin herkesin elde edebileceği bir şey olması hakkındaki inançlar gibi (Chartrand,1991).

Bu yaklaşımı kullanan danışmanlar genellikle çok yönlendirici ve verdikleri tavsiyelerde çok baskıcı olmaktan dolayı eleştirilmektedir.Bu model şunları içerir (Peterson&Gonzalez, 2000);

a) Danışanın probleminin teşhisi ve çoklu testlerin değerlendirilmesi

b) Test sonuçlarının yorumu

c) Test sonuçlarına dayalı bir kariyer alternatifinin seçimi

Holland'ın Tipoloji Kuramı

1950'lerde, ilk ortaya çıktığından bu yana John L. Holland'ın tipoloji kuramı içerisinde belki de diğer mesleki davranış teorilerinde gerçekleştirilenden daha çok deneysel araştırma yapılmıştır. Onun teorisinin ve şu anki statüsünün gözden geçirilip düzeltilmiş hali, önemli sayıda gelişmeleri ve yeniden yapılandırmayı içerir (Holland,1992).

Dört yerinde iddia onun teorisinin merkezini oluşturmaktadır:

1) Amerika kültüründe birçok insan altı tipten biri olarak katagorileştirilebilir: gerçekçi, araştırmacı, sanatsal, sosyal, girişken yada gelenekçi.

2) Altı birbirine bağlı model çevre vardır.

3) İnsanlar yeteneklerini, kabiliyetlerini uygulayabilmelerine,değerlerini ve tutumlarını ifade edebilmelerine ve iyi roller ve problemler üstlenebilmelerine olanak sağlayan çevreler aramaktadır.

4) Davranış, kişilik ve çevrenin etkileşimi sonucunda oluşur.

Beş maddeli ikincil iddia ise daha ılımlıdır ve sonuçlardaki farklılıkları açıklar(Holland,1992);

1)Tutarlılık; Kişilik çeşitleri ya da çevresel modeller arasındaki ilişkinin derecesidir.

2)Farklılaşma; Hangi kişinin ya da çevrenin ne kadar iyi tanımlanabildiğinin derecesidir.

3)Kimlik; Bir kişinin ya da çevrenin kimliğinin istikrarını ve açıklığını tahmin eder.

4)Uygunluluk; Farklı tipler farklı çevreleri kapsar.

5)Kalkülüs; Tipler ve çevreler arasındaki ve içindeki ilişkidir. Tiplerin ya da çevrelerin aralarındaki farklılıklarının yoğun bir şekilde teorik ilişkiye oranlı olduğu altıgen modele göre sıralandırılır.

Holland'ın altıgen modeli mesleki psikolojide ve kariyer danışmanlığında "RIASEC Hexagen" olarak bilinir. Bu kurama göre birbirine çok yakın olan kişilik çeşitleri ve iş çevreleri aralarında da çok yakın olarak görülür. Birbirine zıt olanlar ise aralarında benzemeyenler olarak ele alınır.Biraz daha detayına inilecek olunursa, bir takım kurallar akla mantığa uygun görünmektedir (Brown, 2003).

Kurama göre (Holland, 1992); a) Bir iş seçimi kişiliğin bir yansımasıdır. b) İlgi envanterleri kişilik envanterleridir. c) Mesleki kalıp düşüncelerin güvenilir, önemli psikolojik ve sosyolojik önemleri vardır. d) Bir işin üyelerinin benzer kişilikleri ve benzer kişisel gelişim geçmişleri vardır. e) Bir iş grubundaki bireyler aynı/benzer kişiliğe sahip oldukları için birçok durumda ve problemle karşılaştıklarında benzer cevaplar vereceklerdir ve karakteristik kişiler arası çevreler yaratacaklardır. f) Mesleki doyum, tutarlılık ve başarı bireyin kişiliyle ve çalıştığı iş çevresiyle olan uyumuna bağlıdır.

Holland, eğitim, ordu ve psikiyatri ile ilgili kurumlarda meslek danışmanı olarak görev yaptığı sıralarda edindiği deneyimlerden yola çıkarak insanların kişilik özellikleri bakımından altı grupta toplanabileceği, yaşadıkları çevrelerin de aynı şekilde gruplanabileceği sonucuna varmış ve meslek danışmanlığı alanında Tipoloji

Kuramı olarak da bilinen kişilik kuramını geliştirmiştir. Bireyler hakkında elde edilen karmaşık bilgilerin düzene konması gerektiğine inanan Holland, ilgilerin, kişilik özelliklerinin ve davranış türlerinin birkaç geniş kategori içinde açıklanabileceğini düşünmüş ve daha sonra Guilford'un kapsamlı faktör analizi tekniği ile saptadığı altı kişilik kategorisine denk düşen kategorileri belirlemişlerdir (Kuzgun, 2000). Guilford'un saptadığı ve Holland'ın benimsediği alanlar şunlardır; Gerçekçi, Araştırıcı, Sosyal, Gelenekçi, Girişimci, Sanatçı.

Altıgen model görsel olarak teoriyi gösterir. Bu model bireye kişiliğinde ve çevresindeki tutarlığın derecesini tanımlamasında, kişilik özellikleri ve çevre arasındaki uyumun ya da uyumsuzluğun farkına varmasında bilincinin artmasına yardımcı olur.Bu altı tipi tanımlayabilmek için orijinal kaynaktan yararlanılmıştır.

Gerçekçi Tip: Etkinliklerde, yeterlilikte ve ilgilerde gerçekçi yapının gelişmesi için şu davranışları göstermeye yatkın insan tipi oluşturulur (Holland, 1992);

1.Gerçekçi iş ya da durumlar seçer. Mesela, tercih edilen aktivitelerle meşgul olan ve sosyal bir mesleği ya da durumu gerektiren aktivitelerden kaçınan bir elektrikçi.

2.İşteki problemlerde ya da diğer durumlarda karşılaşılan durumlarda gerçekçi bir yeterlilik gösterir.

3.İnsan ilişkilerinde kabiliyetinin az olmasında ve mekaniksel - kişisel yeteneğinin olmasında kendinin farkına varır.

4.Elle tutulur ve somut şeyler ile kişiliklere değer verir (para,güç ve statü gibi) (sayfa 19).

Gerçekçi tipin istekleri, olanakları ve bireyleri aşağıdaki şekilde işleyen karakteristik bir atmosfer yaratırlar (Holland, 1992);

1.Bireyleri makine ve alet kullanmak gibi gerçekçi aktiviteleri yapmaya teşvik eder.

2.Teknik yeteneği ve başarıyı güçlendirir.

3.Bireylerin kendilerini mekanik yeteneğe sahip ve insan ilişkilerinde yetersiz olarak görmelerini sağlar; dünyayı basit, elde edilebilir ve geleneksel açıdan görmeye cesaretlendirir.

4.Geleneksel değere ve güzelliklere, paraya, güce ve bir şeylere sahip olmaya önem veren bireyi ödüllendirir .

Gerçekçi tipin belirgin özellikleri

Asosyal	Materyalist	Esnek Olmayan
Kuralcı	Doğal	Tutumlu
Dürüst	Israrlı,inatçı	Makul Düşünen
Zeki	Pratik	Bir Şeylere Karışmayan
Birseyin İç Yüzünü Göremeyen	Kendini Geri Planda Tutan	

Araştırmacı Tip: Etkinliklerde, yeterlilikte ve ilgilerde araştırmacı yapının gelişmesi için şu davranışları göstermeye yatkın insan tipi yaratılır (Holland, 1992);

1.Girişkenliğin olduğu işlerden ve ortamlardan kaçınır. Aktivitelerde daha çok yeteneklerini kullanabileceği iş ya da durumları tercih eder.

2.İşteki problemlerde ya da diğer sıkıntılı durumlarda araştırmacı bir yeterlilik gösterir.

3.Kendini liderlik konusunda eksik, matematik-fen yeteneğine sahip, entelektüel ve bilimle uğraşan biri olarak görür.

4.Bilime değer verir.

Araştırmacı tipin istekleri, olanakları ve bireyleri aşağıdaki şekilde işleyen karakteristik bir atmosfer yaratırlar(Holland, 1992);

1.Bireyleri araştırmacı aktiviteler yapmaya yönlendirir.

2.Bilimsel yeterliliği ve başarıyı teşvik eder.

3.Bireylerin kendilerini matematiksel ve bilimsel yeteneğe sahip, liderlik özelliğinden yoksun olarak görmeye teşvik eder; dünyayı karışık, soyut, bağımsız ve orijinal yollardan görmeye teşvik eder.

4.Bilimsel değerin sergilenmesinde bireyleri ödüllendirir.

Araştırmacı tipin belirgin özellikleri

Analitik	Yardımsever	Sorumluluk sahibi
İşbirlikçi	İdealist	Sosyal
Sabırlı	Empati kurabilen	Becerikli
Arkadaş yanlısı	Kibar	Anlayışlı
Cömert	Israrcı	Sıcakkanlı

Sosyal Tip: Etkinliklerde, yeterlilikte ve ilgilerde sosyal yapının gelişmesi için şu davranışları göstermeye yatkın insan tipi yaratılır (Holland, 1992);

1.Gerçekçi iş ve durumların gerektirdiği aktivitelerden kaçınır, aktivitelerde daha çok sosyal iş ve durumları tercih eder.

2. İşte ve diğer ortamlarda problemleri çözmek için sosyal yeterliliğini kullanır.

3.Birey kendini, insanlara yardım etmeyi seven, onları anlayan, öğretme kabiliyeti olan, mekanik ve bilim yeteneği az olan biri olarak görür.

4.Sosyal ve etnik aktivitelere ve problemlere değer verir.

Sosyal tipin istekleri, olanakları ve bireyleri aşağıdaki şekilde işleyen karakteristik bir atmosfer yaratırlar:

1.Bireyi sosyal aktivitelerde bulunmaya teşvik eder.

2.Sosyal yeterliliği güçlendirir.

3.Bireylerin kendilerini insanlara yardım etmeyi seven, onları anlayan,işbirlikçi ve sosyal görmesine teşvik eder;dünyayı ılımlı bir açıdan görmeye teşvik eder.

4.Sosyal değerlerin gösterilmesine bireyi ödüllendirir.

Sosyal tipin belirgin özellikleri

Üstün	Yardımsever	Sorumluluk Sahibi
İşbirlikçi	İdealist	Sosyal
Sabırlı	Empati Kurabilen	Becerikli
Arkadaş Yanlısı	Kibar	Anlayışlı
Cömert	Israrcı	Ilımlı

Gelenekçi Tip: Etkinliklerde, yeterlilikte ve ilgilerde gelenekçi yapının gelişmesi için şu davranışları göstermeye yatkın insan tipi yaratılır (Holland, 1992);

1.Sanatsal iş veya durumlardan kaçınır. Aktivitelerde daha çok gelenekçi iş veya durumlar tercih eder.

2.İşte ve diğer ortamlarda problemleri çözmek için gelenekçi yeterliliğini kullanır.

3.Kendini kurallara uyan, düzenli, sekreterlik tarzına ve sayısal yeteneğe sahip biri olarak algılar.

4.İş ve ekonomik başarılara değer verir.

Gelenekçi tipin istekleri, olanakları ve bireyleri aşağıdaki şekilde işleyen karakteristik bir atmosfer yaratır:

1.Bireyi bilgi ve kayıtları kaydetmeye ve organize etmeye, geleneksel işlerde meşgul olmaya iter.

2.Geleneksel aktivite ve yeterlilikleri güçlendirir.

3.Bireyin kendini,kurallara uyan, düzenli, sanatsal olmayan ve sekreterlik tarzı işleri yapmaya yeterli biri olarak görmeye teşvik eder; dünyayı geleneksel, kalıplaşmış, basit ve bağımlı yollardan görür.

4.Bireyleri geleneksel değerleri göstermede ödüllendirir; parayı, bağımlılığı ve kuralcılığı.

Gelenekçi tipin belirgin özellikleri

Dikkatli	Metotçu	Korumacı	Israrcı	Pratik
Kuralcı	Randımanlı	Çekingen	Erdemli	Tutumlu
Vicdanlı	Esnek Olmayan	Söz Dinleyen	Düzenli	Hayalci Olmayan

Girişimci Tip: Etkinliklerde, yeterlilikte ve ilgilerde girişimci yapının gelişmesi için şu davranışları göstermeye yatkın insan tipi yaratılır (Holland, 1992);

1.Araştırmacılığı ön gören iş ve durumlardan kaçınır ve aktivitelerde daha çok girişimciği ön plana çıkaran iş ve durumları tercih eder.

2.İşte ve diğer ortamlarda problemleri çözmek için girişimci yeterliliğini kullanır.

3.Birey kendini saldırgan, popüler, kendine güvenen, sosyal, liderlik ve konuşma yeteneğine sahip, bilimsel yeteneği olmayan biri olarak görür.

4.Politik ve ekonomik başarılara değer verir.

Girişimci tipin istekleri, olanakları ve bireyleri aşağıdaki şekilde işleyen karakteristik bir atmosfer yaratırlar:

1.Bireyi satıcılık ve birilerini yönetme gibi girişimci aktivitelerde bulunmaya teşvik eder.

2.Girişimci yeterliliği ve başarıyı güçlendirir.

3.Birey kendini saldırgan, popüler, kendine güvenen, sosyal, konuşma ve liderlik özelliğine sahip, bilimsel yeteneği olmayan biri olarak görür. Bireyin dünyayı güce, statüye ve sorumluluğa önem veren; kalıplaşmış, sınırlandırılmış, bağımlı ve basit bir şekilde görmesine teşvik eder.

Girişimci tipin belirgin özellikleri

Bir Şeyler Elde Etmeye Çok Hevesli	Enerjik	İyimser
Maceracı	Heyecan Arayan	Konuşkan
İyi	Dışadönük	Hercai Gönüllü
Tutkulu	Sergileyici	Sosyal
Başkalarına Hükmeden	Kendine Güvenen	

Sanatçı Tip: Etkinliklerde, yeterlilikte ve ilgilerde sanatsal yapının gelişmesi için şu davranışları göstermeye yatkın insan tipi oluşturur (Holland, 1992);

1.Gelenekçi iş ve ortamların gerektirdiği işlerden kaçınır ve aktivite ve yeterlilik alanlarında daha çok sanatsal iş ve ortamları tercih eder.

2.İşte ve diğer ortamlarda problemleri çözmek için sanatsal yeterliliğini kullanır.

3.Birey kendini, anlamlı, orijinal, kurallara uymayan, sezgisel, bağımsız, sanat ve müzik kabiliyeti olan, iç gözlemler yapabilen, konuşmada, yazmada ve rol oynamalarda kabiliyetli biri olarak görür.

4.Sanatsal kaliteye değer verir.

Sanatçı tipin istekleri, olanakları ve bireyleri aşağıdaki şekilde işleyen karakteristik bir atmosfer yaratırlar:

1.Bireyin sanatsal aktivitelerde bulunmasına teşvik eder.

2.Sanatsal yeterlilik ve başarılarını güçlendirir.

3.Bireyin kendini, anlamlı, orijinal, sezgisel, kurallara uymayan, bağımsız, sanatsal yeteneklere (oynama, yazma ve konuşma) sahip olarak görmesine cesaretlendirir. Dünyayı karışık, geleneksel olmayan ve ılımlı bir açıdan görür.

Sanatçı tipin belirgin özellikleri

Karmaşık	Hayalci	Sezgisel
Dağınık	Pratik Olmayan	Kurallara Uymayan
Duygusal	Atak	Orijinal
Anlamlı	Bağımsız	Duyarlı
İdealist	İç gözlemci	Açık

Holland, insanların, tanımladığı altı kişilik tipinden birine sahip olduğunu ve ona uygun mesleklerden birini seçtiğini savunur. Mesleki doyum; bireyin kişilik tipi içinde yer alan özelliklerin, bu tiplere uygun olarak tanımlanan iş çevresine uyumu ile pozitif ilişkilidir (Ateş, 2002).

Holland (Akt. Yeşilyaprak ve diğerleri, 1998), kuramının dört temel varsayımının olduğunu belirtmiştir:

1. Birçok insan, benzerlikler dikkate alındığında, altı kişilik tipinden birine yerleştirilebilir.
2. Altı kişilik tipinin karşılığı olan altı tür mesleki çevre vardır.
3. İnsanlar sahip oldukları beceri, yetenek, tutum ve değerleri kullanmalarına olanak sağlayacak çevreleri ararlar.
4. Bireyin meslek seçimi davranışını, kişilik tipi ve çevresinin özellikleri arasındaki etkileşimi belirler.

Holland tiplere ilişkin şunları belirtmiştir (Brown, 2003); Tipler, fiziksel ve psikolojik potansiyelin aileden gelen özel yetenekleri ve çevresel olanakların hazır bulunması yoluyla karakteristik yapılar yaratırlar. Bu etkiler, onların mesleki gelişimlerinin ilk basamaklarında bireyi bazı aktiviteleri tercih etmelerine ve bazı aktivitelerinden hoşlanmamalarına sebep olur. Bu ilk tercihler çevresel mekanlarda (örneğin,okullarda,kolejlerde,işte)katılımın bir sonucu olarak yeniden değerlendirilir ve birçok kaynak arasındaki etkileşim büyük bir olasılıkla karakteristik davranış sergilemeye ve karakteristik kişilik, tutum ve sonucunda beceri repertuarı ya da koleksiyonunu oluşturacak davranışları geliştirmeye eğilimli karakteristik bir mizaç ya da kişilik tipi yaratır.

Holland'ın orijinal modeli Staat'ın sosyal davranış ve Krumboltz'un kariyere karar vermedeki sosyal öğrenme teorisine dayanan, bazı arındırmalarla yıllar boyunca gelişmiş bir modeldir (Peterson&Gonzalez, 2000).

Holland teorisiyle kullanılan ölçme değerlendirme araçları

Holland'ın teorisine uygun kullanılabilecek ölçme araçları Peterson ve Gonzalez(2000) tarafından şöyle sıralanmıştır;

1.Kendini Araştırma Ölçeği(SDS)

2.Benim Meslek Durumum(MVS)

3.Strong İlgi Envanteri(SII)

4. İş Hayatı Dünyasının Haritası(Amerikan Koleji Testi,1990)

5.Mesleki Tercih Envanteri(VPI)

6.Kariyer Değerlendirme Envanteri- öncelikle lise sonrası okullar için

7.Harrington/O'Shea Sistemi-Kariyer Kararının Gözden geçirilmesi(CDM-R)

Holland modelinin değerlendirilmesi

Holland'ın teorisi devam eden düzeltmeler ve geliştirmelerle oldukça iyi araştırılmaktadır. Şu ana kadar gerçekleştirilen dokuz deneysel çalışma onun teorisel hipotezini test etmek için yapılmıştır.Bu araştırma sürecinde birçok bulgu teorinin geçerliliği ve güvenirliliğini desteklemektedir. Bu model mesleki psikoloji alanında çok yararlı bir amaca hizmet etmektedir(Peterson&Gonzalez, 2000).

Bu teori PxE fit'in düşündüklerini açıklamaya çalışsa da, Schwartz (1992) uyum konseptinin geçerliliğini soruşturmaktadır.Uyumun başarı ya da tutarlılıkla bağdaştığına dair bir kanıt yoktur.Bazı durumlarda, uyum ve doyum alma arasındaki pozitif ilişki, rol - seçim açıklığı arasında ve hem uyum hem de doyum almada araştırılmamış bir ilişkinin eseridir.

İhtiyaçlarda, ilgilerde, değerlerde, yeteneklerde, tecrübelerde ve işlerinde başarılı olduğu kadar, işlerinde çok ve az doyum alanların psikolojik durumları, bugün kullanılan envanterlerden daha geçerli olan PxE fit testlerini geliştirebilir. "Karşılaştırmalı olarak, küçük bir mesleki psikoloji araştırması spesifik meslek geliştirmeye, spesifik mesleki özel alan ya da spesifik mesleki-grup özel alan geliştirmeye adanmıştır(Schwartz, 1992). Holland(1996) uyum hipotezi için güçlü bir destek sunan Helms'ın (1996) ve Williams'ın (1964) araştırmalarındaki bir çok çalışmaya dikkat çekmektedir. Holland, Carson ve Mowsesian'ın (1991) ve Gottfred ve Holland'ın (1990) iş ve ilgilerin uyumundan çok, iş doyumu tahmin etmede iş

kimliği hissinin daha değerli olduğunu buldukları çalışmalarını alıntı yapmıştır ve iş ve ilgi uyumundan daha çok, iş doyumu beklentilerinin, olası bir iş doyumunun daha güzel bir tatmin kaynağı olduğunu belirtmiştir (Akt. Peterson&Gonzalez, 2000).

Psikanalitik Kuramlar

Psikanalitik yönelimli bazı araştırmacılar, meslek seçimi konusu ile ilgilenmişler ve mesleğin bilinçdışı ihtiyaçları doyurma yolu olduğunu ileri sürmüşlerdir. Psikanalistlere göre meslek seçimi, zevk ve gerçeklik ilkelerine göre yapılan bir davranıştır. Zevk ilkesi insanı, gelecekteki doğurgularını düşünmeksizin hemen hoşlanacağı sonuçlara götüren davranışlara yöneltirken, gerçeklik ilkesi kişinin dikkatini bu zevkin maliyetine ve süresine çeker. İnsan, iş seçerken o andaki ve gelecekteki zevki hesaba katar. İnsanın içgüdüleri onun hangi uğraş alanlarından zevk alacağı konusunda bir iç rehber rolü oynar (Kuzgun, 2000).

Brill'e (Akt. Yeşilyaprak ve diğerleri, 1998) göre iş/meslek seçimi tesadüfi bir eylem değil, bilinçdışı dürtülerin bir yönlendirmesidir.

Meslek gelişiminde psikanalitik yaklaşımı en iyi tanımlayan çalışma Bordin, Nachmann ve Segal (1963) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu üç araştırmacı hemen hemen tüm mesleklere uygulanabilecek bir genel yöntem bulmak amacı ile üç mesleğe dayanan bir özet sistem taslağı geliştirmeye çalışmışlar ve muhasebe, sosyal çalışma ve sıhhi tesisatçılık mesleklerinin sağladığı doyum biçimlerinin boyutlarını saptayıp bir matris hazırlamışlardır. Yazarlara göre bu boyutların göreli gücü açısından herhangi bir mesleği betimlemek mümkün olabilecektir (Kuzgun, 2000). Bu boyutlar şunlardır:

Besleyici, Koruyucu Boyut: Bu boyut canlı şeyleri koruma etkinliklerini içerir. Beslenme faaliyetlerine karşı ilgi bebeklikteki beslenme yaşantılarından kaynaklanmış olabilir. İnsanın küçüklüğünde ana kucağında korunma gibi, zayıf ve yardıma muhtaç kimseleri sarma, ısıtma, onlara barınacak yer vererek onları rahatlatma davranışları bu boyutta yer alır.

Isırma, Çiğneme: Bu boyut hırsla yiyip yutma ile ilgili doyumlardır.Bu tepkiler yetişkin davranışlarına tercüme edildiğinde kesme, öğütme, delme

biçiminde kendini gösterir. Bu eylemler dişlerden parmaklara ve düşünce gibi daha soyut yönlere aktarılır.

Manipulasyon: İki boyut söz konusudur. Biri fiziksel algılar diğeri insanlar üzerinde güç icra etme davranışları ile ilgilidir.Birincisi teknolojinin gücüyle çevreyi manipule eder. Diğeri ise daha çok psikolojik nitelikte olup ikna, etkileme, tehdit gibi davranışları içerir.

Duyu Organlarını Kullanma: Duyu organlarının kullanımı bilgi edinmek için değil zevk elde etmek içindir. Sanatçıların duyuları şaşılacak derecede incelmiş ve keskinleşmiştir.

Anal İçtepilerden Kaynaklanan Tepkiler: Tutmak, biriktirmek, tertipli – düzenli olmak, yağlı – yapışkan nesnelerden uzak durmak gibi davranışların yetişkin mesleklerindeki karşılığı iş ayrıntılarıdır. Ekonomide bu özellikler gereklidir.

Fallik ya da Genital Tepkiler: Fizyolojik ereksiyon ile gökdelen, köprü gibi yapıların hatta bazı kuramların ortaya çıkışı arasında bir ilişki kurulmaktadır. Sondaj, uzaya roket atma gibi durumlar da bu boyutta yer alır.

Gebe Bırakma, Üretme, Dölleme: Bu dürtünün mesleki etkinlik olarak doğrudan ifadesi çiftçilik; dolaylı ifadesi ise yazarlık ya da sanatçılıktır.

Merak: Bu boyut her türlü bilimsel araştırmanın temelidir. Araştırmaya, incelemeye, keşfetmeye yönelik dürtüler baskındır.

Akıtma, Bastırıp Söndürme: Bu boyut çocuklukta çiş etme(idrar) eylemine ilgiden kaynaklanır. Bu dürtü yetişkin uğraşılarında sıhhi tesisatçılık, itfaiyecilik, hidrolik mühendisliğine yönelme şeklinde kendini gösterir.

Penisi ya da Vücudu Gösterme: Gösteriş ihtiyacı olarak adlandırılabilecek bu doyum alanına her türlü politik, zihinsel ve artistik uğraşı girer.

Ritim: Bunun kaynağı kalp atışı, solunum gibi fizyolojik ritimdir.müzikle,baleyle ve beden eğitimiyle ilgili meslekler bu gruba girer.

Psikanalitik kuramcılara göre, özdeşimin meslek seçiminde büyük bir önemi vardır. Crites ((Akt. Öncü, 1991) anne – baba ile özdeşimin derecesinin çocuğun ilgi örüntüsünü belirleyeceğini ileri sürmüştür.

Roe'nun Gereksinim Kuramı

Ann Roe, bir klinik psikolog olarak, sanatkarların kişilik özelliklerini araştırırken meslek seçiminin dinamiğini araştırmaya yönelmiştir. Çünkü artistik yaratıcılıkla ilgili kişilik faktörleri üzerinde yaptığı çalışmalar sonunda, fizikçiler, biyologlar ve sosyologlar arasında önemli kişilik farklılıkları olduğunu görmüştür. Bu çalışmalar onu, meslek seçimi kararını belirleyen içsel ve dışsal faktörleri daha ayrıntılı olarak incelemeye yöneltmiştir (Kuzgun, 2000).

Roe, yaşamın ilk yıllarında geçirilen yaşantılar ile yetenekleri ilgiler ve tutumlar arasındaki ilişkileri ve bunların meslek seçimi kararına nasıl yansıdığını açıklayan bazı hipotezler ileri sürmüştür (Kepçeoğlu 1993). Bu hipotezler şunlardır:

1. Zekanın, özel yeteneklerin, ilgilerin, tutumların ve diğer psikolojik özelliklerin kalıtımsal temeli spesifik değildir. Kalıtımsal unsurlar belki gelişimin derecesini belirlemektedir.
2. Psişik enerji nereye yönelmişse yetenekler o alanda gelişir ve özel yetenekler böyle oluşur.
3. İhtiyaçların şiddeti, başarıda temel belirleyicidir.
4. Düzenli olarak ihtiyaçların doyurulması, bireyin bilinçaltı güdü kaynaklarının gelişmesini engeller. Burada asıl önemli olan güdünün şiddeti değil doyurulmuş olup olmamasıdır.
5. Yüksek düzeydeki bir ihtiyaç, doyurulmamış ise kaybolma olasılığı yüksektir. Doyurulmamış temel ihtiyaçlar da üst düzeydeki bir ihtiyacın hissedilmesine engel olur. Doyurulmamış ihtiyaçlar meslek seçiminde önemli bir belirleyici faktördür.
6. Hissedildiği halde, ihtiyacın doyumu engellenmeyip, sadece geciktirilirse, hissedilen doyumun derecesine bağlı olarak bu ihtiyaçlar bilinç dışı güdüleyiciler haline gelirler.

Roe, çocukluk yaşantılarını incelerken özellikle ana – babaların çocuklarına karşı tutumları üzerinde durmakta ve şu ana – baba tutumlarını betimlemektedir (Kuzgun, 2000) :

Çocuğun Üzerine Aşırı Derecede Düşen Ana Babalar: Çocuğun temel ihtiyaçlarının doyumuna büyük önem verirler. Çocuğun korunma, sevgi ve saygı görme ihtiyaçları ise çoğu zaman ana babaya bağımlı olduğunda, yani koşullu olarak doyurulur, onun kendini gerçekleştirmesine olanak verilmez.

Aşırı İstekçi Ana Babalar: Çocuklarından her zaman için kusursuz işler beklerler. Çocuklarına, üstün başarı gösterdiklerinde ve kendilerine bağımlı oldukları ölçüsünde sevgi ve saygı gösterirler.

Reddedici Ana Babalar: İki grupta toplanırlar.İlki ihmal edici ana babalar, ikincisi ise reddedici ana babalardır. Reddedici ana babalar çocuğun fiziksel ihtiyaçlarını açıkça ihmal etmezler ama kasıtlı olarak her türlü ihtiyacını doyumdan yoksun bırakırlar. İhmal eden ana babalar ise doyumdan yoksun bıraksalar da bu durum kasıtlı değildir.

Çocuğu Kabul Eden Ana Babalar: İki gruptur. İlki çocuğuna yeterince vakit ayıramadığı için çocuğu serbest bırakan ana babalardır. İkinci grup ise bilinçli olarak çocuğunun kendini gerçekleştirmesine olanak tanıyan ve fırsatlar yaratan ana babalardır.

Karar Kuramları

Gelatt'ın Karar Modeli

Gelatt (1962), bir karar verme sorunu karşısında kalan bireyin öncelikle yordama ve değer sistemlerine ihtiyacı olduğu görüşündedir. Bu sistemlerle karar verme sürecini şu şekilde modelleştirmektedir (Kuzgun, 2000):

Yordayıcı Sistem: Seçenekler eylemlerin getireceği (mümkün olan). Bu sonuçlara erişme olasılığı (muhtemel olan).

Değer Sistemi: Mümkün olan sonuçların göreceli tercihi.

Karar Sistemi: Önceliklerin değerlendirilmesi.

Bir kimse ne kadar iyi, doğru ve ayrıntılı bilgiye sahip olursa, farklı eylemleri uygulamaya koyduğunda, alacağı risk hakkında o derece açık bir fikre sahip olur. Hiçbir kararda riskten kurtulmaya imkan yoktur, gerek de yoktur. Önemli olan, kişinin alacağı riski bilmesidir.

Hilton'un Modeli

Hilton, meslek seçme olgusuna, karar verme sürecini seçme davranışı ile bağdaştırarak bir açıklama getirmeye çalışmıştır. Ona göre, karar verme sürecini çevreden bireye gelen uyaran başlatır (Öner, 1982; Akt. Öncü, 1991). Bu uyaran önce birey tarafından test edilir. Sonuçta, o kişide bir çatışmaya yol açıyorsa ve bu çatışma eşiğin üstüne çıkıyorsa o zaman birey öncüllerini yeniden inceler. Değiştirebildiklerini değiştirir. Eğer değiştiremiyorsa yeni seçenekler ortaya koyar. Bunları davranış kalıbı içerisinde uygulamaya koyar ve sınırlayarak bir karara varır. Öncüllerini buna göre düzenler. Uyuşmazlık durumunda, öncüllerini yeniden düzenler veya değişik bir davranış biçimi seçer (Crites, 1969; Akt. Öncü, 1991).

Gelişim Kuramları

Ginzberg ve Arkadaşlarının Gelişim Kuramı

Ginzberg, Ginzburg, Axelrad ve Herma (1951) meslek seçimi olgusuna gelişimsel açıklamayı getirmişlerdir. Ginzberg'e göre meslek seçimi kararı, yaşamın belli bir anına özgü bir olay olmayıp, yaşamın ilk 20 – 22 yılında gelişen bir süreçtir. Meslek gelişimi tersine çevrilemez, geri dönülemez bir süreç olup bireyin istekleriyle ona sağlanan olanakların bir uzlaşmasıdır (Kuzgun, 2000).

Ginzberg ve arkadaşlarının "Uğraşıların Seçimi" kitabında meslek seçim süreci üzerinde ergenler ve çocuklarla yapılan görüşmeler sonucunda yoğun olarak çalışılmıştır. Burada meslek gelişim sürecinin üç dönemden oluştuğu belirtilmiştir (Ültanır, 2002);

1. Hayal Dönemi(7 – 12 yaşa kadar): Gelecekteki iş hakkında oyun ve hayal etme düşüncelerinden oluşur.
2. Deneme Dönemi(12 – 17 yaşa kadar): Bireyin çalışma hakkındaki bilgisi kadar ilgilerinin, yeteneklerinin ve değerlerinin gelişmesi ve geçiş dönemi olmak üzere dört dönemde tanımlanmaktadır.
3. Gerçekçi Dönem(17 – 22 yaşa kadar): Özelleşmiş ve billurlaşmış olan uğraşıların seçimini kapsamaktadır. Danışman, ergenin bu

dönemlerdeki ilerlemesini izleyerek onun meslek kararı vermede hazırlığını değerlendirmesinde yardımcı olur.

Ginzberg genelde, meslek seçim sürecinin düşünüp taşınmanın sonucu olduğu kadar, bireyin ihtiyaç ve isteklerine karşı çevredeki zorlama ve fırsatlardan da etkilendiğini ileri sürmektedir.

Super'in Gelişim Kuramı

Super'in kuramı meslek teriminde Öz(Benlik) Kavramı Kuramı olarak bilinir.Ancak ben kavramı zaman içinde oluşup geliştiğinden Super meslek seçimine gelişim açısından bakan psikologlar arasında yer alır (Kuzgun, 2000).

Kariyerin nasıl geliştiğini tanımlayan öncü gelişimsel yaklaşım Donald Super'ın "ömür, yaşam boyu" teorisidir (Super, Savickas &Super,1996). Super'in teorisi öncelikle gelişimsel olmasına rağmen, o teorisini "farklılaştıran-gelişimsel-sosyal-fenomenal kariyer teorisi" olarak adlandırmıştır (Super,1969). Bu ad, Super'in mevcut gelişimsel ve kariyer teorilerini sentezleme ve genişletmekteki çabasıyla ilişkilidir. Super, kariyer gelişimi gibi kompleks bir süreci tanımlamada farklı disiplinlerden (psikoloji ve sosyoloji) bilim adamlarının ürünlerini sentezlemenin gerekli olduğunu anlamıştır. Örneğin, Super kendi kariyer gelişimi teorisinin bazı yönlerini kavramlaştırırken Buehler'ın (1933), Rogers'ın(1951), Havighurst'ın(1951), Miller ve Form'ın(1951), ve Kelly'ın(1955) ürünlerini sentezlemiştir.

Super, kendinden önceki ve kendi zamanındakiler tarafından önerilmiş olan kariyer gelişimine yönelik ortaya atılan bilgilerden elde ettiklerinden kendi kariyer gelişim teorisini geliştirmiştir. Örneğin, Super'in zamanındakiler, Ginzberg, Ginsburg, Axelrad ve Herma (1951)kariyer seçimini bireyin kendi istekleri ve iş olasılıkları arasındaki uyum sonucu gerçekleşen gelişimsel bir süreç (tek bir karardan çok) olması gerektiğini önermişlerdi. Bu kişiler, süreci ömür boyu süren 3 bölüme ayırmıştır; a)fantezi(doğumdan 11 yaşa kadar), b)deneme (11 yaştan 17 yaşa kadar), c)gerçekçi(17 yaştan yirmili yaş arası). Dört faktörün (bireysel değerler, duygusal

faktörler, eğitimin miktarı ve türü, ve çevresel baskılar yoluyla gerçeğin etkisi) bireyin kariyer kararını şekillendirmede etkisi olacağını teorileştirmişlerdir (Niles & Bowlsbey, 2002).

Super, Ginzberg ve arkadaşları tarafından önerilen teoride bazı eksiklikler olduğunu ileri sürmektedir (Niles & Bowlsbey, 2002);

a) Kariyere karar vermede ilginin rolüyle ilgili araştırmalar göz önüne alınmamıştır.

b) İşlemsel olarak "seçim"in ne olduğunu tanımlamakta başarısız olmuştur.

c) Seçim ve adaptasyon arasında çok keskin bir ayrım yapmıştır.

d) Teori kariyer seçimiyle ilgili olduğunda uzlaşma sürecinin açık bir ifadesi eksiktir. Bu gibi durumlara cevap olarak, Super "farklılaştıran-gelişimsel-sosyal-fenomenal kariyer teorisi"ni geliştirmiştir.

Birleştirilmiş bir teori geliştirmektense Super, kendi teorisini bölüm bölüm geliştirmiştir. Aslında, Super bu teorinin bir bakıma "Super teorisi" olmadığını söylemiştir. Super ayrıca; "Bu teori, sentezlemek için aradığım teorilerin bir toplamı olmuştur. Diğer bir değişle, sentez bir teoridir."(Super, 1990; sayfa 199) ifadesini kullanmıştır.

Sonuç gerçekten de kariyer gelişiminin üç ana yönünü tanımlayan "bölümlü bir teori"dir; a)ömür b) yaşam boyu c) öz kavramı. Teori, Kariyer Gelişim Değerlendirmesi ve Danışması (C-DAC) diye adlandırılan modelde gelişmiş ve son bulmuştur (Super, Osborne, Walsh, Brown&Niles, 1992).

Üç teori bölümü Super'in önerdiği 14 varsayım üzerine kuruludur (Niles & Bowlsbey, 2002);

1.Bireyler yeteneklerinde, kişiliklerinde, ihtiyaçlarında, ilgilerinde, özelliklerinde ve kendileri hakkındaki fikirlerinde farklılık gösterirler.

2.Her biri birçok sayıda iş için, bu karakteristik özellikler sayesinde nitelendirilirler.

3.Her meslek, her bir birey için bazı meslek çeşitliliğine ve her bir meslek için bazı birey çeşitliliğine müsaade edecek kadar geniş olarak, karakteristik yetenekler ve bireysel özellikler gerektirir.

4.Mesleki tercihler ve yeterlilikler, insanların yaşadıkları ve çalıştıkları durumlar, sosyal öğrenmenin bir sonucu olarak öz kavramının zamanla ve tecrübeyle değişmesi, seçimlerde ve adaptasyonda devamlılığı sağlayarak, geç yetişkinlikten olgunluğa kadar durağandır.

5.Bu değişim süreci bir dizi "yaşam dönemi (maksimum-devir)" olarak özetlenebilir; büyüme sırası, araştırma, yerleştirme, devam ettirme ve çöküntü dönemi. Bu dönemler de a) fantezi, deneme ve araştırma dönemini gerçekçi dönemi, b)yerleşme döneminin sınama ve devam ettirme dönemi. "Küçük (minimum) devir" bir dönemden diğerine geçişte olur ya da bireyin zorlandığı, insan gücü ihtiyaçlarının türündeki değişiklerde, hastalık ya da yaralanmalarda ya da sosyo-ekonomik ve kişisel olaylarda meydana gelen bir azalma sonucunda devam ettirememesi halinde oluşur. Bu gibi tutarsızlıklar ya da çok yönlü sınamalı kariyerler yeni gelişimleri, araştırmayı ve yeniden yerleşmeyi içerir (yeniden devirleşme).

6.İş modelinin doğası -yani işin seviyesi, sırası, sıklığı, sınamanın süresi ve istikrarlı işler- bireyin ailesel sosyo-ekonomik düzeyinden, zihinsel yeteneğinden, eğitiminden, yeteneklerinden, kişisel karakterinden (ihtiyaçlar,ilgiler,ve öz kavramı) ve kariyer olgunluğundan ve bireyin maruz kaldığı olanaklardan etkilenir.

7.Çevrenin isteklerinin yadsınamadığı ve yaşam-kariyer döneminde verilen herhangi bir durumla başa çıkmadaki başarı, bireyin bu isteklerle (yani mesleki olgunlukla) başa çıkmasındaki hazır bulunuşluluğa bağlıdır. Mesleki olgunluk fiziksel, sosyal, ve psikolojik karakteristik özelliklerin bir bütünüdür; psikolojik olarak, hem bilişseldir, hem de davranışsaldır.Bu, kariyer gelişiminin ilk ve son dönemlerindeki isteklerle başa çıkmadaki başarı seviyesini içerir.

8.Mesleki olgunluk hipotetik bir yapıdır. Onun işevuruk tanımı belki de zekanın tanımını yapmak kadar zor olabilir fakat onun tarihçesi çok daha kısa ve başarıları daha az kesindir. Bazı yazarlar tarafından yaratılan etkinin tam tersine, mesleki olgunluk monoton olarak yükselmez ve birleştirici bir özellik değildir.

9.Yaşam dönemleri yoluyla gelişim, bazen olgunlaşmış yetenekleri ve ilgileri kolaylaştırarak; bazen de öz kavramı gelişimine ve gerçekçi testlere yardımcı olarak yönlendirilebilir.

10.Kariyer gelişimi süreci, aslında "mesleki öz" kavram gelişimi ve uygulanmasıdır. Bu sentezleme ve bütünleştirme sürecidir ki bu süreçte öz kavramı, kalıtsal yeteneklerin birbirine etkisinin, fiziksel yapılışın, gözlem olanağının ve çeşitli rollerin oynanmasının ve rol oynamanın sonuçlarının üsttekiler ve arkadaşları tarafından onaylanmasıyla aynı şekilde karşılaşmasının (interaktif öğrenme) değerlendirmesinin ürünüdür.

11.Rol; ister fantezi döneminde oynansın, ister danışma da olsun ya da ister sınıf, klüp, part-time islerde ya da giriş işleri gibi gerçek yaşam aktivitelerinde olsun, bireysel ve sosyal faktörler arasındaki öz kavramı ve gerçek arasındaki bütünleşme ya da sentez süreci rol oynamanın ve geri dönütlerden öğrenmenin bir sonucu oluşur..

12.İş doyumu ve yaşam doyumu bireylerin yetenekleri, ihtiyaçları, değerleri, ilgileri, kişilik özellikleri ve öz kavramları için bir çıkış kapısı bulmasına bağlıdır. İş ve yaşam doyumu, bireyin gelişim ve araştırma tecrübelerinin ona uygun olduğunu düşündüren bir rolün olduğu bir yaşam biçiminde, bir iş durumunda ve bir tür işte yerleşmesine bağlıdır.

13.Bireyin işten aldığı doyumun derecesi, bireyin kendi işinde öz kavramını ne derecede uygulayabildiğiyle doğru orantılıdır.

14.İş ve meslek; bazı insanlara göre çevresel bir etken olarak görülse de, ikinci derecede önemli olduğu ve hatta öneminin olmadığı dahi düşünülse de bir çok kadın ve erkek için kişilik organizasyonunda bir odak noktası oluşturmaktadır. Ayrıca, boş vakit aktiviteleri ve ev yapımı gibi odak noktaları da merkez olabilir. (Bireysel farklılıklar gibi, cinsiyet ayrımındaki kalıplaşmış düşünceler, ırkcılık, etnik ön yargılar ve olanaklar yapısı gibi sosyal gelenekler işçi, öğrenci, ev yapımcısı, hobilerle uğraşan kişi, vatandaş gibi rollerin tercihinde önemli karar verdiricilerdir.)

Bu 14 öneri 1953'te sunulmuş Super'ın 10 listesinin genişletilmiş halini sunar. Ayrıca, bu öneriler farklı teorik perspektiflerle iş birliği içindedir (örneğin, özellik-faktör, gelişimsel, sosyal öğrenme ve psikodinamik). Bu da Super'ın,

teorisinin gelişimsel bir teoriden fazlası olduğu tezini desteklemektedir. Daha da fazlası, orijinal ifadeler tarihsel yapının içine yerleştirildiğinde, paradigmanın "meslek" üzerine odaklanandan "kariyer" üzerine odaklanana doğru yer değiştirmesine sebep olan bir dürtü sağlamaktadır; yani kariyer seçimi konusunun altını çizenden yaşam boyu kariyer gelişimi sürecinin altını çizene doğru yer değiştirir (Niles & Bowlsbey, 2002).

Super(1957 – 1970)'e göre bir kimse meslek seçmekle o ana kadar geliştirmiş olduğu ben kavramını, kendini algılama biçimini uygulamaya koymuş olmaktadır. Meslek özüne ilişkin algılarının bir ifadesi, bir tür yansımasıdır. Ayrıca bir kimsenin meslek olarak öz kavramını uygulamaya koymak için yaptığı belli davranışlar onun içinde bulunduğu gelişim aşamasının bir fonksiyonudur. Öz kavramının meslek davranışı halinde uygulanmaya konması bireyin içinde bulunduğu koşullara bağlıdır. Birey olgunlaştıkça özü hakkındaki kavramları kararlılık kazanmaya başlar. Bu nedenle yeni yetmelik döneminde verilen bir mesleğe yönelme kararı, aynı kararın orta yaşta verilmesinden çok farklıdır.

Super, tercih kavramının seçim kavramından farklı olduğunu ifade etmiştir. Ona göre, tercih uygulamaya konmamış bir hareket tarzıdır. Bir okula ya da bir işe girme gibi bir hareket tercihte söz konusu değildir. Tercih kavramı bir mesleğe fiilen girinceye kadar olan bütün aşamaları kapsar(Akt. Durlanık, 1998).

Super, mesleki tercihlerin ve yeteneklerin zamanla ve yaşantılar yoluyla değişebileceğini; bu nedenle mesleki benlik kavramının oluşumu, dönüşmesi ve tamamlanmasının sürekli olarak devam eden bir süreç olduğunu belirtmiştir. Mesleki benlik kavramı gelişiminin bir dizi yaşam aşamasında gözlenmesinin bu sürecin devamlılığını ispatladığını savunmuştur. Yaşam aşamaları boyunca süren mesleki benlik kavramının gelişimine psikolojik danışmayla ve gerçeği test ederek yeteneklerin, ilgilerin ve değerlerin olgunlaşması için yeterli düzeyde fırsat yaratılabileceğini vurgulamıştır(Akt. Nelson Jones, 1995).

Super'a(1970) göre, mesleki benlik tasarımının oluşması ve mesleki tercihe dönüşmesi süreci, mesleki gelişim süreci olup, bu süreç şu basamaklara ayrılmaktadır (Kuzgun, 2000);

I. Büyüme Evresi
a) Fantezi(Hayal) Dönemi (4 – 10 yaşa kadar)
b) İlgi Dönemi (11 – 12 yaşa kadar)
c) Yetenek Dönemi (13 – 14 yaşa kadar)

II. Araştırma(Keşif) Dönemi (15 – 24 yaşa kadar)
a) Deneme Dönemi (15 – 17 yaşa kadar)
b) Geçiş Dönemi (18 – 21 yaşa kadar)
c) Sınama Dönemi (22 – 24 yaşa kadar)

III. Yerleşme Dönemi (25 – 44 yaşa kadar)
a) Sınama Dönemi (25 – 30 yaşa kadar)
b) Sağlamlaştırma Dönemi (31 – 44 yaşa kadar)

IV. Çöküntü Dönemi (65 yaş ve sonrası)
a) Yavaşlama Dönemi (65 – 70 yaşa kadar)
b) Tam Emeklilik Dönemi (71 yaş ve sonrası)

Kariyer gelişimi aynı fiziksel gelişim gibi yaşam boyu süren bir süreçtir. Yine de fiziksel gelişim ve kariyer gelişimi genetiksel değildir. Dahası, kariyer gelişimi, iş olanak yapısı olmasına karşın, psikososyal gelişim ve sosyal beklentilerin bağlamı içerisinde gelişir. Yaşamın ilk basamaklarında, kariyer gelişimi daha çok homojen ve yaşla ilgilidir. Birçok genç insan onları spesifik sınıflarda karar vermeye zorlayan eğitim enstitülerine kaydolmaktadır(örneğin, 8.sınıftaki öğrenciler lise için mutlaka bir alan seçmek zorundadır. Liseyi bırakan öğrenciler de orta okulları bittiğinde ne yapacakları hakkında karar vermeleri gerekmektedir). Bu yüzden, çocuklukta ve ergenlikte mesleki olgunluk kavramı kariyere karar vermeye hazır olmakla ilgili olarak kullanılır. Yetişkinlerde kariyer gelişimi heterojendir ve

yaşla ilgili değildir. Yetişkinlerdeki kariyerler değişen iş olanakları ve yaşam rolünün katılımının yükselmesine bir cevap olarak gelişmektedir. Bu yüzden, yetişkinler hayatlarındaki durumlara bağlı olarak bazı kariyer gelişim dönemlerini yeniden devirleştirebilirler. Yetişkinlerde heterojen kariyer gelişiminden dolayı, bireyin kariyerine karar vermeye hazır olmasından bahsedildiğinde "kariyer adaptasyonu (mesleki olgunluk yerine)" terimi kullanılır (Niles & Bowlsbey, 2002).

Yaşam boyunca kariyer gelişimi süreci tanımlandığında, Super Buehler'ın (1993), Miller ve Form'ın (1951) ve Havighurst'ın (1953) araştırmalarına dikkat çekmiştir. Super kariyeri "bir dizi gelişimsel işle karşılan ve olmak istediği kişiyi oluşturmak için bu işlerle baş etmek için çaba sarf eden bireyin yaşam süreci" olarak kavramlaştırmaktadır (Super,1990; ss 225-226).

Super tipik olarak karşılaşılan gelişimsel işler serisini ve bu işlerle ilgili kariyer gelişiminin dönemleri ve alt dönemleri belirlemiştir. Tipik gelişimiyle kariyer gelişiminin sırası büyüme (çocukluk), araştırma (ergenlik), yerleştirme (erken yetişkinlik), devam ettirme (orta yetişkinlik) ve yavaşlamadır (geç yetişkinlik) (Niles & Bowlsbey, 2002).

Büyüme; 4 ve 13 yaş arası çocuklar kendini anlama hissini geliştirmeye ilişkin kariyer gelişimi işleriyle ve temel düzeyde iş dünyasıyla karşılaşır. Bunu yaparak çocuklar, fantezinin, ilginin, kapasitenin alt dönemlerinden geçerek ilerler. Bu alt dönemleri, ilk olarak mesleki fantezilerde meşgul olarak, daha sonra da kendi çevresini (ev, okul, aile ve arkadaş ilişkileri) araştırarak; merak iç güdüsünü kullanarak geçer. Onların bu merakı onları motive eder ve kendi ilgi ve kapasiteleri hakkında bilgi edinme sürecine dahil olmalarına sebep olur. Her şey yolunda giderken, çocuklar karar vermede kendi çevresi ve kapasitesi üzerinde bir kontrol hissi geliştirmeye başlar. Büyüme döneminden geçerken, çocuklar gelecekleri için planlar yapmanın öneminin ve onların şimdiki davranışlarının gelecekteki yaşamlarını etkileyeceğinin farkına varırlar. Dahası, kendileri hakkında öğrendiklerini gittikçe daha çok kullanmaya başlarlar ve çeşitli eğitim ve iş olanaklarının geçerliliğini araştırmaya çalışırlar(Niles & Bowlsbey, 2002).

Araştırma; Kendi hakkındakileri ve mesleki bilgisini kullanarak ve şu anın geleceği etkileyeceğinin farkında olarak, 14 yaşından 24 yaşına kadar olan bireyler gelecek için plan yapmaya yönelirler. Kariyer gelişimi içinde, geleceği planlamaya billurlaştırmaya ve mesleki tercihleri belirlemeye hitap eden işleri kapsamaktadır. Bir tercih spesifik olarak yapıldığında, bireyler mesleki seçimi uygulamaya yönelir. Bu işler sırasıyla deneme, geçiş ve sınamanın alt dönemlerinde gerçekleşir.

Bir meslek seçimini billurlaştırma, bireyin hangi iş türünden zevk aldığını açıkça belirlemesini içerir. Billurlaştırma süreci büyüme döneminde elde edilen kendisi ve iş hakkındaki bilgilere dayalıdır. Bu bilgiyi kullanarak, bireyi hangi spesifik mesleklerin öz kavramını uygulamaya izin verdiğini araştırmak için daha da derinlemesine mesleki bilgi edinmeye odaklar. Bu yüzden, uygun meslek tercihleri belirlemek için kendini doğru anlamak çok gereklidir.

Mesleki tercihleri belirleme süreci düşünülen meslekler arasından seçim yapma yeteneğini içermektedir. Uygulama süreci hangi seçim üzerine odaklanacağına bağlı olarak değişmektedir. Bazı seçimler, bir işe girmek için daha fazla eğitimi gerektirir. Diğer bazı işler, bir işe direkt giriş için olanak sağlamaktadır. Seçim ne olursa olsun, uygulama bireyin seçtiği iş alanına doğru harekete geçmeyi içerir (Niles & Bowlsbey, 2002).

Yerleşme; Bir işe yerleşme genellikle 25 yaş ve 45 yaş arasında olur. Bu kariyer gelişim dönemiyle ilişkilendirilen durumlar istikrarlılık, sağlamlaştırma ve ilerlemedir. Bireyin uyguladığı mesleki tercihinin öz kavramının ifadesi için yeteri kadar olanak sağlayıp sağlamadığını değerlendirirken, istikrarlılık bireyin bir işe girmesinden hemen sonra başlar. Özellikle, birey girdiği işte başarılı olmak için gerekli olan beceri ve ilgiye sahip olup olmadığına karar verir ve organizasyonel kültürü değerlendirir.

Birey bir işte istikrarlığını korudukça, dikkatini seçiminin iyi bir seçim olup olmadığından çok, güvenilir bir üretici ve olumlu bir ün geliştirmeye yöneltir (sağlamlaştırma). Güvenilir bir üretici olmaya yönelmek bazen daha yüksek bir ücret

ve daha çok sorumluluğa sebep olabilir (ilerleme). Başarılı bir performans için gelişen ün artık başarılmıştır.

Bütün bunlara rağmen, bu sürecin herhangi bir zamanında işi uygulayanlar yaptıkları seçimin artık iyi bir seçim olmadığına karar verebilirler. Eğer bu gerçekleşirse, daha uygun bir mesleki seçimin billurlaştırılması, belirlenmesi ve uygulanması için "yeniden devirleştirme" meydana gelir (Niles & Bowlsbey, 2002).

Devam ettirme; Devam ettirme boyunca (yaklaşık 45 ve 65 yaş arası) işi uygulayanlar işlerini elde tutma, yenileme ve değişiklik yapma durumlarıyla karsı karşıya kalırlar. Bir çok iş - meslek sahibi ya performanslarındaki seviyeyi geliştirmek ya da sürdürmek için alanlarındaki yeniliklere ayak uydurmaya karar verir ya da iş alanlarını değiştirmeyi seçer. İş alanlarını değiştirmede, işi uygulayanlar araştırma ve yerleştirme dönemlerinden yeniden geçer. İşini tutanlar ise dikkatlerini şu anki mesleklerinde değişik yollarla yeni beceriler uygulamaya ve becerilerini güncelleştirmeye yöneltirler. İşlerinde kalmaya karar verip kendilerini yenilemeyen bireyler genellikle zayıf performans gösterirler ve işlerinde hiç ilerlemezler (örneğin işlerini elde tutmada sıkışıp kalırlar). Bu örneklerde, kariyer yenilemesine yönelik kariyer müdahalesi içerilmektedir. Kendini yenileyen ve güncelleyen iş uygulayıcıları, daha az deneyimli iş uygulayıcılarına göre mükemmel yol göstericiler olabilirler (Niles & Bowlsbey, 2002).

Geri çekilme; Bazı noktalarda devam ettirme döneminin sonlarına doğru fiziksel kapasite azalmaya başladıkça iş aktivitelerine olan ilgi de sönmeye başlar. İşi uygulayanlar(çalışanlar) daha çok emeklilik hayatı için planlar yapmakla meşgullerdir. Bu yüzden, geri çekilme dönemi yavaşlama, emeklilik planları ve emeklilik hayatlarını içermektedir. Çalışanlar, iş aktivitelerinden (65 yaş civarında) yavaşça çekilmeye başladıklarında, yaşam sitilleriyle ve emeklilikteki aktiviteleriyle ilgilenmeye başlarlar. Bazen, bu ilgi fiziksel, ruhsal ve finanssal düşünceleri de kapsamaktadır (Niles & Bowlsbey, 2002).

Yaşam rolü uygunluğunu etkileyen bağlamsal faktörler

Super'in modeli, yaşam rolleri ile öz kavramının bizim bağlamları tarafından(örneğin kişisel ve durumsal belirleyiciler tarafından) şekillendiğini

önermektedir. Buna rağmen birçok birey yaşam rolünün önemini şekillendirmek için bağlamsal faktörlerin(baskın kültür, kültürün kökü) kimlik gelişimiyle birbirini etkilediğinin farkında değildir(Niles & Bowlsbey, 2002).

Baskın Kültür: Bazı insanlar çok basit şekliyle yaşam rolünü popüler kültürden ya da baskın kültürden genetik olarak alırlar. Bu yaşam rolünün kalıtsal olması, cinsiyet ve ırkçılık hakkındaki kalıplaşmış düşüncelere bağlı olduğunda biraz problem yaratabilir. Örneğin, araştırmacılar popüler kültürdeki işçi portresinde kalıplaşmış iş – cinsiyet rollerini; yaşam rolünde de cinsiyet önyargısını bulmuştur. Niles ve Goodnough(1996), diğer araştırmacılar tarafından ortaya konan geleneksel cinsiyet rollerinden beklentileriyle cinsiyet farklılıklarının birbiriyle benzeştiği durumunu rapor etmişlerdir(Örneğin, kadının ev ve aile hayatına erkekten çok daha fazla katılmasının beklenmesi). İş rolü için yüksek motivasyona sahip bir kadın bu tarz beklentilerin baskın olduğu bir işte açıkçası dezavantajlı bir konumda bulunmaktadır. Ayrıca yaşam rolünün uygunluğu için geleneksel beklentilere bağlı olan bir adam, aile ve ev hayatına katılmak için kendi olanaklarını da sınırlandırır.

Cinsiyet rollerindeki kalıplaşmış düşünceler göz önüne alındığında; Coltrane ve Adams(Akt. Zunker, 2002) kadınların popüler kültürde işsiz ya da sekreterlik işleriyle resmedildiğini ve bunun da iş alanlarına eşitsizliği yaydığını bulmuştur. Baskın kültürün etkisi hakkında danışanın farkındalığını yükseltmek, danışanın karar vermesinde ırkçı inançları ve cinsiyet tavırlarını en az seviyeye indirmesinde yardımcı olacaktır.

Kültürün kökeni

Yaşam rolleri üzerinde baskın kültürün etkisiyle ilgili araştırmalar, danışanın kültürel geçmişinin kariyer gelişimine etkisini merkez alan tartışmalara yol açmaktadır. Psikolojik danışmanlar danışma oturumlarında, kültür kökenlerinin yaşam rollerinde ifade edilen değerleri nasıl etkilediğini tartışırlar ve araştırırlar(Avrupa merkezli bir kültürel geçmişi olan bireyin kendini gerçekleştirmeye çalışması ya da Asya merkezli bir kültürel geçmişi olan bireyin işinde kültürel kimliğini ifade etmeye çalışması). Bu tartışma küçük gruplarda

olduğunda grubu, yaşam rollerindeki kültürel çeşitliliğe, hassasiyete ve farkındalığa teşvik eder(Niles & Bowlsbey, 2002).

Bu tür bir tartışma çeşitli kültürlerde belirli rollere yüklenen anlamları araştırmaya da yol açar (Örneğin; Avrupalı erkeklerden aileyi geçindiren kişi olmaları ve işlerinde hareketli olmaları beklenmektedir). Bu tartışmalarda danışman, danışanın kültür kökenlerinden çıkan rol beklentilerini nasıl kavradıklarını, yorumladıklarını ve bu beklentilerin belirli bir yaşam rolünün önemli olup olmadığı hakkında onların kararlarını nasıl etkilediğini belirlemek için danışanları yüreklendirir(Niles & Bowlsbey, 2002).

Bu konuları tartışmak için spesifik bir aktivite Borodovsky ve Ponterotto(1994) tarafından önerilmiştir. Borodovsky ve Ponterotto, ailenin geçmişi, kültürel reçetesi ve kariyer planlaması arasındaki ilişkiyi araştırmak için çok yararlı bir gereç olan "Aile Genogramı"nı bulmuşlardır. Bu genogram nesiller arası kariyer kararlarının izlenmesine, önemli kariyer bilgilerinin kaynağını belirlemeye ve bireylerin edindiği yaşam temalarını belirlemeye yönelik yardımcı bir gereçtir. Bu teknik diğer yaşam rollerine hitap etmek için geliştirilebilir. Yani bu genogramı kullanarak psikolojik danışmanlar, danışanların aile üyelerinden edindikleri spesifik yaşam rollerini(anne, baba ve vatandaş rolleri) içeren inançların ve yaşam temalarının belirlenmesinde danışanı yüreklendirebilirler. Ayrıca danışmanlar, danışanlardan edindikleri bilgileri, daha çok bireysel merkezli olan kültürlerin etkileriyle grup merkezli kültürlerden çıkan etkileri karşılaştırmak için kullanabilirler. "Kültürel asimilasyon" ya da "Kültürel yerleşme" gibi terimler bu tartışmada açıklık kazanabilir. Bu müdahalelerin amacı, bireylerin gelecekteki yaşam rollerini etkileyen düşünceler hakkındaki farkındalıklarını artırmaktır.

Bütünsel olarak yaşam rolünü araştırmak oldukça önemli olmasına rağmen kariyer gelişiminin merkezindeki kavram, bireylere mesleki öz benliklerini belirlemekte yardım etmektedir. Mesleki kimlikler iki metotla açığa kavuşturulmuştur; Gerçekçi Metot ve Gelişimsel Metot. Gerçekçi Metot, gelecekteki iş performansını ve doyumunu tahmin etmek için özellik – faktör yaklaşımının test

sonuçlarını kullanmasıyla ilgilidir. Örneğin danışman danışana kendi ilgileri ile çeşitli işlerde çalışanların ilgilerini karşılaştırmak için Strong İlgi Envanteri gibi ölçme araçlarını verebilir(Harmon, Hansen, Borgen & Hammer, 1994). Benzer performanslardaki gözlemlenen korelasyonlara bağlı kalarak bu metodu kullanan danışman, olabilecek kazalar hakkında sigorta şirketlerini bilgilendiren biri gibi, danışman tablosu ya da tahmin yolları arayan formüller gibi şeyler oluşturur (Jepsen, 1994).

Danışman(daha fazla araştırmaya başlamak için) benzer yönlere ve farklı yönlere dikkat edecektir(danışanın doyum alamayacağı iş türlerini belirlemek için). Bu noktada yetenek testleri uygulanabilir. Danışanın yetenekleri, spesifik işlerdeki başarı performansı için olması gereken yeteneklerle karşılaştırılır. Onun yetenek ve ilgileri, başarı ve doyum sağlayacağı işlerin daha fazla üzerinde durulması için belirlenir. Daha sonrasında değer envanterinin sonuçları daha fazla araştırma için kullanılabilir. Bazı işler danışanın ilgi ve yeteneğine uygun olabilir fakat bu işler değerlerini ifade etmesi için yeterli olanak sağlamayabilir. Mesleki tercihleri billurlaştırmaya çalışan danışanlar için değerler envanteri ya da değer kartları ilgi ve yetenek testlerine destek olma açısından yardımcı olabilir(Super, Savickas&Super, 1996).

Gelişimsel metodu kullanan danışmanlar, bilgilendirici olmaktan çok danışanları dış değer biçim gelişimlerini; otobiyografik hikayelerini yapılandırmaya davet ederek bir tarihçi gibi davranırlar. Özellikle geçmişte ne yaptıklarını kronolojik bir sıraya koyarlar. Daha sonra bu yaşam hikayeleri "geçmişi anlamak, şu anı araştırmak ve geleceğe bir proje çizmek" için, devamlılığın bağlarını fark etmek için ya da sürekli tekrar eden temaları araştırmak için kullanılır(Super, Savickas&Super, 1996). Bir önceki metot özelliklere dayanmasına rağmen("benim özelliklerim diğerlerinin özellikleriyle nasıl benzerlik gösterebilir? Hangi işlerde özelliklerim başarıyı getirir?") gelişimsel metot yaşam biçimlerine, şablonlarına dayanır("yaşam hikayemde hangi şablon/biçim açığa kavuştu? Bu biçimlerden ya da temalardan hangileri gelecek planlarım için daha önemli?"). Jepsen(1994) gelişimsel metodun üç ayrı basamağının olduğunu belirtmiştir;

1. Yeniden meydana gelen temalar ve altında yatan özellikler için geçmiş davranışların ve gelişimin analiz edilmesi.
2. Diğer temaları ve özellikleri göz önüne alarak her bir temanın ve özelliğin özetini yapmak.
3. Gelecekteki belirlenmiş temaların ve özelliklerin projesini yapmak.

Super(1957) danışma sürecinde danışanın rolüne ilişkin şunları ifade etmiştir; Mesleki gelişim öz kavramının uygulanmasını içerdiği için ve uygulanmadan önce öz kavramı değişime ihtiyaç duyduğu için danışan, öğrenci ya da hasta danışma sürecinin başlarında öz kavramını kelimelere döker. Olası rolünü ve rolünün amacını belirlemek için bunu kendi kendine yapmak zorundadır; bireyi rahatlatacak mesleki problemin doğasını anlaması adına, bunu danışmanı için yapmak zorundadır.

Özellikle Super(1957), kariyer danışmanlığı çemberini şöyle tanımlamıştır;

1. Direkt olmayan problem araştırması ve öz kavramı portresi
2. Daha fazla araştırma için direkt konunun ortaya konması
3. iç görüsü ve kendini kabulü için direkt olmayan yansıtma ve açığa kavuşturma
4. Gerçekçilik testi için, müfredat dışı etkinlikler için, notlar için, mesleki broşürler için, testlerden edinilen gerçekçi bilgiler için direkt araştırma
5. Gerçekçilik testlerinden kaynaklanan tavır ve hisler yoluyla direkt olmayan araştırma ve çalışma
6. Karar verme aşamasında yardım için direkt olmayan olası hareketlerin düşünülmesi.

Super'in teorisinin yorumlanmasında ve yapılan araştırmalarda Osipow ve Fitzgerald(1996), Super'in teorisinin gelişimsel ve kişilik teorilerinin birçok yönünü yapılandırma erdemine sahip olduğunu pratikte ve araştırmada kullanılabilirliğinin fazla olduğunu not etmişlerdir. Borgen(Akt. Niles & Bowlsbey, 2002) Super'in teorisinin, sonsuza kadar sürecek olan çok zeki bir düşünür mirası olduğunu söylemiştir.

Super'in teorisinin değerlendirilmesi

Super'in teorisi kariyer gelişimi araştırmalarını teşvik etmeye devam etmektedir. Örneğin; Lewis, Savickas ve Jones(Akt. Niles & Bowlsbey, 2002) tıp okullarında başarıyı tahmin etmek için Kariyer Gelişim Envanteri'ni kullanmışlardır. Araştırma sonuçları Super'in geleceğe odaklı olmanın ve planlı olmanın kariyer olgunluğunun gelişiminde ve kariyere adapte olmayı başarmasında çok önemli olduğu iddiasını desteklemektedir.

Super'in iş önemi çalışmasıyla ilgili literatürü gözden geçirmek Niles ve Goodnough'ın(1996) üç sonuca varmasına neden olmuştur. İlk olarak yaşam rolü ve değerler spesifik gelişimsel ve kültürel bağlamlarda mutlaka gözden geçirilmelidir. İkincisi, çeşitli durumlarda ve gruplarda, yaşam rollerinin ve değerlerinin önemiyle ilgili cinsel farklılıklar vardır. Üçüncü olarak, danışanın kariyer gelişimini kolaylaştırmak için danışmanlar kariyer danışmanlığında önemli yere sahip olan yaşam rolü ve değerler konusuna dikkat etmelidir.

Salomone(Akt. Zunker, 2002), 40 yıllık bir sürece sahip olan Super'in teorisinin üç ana öğesinin değerlendirmesini yaparak tarihsel bir perspektif hazırlamıştır; Teorik öneriler, kariyer dönemlerinin kavramlaştırılması ve kariyerin tanımı.

Salomone'nun teoriyi gözden geçirmesi birçok sonuca varmasına sebep olmuştur. Birincisi, Super'in teorik önerileri yaklaşık 40 yıl boyunca değişmemiştir. İkincisi, Super'in önerileri ve kariyer dönemi modeli için daha fazla araştırmanın yapılmasına ihtiyaç vardır. Son olarak, Super'in katkılarının gelişimsel kariyer teorisinde diğerlerine paralel olmayan bir kalıtımsal özellik sunmuştur.

Ek olarak, Super'in teorisinin parçaları danışanların yaşam rolü kimliklerini belirlemede ve yaşam rollerini ifade etmeye çalışan değerler için bir iskelet oluşturmuştur. Daha da fazlası, Super'in teorisi yaşam rolü kimliği geliştirme

sürecini araştıran araştırmacılar için çok yararlı bir çalışma sunmaktadır (Zunker, 2002).

Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal Öğrenme Kuramı, mevcut meslek gelişimi kuramlarının bütünleştirilmesi ve bunların uygulamaya daha etkin biçimde yansıtılması çabalarının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Bu kuram iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım meslek seçiminin kaynağını, ikinci kısım ise meslek seçimi ile ilgili sorularla karşılaşan danışmanların neler yapabileceklerini açıklamaktadır. Kuram bütünü ile kısaca meslek danışmanlığında öğrenme kuramı olarak adlandırılmaktadır(Kuzgun, 2000).

Kariyer Danışmanlığında John Krumboltz'ın Öğrenme Teorisi

İki farklı parçayı birleştirerek Krumboltz ve meslektaşları(özellikle Mitchell ve Jones) kariyer danışmanlığında öğrenme teorisini(Learning Theory of Career Counseling -LTCC-) geliştirmiştir. İlk bölümü kariyer seçiminin kökenini araştırmaya odaklanmıştır ve kariyere karar vermede sosyal öğrenme teorisi(Social Learning Theory of Career Decision Making -SLTCDM-) olarak adlandırılmıştır (Niles & Bowlsbey, 2002).

Krumboltz(1996)'ın kuramının ikinci bölümü kariyer danışmanlığına odaklanmıştır ve kariyer danışmanlığında öğrenme teorisi(LTCC) diye adlandırılmıştır. SLTCDM, kariyer seçerken bireyleri etkileyen faktörleri incelerken(ve bu yüzden LTCC'nin bir kısmının altında yer almıştır) LTCC, psikolojik danışmanların danışanlara etkili kariyer seçiminde nasıl yardım edebileceğini açıkladığından dolayı Mitchell ve Krumboltz tüm teoriyi LTCC diye adlandırmıştır(Mitchell ve Krumboltz, 1996).

LTCC, Bandura'nın sosyal öğrenme teorisinin uygulamalarına dayanmaktadır. Bandura'nın teorisi pekiştirmenin etkisini, bilişsel bilgilendirme sürecini ve insan davranışında klasik davranışçılığı vurgular. Sosyal öğrenme teorisi bireylerin kişiliklerinin ve davranış repertuarlarının, içsel ve gelişimsel süreci

bilgilendirmeye devam etmekte olan, biricik öğrenme tecrübeleriyle açıklanabileceğini ileri sürer(Mitchell ve Krumboltz, 1996). Ayrıca bu teori; kendini çevreleyen pekiştireçleri anlamak için çabalayan ve bunun dönüşümünde kendi ihtiyaçlarına ve amaçlarına uyması için çevresini kontrol eden insanı zeki ve problem çözebilen bir birey olarak tanımlamıştır(Niles & Bowlsbey, 2002). Bandura, çevrenin, kendini kaynak göstermenin ve davranışın etkileşimini "üçlü karşılıklı etkileşim sistemi" diye adlandırmıştır(Akt. Zunker, 2002).

Kariyere Karar Vermede Sosyal Öğrenme Teorisi (Social Learning Theory of Career Decision Making -SLTCDM-)

SLTCDM, karar verme sürecini etkileyen dört faktörü şöyle tanımlamaktadır(Niles & Bowlsbey, 2002);

1. Genetiksel Yapı ve Özel Yetenekler: Genetiksel yapı, cinsiyet, ırk ve fiziksel görünüş gibi kalıtım yoluyla aktarılan özelliklerdir. Özel yetenekler ise zeka, atletik yetenek, müzik ve artistik kabiliyet gibi genetik faktörlerin etkileşiminden ve seçilen çevresel olaylara maruz kalmasından dolayı oluşur.

2. Çevresel Koşullar ve Olaylar: Bu kategorideki faktörler genellikle bizim kontrolümüz dışındadır ve büyük bir bölümünü kültürel, sosyal, politik ve ekonomik güçler oluşturur. Örneğin; devletin sponsorluğunda yapılan bir iş eğitim programı, yeni becerileri öğrenmek ve bir işe başvurabilmek için asgari düzeyde olması gereken yeterliliğe ulaşmak için olanak sağlar.

Teknolojik gelişmeler(bilgisayar teknolojisi) birçok iş alanını yok ederken, yeni iş alanları yaratmıştır. Doğa olayları çok güçlü bir şekilde kariyer olanaklarını etkiler. Komşuluk ve toplumsal kaynaklar gibi aile gelenekleri de çok önemli bir derecede bireylerin kariyerine karar vermesini etkiler. Ayrıca coğrafik konum da kariyere karar verme aşamasında etkin bir rol oynar.

3. Etkili ve İşbirlikçi Öğrenme Tecrübesi: Etkili öğrenme tecrübesi, daha önce var olanı, davranışı ve sonuçları kapsar(Mitchell ve Krumboltz, 1996).

Daha önce var olanlar, genetiksel donanımları, özel yetenekleri, çevresel koşulları ve bir işin ya da problemin karakteristik özellikleri gibi daha önce sözü edilen olayları da kapsar. Davranışsal tepkiler açık davranışlar gibi bilişsel ve duygusal tepkileri de içerir. Sonuçlar, bu sonuçlar hakkında "içsel konuşma"yı, davranış tarafından üretilen anlık ve ertelenmiş etkileri de kapsar(Mitchell ve Krumboltz, 1996).

İşbirlikçi öğrenme tecrübesi, nötr bir uyarıcının pozitif ya da negatif bir uyarıcıyla ya da sonucuyla birleştiğinde oluşur(Mitchell ve Krumboltz, 1996).

4. İş Yaklaşım Becerileri: Bir danışan, haberciliğin kendisi adına iyi bir meslek seçimi olup olmadığına karar vermek için birçok beceriyi kullanmak zorunda kalacaktır. Örneğin; danışana mesleki bilgi toplamak için ve bu bilgileri karar verme sürecine nasıl uyarlaması gerektiğini bilmesi için kendi ilgi, değer ve becerilerini sınıflandırabilmesi gerekmektedir. Bu süreçte danışan, genetik özelliklerini, özel yeteneklerini ve çevresel etkileri(ailesel destek, eğitim olanakları, finans kaynakları ve mesleki olanaklar) düşünmek zorunda kalacaktır. Danışanın karar verme aşamasındaki bu davranışları, iş yaklaşım becerilerinin örneklerini oluşturur. Ayrıca iş yaklaşım becerileri, bireyin iş alışkanlıklarını, duygusal tepkileri, bilişsel süreçleri ve problem çözme yeteneklerini içerir. Bunlara göre, şayet danışan haberci olarak bir mesleği icra etmeye karar verirse; amacını gerçekleştirmek için habercilik becerilerini geliştirmek zorunda kalacaktır. Bu yüzden iş yaklaşım becerileri sonuçları etkiler ve kendisi sonuçtur.

Bu dört faktör kendimiz ve dünya hakkındaki düşünceleri(örneğin; hangi konularda iyiyiz, ilgileriz ne ve nelere değer veriyoruz) etkiler. Bu dört faktör bireyleri farklı yönde etkilemesine rağmen genellikle mesleğe karar vermeyi etkileyen dört yolu vardır(Niles & Bowlsbey, 2002);

1. Kendini Gözlemleme Genellemesi: Gerçek ya da hayali performanslarımızın gizli ve açık değerlendirilmesi ya da ilgi ve değerlerimizin kendimizce değerlendirilmesi kendini gözlemleme genellemesi diye tanımlanır. Öğrenilen yaşantılar bizleri kendimiz hakkında bazı sonuçlara varmaya yönlendirir.

Kendi performansımızı diğerlerinin performanslarıyla ve kendimizden beklediğimiz performansla karşılaştırırız. Bu karşılaştırmaları kendi performans kapasitemiz hakkında sonuçlara varmak için kullanırız. İlgi ve değerler hakkındaki varılan sonuçlar ayrıca öğrenilen yaşantılar ve tecrübelerden kaynaklanır. SLTCDM'de ilgiler, öğrenilen tecrübeyle spesifik davranışları ilişkilendirir(örneğin; danışanın araştırma dersinde başarılı olması, araştırma projelerine katılmaya karar vermesine ve diğerlerine araştırma hakkında bir şeyler öğretmeye çalışmasına neden olur).

Kendini değerler hakkında gözlemleme, spesifik sonuçların davranışların veya olayların istemi hakkında kurulan cümlelerdir (Mitchell ve Krumboltz, 1996). Örneğin; "İşimin ailemle birlikte olmak için bana yeterli zamanı sunması önemlidir" cümlesi daha önceki öğrenilen tecrübelerden kaynaklanan istenilen sonuçlar hakkındaki değerlerle ilgili kendini gözlemleme genellemesidir.

2. Dünya Görüşü Genellemesi: Doğa hakkındaki ve dünyanın işleyişi hakkındaki genellemelerdir (Örneğin; "Denemek, hiç denememekten daha iyidir" genellemesi) Bu genelleme durumu daha önceki öğrenilen tecrübelerden oluşur. Dünya görüşü genellemesinin doğruluğu, örnekteki genellemeler gibi şekillenmiş öğrenilen tecrübelere dayanır.

3. İş Yaklaşımı Becerileri: Mitchell ve Krumboltz (1996) varılan bu sonuçları "Çevreye uyum içerisinde olabilmek için bilişsel ve performans yetenekleri ve duyuşsal eğilimleri, kendini gözlemleme genellemesiyle ilgili olarak bunları yorumlayabilme ve gelecekteki olaylar hakkında gizli ve açık tahminler yapabilme" olarak tanımlarlar. Kariyer gelişimiyle ilgili iş yaklaşım becerileri karar vermeyi, problem çözmeyi, amaç belirlemeyi, bilgi toplamayı ve değerleri belirginleştirmeyi içerir.

4. Hareketler: Öğrenilen yaşantılar bireyleri bir işe girmek için harekete geçirmeye yönlendirir. Bu hareketler bir işe başvurmayı, bir eğitim programına katılmayı, koleje başvurmayı, iş değiştirmeyi ya da kariyerinde ilerleme kaydetmek için bazı basamaklar kaydetmeyi içerir.

SLTCDM, kariyere karar vermenin "bireyin kontrolü dışındaki bazı karmaşık çevresel faktörler(örneğin ekonomik) tarafından etkilendiğini" ileri sürer. Ayrıca, bu

teoriye dayanarak Krumboltz, bireylerin bir mesleği tercih ettiğini iddia eder. Şayet bireyler(Niles & Bowlsbey, 2002);

1. Bir mesleğin diğer üyeleri tarafından yapılan işlerde başarılı olabilirlerse,
2. Bir mesleğin diğer üyeleri tarafından yapılan aktiviteler gibi, aktiviteler için desteklenmiş değerli bir modeli gözlerlerse,
3. Değerli bir arkadaşı ya da akrabası işin avantajlarını onlara vurgularsa ya da işle ilgili pozitif söz ya da imgeler gözlemleyebilirlerse daha anlamlı tercihlerde bulunabilirler.

Bunun tam zıttı bir durum olarak Krumboltz bireylerin bazı işlerden kaçındığını belirtir. Şayet birey(Niles & Bowlsbey, 2002);

1. Bir meslekteki diğer bireyler tarafından yapılan işler gibi görevlerde başarısız olurlarsa,
2. Mesleğin diğer üyeleri tarafından yapılan aktiviteler gibi işlerde değerli bir modelin cezalandırıldığını ya da önemsenmediğini gözlemlerse,
3. Değerli bir arkadaşı ya da akrabası işin dezavantajlarını bireye vurgularsa ya da işle ilişkilendirilmiş negatif söz ya da imgeler gözlemlerse, bu birey bu işten kaçınacaktır.

Kariyer Danışmanlığında Öğrenme Teorisi

SLTCDM'nin en güçlü tarafı, kariyere karar verme sürecini etkileyen faktörlerin ve bu faktörlerden kaynaklanan sonuçların bir tanımını sunmasıdır. Diğer bir değişle, iki yönlü kariyer yolunu anlamak için çok yararlı bir teoridir. Bu perspektifte, teoriden elde edilenler kariyere karar vermeye ve geleceğe yönelik amaçlar belirlemeye çok yardımcı olur(Niles & Bowlsbey, 2002).

Kariyer konusu ortaya çıktığında, tipik olarak şu durumlardan birini ya da birden fazlasını içerir(Krumboltz, 1994);

a)Amacın olmaması ya da kararsızlık b)Yüksek amaçlar hakkındaki duyguların ifade edilmesi ya da anti gerçekçilik c)Eşit olan uygun alternatifler arasındaki çatışma ya da birden fazla olasılık.

Krumboltz danışmanların danışanlarına kariyer – meslek seçimi konularında daha etkili bir şekilde yardımcı olabilmeleri ve danışmanlara bu konuda rehberlik etmeleri için bu öğrenme teorisini geliştirmiştir. Özellikle bu teoriyi kullanan danışmanlar şu noktalarda danışana yardımcı olacaklardır(Zunker, 2002);a)Kendini gözlemleme genellemesi hakkında daha doğru bilgi edinmek b)Dünya görüşü genellemesi hakkında daha doğru bilgi edinmek c)Yeni iş yaklaşımı becerilerini öğrenmek d)Uygun kariyer aktivitasyonu içerisine girmek.

LTCC, danışmanların danışanlarına Mitchell ve Krumboltz (1996) tarafından belirlenen kariyer ile ilgili dört konuda yardımcı olmak için hazır olmaları gerektiğini ileri sürer;

1.İlgi envanterleri ne bildiğimizi ve neleri tecrübe ettiğimizi değerlendirir. Danışanın kariyer seçeneklerini maksimum düzeye çıkarmak için danışmanlar, danışanları yeni aktiviteleri araştırmak, yeni ilgiler geliştirmek ve yeni oluşturulmuş ilgi ve kapasitelere dayalı yeni seçenekleri düşünmek için yüreklendirmelidir.

2.Mesleklerin işlevsel anlamda aynı şekilde kalmayabileceğini düşünmeyerek hareket eden bireylerin değişen meslekler için hazır olmaları gerekir. Değişimin sürekli olmasından dolayı kariyer danışmanları, sürekli değişen iş hayatındaki stresle başa çıkmak için stratejiler geliştirmek ve yeni beceriler belirlemek adına danışanlara yardım etmelidir.

3.Bazı danışanlar için bir kariyer seçimini uygulamak bir işe karar vermekten daha zordur. Birçok danışan kariyer seçimine adapte olmaya çalışırken, danışmanların sürekli yardımlarına ihtiyaç duyarlar.

4.Kariyer danışmanları, sadece kariyer tespitinde değil, kariyerle ilgili bütün problemlerle başa çıkma sürecinde büyük rol oynarlar. Kariyer ile ilgili konular, bir kariyer seçimini belirlemenin çok ötesine geçer. Birçok danışan birçok etkenle mücadele eder yaşamları boyunca. Bunlara örnek olarak iş arkadaşları ile olan

ilişkileri, herhangi bir işe sahip değilken yaşadığı duygular, aile üyelerinin reaksiyonları ve düşük başarı durumları gösterilebilir.

Bu dört konu (Mitchell ve Krumboltz, 1996); a)Yanlış varsayımları doğrulaması, b)Yeni becerilerin ve ilgilerin öğrenilmesi, c)Diğer yaşam rolleri, aktiviteleri ve konularıyla iş arasındaki ilişkiden kaynaklanan konular için etkili stratejilerin belirlenmesi, d)Değişen mesleki görevlerle başa çıkmak için beceriler öğrenmesi adına öğrenilen yaşantıların devamının sağlanmasının önemini vurgular. Kariyer danışmanları, danışanların hangi karakteristik durumları(örneğin; inanç, beceriler, değerler, ilgiler) öğrendiğini belirlemesine ve öğrenilen yeni karakteristik durumlar için olanakları tanımlamasına yardımcı olmak için değerlendirmeler yapabilir.

LTCC(Kariyer danışmanlığında öğrenme teorisi)'nın uygulanması)

Krumboltz ve Baker(Akt. Zunker, 2002), kariyer danışmanlığı sürecinde sekiz basamak belirlemişlerdir;

1.Problemi ve danışanın amacını belirlemek

2.Danışma sürecinin amaçlarının başarıya ulaşabilmesi için psikolojik danışmanın ve danışanın karşılıklı olarak anlaşması

3.Alternatif problem çözümleri yaratmak

4.Alternatifler hakkında bilgi toplamak

5.Alternatiflerin sonucunu araştırmak

6.Amaçları, alternatifleri ve sonuçları yeniden değerlendirmek

7.Karar varmak ya da yeni gelişmelere ve yeni olanaklara bağlı olarak kısa süreli bir alternatif seçmek

8.Yeni problemlere karşı karar verme sürecini genellemek.

Bu basamaklar bireyin kendisi ve iş dünyası hakkındaki bilgilere dayanarak dolu dolu ve sistematik kariyer seçeneklerinin araştırılması için anlamlı bir düzenek sağlar(Zunker, 2002).

Krumboltz(1996), kariyere müdahale sürecini iki kategoriye ayırmıştır;

a)Gelişimsel / Önleyici: Kariyer eğitim programlarını, okul – iş girişimlerini, iş klübü programlarını, çalışma materyallerini ve simülasyonları kapsar. Bu kariyer müdahale basamağı, bireyin kendisi ve işsel bilgiler hakkında doğru bilgi edinmesine ve bu bilgiyi kariyere karar verme aşamasında kullanmasına yardımcı olur. İşi aktif katılım yoluyla öğrenmenin (örneğin stajyerlik, gözlem yapmak) önemi bu basamakta vurgulanmıştır. Birçok danışan bu tür aktivitelere katılmaktan dolayı yarar sağlamakta olduğu halde, onların ilk etapta amaçlandırılmış ve adeta rehabilite edici nitelikte olan kariyer gelişim müdahalelerini kavramaları, belirtilmesi gereken önemli bir noktadır.

b)Amaçlandırılmış ve Tedavi Edici: Amacın belirlenmesini, bilişsel anlamdaki yeniden yapılandırmayı, bilişsel tekrarlamaları, sözel analizi, rol oynamayı, duyarsızlaşmayı, paradoksal amacı ve espriyi içerir. LTCC ayrıca danışana karar verme becerisini öğretmenin önemini vurgular. Nasıl karar vereceğini öğrenmek danışanın halen varolan ve gelecekteki olası kariyer sorunlarını çözmesine yardımcı olur. Bu durum danışanı, değişen iş durumlarıyla ve kişisel durumlarla başa çıkması için önemli iş yaklaşımları becerileriyle donatır.

Kariyer problemlerine yönelik her bir kategori (kararsızlık, anti – gerçekçilik, birden fazla olasılığın var olması) ile ilgili; danışanın problemli inançlarını belirlemede danışmanlara yardımcı olmak için Krumboltz(1996), Kariyer İnançları Envanteri'(Career Believs Inventory - CBI)ni geliştirmiştir. Bu envanter, bireylerin kendileri hakkında ve iş dünyası hakkında inandıklarına dayanarak kariyer kararlarını verdiği görüşü temeline dayanmaktadır. Krumboltz inançlara ve amaçlara ilişkin olarak "Şayet bireylerin inançları doğru ve yapıcıysa, amaçlarını gerçekleştirmeye yardımcı olacak şekilde davranacaklardır. Şayet inançları doğru değilse ve kendilerini kandırıyorlarsa, onlara mantıklı gelecek şekilde davranırlar fakat bu durum amaçları gerçekleştirmeye yardımcı olmayacaktır" ifadelerini kullanmıştır. CBI danışmanlara, danışanların kariyer inançlarını ve yargılarını anlamasına yardımcı olur. Bu yüzden de bu envanter kariyer danışma sürecinin hemen başlangıcında uygulanmalıdır. Bu envanter beş kategoriye ayrılmış olan 256 maddeyi içerir; "1)Varolan kariyer durumum, 2)Mutlu olmam için gerekli olanlar nelerdir? 3)Kararımı etkileyen faktörler, 4)Gerçekleştirmeye gönüllü olduğum değişimler,

5)Efor sarf etmeye gönüllü olmam". Bu kategoriler bireyin harekete geçmesini engelleyen zihinsel bariyerlerle ilgilidir (Krumboltz, 1996).

LTCC'nin değerlendirilmesi

LTCC henüz yeni bir yaklaşımdır ve araştırmacılar tarafından test edilmemiştir. Buna rağmen genel sosyal öğrenme teorisini destekleyen çok yoğun araştırmalar vardır(Niles & Bowlsbey, 2002). Ek olarak Krumboltz(1996), eğitimsel ve işsel tercihlerin gelişimiyle ilgili SLTCDM'yi destekleyen hipotezler ileri sürmüştür.

LTCC'nin en güçlü yanı, kariyer gelişimini etkileyen hem çevresel hem de bireysel değişkenlere yönelmesidir. Örneğin; LTCC, kariyere karar verme sürecini etkileyen çevresel ve kişisel değişkenleri daha spesifik bir şekilde sunmasından dolayı, Super'in modeliyle uyum içerisindedir. Ayrıca LTCC, Holland'ın teorisinde tanımladığı gibi, bireyin kişisel model yönelimine sebep olan ilginin gelişimini anlamak için kullanılabilir. Sonuç olarak, CBI'nin gelişimi, kariyer gelişimine müdahale adına çok önemli ve yararlı bir uygulamadır (Niles & Bowlsbey, 2002).

Linda Gottfredson'un Sınırlandırma ve Uzlaşma Kuramı

Bireyin iş amacını yapılandırmasına yönelik gelişimsel süreci tanımayan bir teori de Linda Gottfredson'un teorisidir. Gottfredson teorisini, kadın ve erkeklerin sosyal sınıfları ve etnik grupları ne olursa olsun mesleksel amaçlarında "farklı olmaya eğilimli olma" gerçeğini ifade etmek için geliştirmiştir. Bu yüzden onun teorisi kariyer gelişimine gelişimsel ve sosyal bir perspektif kazandırmıştır. Bu teori, öncelikle kariyer gelişim sürecine odaklanmıştır(Zunker, 2002).

Gottfredson'ın Sınırlandırma ve Uzlaşma teorisi, "Meslek seçimi, bireyin kendini daha geniş bir sosyal düzen içerisine yerleştirme çabasıdır" görüşünü vurgular. Sınırlandırma, cinsiyet ve sosyal sınıfa bağlı olarak uygun olmayan iş alternatiflerini eleme sürecini kapsar. Uzlaşma, meslek seçimini sınırlayıcı faktörler yüzünden yeniden yapılandırma sürecini kapsar(Niles & Bowlsbey, 2002).

Gottfredson'ın teorisi, gençlerin meslek seçeneklerini eleme ve seçimlerini "yeteri kadar iyi" olan seçeneklere kadar daraltma sürecini tanımlar. Gottfredson, daraltma sürecini tanımlamak için bilişsel gelişim dönemlerini önermiştir(Akt. Niles & Bowlsbey, 2002);

Dönem 1 Büyüklük ve Güce Yöneliş: Bu ilk dönem 3 – 5 yaşları arasında oluşur ve bilişsel gelişimde obje konumunun başlamasını içerir. Bu dönemde çocuklar, insanları küçüğün tersi olan büyük gibi basit kavramlarla sınırlandırırlar. Bu nedenle çocuklar kendilerini, kendileri ile yetişkinler arasındaki büyüklük farkına doğru yönlendirirler.

Dönem 2 Cinsiyet Rollerine Yöneliş: Bu dönem 6 – 8 yaşları arasında oluşur. Bu dönem boyunca çocuklar kadın ve erkek cinsiyet rollerinin farkına varırlar. İki uçlu bir şekilde düşünürler (güzel – çirkin, zengin – fakir) ve cinsiyet rollerini davranışsal zorunluluk olarak yorumlarlar. Onların işsel amaçları, bir cinsiyete uygun olan mesleğe göre davranmayı yansıtmaktadır (bazı meslekler yalnızca erkekler için, bazıları da yalnızca kızlar için). Bu dönem boyunca çocukların "tolare edilebilir cinsiyet türü sınırı"na ilişkin farkındalıkları genişler.

Dönem 3 Sosyal Değerlendirmeye Yöneliş: Bu dönem 9 – 13 yaşları arasında oluşur ve çocuklar sosyal sınıfın ve prestijin farkına varırlar. Kendi yetenek seviyesine uymayan ve sosyal referans grubunun(ortam içerisinde bulunan otoritenin) onayını almayan işleri daha fazla düşünmezler. Sosyal sınıfın ve yeteneğin elementleri, bu dönem çocuklarının düşünmeye çok istekli oldukları düşük limitli işleri temsil eden "tolare edilebilir seviye sınırı"nı belirler(yani herhangi bir iş eğer gencin seviyesinin "altında" ise, bu yüzden düşünmeye bile değmez). Çocuklar, ayrıca iş tercihlerini devam ettirmekle aldıkları risk ile birlikte; sarf etmek için istekli oldukları en üst düzey limite dayalı olan "tolare edilebilir efor seviyesi"ni de yapılandırırlar(yani başarmak için çocukların yeteneklerinin ötesinde olmayan mesleki amaçlar). Her ikisi birlikte, çocukların "kabul edilebilir" diye adlandırdıkları iş alanlarını belirler.

Dönem 4 Biricik Öz'e Yöneliş: Bu dönem 14 yaşın üzerinde oluşur. Bu dönem boyunca yetişkinler kendilerinin farkına varırlar ve daha çok içselleşirler. Önceki dönemlere kıyasla daha çok soyut düşünmeye başlayan yetişkinler, içsel

hedeflerini ve kendi özlerini tanımaya başlarlar. Yetişkinler var olmaya başlayan öz duygusuyla uyumlu olan iş seçenekleri araştırır. Bu nedenle bu dönem önceki dönemlerden farklıdır. Bu dönemde yetişkin kendine uygun olmayan işleri elemekten daha çok, tercih edilen ve kabul gören iş seçeneklerini tanımlamaya doğru yönelir. Ayrıca bu dönemde uzlaşma süreciyle tanışılır. Özellikle uzlaşma, tercih edilen işsel seçeneklerin dışsal gerçekler (işlerin olanakları ve yapısı) yüzünden elenmesiyle oluşur.

Gottfredson'ın teorisinin pratiğe uyarlanması

Gottfredson(1996) geleneksel olarak, bireylerin kariyer gelişimlerinin öz benliklerini billurlaştırmaya ve belirlemeye çalıştıkları dördüncü dönem boyunca oluştuğunu söylemiştir. Yine de Gottfredson'ın teorisi gelişimin ilk dönemlerinde gençlere kariyer eğitimi programı adı altında kariyer gelişiminin önemini vurgulamaya çalışır. Buna göre kariyer eğitim programları, kariyer seçiminde sistematik araştırmayı sağlamak için işsel seçeneklerin hepsini araştırmaya odaklanmalıdır.

Gottfredson(1996) özellikle kariyer eğitim programının dizaynı için dört kural koymuştur;

1.Programlar, yaş grubunun zihinsel kapasitesine uygun olmalıdır. Genç öğrenciler yaşça daha büyük öğrencilerin baş edebileceği öz benlik ve iş hakkındaki soyut düşüncelerle baş edemeyebilir.

2.Programlar uygun bir yolla öğrencileri seçeneklerin tümüyle tanıştırmalıdır.

3.Programlar gençlere alternatiflerini sınırlandırmayı göstermelidir ki böylece bu sınırlandırmanın mantığını kavrayabilsinler.

4.Programlar sınırlandırmanın ve uzlaşmanın yer aldığı dönemler içerisinde, bazı mesleki belirleyicilere(cinsiyet, sosyal sınıf, yetenek, ilgi) karşı daha hassas olunmalıdır. Böylece rollere uygun araştırmalar gerçekleştirilsin.

Gottfredson(1996)'ın görüşüne göre, bireysel kariyer danışmanlığında en önemli sorun danışanın işsel seçeneklerinde sınırlandırma ile ne derece meşgul olması gerektiğidir. Gottfredson bu sorunu çözmek için beş kriter geliştirmiştir;

a)Danışan bir ya da daha fazla olan işsel seçenekleri adlandırabilmeli ve tanımlayabilmelidir. b)Danışanın ilgi ve yetenekleri seçilen iş(ler) için yeterli olmalıdır. c)Danışan tanımadığı alternatiflerden doyum almalıdır. d)Danışan gereksiz yere alternatiflerini sınırlandırmamalıdır. e)Danışan seçilen işi uygularken olanaklardan ve engeller hakkındaki gerçeklerden haberdar olmalıdır.

Danışanla beraber bu kriterleri inceleyen kariyer danışmanı danışanın uygun kariyer olanaklarını etkileyen; tolare edilebilir seviyeyi, efor sınırını, engellerin algılanmasını ve durumsal faktörleri araştırabilir(Gottfredson, 1996).

Gottfredson'ın teorisinin değerlendirilmesi

Gottfredson'ın teorisi hakkında yapılan araştırmalar çok kapsamlı değildir. Dahası, araştırma sonuçları iki anlama da gelebilmekte. Araştırmaların çoğu sosyal sınıf, cinsiyet ve zekayla ilgili sınırlandırma üzerine odaklanmıştır. Hannah ve Kahn (Akt. Gonzalez ve Peterson, 2000). Yüksek sosyal sınıfta bulunan öğrencilerin düşük sosyal sınıftaki öğrencilere nazaran daha büyük amaçlarının olduğunu bulmuşlardır. Fakat yapılmış olan bir başka çalışmanın bulguları Gottfredson'ın ikinci dönem olarak adlandırdığı aşamada ifade ettiği cinsiyet faktörünün öneminin desteklememiştir fakat bulgular üçüncü dönemdeki sosyal sınıfın önemini desteklemiştir. Hesketh, Elmslie ve Kaldor(Akt. Sharf, 1992) tarafından yapılan bir çalışma, ilginin cinsiyet türünden ya da prestijden daha önemli olduğu alternatif bir uzlaşma modeli sunmuştur. Çünkü ilgi diğer faktörlerle işbirliği içerisindedir. Yapılan diğer bir çalışmada yüksek prestij kazandırdığı bir gerçekse, kadınların çapraz meslekler(erkeklerin icra ettikleri işleri kadınların icra etmesi) icra etmeyi tercih ettikleri ortaya konmuştur(Akt. Gonzalez ve Peterson, 2000).Gottfredson(Akt. Sharf,1992)'ın teorisi, işsel amaçların oluşumuyla ilgili sınırları ve motive edici boyutları tanımlamada ilginç bakış açıları sunmuştur.

Lent, Brown ve Hackett'in Sosyal Bilişsel Kariyer Teorisi

Sosyal bilişsel kariyer teorisi(Social cognitive career theory, SCCT)'nin temeli; bilişsel faktörlerin kariyer gelişiminde ve kariyere karar verme sürecinde önemli bir rol oynadığı varsayımına dayalıdır. SCCT, Krumboltz'ın kariyer

danışmanlığı alanında geliştirdiği öğrenme teorisi ile çok yakından ilgilidir. Buna rağmen Lent, Brovn ve Hackett, SCCT'nin Krumboltz'un teorisinden birçok yönüyle farklı olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin; LTCC ile karşılaştırıldığında SCCT "öğrenme yaşantısının kariyer davranışına yol gösterdiği spesifik bilişsel aracılarla; ilgi, yetenek ve değerler gibi değişkenlerin birbiri ile ilişkili olduğu durumlarla; bireyin ve bağlamsal faktörlerin kariyer sonuçlarını etkileyen spesifik yollarıyla daha fazla ilgilidir" (Niles & Bowlsbey, 2002).

SCCT ayrıca Albert Bandura'nın sosyal bilişsel teorisiyle de benzeşmektedir. Özellikle SCCT, Bandura'nın kişisel vasıflar, çevre ve açık bir şekilde yapılan davranışların "karşılıklı olarak birbirini direkt etkileyen bir mekanizma gibi" çalıştığını ileri süren üçlü karşılıklı nedensellik modeli ile örtüşür. Bu üçlü karşılıklı modelde SCCT, kendi yeterlilik alanları hakkındaki düşüncelerin, sonuçtaki beklentilerin ve kişisel amaçların altını çizer. Bu nedenle SCCT, kariyer danışmanlığı alanında, bireylerin "kendi yeterlik alanları hakkındaki düşünceleri" üzerine yapılan araştırmalar için yardımcı bir kuram sayılır(Niles & Bowlsbey, 2002). Ayrıca Bandura'nın "bireyin gelecek davranışları çevre, davranış ve bireysel özellikleri tarafından etkilenir" görüşü yukarıdaki açıklamalara temel oluşturur(Senemoğlu, 1997).

Lent ve arkadaşlarına (Akt. Niles & Bowlsbey, 2002) göre yeteneklerimiz hakkındaki inançlarımız kariyere karar verme aşamasında çok önemli bir rol oynar. Ya sahip olduğumuz yetenekleri içeren ya da geliştirebileceğimiz yetenekleri içeren mesleklere doğru yaklaşırız. Sahip olmadığımız ya da geliştiremediğimiz yetenekleri gerektiren mesleklerden ise uzaklaşırız.

Dört kaynak, bireyin kendi yeterliliği hakkındaki düşünceleri şekillendirmede bireye yardımcı olur(Savickas ve Walsh, 1996);a)Kişisel Performans Başarı Düzeyi, b)Durumsal Kıyaslama, c)Sosyal İkna, d)Psikolojik Statü ve Reaksiyonlar.

Bandura(Akt. Savickas ve Walsh, 1996)'ya göre bu kaynaklardan en önemlisi kişisel performans başarısıdır. Başarı durumları, pozitif ve güçlü spesifik alanlara vesile olurlar. Başarısızlıklar ise negatif ve zayıf spesifik alanlara neden olur.

"Sonuçtaki beklentiler" belirli bir davranışı gerçekleştirdiğinde bireyin, onun sonuçları hakkındaki düşüncelerdir(örneğin; "üniversitenin psikolojik danışma merkezine stajyerlik için başvursam kabul edilme olasılığım nedir?" , "doktorayı kazanırsam iş olanaklarımda genişleme olur mu?"). Sonuçtaki beklentiler, "dışsal pekiştireçleri(başarılı bir performans sergileme adına hediyeler alma), kendine yöneltilen sonuçları(zor olan bir işi başarmak için kendine güven duyma gibi) ve verilen bir aktiviteyi yapma sürecinden kaynaklanan sonuçları(örneğin işten soğuma)" bünyesinde barındırır. Sonuç beklentileri bireyi, bireyin kendi yeterlilik alanları hakkındaki düşüncelerine nazaran daha az bir ölçüde etkiler(örneğin; "doktora programında başarısız olabilme ihtimalim yüksekse daha fazla iş seçeneğimin olması bir anlam taşımaz; bu programa kayıt olamam"). Bu nedenle sonuç beklentileri eğer bir işi yapacaksak sonunda ne olabileceğini hayal etmemizdir(Niles & Bowlsbey, 2002).

Kişisel amaçlar ayrıca kariyer davranışını önemli bir ölçüde etkiler. Kişisel amaçlar belirli bir sonuç yaratmak için bazı aktivitelerde bulunmaya karar vermemizle ilgilidir. Amaçlar, uzun bir süre davranışlarımızı düzenlememize ve yöneltmemize yardım eder(örneğin; "Psikolojik danışman olarak bir iş bulabilmem ve master derecesini kazanmamda bir basamak olduğu için araştırma dersini alma konusunda ısrarlı olacağım"). Amaçlar, kendi yeterliliği hakkındaki düşünceler ve sonuçtaki beklentiler durumları arasındaki ilişkiler karmaşık bir düzenek içerisindedir ve Bandura'nın üçlü karşılıklı nedensellik modeli içerisinde yer alır(Savickas ve Walsh, 1996).

Lent, Brown ve Hackett, bu ilişkinin çok detaylı bir tanımını yapmışlardır. Kişisel veriler(görünüş, cinsiyet, ırk); bağlamsal faktörleri(kültür, coğrafya, aile, cinsiyet rolleri ve sosyalleşme), bireyin kendi yeterliliği hakkındaki düşüncesini, sonuç beklentilerini ve öğrenme yaşantılarını etkiler. Dönüşümlü olarak kendi

yeterlilik alanlarımıza ilişkin düşüncelerimiz ve sonuç beklentilerimiz; amaçlarımızı, ilgilerimizi ve hareketlerimizi; en sonunda da başarılarımızı şekillendirir. Bu durumlar da bağlamsal faktörler(iş olanakları, finansal kaynaklar) tarafından etkilenir(Niles & Bowlsbey, 2002).

İşe Uyum Kuramı

İşe Uyum Kuramı, Özellik – Faktör Kuramı gibi bireysel nitelikler ile işlerin gereklerinin eşleştirilmesine dayalı bir meslek seçimi kuramıdır. Bu kuram mesleki rehabilitasyon çalışmaları sırasında Lofquist ve Dawis tarafından geliştirimiş olup, daha sonra yaşam boyu kariyer danışmanlığı alanını kapsayacak kadar genişletilmiştir (Kuzgun, 2000).

İşe uyum, Lofquist ve Dawis tarafından "çalışan bireyin başarmaya çalıştığı ve iş çevresiyle iletişimini sürdürmeye uğraştığı devamlı ve dinamik bir süreçtir" şekilde tanımlanmıştır(Akt. Gonzalez ve Peterson, 2000). Kariyer gelişimiyle ilgili diğer teoriler öncelikle mesleki seçimlerle ilgilidir. İşe uyum teorisi ise daha çok gelişimsel süreç ile ilgilidir. İşe uyum teorisinin uygulama alanı, hem bireyin iş çevresine uyumunu etkileyen faktörleri tanımlamaya hem de bireyin doyum aldığı bir kariyer seçimini gerçekleştirmesine yardımcı olmayı amaçlar(Niles & Bowlsbey, 2002).

Lofquist ve Dawis, 1989'da iş ortamında varlığı hissedilebilecek 20 değişik pekiştireçin olduğu belirtmiştir ve listelemiştir. Bu liste altı kategoriye indirgenmiştir; güven, rahatlık, kazanç, statü, başarı ve özerklik. Bireyin ihtiyaçları ve iş ortamı içerisinde var olan pekiştireçler, o bireyin ne düzeyde iş doyumu sağlayacağının ve ne kadar süre bu işte çalışacağının göstergeleridir(Gonzalez ve Peterson, 2000).

Kuram dört ana noktada özetlenebilir(Gonzalez ve Peterson, 2000);

1. İşi uygulayanın kişiliği ile iş çevresi, temelde birbiri ile uyuşmalıdır.
2. Bireyin ihtiyaçlarının iş çevresine nasıl uyduğu en önemli noktadır.
3. Stabiliteyi ve işte süreçsel devamlılığı sağlayabilmek için bireyin ihtiyaçları, iş çevresinin pekiştirteç sistemiyle bağlantılı olmalıdır.

4. Bireyin özellikleri iş çevresinin gereklilikleri ile uyum sağladığında işe yerleşme süreci çok daha etkin bir şekilde ilerler.

Mesleki gelişim kuramcılarının da ifade ettikleri gibi, öğrencilerin isabetli bir meslek seçimi yapabilmeleri için, içinde bulundukları mesleki gelişim döneminde kendilerinden beklenilen mesleki gelişim görevini üstlenmiş olmaları yani kendilerinden beklenilen mesleki olgunluğa ulaşmış olmaları gerekmektedir(Bacanlı, 1996).

Yine Bacanlı'ya (1996) göre, içinde bulundukları dönemde kendilerinden beklenen bir "Mesleki Tercihi Billurlaştırma" mesleki gelişim görevine ilişkin tutum ve davranışları kazanamamış lise öğrencilerinin gerçekçi bir mesleki benlik kavramı yanında sağlam bir çevresel olgu bilgisine ve yerinde karar verebilme gücüne sahip olmalarını beklemek mümkün değildir. Zira mesleki gelişimin bir değişkeni olan mesleki olgunluk, bireyin mesleki anlamdaki davranışlarını etkiler.

Meslek Seçimi Kuramları konusundaki kuramsal açıklamalar yukarda anlatıldığı şekildedir.

İlgili Araştırmalar

Aşağıdaki paragraflarda mesleki rehberlik ve danışmanlık alanında gerçekleştirilmiş araştırmalara yer verilmiştir.

Super (Akt. Bacanlı, 1995) "Benlik Kuramı"nı sınamak amacıyla 1951 yılında Career Pattern Study (Meslek Örüntüsü Çalışması)'yi başlatmıştır. Yaklaşık yirmi yıl süren bu çalışmaya daha sonra Crites, Jordaan ve Overstreet ile birlikte birçok araştırmacı katılmıştır. Meslek Örüntüsü Çalışması'nda meslek seçimi süreci ve meslek olgunluğunun boyutları belirlenmiştir. Bu çalışma mesleki olgunluğun boyutlarının belirlenmesi konusunda yapılan ilk çalışma olma niteliğini de taşımaktadır. dokuzuncu sınıftan 12. sınıfa kadar izlenerek ilk ve orta ergenlik dönemine ilişkin belirlenmiş mesleki olgunluk boyutları şunlardır;

1. Boyut: Meslek Seçimine Planlı Yöneliş

a) Seçme konusu ile ilgilenme,

b) Seçime yönelmek için kaynakları kullanma.

2. Boyut: Tercih Edilen Meslek Hakkında Bilgi Toplama ve Planlar Yapma

a) Tercih edilen meslek hakkında özgül bilgileri saptama,

b) Tercih edilen mesleği daha özgül olarak planlama,

c) Planlama faaliyetlerini genişletme.

3. Boyut: Meslek Tercihlerinin Tutarlılığı

a) Alanlar dahilinde meslek tercihlerinin tutarlılığı,

b) Düzeyler dahilinde meslek tercihlerinin tutarlılığı,

c) Alan ve düzeyler dahilinde meslek tercihlerinin tutarlılığı.

4. Boyut: Özelliklerin Billurlaşması

a) Ölçülen ilgilerin örüntüleme derecesi,

b) İlgi olgunluğu,

c) Çalışma sevgisi,

d) İş değerlerinin örüntülenme derecesi,

e) İş ödüllerinin tartışmasında gelişme,

f) Seçme ve planlama sorumluluğunun kabullenilmesi,

g) Meslek seçiminde bağımsızlık.

5. Boyut: Meslek Tercihlerinde Akılcılık

a) Yetenekler ve tercihler arasında uyuşma,

b) Ölçülen ilgilerle tercihler arasında uyuşma,

c) Tercih düzeyi ölçülen ilgiler ve meslek düzeyi arasında uyuşma,

d) Tercihlerin sosyo – ekonomik açıdan erişilebilirliği.

Meslek Örüntüsü Çalışması'ndan yararlanarak hazırlanmış fakat farklı özellikler taşıyan bir diğer araştırma da Gribbons ve Lohnes tarafından yapılmıştır. Bu araştırmanın farklı özellikleri şunlardır: 1) Gribbons ve Lohnes, mesleki olgunluk kavramını meslek planlamasına hazır oluş olarak adlandırmıştır. 2) Araştırmalarını kız ve erkek öğrenciler üzerinde yapmışlardır. 3) Araştırmayı sekizinci sınıfta okuyan öğrenciler üzerinde başlatmışlar ve bu öğrencileri 23 yaşına kadar

izlemişlerdir. Topladıkları veriler sonucunda Gribbons ve Lohnes, mesleki planlamaya hazır oluşta sekiz boyut belirlemişlerdir(Akt. Bacanlı, 1995);

1. Boyut: Öğretim Programı Seçiminde Faktörler

Yetenekler, ilgiler ve değerlerin program seçimi ile ders seçiminden, program seçiminin meslek seçimi ile ilişkisinden haberdar olma.

2. Boyut: Meslek Seçiminde Faktörler

Yetenek, ilgi ve değerlerden; seçilen mesleğin gerektirdiği eğitim türü ve düzeyinden; seçmeli derslerin seçilen meslekle ilişkisinden haberdar olma.

3. Boyut: Güçlü ve Zayıf Yanları Dile Getirme

Kişinin güçlü ve zayıf yanlarının farkına vararak seçilen meslekle ilişkisini dile getirebilme.

4. Boyut: Kendini Değerlendirmede Doğruluk

Kişinin tahmin ettiği yeteneğinin ölçülen yeteneklerle ve ders notları ile karşılaştırılabilmesi.

5. Boyut: Kendini Değerlendirmede Açıklık

Kişinin, yeteneklerini kendi içinde değerlendirirken yaptığı savunmalarda ortaya koyduğu delillerin niteliği.

6. Boyut: İlgiler

Kişinin ilgileri ile meslek seçiminin ilişkisinden haberdar olması.

7. Boyut: Değerler

Kişinin değerlerinin meslek seçimi ile ilişkisinden haberdar olması.

8. Boyut: Seçimlerde Bağımsızlık

Kişinin seçimlerinin sorumluluğunu almada gösterdiği isteklilik.

Gribbons ve Lohnes'ın (Akt. Akbalık, 1991) gerçekleştirdikleri araştırmanın bir diğer bulgusu da sosyo – ekonomik durum ile mesleki planlamaya hazır oluş arasında zayıf bir ilişki olduğunu, sekizinci ve 10. sınıfların her ikisinde de mesleki seçim düzeyi ile mesleki planlamaya hazır oluş arasında yüksek korelasyon olduğunu göstermiştir

Perrone(Akt. Kuzgun, 2000) yaptığı yedi yıllık uzunlamasına araştırmada, ortaokuldan(ikinci kademe) başlayarak 11. ve 12. sınıflara kadar öğrencilerin meslek değerlerini incelemiştir. Bulgular, bu süre içerisinde değerler üzerinde önemli bir değişiklik olmadığını göstermektedir.

Uysal'ın (1969) yaptığı Bireysel ve Toplumsal Faktörlere Göre Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimleri konulu araştırma bulgularına göre, öğrencilerin kişilere sağladığı serbest çalışma olanağı ve kazanç yönünden toplumda saygın bilinen mesleklere yöneldiklerini, seçtikleri mesleklerle ilgi ve yetenekleri arasında bir tutarlılık olmadığını, lisede bir mesleğe yönelmenin ilk adımı olarak seçtikleri alanın meslek seçimi ile açık bir ilişkisinin görülmediği ortaya konmuştur.

Akdemir(1987) tarafından yapılan bir araştırmada, lise son sınıf öğrencilerinin başarı düzeylerinin onların meslek seçimlerine olan etkileri araştırılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerinin akademik başarı durumlarının onların meslek seçimlerini etkilediği ve akademik başarı düzeyi düşük öğrencilerin başarı düzeyleri yüksek olan öğrencilere göre meslek seçiminde daha fazla problem ile karşılaştıklarını saptamıştır.

Kelso(Akt. Elifti, 1998), mesleki olgunluk ve meslek seçimi realizmine ilişkin puanların öğrenim görülen sınıf, mesleki gelişim evreleri ve zeka düzeyi ile ne derece ilişkili olduklarını araştırmıştır. Araştırma Avustralya'da ilkokul, ortaokul ve lise öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Araştırma bulgularına göre; Mesleki Olgunluk Envanteri'nden ve Meslek Seçimi Realizmi Dereceleme Ölçeği'nden alınan puanların sınıflar yükseldikçe arttığı görülmüştür. Ancak, bu artış mesleki gelişim evrelerinde görülmemiştir. Bu öğrencilerin mesleki olgunluk ve meslek seçimi realizmine ilişkin puanları ile zeka testlerinden aldıkları puanlar arasında da oldukça yüksek derecede bir ilişki görülmüştür.

Meir ve Shiran(Akt. Elifti, 1998), öğrencilerin meslekler hakkında bilgilerinin ilgi puanlarıyla ilişkilerini ve öğrencilerin mesleki olgunluklarına mesleklerin yapısının etkisini araştırmışlardır. Araştırmacılar, bu amacı

gerçekleştirebilmek için 11. ve 12. sınıf öğrencilerine Mesleki Olgunluk Envanteri'ni, Ramak İlgi Envanteri'ni, mesleklerin hiyerarşik düzeylerini belirten Mesleki Silindir'i ve mesleklerin tanımlarını veren bir listeyi iki hafta ara ile iki kez uygulamışlardır. Araştırma bulguları; mesleklerin tanımlarını veren bir liste ile mesleklerin hiyerarşik düzeylerini belirten Mesleki Silindir'i birlikte vermenin öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini yalnız mesleklerin tanımlarını sunan listeyi vermekten veya söz konusu olan bu listeyi hiç vermemekten daha fazla artırdığını ortaya koymuştur.

Başaran'ın(1980) lise öğrencilerinin ders başarılarının ve ilgi alanlarının yüksek öğretim kurumları tercihlerine olan etkilerini saptamayı amaçladığı araştırmasında, lisede akademik başarıları yüksek olan öğrencilerin belirttikleri meslek tercihlerini gerçekleştirdikleri görülmüştür. Ancak, belirtilen mesleklerin gerçekten ilgi duyulan meslek dalları olduğuna ilişkin sonuçlar anlamlı bulunmamıştır.

Köknel'in(1981) yaptığı araştırma sonuçlarına göre, liseli öğrenciler seçecekleri meslekten, o mesleğin gerekliliklerinden ve kendi ilgi ve yeteneklerinden habersiz olarak seçim yapmaktadırlar. Üniversiteye giren gençlerin % 52'si girdikleri alandan memnun değildir.

Türkiye'de mesleki olgunluk konusunda ilk araştırmayı gerçekleştiren Akay(1983), araştırmasını lise öğrencileri üzerinde yapmış ve öğrencilerin meslek seçiminde göz önüne alınacak faktörler hakkında ne derece bilgi sahibi olduklarını, meslek seçimine ilişkin tutum ve davranışların hangilerinde kendilerinden beklenen mesleki olgunluk düzeyine erişebildiklerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır.Araştırma sonuçlarına göre; lise öğrencilerinin meslek seçerken göz önüne alması gereken faktörlerden bazılarını dikkate aldıkları, ancak bu faktörler hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıkları, tercih ettikleri meslekler hakkında yeterli bilgi edinmedikleri, iyi mesleki planlamalar yapmadıkları, çalışma hayatına ilişkin olumlu tutum göstermedikleri, öğrencilerin sınıflar ilerledikçe mesleki olgunluk düzeylerindeki artışın belirgin olmadığı ve genellikle kendilerinden beklenen mesleki olgunluk

düzeyine erişemedikleri, aynı sınıfta okuyan kız öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Uzer (1987), lise son sınıf öğrencilerinin yüksek öğretim programı tercihleri ile kendi yetenek alanları, yetenek düzeyleri ve ilgi alanları arasındaki uyumsuzluğun ortaya koyduğu mesleki rehberlik ihtiyacı mesleki tutum ve kendini tanıma ölçümleriyle ortaya çıkan mesleki olgunluk arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırma Ankara'daki altı lisede okuyan 1318 öğrenci(599 erkek, 719 kız) üzerinde yapılmıştır. Araştırma bulgularına göre, erkek öğrencilerin yetenek uygun tercihler yaptıkları, kız öğrencilerin ise hem yetenek düzeylerine hem de ilgi alanlarına daha uygun tercihler yaptığı görülürken, kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha üst düzeyde mesleki olgunluğa eriştikleri ortaya çıkmıştır.

Meslek kararında zorlanmanın yüksek kaygı, düşük güdülenme ve bilgi eksikliği nedeniyle ortaya çıktığını ortaya koyan Fugua, Newman ve Seaworth'ün (Akt. Bilgin, 1995) çalışmalarında sürekli kaygının bireyin kendisi ve meslekler hakkında bilgi eksikliği ve güvensizliğe yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kaya'nın(1988), lise son sınıf öğrencilerinin meslek tercihlerini etkileyen sosyo – ekonomik faktörleri belirlemek amacıyla yaptığı araştırmada, öğrencilerin bulundukları sosyo – ekonomik düzey ile meslek tercihi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Larson, Heppner, Ham ve Dugan(1988), meslek kararı vermede zorluk çeken 87 kolej öğrencisi ile çalışarak dört grup oluşturmuşlardır; a) Karar vermekten kaçınanlar, b) Bilgi edinmiş kararsızlar, c) Güvenli fakat bilgisizler, d) Bilgisizler.

Coştur(1989) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada lise son sınıf öğrencilerinden Ö.S.S.'de başarılı olanların yüksek öğretim programı tercihleri, bilişsel tarzları ve mesleki ilgileri arasındaki ilişkiler çok boyutlu bir yaklaşımla incelenmiştir. Bu araştırmaya 1987 yılı ÖSYS sınavına katılan ve Ö.S.S.'de başarılı olan toplam 582 öğrenci denek olarak katılmıştır. Araştırma sonucunda ortaya çıkan

bulgulardan bazıları şunlardır; a)Öğrencilerin yüksek öğretimle ilgili tercihlerini yaparken, mesleki ilgilerini pek dikkate almadıkları, b)Öğrencilerin genellikle, bilişsel tarz puan ile belirlenen bilişsel tarzlarına uygun ya da bireysel tarzları yönünde yüksek öğretim programlarını tercih ettikleri, c)Değişik mesleki ilgi alanlarında ve olası tercih gruplarında bulunan deneklerin yaptıkları ortalama yüksek öğretim tercih puanlarının birbirinden farklı olmadığı, d)Değişik alt gruplarda bulunan deneklerin uyum puanlarının birbirinden farklı olmadığı, e)Kuder İlgi Envanteri ile belirlenen mesleki ilgi alanlarından elde edilen puanların analizi sonucunda, alt grupların farklılık gösterdiği; erkeklerin genelde mekanik – el işi, hesap, açık hava alanlarında yüksek puanlar elde ettikleri, kızların sanat, edebiyat ve sosyal alanlarda daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür.

Bogenç(1990) tarafından yapılan, suçlu gençlerin mesleki değer ve ilgilerinin araştırıldığı çalışmadan elde edilen bulgular şunlardır; a) Suçlu gençlerin farklı kişilik özellikleri ve aile yapıları olmasına karşın aynı sosyo – ekonomik düzeydeki suç işlememiş gençlerden mesleki ilgi ve mesleki değerleri açısından belirgin bir farklılıkları olmadığı saptanmıştır. b) Suçlu gençlerle halen çalışan gençlerin mesleki ilgi ve değerlerinin birbirine benzediği belirlenmiştir. c) Mesleki değer ve mesleki ilgileri belirlemede sosyo – ekonomik düzey, cinsiyet, yetenek gibi değişkenlerin önemi olmasına rağmen suç işleme nedenlerinden psikolojik faktörlerin mesleki ilgi ve mesleki değerlerin belirlemesinde önemli bir rolü olmadığı sonucuna varılmıştır.

İsmailoğlu(1991) tarafından gerçekleştirilen, farklı sosyo – ekonomik düzeylerdeki lise son sınıf öğrencilerinin meslekleri nasıl algıladıklarını ortaya çıkarmayı amaçlayan araştırma sonucunda; lise son sınıf öğrencilerinin meslekler hakkında değerler açısından farklı ve benzer algılara sahip oldukları görülmüştür.

Pickworth(Akt. Çetinkaya, 1995) yaptığı bir araştırma sonucunda, karar vermenin bir yaşam becerisi olduğunu, mesleki gelişmede ve mesleki seçim sürecinde tekrarlanan davranışların önemli bir rol oynadığını ortaya koymuştur.

Akbalık'ın(1991), ortaokul son sınıfta okuyan 13 – 14 yaşlarındaki öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini saptamayı amaçladığı araştırmasının bulgularına göre, öğrencilerin ilgilerini iyi tanıdıklarını, hangi alanlarda yeteneklerinin olduğunu bildiklerini, her dersin kendilerine ne kazandırdığını ve yeteneklerini geliştirmelerine ne ölçüde katkısı olduğu üzerinde düşündüklerini ifade ettikleri halde; okulda başarılı oldukları konularla ilgili mesleklere yönelemeyebileceklerini ve ileride sevdikleri bir meslekte çalışamayabileceklerini, meslek seçiminde sorumluluk üstlendikleri ancak henüz hangi mesleğe girecekleri düşünmediklerini belirtmişlerdir.

Başaran'ın(1991) Endüstri Meslek Lisesi'ne devam eden öğrenciler üzerinde yaptığı araştırma sonucunda, Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin yükseköğretimde seçmek istedikleri meslekler ile Meslek Lisesinde devam ettikleri bölümler arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmüştür.

Blustein'ın(Akt. Meier, 1991) 154 lise öğrenci üzerinde gerçekleştirdiği araştırma, araştırma güdüsünün meslek kararı vermede keşfin önemine ilişkin inançla bağlantılı olduğunu ortaya koymuştur. Bu araştırma sonucunda, meslek danışmanlarının öğrencilerin doğal keşif davranışlarına olumlu geri bildirim vererek onlardaki özerklik ve araştırma güdüsünü güçlendirmeleri önerilmiştir.

Akman(1992) tarafından yapılan, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencilerinin mesleğe, evliliğe ve geleceğe yönelik beklentilerinin araştırıldığı çalışmanın sonucunda ortaya çıkan bulgulardan bazıları şunlardır;

1. Geleceğe yönelik beklentilere ilişkin olarak, tüm birinci ve dördüncü sınıflardaki öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.
2. Mesleki beklentilere ilişkin olarak, birinci sınıftaki öğrencilerin tümünün son sınıftaki öğrencilere oranla daha iyi meslek beklentilerine sahip oldukları saptanmıştır.

3. Okulun bitimine yakın iş bulmaya yönelik kaygıların ağırlık kazanmaya başlaması, son sınıf öğrencilerinin mesleki beklentilerini olumsuz yönde etkilediği kanısına varılmıştır.
4. Anabilim dallarına göre meslek beklentisi ve genel beklenti açısından bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu farklılık İngilizce Öğretmenliği Anabilim Dalı'nın gerek meslek beklentisi gerekse genel beklenti puanlarına ilişkin yapılan sıralamada en üst sırayı almıştır.

Neapolitan'ın(1992) aktardığına göre Tennessee Teknik Üniversitesi'nde, öğrencilerin meslek seçimlerine yardımcı olmak amacıyla stajyerlik programı uygulanmıştır. Küçük çaplı stajyerlik programının bu amacı sağlayıp sağlamadığı araştırılmıştır. Stajyerliğin öncesinde ve sonrasında 60 kişiye Meslekle İlgili Karar Verme Ölçeği uygulanmıştır. Bu 60 kişinin 30'u araştırmanın kontrol grubudur ve bu gruba hiçbir stajyerlik eğitimi sunulmamıştır. Bulgular, stajyer öğrencilerin, stajyerlik öncesinde bulunan diğer öğrencilerle aralarında meslek seçimi konusunda fark olmadığını göstermiştir. Stajyerliği tamamlayanların puanları, kontrol grubundakilerden altı maddede farklılık göstermektedir. Küçük çaplı stajyerlik programları, meslekler hakkında bilgi vererek seçimle ilgili kararsızlığı, endişeyi azaltarak seçim yapmak için güveni artırmıştır.

Aksel(1993) tarafından yapılan ve öğrencilerin yetenek ve ilgilerinin kendileri ve öğretmenleri tarafından değerlendirilmesini konu alan çalışmada sayısal alanda öğrenim gören öğrenciler üzerinde çalışılmış ve sonuçta yetenekler açısından en yüksek korelasyon (r) .26 ile sayısal yeteneğe ilişkin bulunmuştur.

Azizoğlu(1993) tarafından yapılan, ana baba tutumları ile diğer bazı değişkenlerin lise öğrencilerinin mesleki ilgilerine etkisinin incelendiği araştırmanın sonucunda sosyal bilim, canlı varlık, ikna iş ayrıntıları, müzik ilgileri bakımından erkek ve kız öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ayrıca cinsiyet farkıyla ilgili kültürel inançların kızların ve erkeklerin ilk mesleki seçimlerini nasıl etkilediğini inceleyen Correll(Akt. Özer, 2002), erkeklerin matematiksel yeteneklerinin kızlardan daha yüksek olduğunu; kızlarla aynı notu ve test skorlarını

almalarına rağmen erkeklerin matematiksel yeteneklerini daha güçlü olarak algıladıklarını belirtmektedir.

Kuzgun(1993) tarafından yapılan, benlik ve ideal benlik kavramlarının "tercih edilen meslek" kavramı ile ilişkisinin araştırıldığı çalışmada elde edilen bulgulardan bazıları şunlardır; a) İdeal benlik ve meslek kavramları arasındaki korelasyon katsayıları ortalaması, benlik ve meslek kavramları arasındaki korelasyon katsayıları ortalamasından düşüktür. b) Benlik ve ideal benlik kavramları arasındaki ilişkinin yüksek olduğu deneklerde, benlik kavramları ile meslek kavramı arasındaki ilişki de yüksek bulunmuştur. c) İdeal benlik ve meslek kavramları arasındaki ilişki de yüksek bulunmuştur. d) Benlik ve ideal benlik kavramları arasındaki ilişkisi düşük olan bireylerin benlik kavramları ile meslek kavramı arasındaki ilişkiler de düşük bulunmuştur.

Bozkurt'un(1995) genel liselerle meslek liseleri öğrencilerinin mesleki yönelimlerini etkileyen faktörler konulu araştırmasında elde ettiği önemli bulgulardan bazıları şunlardır ; a) Erkek öğrencilerin teknik ve fen, idare ve ekonomi mesleki yönelimleri kızlara göre daha yüksekken; sosyal bilimler, tıp - sağlık, edebiyat - dil ile güzel sanatlar alanlarında ise kız öğrencilerin mesleki yönelimlerinin erkeklerden daha yüksek bulunmuştur. b) Öğrencilerin öğrenim gördükleri lise türleri ile mesleki yönelimleri arasında önemli farklılıklar bulunmuştur. c) Öğrencilerin genel yetenek düzeylerini algılamaları ile teknik ve fen, sosyal bilimler mesleki yönelimleri arasında önemli farklılıklar bulunmuştur. d) Babasının öğrenim düzeyi ile öğrencilerin teknik ve fen, sosyal bilimler ve güzel sanatlar mesleki yönelimleri arasında anlamlı bir ilişki bulunurken, tıp - sağlık, idare - ekonomi ile güzel sanatlar alanlarında bir ilişki gözlenmemiştir. e) Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi – meslekleri ile teknik – fen, sosyal bilimler mesleki yönelimleri arasında anlamlı bir fark bulunurken; diğer mesleki yönelimler arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır.

Çetinkaya'nın (1995), lise son sınıf öğrencilerinin yetenek ve ilgilerine uygun mesleki tercihleri yapmaları üzerinde mesleki rehberlik uygulamalarının etkinliğini

incelemeyi amaçladığı çalışmasında, 75 gönüllü öğrenci ile çalışmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; öğrencilerin lise ikinci sınıfta edebiyat ve matematik bölümlerine ayrılıktan sonra, tercihlerini, özellikle edebiyat bölümü öğrencilerinin yetenek ve ilgilerine uygun olarak yapmadıkları, matematik bölümü öğrencilerinin ise tercihlerini yeteneklerine uygun ancak ilgilerine uygun olmayarak yaptıkları ortaya çıkmıştır.

Büyükkaragöz ve diğerleri(1996) tarafından yapılan, Eğitim Fakültesi öğrencilerinin yetenek ve ilgi düzeyleri ile üniversite tercih sıralaması arasındaki ilişkilerin araştırıldığı çalışmanın sonucunda; öğrencilerin sözel, sayısal ve göz – el koordinasyon yetenekleri açısından bölümler arasında önemli bir farklılık bulunmuş, şekil uzay yeteneğinde bölümler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bununla birlikte, sosyal bilimler, fen bilimleri, edebiyat, sanat, yabancı dil ve ziraat ilgileri açısından bölümler arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Şahin'in(1997), ailenin ve okulun meslek seçimi üzerine olan etkilerini saptamayı amaçladığı araştırmasının bulguları incelendiğinde; okul türlerine göre öğrencilerin meslek tercihleri arasında uygunluk görülmüştür. Ailelerin ekonomik durumları ile eğitime yönelik beklentileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Kalafat(1998) tarafından gerçekleştirilen ve lise öğrencilerinin mesleki gelecek değerlendirmelerinin ve mesleki olgunluk düzeylerinin karşılaştırılmasını amaçlayan araştırmanın bulgularına bakıldığında; gerek üniversite sınavına girme, gerekse bir meslek icra etme bakımından eşik sayılan lise son sınıf düzeyindeki öğrencilerin yüksek olgunluk düzeyinde olmaları beklenirken, yalnızca %39.25'lik bir dilimin, isabetli meslek seçimi yapmaya elverişli bir olgunluk düzeyine sahip olduğu bulunmuştur.

Yıldırım(1999) tarafından lise mezunu öğrencilerin sayısal ve sözel yetenek alanları bakımından kendini değerlendirme düzeylerinin belirlenmesi ve kendini değerlendirme düzeyleri ile akademik başarı düzeyleri arasındaki ilişkinin

incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen araştırmada, 140 lise mezunu dershane öğrencisi ile çalışılmıştır. Sayısal ve sözel bölümü öğrencileri akademik başarı düzeyleri bakımından karşılaştırılmıştır. Sözel bölümdeki öğrencilerin akademik başarı düzeylerinin sayısal bölümdeki öğrencilerin akademik başarı düzeyine daha düşük olduğu; sayısal bölümü öğrencilerinin sözel bölümü öğrencilerine göre, sayısal ve sözel yetenek alanları bakımından kendilerini değerlendirdiklerinde daha gerçekçi oldukları ortaya konmuştur

Özer(2002) tarafından yapılan, üniversite giriş sınavı öncesinde öğrencilerin cinsiyet farklılığının meslek seçimindeki yerinin araştırıldığı araştırmanın bulgularından bazıları şunlardır;

1. Lise son sınıf öğrencilerinin cinsiyete göre mesleki karar vermedeki zorluklar ölçeğinin alt boyutları (hazırlık, bilgi eksikliği ve tutarsız bilgi) arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır.
2. Öğrencilerin babalarının eğitim durumları açısından mesleki karar verme zorlukları alanlarında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı sonucu bulunmuştur.
3. Öğrencilerin annelerinin eğitim durumları açısından mesleki karar verme zorlukları alanlarına bakıldığında bilgi eksikliği, tutarsız bilgi ve toplam puan boyutlarında önemli bir farklılık olduğu görülmüştür.
4. Öğrencilerin, aylık gelir düzeyleri açısından mesleki karar verme zorlukları alanlarında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
5. Öğrencilerin okudukları alan açısından mesleki karar verme zorlukları alanlarında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı sonucu bulunmuştur.

Usluer(1996) tarafından yapılan ve meslek inceleme yaşantısının mesleki olgunluğa etkisinin incelendiği çalışma bulguları; mesleki olgunluğu geliştirmede bir model olarak denenen “Meslek İnceleme Yaşantısı”nın mesleki olgunluğu geliştirmede etkili bir model olduğunu ortaya koymaktadır.

Hamamcı(1996), "Aile Rehberliğinin Anne ve Babaların Meslek Gelişimi Konusundaki Bilgi Düzeylerine ve Çocuklarına Yardımcı Olmaya Yönelik Tutumlarına Etkisi" konu başlıklı araştırmasında, bir aile rehberliği programı geliştirip bu programı çocuklarının geleceği ile ilgilenen bir grup anne babaya uygulamıştır. Dört hafta süren uygulamaların sonucunda; aile rehberliği programının anne ve babaların meslek gelişimi konusundaki bilgi düzeyleri ve çocuklarına yardımcı olma hususunda tutumları üzerinde geliştirici etkisinin olduğu bulunmuştur.

Yüksel(1990) tarafından yapılan ve "Üstün Yetenekli Öğrencilerin Yetenek, İlgi ve Meslek Değer Algıları ile Rehberlik Hizmetleri" başlıklı araştırma bulguları sonucunda; a) Öğrencilerin sözel ve sayısal yetenek algı puan ortalamalarının cinsiyete göre değiştiği, şekil – uzay yetenek algı puan ortalamalarının ise cinsiyete göre değişmediği, b) Temel bilim ve canlı varlık ilgi alanlarında erkek öğrencilerin, ikna, iş ayrıntıları, edebiyat, güzel sanatlar ve sosyal yardım ilgi alanlarında ise kız öğrencilerin kendilerini üst düzeyde algıladıkları, c) Öğrencilerin algılanmış değer algı puan ortalamalarının ise cinsiyete göre farklılık göstermediği görülmüştür.

Bacanlı(1995) tarafından gerçekleştirilen, beş oturumluk kısa süreli ve on oturumluk uzun süreli mesleki grup rehberliklerinin lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerine etkilerinin araştırıldığı çalışmadan elde edilen bazı önemli bulgular ve öneriler şunlardır;

1. Beş oturumluk kısa süreli ve on oturumluk uzun süreli mesleki grup rehberliklerinin lise birinci sınıf öğrencilerinin olgunluk düzeylerini geliştirmede etkili olduğu görülmüştür.
2. Lise öğrencilerinin mesleki olgunluklarını geliştirmede grup rehberliğinin etkili bir yardım yöntemi ve grup rehberliğinde uygulanan programın da etkili bir program olduğu bulunmuştur.
3. Yurt dışında bireylerin mesleki olgunluklarını geliştirmek amacıyla yapılan bir çok araştırmanın bulguları ile paralellik gösterdiği; ayrıca yurt dışında yapılan bu alandaki çalışmaların bu araştırmanın bulgularını desteklediği görülmüştür.

4. Uzun süreli ve kısa süreli mesleki grup rehberliklerinin lise öğrencilerinin mesleki olgunluklarını geliştirmedeki etkilerinin karşılaştırılması sonucu, on oturumluk uzun süreli mesleki grup rehberliğinin lehine bir farklılık bulunmuştur.

Bu sonuçlar uyarınca lise öğrencilerinin mesleki olgunluklarını geliştirmeye yönelik yardım hizmetlerinde on oturumluk uzun süreli mesleki grup rehberliğinin tercih edilmesi; farklı öğrenci grupları üzerinde psikolojik danışmanlar ya da meslek danışmanları tarafından da uygulanması gerek geliştirilen grup rehberliği programının gerekse uzun ve kısa süreli grup rehberliklerinin, lise öğrencilerinin mesleki olgunluklarını geliştirmedeki etkililiğine açıklık getirmesi açısından önerilmiştir.

Connolly(Akt. Öncü, 1991), bireysel ve grupla gerçekleştirilecek olan sekiz hafta süreli olan ve davranışçı ekolün benimsendiği danışma programının onuncu sınıfa devam eden ergenler üzerindeki mesleki olgunluk değişkenine ilişkin etkisini araştırmıştır. Araştırmada 96 öğrenci dört gruba ayrılmış ve gruplardan üçüne(birinci gruba davranışçı yaklaşıma dayalı, film ve teyp gibi araçlarla meslekler tanıtılmış; ikinci gruba grupla danışma ile birlikte film ve teyple bilgiler verilmiş; üçüncü gruba da danışma yapılmayıp film ve teyp ile bilgiler verilmiştir) uygulama yapılmış dördüncü gruba ise hiçbir uygulama yapılmamıştır. Araştırmada mesleki seçim tutumu, mesleki seçim yeterliliği, Crites'in Mesleki Olgunluk Envanteri(CMI) ile; mesleki bilgi ve mesleki karar verme Super ve Forrest'in Mesleki Gelişim Envanteri(CDI) ile; fırsatları kavrama ve karar sürecini anlamada Schlesser'in Mesleki Bilgi Testi(CIT) ile ölçülmüştür. Sonuçta dört grup arasında mesleki olgunluk ölçüleri yönünden önemli farkların olmadığı görülmüştür.

Haig(Akt. Öncü, 1991), grup meslek danışmanlığı programının, lise öğrencilerinin mesleki gelişimlerini artırıp artırmadığını anlamak için Korah kolejinde 12. sınıf öğrencilerinden tesadüfen seçilen bir gruba (85 kişilik) altı haftalık mesleki danışma programı uygulamıştır. Çevresel araştırma tecrübeleri ile benliğin farkında olma çalışmalarını içeren bu programda deneyin sonuçlarını

görebilmek için aynı okuldan 74 kişilik de bir kontrol grubu seçilmiştir. Mesleki danışma programının etkisini görebilmek için Super'in Mesleki Gelişim Envanteri(CDI) Form III, ön test son test olmak üzere iki defa verilmiş, sonuçta meslek danışmanlığı programının 12. sınıf öğrencilerinin mesleki gelişimlerini önemli düzeyde artırdığı belirlenmiştir.

Smith ve Evans(Akt. Elifti, 1998), mesleki grup rehberliği ve bireysel danışmanın mesleki olgunluğu artırmadaki etkililik oranlarını karşılaştırmışlardır. Araştırma 66 üniversite öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Bu öğrencilerden 22'si mesleki bireysel danışmaya, 22'si mesleki grup rehberliğine katılmış, 22'si ise hiçbir çalışma grubuna katılmamış ve bu çalışma gruplarının hiçbirine katılmayan öğrenciler araştırmanın kontrol grubunu oluşturmuşlardır. Araştırma sonuçları şu şekildedir; 1) Üniversite öğrencilerinin mesleki olgunluklarını artırmada mesleki grup rehberliği programı, mesleki bireysel danışmadan ve hiçbir eğitim vermemekten daha etkilidir. 2) Mesleki bireysel danışma, mesleki olgunluğu artırmada hiçbir eğitim vermemekten daha etkilidir.

Durlanık(1998) tarafından yapılan, bireysel danışma hizmetinin öğrencilerin mesleki tercihlerine etkisinin araştırıldığı çalışmanın sonucunda şu bulgulara ulaşılmıştır;

1. Uygulanan "Kısa Süreli Bireysel Danışma Hizmeti"nin öğrencilerin; sözel, sayısal ve şekil – uzay yeteneklerinin, temel bilimler, sosyal bilimler, canlı varlık, mekanik, ikna müzik ve sosyal yardım ilgilerinin, yeteneği kullanma, yarışma, iş birliği ve ün sahibi olma değerlerinin olumlu yönde değişmesinde etkili olduğu belirlenmiştir.
2. Öğrenim gördükleri alanlara göre, sayısal alan öğrencilerinin; sayısal ve şekil – uzay yeteneklerinin, temel bilimler, canlı varlık, mekanik, sosyal yardım ilgilerinin ve yeteneği kullanma değerinin olumlu yönde değişmesinde etkili olduğu görülmüştür.
3. Öğrenim gördükleri alanlara göre, sözel alan öğrencilerinin; sözel, sayısal ve şekil – uzay yeteneklerinin, sosyal bilimler, ikna, ticaret,

edebiyat, müzik ve sosyal yardım ilgilerinin, yeteneği kullanma, yarışma, değişiklik, liderlik ve ün sahibi olma değerlerinin olumlu yönde değişmesinde etkili oldu görülmüştür.

4. Yüksek öğretim programlarına dair tercihlerinde ise; en fazla değişimin deney grubu öğrencilerinde olduğu görülmüştür. Fakat kontrol gruplarında da değişim tespit edilmiştir.

Hanson ve Sander(Akt. Elifti, 1998), meslek seçimini gerçekçi bir planlamaya gruplama ve bireysel mesleki danışmanın etkilerini araştırmışlardır. Araştırmacılar, 297 kişiden oluşan 11. ve 12. sınıf öğrencilerine eğitsel ve mesleki planlarını sorarak onları meslek seçimi planını yapmadaki gerçekçilik yönünden sınıflandırmışlardır. Bu sınıflandırmaya göre; meslek seçimi planını yaparken gerçekçi olmayan 60 öğrenci belirlemişlerdir. Bu öğrencilerden 20'si bireysel mesleki danışmaya, 20'si grupla mesleki danışmaya katılmış, son 20 öğrenci hiçbir çalışma grubuna dahil edilmemiş ve çalışmanın kontrol grubunu oluşturmuştur. Bireysel ve grupla gerçekleştirilen mesleki danışma oturumları sonunda 60 öğrencinin meslek seçimi planları "meslek seçimi planını yapmadaki gerçekçilik" yönünden yeniden değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler sonucunda bireysel mesleki danışma oturumlarına ve kontrol grubuna katılan öğrenciler arasında meslek seçimi planını yapmadaki gerçekçilik yönünden anlamlı farklar bulunmamıştır. Ancak bir grup ortamında mesleki danışmaya ve bireysel mesleki danışmaya katılan öğrencilerin meslek seçimi planlarının, katıldıkları danışma oturumlarının öncesine göre daha gerçekçi olduğu görülmüştür.

Öncü(1991) tarafından yapılan, grupla mesleki psikolojik danışmanın lise öğrencilerinin meslekleri tercihlerine etkisinin araştırıldığı çalışmada, grupla mesleki psikolojik danışmanın on ilgi alanından(Açık hava, mekanik, hesaplama, bilim, sanat, ikna, edebiyat, sosyal hizmet, müzik ve büro) yalnızca mekanik ilgi alanı üzerindeki etkisi önemli bulunmuştur. Ayrıca grupla mesleki psikolojik danışmanın, öğrencilerin ilgilerine ve yeteneklerine uygun meslekleri tercih etmelerinde önemli düzeyde etkili olduğu görülmüştür. Araştırmaya ait bir diğer bulguda ise, grupla mesleki psikolojik danışmanın ilgi alanları ile ilgi ve yeteneklere uygun meslekleri

tercihlerine etkisinin öğrencilerin cinsiyetlerine bağlı olarak değişmediği görülmüştür. Bu sonuç kız ve erkek öğrencilere verilecek mesleki danışmanlık hizmetinde cinsiyet ayrımının yapılmaması gerektiği sonucunu ortaya koymuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın denekleri, deseni, veri toplama araçları, bu araçların güvenirlik ve geçerlik çalışmaları, puanlanmaları ve yorumlanmaları açıklanmış; işlem yolu ve verilerin analiz şekli ile kullanılacak istatistiksel teknikler üzerinde durulmuştur.

Denekler

Araştırma, Ankara'nın Sincan ilçesinde, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı İbni Sina lisesi'ne 2002 – 2003 Eğitim Öğretim yılında kayıt olmuş olan ve halen devam eden üçüncü sınıf öğrencileriyle 2004 – 2005 Eğitim Öğretim yılında kayıt yaptıracak olan birinci sınıf öğrencilerinden gönüllü olarak seçilecek 32'si kız, 32'si erkek olmak üzere toplam 64 denek üzerinde yapılmıştır.

Meslek liseleri haricindeki düz liselerin ve paralel müfredata sahip olan diğer liselerin(Anadolu Lisesi, Anadolu Öğretmen Lisesi) ikinci sınıfa başlarken zorunlu kıldığı bölüm/alan seçimi (Türkçe Matematik, Fen, Yabancı Dil gibi) durumu, lise birinci sınıfta verilecek bir grupla mesleki psikolojik danışma hizmetinin alan seçimine ve dolayısı ile meslek seçimine yardımcı olacağı düşünülmüştür. Bu nedenle araştırmanın denekleri kapsamına lise birinci sınıflar da dahil edilmiştir.

Ayrıca, lise birinci sınıf düzeyi, VIII. Milli Eğitim Şurasında alınan bir karar sonucunda "Yöneltme Sınıfı" olarak kabul edilmiştir (Binbaşıoğlu, 2004). Lise birinci sınıf öğrencilerinin araştırma sürecine dahil edilmiş olmasının diğer bir nedeni de budur.

Lise üçüncü sınıf öğrencilerinin denek olarak alınmasının nedeni ise, bu sınıf düzeyindeki bireylerin meslek seçimi açısından karar aşamasında olmalarından

kaynaklanmaktadır. Bu karar verme aşaması mesleki psikolojik danışma açısından çok önemlidir.

Grupların Oluşumu

Araştırmada deney ve kontrol gruplarını eşleştirmek için önce 68'i erkek 72'si kız olmak üzere iki farklı şubeden(lise I ve III) 140 öğrenci seçilmiştir. Daha sonra deney ve kontrol gruplarını algılanmış yetenek, ilgi ve değer boyutlarında eşleştirmek için belirtilen boyutlardaki puanları aynı ve birbirine yakın olan öğrenciler iki ayrı gruba ayrılmıştır. Ardından hangi grubun deney ya da kontrol grubu olacağı tesadüfi teknikle belirlenmiştir. Daha sonra deney ve kontrol grubu öğrencilerinin bütün alt ölçeklerdeki ön test puan ortalamaları arasında fark olup olmadığı t testi ile kontrol edilmiş ve alt ölçeklerden hiçbirinde gruplar arasındaki fark 0.05 düzeyinde önemli bulunmamıştır ve bu durum Tablo 1'de gösterilmiştir.

Öğrencilere Kendini Değerlendirme Envanteri verilirken, envanterin veriliş amacının ileride yapılacak olan grupla mesleki psikolojik oturumlarına ve kontrol gruplarına üye seçmek olduğu belirtilmiş ve grupla mesleki psikolojik danışmanın amaçları "işlem yolu" alt başlığında ifade edildiği gibi açıklanmıştır. Öğrencilere grupla mesleki psikolojik danışma tekniğinin gereği olarak herkesin katılamayacağı ancak sınırlı sayıda bireyin katılabileceği ve katılımın gönüllülük ilkesine dayanacağı belirtilmiştir.

Araştırıcı, psikolojik danışma grupları ile kontrol gruplarına gönüllü olarak katılmak isteyenlerden her iki sınıftan cinsiyetleri farklı ancak sayıları eşit olacak şekilde deneklerin envanterden aldıkları puanları göz önünde bulundurarak birbirleriyle eşdeğerde iki deney ve iki kontrol grubu oluşturmuştur.

TABLO 1
Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Algılanmış Yetenek, İlgi ve Değer Alanı Alt Ölçeklerine Ait Ön Test $\overline{X}$, S ve t Değerleri

Gruplar / İstatistik / Boyutlar		Deney Grubu			Kontrol Grubu				
		n	$\overline{X}$	S	n	$\overline{X}$	S	t	Önem Düzeyi
YETENEKLER	Sözel	32	31,44	4,1	32	31	0,7	0,57	p>.05
	Sayısal	32	31,20	3,97	32	30	4,8	1,36	p>.05
	Şekil – Uzay	32	29,79	6,90	32	29,31	4,24	0,35	p>.05
İLGİLER	Temel Bilimler	32	30,06	4,72	32	29,07	4,55	1,01	p>.05
	Sosyal Bilimler	32	26,24	3,7	32	26,87	4,09	0,79	p>.05
	Canlı Varlık	32	28	4,67	32	27,45	1,14	0,63	p>.05
	Mekanik	32	23,86	5,35	32	23,87	5,65	0,08	p>.05
	İkna	32	25,94	5,35	32	24,45	7,53	1,27	p>.05
	Ticaret	32	22,44	6,34	32	21,35	7,29	1,72	p>.05
	İş Ayrıntıları	32	23,30	6,81	32	21,67	7,68	1,89	p>.05
	Edebiyat	32	27,07	6,21	32	25,62	6,74	0,87	p>.05
	Güzel Sanatlar	32	22,94	5,31	32	21,75	6,48	1,13	p>.05
	Müzik	32	31,47	9,67	32	30,57	4,32	0,41	p>.05
	Sosyal Yardım	32	25,40	4,09	32	24,48	6,11	1,69	p>.05
DEĞERLER	Yeteneği Kullanma	32	30,66	4,41	32	29,75	4,87	1,37	p>.05
	Yaratıcılık	32	27,14	3,66	32	26,22	4,35	1,26	p>.05
	Yarışma	32	29,62	4,24	32	28,85	5,04	0,95	p>.05
	İşbirliği	32	26,54	6,65	32	27,74	5,34	1,66	p>.05
	Değişiklik	32	29,75	5,78	32	30,05	4,12	0,65	p>.05
	Düzenli Yaşam	32	28,22	3,69	32	27,39	4,62	0,78	p>.05
	Liderlik	32	25,64	5,15	32	24,75	6,43	1,21	p>.05
	Kazanç	32	25,48	4,14	32	24,24	5,08	1,33	p>.05
	Ün Sahibi Olma	32	26,24	4,56	32	25,64	4,12	1,12	p>.05

Böylece her iki sınıftan eşit sayıda(8'i kız, 8'i erkek) olmak üzere toplam 16 kişilik I. deney grubu oluşturulmuştur. Aynı şekilde II. Deney ve kontrol grupları(I ve II) oluşturulmuştur. Böylece iki deney grubu için 32 ve iki kontrol grubu için de 32 olmak üzere toplam 64 öğrenci araştırmaya alınmıştır. Grupla psikolojik danışma oturumları karma gruplar şeklinde gerçekleşmiştir. Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımları Tablo 2'de gösterilmiştir.

TABLO 2

Deney ve Kontrol Gruplarındaki Öğrencilerin

Sınıf ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Grup / Cinsiyet	Deney		Kontrol		TOPLAM
	Deney I	Deney II	Kontrol I	Kontrol II	
	Lise I	Lise III	Lise I	Lise III	
Kız	8	8	8	8	32
Erkek	8	8	8	8	32
TOPLAM	16	16	16	16	64

Grupla mesleki psikolojik danışma oturumlarının bitiminde denek kaybı olmamıştır. Danışma oturumlarının sona erdirilmesinden sonra KDE tüm deney ve kontrol gruplarına tekrar uygulanmıştır.

Araştırma Deseni

Araştırmada gruplar, ön test – son test deney ve kontrol grubu deseni şeklinde düzenlenmiştir. Ön test – son test deney grupları deseni iç geçerliği kontrol altına alabilmede en etkili desenlerden biridir(Karasar, 2002). Ayrıca bu desen Karasar(2002)'a göre bilimsel değeri en yüksek denemelerden biridir. Araştırmada kontrol grubunun kullanılmasının nedeni, hem bağımsız değişkenin etkisinin ortaya

çıkmasında zaman değişkeninin etkisini kontrol altına almak ve hem de deney grubuyla karşılaştırma yapmaktır.

Araştırmada grupla mesleki psikolojik danışma alan gruplardan biriyle pazartesi günü,diğeriyle ise cuma günü olmak üzere her biriyle 11 hafta boyunca, haftada bir kez olmak üzere yaklaşık 80 dakikalık oturumlar gerçekleştirilmiştir. Bu süre içerisinde kontrol grubu öğrencilerine hiçbir işlem uygulanmamıştır.

Araştırmada kullanılan desen Tablo 3'de gösterilmiştir.

TABLO 3

Araştırma Deseni

Süreç / Gruplar		Ön Test KDE	İşlem Grupla Mesleki Psikolojik Danışma (11 Hafta)	Son Test KDE
Deney	D1	X	X	X
	D2	X	X	X
Kontrol	K1	X	-	X
	K2	X	-	X

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada öğrencilerin algılanmış ilgi, yetenek ve değerleri, Kendini Değerlendirme Envanteri ile belirlenmiştir.

Kendini Değerlendirme Envanteri(KDE)

Kendini Değerlendirme Envanteri(Ek 2), öğrencilerin algılanmış ilgi, yetenek ve değerlerini belirlemek amacıyla Kuzgun tarafından 1988 yılında geliştirilmiştir.

Kuzgun'un bu envanteri geliştirmesindeki diğer bir amaç; psikolojik danışma hizmetlerinin çok daha geniş alanlara yayılmasını sağlamak için, öğrencinin kendi

kendine yapabileceği tanıma çalışmalarına yardımcı bir araca duyulan ihtiyacın giderilmesidir (Çetinkaya, 1995).

Kendini Değerlendirme Envanteri'nin Güvenirlik Çalışmaları

İç Tutarlılık: Kendini Değerlendirme Envanteri'ni oluşturan alt ölçeklerin, 1902 öğrenciden elde edilen puanlar üzerinden Crohbach Alfa katsayıları hesaplanmıştır. Buna göre alfa katsayılarının 0.58 (işbirliği) ile 0.92 (ticaret) arasında değiştiği ve medyan değerin 0.78 (şekil – uzay) olduğu görülmüştür. Genellikle yetenek ve ilgilere ilişkin alt ölçeklerde maddelerin iç tutarlık katsayıları, değer ölçeklerininkinden daha yüksek bulunmuştur (Kuzgun,1995).

Kararlılık: Envanterin kararlı bir ölçme aracı olup olmadığını anlamak için araç, Ankara Üniversitesi'nin Eğitim Bilimleri Fakültesi'nin Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü'nde 1987 -1988 Eğitim - Öğretim yılında üçüncü ve dördüncü sınıflarda okumakta olan 86 kişilik bir gruba bir hafta ara ile iki kere uygulanmış ve elde edilen korelasyon katsayıları incelendiğinde korelasyon katsayılarının 0.58 (yaratıcılık) ile 0.73 (sözel yetenek ve yarışma) arasında değiştiği görülmüştür. Testi tekrarlama yöntemi ile elde edilen korelasyon katsayılarının da iç tutarlılık korelasyon katsayılarında gözlenen durumu yansıttığı; yetenek ve ilgilere ilişkin alt ölçeklerde iki ölçüm arasındaki tutarlılığın, değerlere ilişkin tutarlılıktan daha yüksek olduğu söylenebilir.

Yetenek ve ilgilere ilişkin alt ölçeklerde güvenirlik düzeyinin daha yüksek çıkması bireylerin bu özellikleri üzerinde daha çok durduklarını ve böylece daha açık ve kesin benlik algıları geliştirmiş olabileceklerini düşündürtmektedir(Akt. Ateş, 2002).

Ölçeklerarası İlişkiler: Envanterin 23 ölçeğinin birbirleri ile ilişkileri, 86 kişilik bir üniversite öğrenci grubundan elde edilen puanlardan hesaplanmış ve bulunan korelasyon katsayıları genellikle olumlu olup, gerek yönleri ve gerekse miktarları beklentilere uygun bulunmuştur. Envanterde birbirini dışlayan özelliklere

genellikle yer verilmemeye çalışılmışsa da “iş ayrıntıları” ilgisi ile “yaratıcılık” ve “değişiklik” değerlerinin birbirleri ile uyuşmadığı söylenebilir. Bu değişkenler arasındaki ilişkilerin olumlu olmakla birlikte 0.05 anlamlılık düzeyine erişemeyecek kadar düşük oldukları görülmektedir (Kuzgun, 1995).

Kendini Değerlendirme Envanteri’nin Geçerlik Çalışmaları

Kuzgun(1988) tarafından yapılan geçerlilik çalışması, envanteri yanıtlayan farklı liselere devam eden öğrenciler arasındaki yetenek ve ilgiler yönünden var olması beklenen farkları yansıtma derecesine bakılarak belirlenmiştir. KDE üçü genel eğitim, beşi mesleki eğitim veren sekiz lisenin son sınıfında bulunan öğrencilere uygulanmıştır. Okulların puan ortalamaları arasında 0.01 düzeyinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur(Kuzgun, 1995).

KDE’nin geçerliği incelenirken, kız ve erkek öğrenciler arasında gözlenen farkları ne ölçüde yansıttığına bakılmıştır. Bu bulgular, kızlar ve erkekler arasındaki kişilik farkları konusunda başka araştırmalardan elde edilen bulgular ile tutarlı görülmektedir.(Kuzgun, 1995).

KDE gerek farklı okullarda okuyan öğrenciler, gerekse farklı cinslerdeki kişilik özellikleri bakımından varolduğu bilinen farkları yansıtmaktadır. Bu sonuç, aracın yapı geçerliliğine sahip olduğunun bir işaretidir.

Kendini Değerlendirme Envanteri’nin Puanlanması ve Yorumlanması

KDE’de bütün soruların cevap şıkları aynı sayısal değere sahip olarak belirlenmiştir. Buna göre, cevap kağıdında yapılan işaretlemelerin sayısal değerleri;

A)1, B)2, C)3, D)4 şeklindedir.

KDE ölçeklerinin madde numaraları da listelenmiştir. Bu listeye cevap kağıdında her soru için yapılan işaretlemelerin sayısal değerleri, ilgili soru numaralarının karşısındaki ve “ham puan” başlığı ile belirtilen sütunun altındaki

cevap aralıklarına yazılarak kaydedilir. Böylece elde edilen toplam puan "ham puan" olarak belirlenir.

Ham puanlar daha sonra yüzdelik puanlara çevrilir. Bunun için düzenlenmiş üç tür yüzdelik puan tablosu vardır. Bunlar, grup için, kızlar ve erkekler için düzenlenmiş yüzdelik puan tablolarıdır. Ham puanların yüzdelik puanlara çevrilmesinde önce genel grup için verilen yüzdelik puan tablosuna bakılır. Tabloda 40'tan 10'a kadar sıralanmış sayılar vardır. Bu sayılar envanterden her bir kişilik boyutu için alınabilecek toplam ham puanları göstermektedir. Bundan sonra sırası ile yetenekler, ilgiler ve değerler ile ilgili yüzdelik puanlar verilmektedir. Alınan ham puanlar bu tablodaki puanlarla karşılaştırılarak yüzdelik puanlar bulunur.

Yüzdelik puanları bulmak için önce sözel yetenek alt testinde alınan toplam puan değeri yüzdelik tabloda "ham puan" başlığı altında verilen sayılar arasında bulunur ve sonra "sözel yetenek" sütunundaki yüzdelik karşılığı bulunup not edilir. Daha sonra bu işlem diğer puanlar için yapılır.

Bu işlem isteniyorsa cinsiyetle ilgili yüzdelik tablolarına bakılarak da yapılır. Bulunan yüzdelik puanlar daha sonra profil kağıdına işlenir. Bunun için hazır bulunan profil kağıdında, solunda ve sağında çerçevenin dışında çizgi ile işaretlenmiş ve her 10 çizgide bir rakamlarla yazılmış 0'dan 100'e kadar olan sayılara bakılır. Yüzde basamağı denilen bu dizi içinde her bir özellik için alınan yüzdelik puan bulunup ait olduğu sütuna bir çarpı(X) işareti koyulur. Bütün özellikler için bu işlem yapıldıktan sonra çarpı işaretleri düz çizgilerle birleştirilir.

KDE'nin yorumlanması işlemi profil kağıdında oluşan grafiğe göre gerçekleştirilir. Profil kağıdı kişinin güçlü ve zayıf olduğu yönlerinin açık bir şekilde görülmesini sağlar(Algılanan güçlü ve zayıf yönler). Yetenek, ilgi ve değerleri ayrışmış bir kimsenin profilinde yukarı ve aşağı doğru sivrilikler görülür. Yüzdelik puanlar yorumlanırken genellikle % 75'in üzerinde ve % 25'in altında kalanlar üzerinde durulur. Profilinde böyle puanları olan kimselerin hedeflerini belirlemeleri oldukça kolay olur. Özellikleri yeterince ayrışmamış olanlar, yani yüzdelik puanları

25 – 75 arasında yer alan kişiler belli bir alanı seçme ya da alana yönelme konusunda karar vermede güçlük çekebilirler.

İşlem Yolu

1. Cinsiyeti ve sınıfı farklı deneklerden oluşan iki deney grubu ile eşleştirilmiş iki kontrol grubundaki toplam 64 öğrenciye grupla mesleki psikolojik danışma öncesi Kendini Değerlendirme Envanteri uygulanmıştır.
2. İki deney grubu ile ayrı ayrı haftada birer oturum(her oturum 80 dakika) olmak üzere toplam 11 hafta grupla mesleki psikolojik danışma uygulaması gerçekleştirilmiştir. Danışma oturumları, davranışçı yaklaşımın ilke ve teknikleri ile Danışandan hız alan yaklaşımdaki etkili ve olumlu iletişim kurabilme ilkeleri çevresinde, kapalı bir grup sistemi olarak sürdürülmüştür. Oturumların Sincan Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nde gerçekleştirilmesi planlanmıştır fakat oturumlar uygulama yapılan okulun kütüphanesinde gerçekleştirilmiştir. Ortam grupla mesleki psikolojik danışma oturumları için uygun hale getirilmiştir.
3. Oturumlar sona erdikten sonra deney ve kontrol gruplarındaki tüm deneklere, son test olarak Kendini Değerlendirme Envanteri ikinci kez uygulanmıştır.

Psikolojik Danışma Oturumlarına Yönelik İşlemler

Lise bir ve lise üç şubeleri bazında gerçekleştirilecek ve 10 hafta kapalı şekilde sürecek olan Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Oturumlarında davranışçı ve danışandan hız alan yaklaşımların ilke ve teknikleri kullanılmıştır. Oturumların başlangıcından bitimine kadar olan süreç bu yaklaşımlar üzerine kurulmuştur.

Davranışçı ekolün kullandığı tekniklerden; Modelden öğrenme, davranışı prova etme, rol oynama, mesleğe ilişkin kendini anlatma ve operant (edimsel) koşullama teknikleri kullanılmıştır. Ayrıca danışandan hız alan yaklaşımın öğretileri içerisinde yer alan gizlilik, gönüllülük, saydamlık, kendini açma, empati, asgari

düzeyde teşvik gibi ilke ve teknikler de girilen ilişkiler içerisinde kullanılmıştır. Bunlarla birlikte danışanların mesleklere ilişkin duygularının ifadesi ve anlam yansıtmasından da yararlanılmıştır.

Grupla Psikolojik Danışmanın Amaçları

Mesleki tercihlere ve Meslek Seçimine ilişkin olarak;

1. Bireyin ilgi ve ihtiyaçlarının farkına varabilmesini sağlama (Öncü,1991),
2. Bireyin yapısında var olan değer yargılarının farkına varmasına yardımcı olma,
3. Kendinde, gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmemiş yetenek alanları hakkında içgörü kazanma,
4. Yaratıcılığını ve gizil güçlerini keşfetme(Rickey,1981; Akt. Acar,1995),
5. Mesleklere ilişkin yeni yaşantılar geçirmelerini sağlama(Öncü,1991),
6. Mesleğin özellikleri ile bireyin özellikleri arasında bağdaşım kurmalarına yardımcı olma,
7. Benliklerine uygun, mizaçlarıyla tutarlı bir mesleği seçmelerine yardımcı olma,
8. Grup üyelerinin ihtiyaçlarının ve problemlerinin ortak noktalarını fark etmelerine ve evrensel bir bakış açısı geliştirmelerine yardımcı olma(Corey, 2000),
9. Bireye, mesleğini ve ona götürecek adımları belirlemesinde yardımcı olma(Kuzgun, 2003).

Grup İçi Kurallar

1. Her bir oturum yaklaşık olarak 90 dakika sürecek ve haftada tek oturum gerçekleştirilecektir. Oturumlar kapalı oturum şeklinde devam edecek ve bu grup 10 hafta devam edecektir.

2. Zorunlu durumlar haricinde her oturuma katılım gereklidir ve grup içerisindeki konuşmalar grup üyeleri ve grup lider arasında kalacaktır.
3. Grup içerisinde, herkes içinden geldiği gibi duygu ve düşüncelerini rahatça söylemekte serbest olacaktır(Bir başkasının duygu ve düşüncelerini eleştirmeden, yargılamadan).
4. Her bir üye dikkatle dinlenecektir. Diğer üyeler onu anlamaya ve yardımcı olmaya çalışacaktır.
5. Her bir üye birbirine karşı saygılı davranacaktır.
6. Oturum öncesi ya da sonrası gruba uygulanan ölçme araçlarından elde edilen sonuçlar yalnızca gruba katılanlara açıklanacaktır.
7. Tüm oturumlarda, danışanlar ve grup lideri(psikolojik danışman) aynı tip sandalyelerde oturacaktır.

Birinci Oturum

İlk oturumda psikolojik danışman, kendisi de dahil olmak üzere tüm grup üyelerinin daire şeklinde oturmalarını sağladıktan sonra, grupla mesleki psikolojik danışmanın amaçlarını, grup içerisinde uyulması gereken kuralları açıklamıştır. Grubu sonlandırma aşamasına kadar olan süre içerisinde, grup üyelerinin oturumlardan daha etkin nasıl faydalanabilecekleri ve yine bu süre içerisindeki sorumluluk alanları hakkında bilgi verilmiştir.

Gruptaki her üye, kendini diğer üyelere tanıttıktan sonra, danışman üyelerin rahatlamalarını ve ilginin kendileri üzerinde yoğunlaşmasını sağlamak için rahat edebilecekleri bir şekilde oturmalarını ve gözlerini kapamalarını istemiştir.

Yine bu oturumda danışman, grup üyelerinin grubun amaçlarını ve grubun kurallarını nasıl bulduklarına ilişkin duygu ve düşünceleri öğrenmiş; gerekli durumlarda yansıtmalar yaparak kuralların açıklık kazanmasına çalışmıştır.

Amaç: Danışmanın amaçlarının ve kurallarının neler olduğunu kavrayabilme ve grup üyelerinin bu kurallara ilişkin duygu ve düşüncelerini rahatça ifade edebilmelerini sağlayabilme.

Bütün oturumlarda üyelerle etkili ilişkiler kurulmaya çalışılarak üyelerin ilgi, yetenek, değer ve ihtiyaç kavramlarına birinci derecede; psikolojik danışma tekniklerinin kullanılmasına ikinci derecede önem verilmiştir.

İkinci Oturum

Bu oturumda, meslek seçimine ilişkin temel kavramlardan meslek, iş, mesleki tercih, meslek seçimi, ilgi, yetenek, başarı ve değerler üzerinde durulmuştur. Öğrencilerin bu kavramlardan ne anladıklarını ve bu kavramları nasıl algıladıklarını belirlemek amacıyla duygu ve düşüncelerini, bu yaşantıdan neler hissettiklerini ifade etmeleri sağlanmıştır. Öğrenciler bu kavramlara ilişkin duygu ve düşünceleri ifade ederken danışman yansıtma etkinliklerinde bulunmuştur. Örneğin, üyelerden biri mesleğin ekonomik bir faaliyet olduğunu ve bu tür faaliyetlerden hoşlanmadığını ifade ettiğinde danışman danışana "mesleğin ekonomik faaliyet olduğunu kabul ediyorsun ve bu tür faaliyetleri yapmaktan hoşlanmıyorsun" şeklinde yansıtmalarda bulunmuştur.

Amaç: Meslek seçimine ilişkin temel kavramlar ve bu kavramlar arasındaki ilişki ve farklara ait duygularının farkında olmalarını sağlayabilme.

Üçüncü Oturum

1. Bu oturum başında, üyelerin ilgilerini kişiler arası ilişkilerde yoğunlaştırmak üzere "ben benim, sen sensin" alıştırmasına yer verilmiştir. Bu alıştırma her üyenin önce sağındakine sonra da solundakine aşağıdaki cümleyi tekrarlamaları ile gerçekleştirilmiştir

“Ben benim, sen sensin sen ben olamazsın, ben de sen olamam.” Veya “ Ben Hasan’ım, sen Ayşe’sin, ben Ayşe değilim sen de Hasan değilsin.”

Amaç: Kişiler arası farkı görebilmelerini sağlayabilme (Kişiler arasındaki farklılıkları algılayarak bu durumu meslek seçimlerinde göz önüne getirebilmelerini sağlayabilme).

2. **Kimlik alıştırması:** Danışman üyelerden gözlerini kapatmalarını isteyerek, “ben kimim?”, “ben ne olmak istiyorum?”, “ne olabilirim?”, “ben bu dünyaya gelmeseydim ne değişirdi?”, “annem- babam benim ne olmamı istiyorlar?”, “çevremdekiler benim ne olmamı istiyorlar?” sorularına karşılık akıllarına gelen cevapları söylemelerini isteyerek bu hususlara ilişkin duygu ve düşüncelerini gruba anlatmalarını sağlamaya çalışmıştır. Ayrıca danışman gerekli durumlarda yansıtmalarda bulunmuştur.

Amaç: Kişinin kendini görüşü ile başkalarının onu görüşü arasında farklılıklar olduğunu fark edebilmelerini sağlayabilmektir.

Dördüncü Oturum

1. **Göz Göze Alıştırma:** Bu oturumda üyelerin danışma odasında önce birbirlerinin yüzüne bakmaları, sonra da bir üyenin diğer bir üye ile göz göze gelince durmalarını ve üyelerden biri gözünü kaçırıncaya dek bakışmalarını sağlanmıştır. Daha sonra da grup üyeleri bu alıştırma sonucunda neler hissettiklerini gruba anlatmıştır.

   Amaç, grup üyeleri arasında psikolojik etkileşim sağlayabilmektir.

2. **Mesleğe İlişkin Kendini Anlatma Tekniği:** Birey gelecekte kendini hangi mesleğin mensubu olarak görmek istiyor? Kendini hangi meslek alanlarında (Fen,Mühendislik, Sosyal, İktisat, Dil ve Tarih) yetenekli görüyor? (veya yeteneklerini geliştirmiş olduğunu düşünüyor) Hangi meslek alanlarındaki

etkinlikleri yapmaktan hoşlanıyor? (İnsanlarla etkileşime girmekten mi? Doğada çalışmaktan mı? İnsanları yönetmekten mi?, İnsanlara yardım etmekten mi?,…vb.) Neleri yapmaktan hoşlanmıyor? En çok ve en az nelerden hoşlanıyor? Hoşlandığı etkinlikleri yaptığında ve yapamadığında neler hissediyor? Danışman, üyelerden bu durumlara ilişkin duygu ve düşüncelerini anlatmaları için önce derin bir nefes almalarını sonra gözlerini kapatmalarını daha sonra da yaşantılara ilişkin duygu ve düşüncelerini ifade temelini istemiştir.

Ayrıca grupta ne tür kişilik özelliklerinin anlatıldığı konusundaki düşünceleri öğrenilerek ne tür kişilik özelliklerinden hoşlandıkları belirlenmeye çalışılmıştır.

Amaç: Grup üyelerinin birbirlerinin ortak ve farklı özelliklerini fark etmelerini ve mesleğe yönelmelerinde bu konuyu göz önünde tutmalarını sağlayabilme.

Beşinci Oturum

Bu oturumda öğrencilerden, değer verdikleri üç mesleği önem sırasına göre ifade etmeleri ve bu mesleklere neden önem verdiklerine ilişkin duygu ve düşüncelerini anlatmaları istenmiştir (Her üyeden üçer dakika olarak hazırlanan raporların grupta sunulması sağlanmıştır).

Bu oturum sonunda öğrencilere meslek inceleme formları verilerek girmeyi en çok arzuladıkları üç mesleği bu formlara göre incelemeleri istenmiş ve mesleklere ilişkin gerekli bilgileri; gazetelerden, dergilerden, radyolardan, televizyondan, internetten (özellikler http//:www.iskur.gov.tr adresinden), meslek mensuplarından, kitaplardan ve çeşitli kurumlardan temin edebilecekleri belirtilmiştir. Ayrıca bu oturum sonunda öğrencilerden gelecek oturumlara ilişkin, girmeyi en çok arzuladıkları mesleğin iş dünyasına ilişkin olarak etkinlikleri yapabilmeleri (rol yapabilmeleri) konusunda hazırlık yaparak gelecek oturuma gelmeleri istenmiştir.

Amaç: Öğrencilerin hangi mesleklere önem verdikleri ve bu mesleklere niçin önem verdikleri ile meslek seçiminde göz önünde tutulması gereken noktalar hakkında bilinçlenmelerini sağlayabilme.

Altıncı Oturum

Bu oturum beşinci oturumun devamı niteliğindedir. Bu oturumda verilen ev ödevlerine ilişkin olarak öğrencilerin topladıkları bilgiler, teker teker gruba sunulmuştur. Her üyenin getirdiği bilginin ardından öğrencilere neler hissettiklerini ve topladıkları bilgilerle, seçmeyi arzuladıkları mesleğin uygun düşüp düşmediğini, karşılaştırmaları (gözleri kapalı olarak) istenmiştir. Neleri yaşamakta güçlük çektikleri sorulmuş ve yansıtmalar yapılmıştır. Ayrıca girmeyi arzuladıkları mesleklerin iş dünyasına ilişkin rol yapmaları istenmiştir. Bunun için önce, aynı mesleği seçmek isteyen öğrenciler belirlemiş ve bu öğrencilerden girmeyi arzuladıkları mesleğe ilişkin rol yapmaları istenmiştir. Rollere ilişkin olarak grupta tartışmalar yapılmış, bu arada danışman tarafından yansıtmalar yapılmış ve rollere ilişkin olarak öğrencilerden geri iletim vermeleri sağlanmaya çalışılmıştır.

Amaç: Rol yapma davranışı ile mesleklerin gerektirdiği niteliklere sahip olup olmadıkları sınama (deneme) olanağı bulabilmelerini sağlayabilme. Diğer bir anlatımla, mesleğin iş dünyasına ilişkin olarak ideal benlikleri arasındaki farkı görebilmelerini sağlayarak kendilerini tanıyabilmelerine yardımcı olabilme.

Yedinci Oturum

Bu oturumda, her bir grup üyesine daha önceden uygulanmış olan "Kendini Değerlendirme Envanteri"nden alınan puanlar, bu puanların ne anlama geldiği, kişisel profiller ve algılanmış ilgi, yetenek ve değerlere ilişkin tutarlılık (Grup üyesinin kişisel profili ile sözel ifadeleri arasındaki ilişki) üzerinde durulmuştur. Oturuma başlarken tekrar envanterin neyi ölçmek istediği, sonucunda ne gibi bilgilere ulaşılabileceği ve bu bilgilerden nasıl faydalanılabileceği ile envanterin içeriğinde kaç grup ilgi, yetenek ve değer bulunduğu ve bu grupların içeriği

hakkında(Kaç tip ilgi, kaç çeşit yetenek ve kaç adet değer bulunduğuna dair) bilgi verilmiştir.

Bilgiler paylaşıldıktan sonra grup üyelerine bu envanterin ilgi, yetenek ve değerler bakımından kendilerini nasıl algıladıklarını ortaya çıkardığı açıklanarak; kişisel profillerinin kendilerini ne denli yansıttığı hakkında paylaşımlarda bulunulmuştur. Profil analizi sonucunda ortaya çıkan baskın yetenek alanı ile o alana ilişkin akademik başarı düzeyi arasında bir paralelliğin olup olmadığı; yine profil kağıdı üzerindeki başat ilgi alanlarının gerçek hayatta da yapmaktan hoşlandığı aktiviteler olup olmadığı üzerinde durulmuştur.

Amaç: Grup üyelerinin kendi ilgi, yetenek ve değerlerine ilişkin algılarını fark etmelerini sağlayabilme, ideal benlikleri ile gerçek benlikleri arasındaki farkı ayırt edebilmelerine yardımcı olabilme.

Bu oturumun sonunda öğrencilere 74 mesleği ayrı ayrı tanıtan ve kriterleri Güllü(2004) tarafından oluşturulmuş olan "meslekler rehberi" dağıtılmıştır. Tanıtılan bu 74 meslekten biri ek - 3'de verilmiştir.

Sekizinci Oturum

a) Bu oturumda, grup üyelerinin kendilerini nasıl görmek istedikleri öğrenilmeye çalışılmış ve gerekli durumlarda yüzleştirme yapılmıştır. Örneğin, üye kendini iyi bir yönetici (kamu yöneticisi) olarak görmek istemişse danışman üyeden kendi özellikleriyle (ilgi, yetenek, ihtiyaç ve değerler gibi) kamu yöneticisinde bulunması gereken özellikler arasında ne derece tutarlılığın olduğunu, gözleri kapalı olarak düşünmesini ve bu konudaki düşüncelerini ifade etmesini istemiştir. Üyenin kendi özellikleri ile mensubu olmayı arzuladığı meslek veya meslekler arasında tutarsızlıkları fark etmesine rağmen yine de o mesleğin mensubu olarak kendini görmek istediğinde, danışman bu durumda uygun yansıtmalar yaptıktan sonra arkadaşlarının üye hakkındaki düşüncelerinin grupla paylaşımını sağlamıştır. Aynı üye, bu düşüncesinde ısrarlı ise bu öğrenciden bunun sebebinin öğrenilmesi

sağlanmıştır. Örneğin, bu durumdaki öğrencilerden biri bu mesleği insanlığa hizmet etmek için seçtiğini ifade etmişse, bun mesleğe hazırlayan öğretim programına giremediğinde başka hangi mesleğe girmek istediği öğrenilmiştir. Örneğin, öğrenci doktor olmak istemişse, danışman "biraz önceki konuşmalarından yanlış anlamadıysam amacının insanlığa hizmet etmek olduğunu ifade etmiştin" diyerek üyenin amacı ile değer verdiklerinin karşılaştırılması sağlanmıştır.

Amaç: Bireyden ideal benliği ile gerçek benliği arasındaki farkı azaltarak gerçek benliğine daha uygun olacak biçimde davranmalarını sağlayabilme.

b) Modelden Öğrenme (Modeling): Öğrencilere girmeyi arzuladıkları mesleklerde üst düzeyde başarı gösteren kişileri işyerlerinde gözlemeleri ve onları model almaları istenmiştir (Burada öğrencilerden işin en ince ayrıntılarına dikkat etmeleri ve gerektiğinde müsaade nispetinde iş etkinlikleri sınamaları istenmiştir). Ayrıca öğrencilerden iş etkinliklerinde bulunan kişiden, bu işi üretebilmek için ne gibi bilgi, beceri ve yeteneklere sahip olunması gerektiği konusunda bilgi almaları da istenmiştir.

Amaç: Gelecekte girilebilecek mesleğin iş dünyasına yönelik olarak işin ayrıntılarını görebilmeleri ve işin ayrıntılarını sınayabilmelerini ve işin gereği olan nitelikler konusunda bilinçlenmelerini sağlayabilme.

Dokuzuncu oturum

Bu oturumda aşağıdaki tekniklerin uygulanmasına başlamadan önce bundan önceki oturumda verilen ev ödevi konusundaki duygu ve düşünceleri öğrenilmiştir.

a) Davranışın Prova Edilmesi (Behavioral Rehearsal) : Gelecekte girilmesi arzu edilen mesleğin iş dünyasına ilişkin olarak gösterilecek herhangi bir etkinlik denenmiştir. Bunun için öğrencilere iş dünyasında gösterebilecekleri etkinlikleri hayal ederek yaşamaları; sonra da bunu rol alıp oynamaları istenmiştir.

Ayrıca, gösterilen etkinlikler sonucu neleri yaşadıklarına ilişkin duygu ve düşünceleri öğrenilmiştir.

Amaç: Gelecekte girilebilecek mesleğin iş dünyasına yönelik olarak gösterilebilecek etkinlikleri yapabilmede ne kadar yetenekli olduklarını sınamalarını sağlayabilme ile bu duruma ilişkin duygu ve düşüncelerini öğrenebilme.

b) Kendini anlatma: Danışman danışanlardan, gözlerini kapamalarını istemiştir. Ardından, "şimdiye kadar birçok değişime uğradınız, ne idiniz? Şu andaki durumunuz nedir? Hangi mesleğin mensubu olmayı istiyorsunuz? Arzuladığınız mesleğe girmenizi engelleyen etmenler nelerdir?" sorularını düşünmelerini, bunlara ilişkin olayları yaşayarak duygu ve düşüncelerini gruba anlatmalarını istemiş ve gerekli durumlarda yansıtmalar yapmıştır.

Amaç: Üyelerin kendi yaşantılarının farkına varmalarını ve bunu diğerlerine iletmelerini sağlayabilme ile meslek seçimini etkileyen etmenlerin farkında olabilmelerine yardım edebilme.

Onuncu oturum

a) Mesleğe İlişkin Rollerle İlgili Olarak Duyguları Anlatma: Öğrencilerin karar verdikleri mesleklere ilişkin roller yapmak isteyip de yapamadıklarında neler hissettikleri (Kendini yenik hissedip içine mi kapanıyor? Duygusal direnci var mı? Kolayca bozulup yıkılıyor mu? Duyguları üzerinde kontrolü var mı?Gerekli rolleri yapabildiğinde neleri hissediyor? Mesleği işi ne derecede seviyor? İlgi, yetenek ve değerlerini seçmeyi arzuladığı mesleğe ne derece uygun buluyor?)

Öğrencilerin bütün bu sorulara yönelik olan duygu ve düşüncelerine ilişkin duygu ve düşüncelerini grupta önce yaşamaları sonra da anlatmaları istenmiştir.

Amaç: duygusal yaşamlarının farkına vararak, bu durumu meslek seçimlerinde göz önünde bulundurmalarını sağlayabilme.

b) Öğrenci hangi derslerde ve konularda başarılı ve başarısız, hangi konulara ait yaptığı etkinliklerde devamlılık ve tutarlılık gösteriyor? Hangi etkinliklerde ve işlerde dikkatini sürdürebiliyor? Öğrenci bölüm seçme, okul seçme, meslek seçme gibi karar ve planlarında kendini ne derece yeterli görüyor? Kendi amaç, yetenek ve ilgileri ve değer verdikleri ile seçmeyi arzuladıkları bölüm, okul veya mesleğin gerektirdiği nitelikler ne derece bağdaşıyor? Bir yetişkin olarak topluma,çevresine neler vermek istiyor?

Bu konulara yönelik olarak önce öğrencilerin soruların içeriklerine gözleri kapalı olarak, duygularını yoğunlaştırmaları ve sonrada neleri hissettiklerine ilişkin duygu ve düşüncelerini ifade etmeleri istemiş ve diğer üyelerin de anlatılanlara ilişkin duygu ve düşüncelerini ifade etmeleri sağlanmaya çalışılmıştır.

Amaç: Öğrencilerin nelerden hoşlandıklarını veya hoşlanmadıklarını gözden geçirerek değerlerinin farkında olmalarını sağlama ve kendi özellikleri ile girmeyi arzuladığı mesleğin özellikleri ararında bağlantı kurabilmede bazı içgörüler kazanmalarına yardımcı olabilme.

On Birinci Oturum

Bu son oturumda, grubun bir değerlendirilmesi yapılmıştır. Önce her üye kendini mesleki davranış ve tutum yönünden grubun başlangıcındaki durumu ile bitimindeki durumu arasındaki değişiklikler yönünden değerlendirmiş sonra da diğer üyeler tarafından aynı konuya ilişkin görüş ve düşüncelerin ifadesine yer verilmiş, daha sonrada her üyeye yapılan değerlendirmelerden neler hissettiklerine ilişkin duygu ve düşünceleri öğrenilmiştir.

Çözümleme Yöntemleri

Bu araştırmada, bağımlı değişkenler(ilgi, yetenek ve değerler) üzerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın cinsiyet ayrımı yapılmış ve yapılmamış

öğrencilere göre etkilerini ortaya koyabilmek amacıyla verilerin istatistiksel analizi şu sırayı izleyerek gerçekleştirilmiştir.

1. İlk aşamada Kendini Değerlendirme Envanteri'nin cevap kağıtları tek tek değerlendirilmiş; düşük geçerlik puanı olan öğrenciler ile envanteri eksik ya da yanlış dolduran öğrenciler örnekleme girecekler grubundan çıkarılmıştır.
2. Deney ve kontrol gruplarına seçilen öğrencilerin Kendini Değerlendirme Envanteri'nin alt ölçeklerinden, ilgi, yetenek ve değerlerine ilişkin puanların ön test – son test farkları ortalamaları arasında grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamalarına, grupla mesleki psikolojik danışma alanların ve almayanların cinsiyetlerine göre önemli farklılıklar gösterip göstermediğini incelemek amacıyla envanterden elde edilen veriler, deney ve kontrol gruplarına ve bu gruplarda cinsiyetlerine göre ayrı ayrı gruplara ayrılmıştır.
3. Bu grupların bağımlı değişkenlerden elde ettikleri puanların son test – ön test farkları ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır.
4. Grupla mesleki psikolojik danışmanın cinsiyetlerine göre ayrılan ve ayrılmayan gruplardaki öğrencilerin bağımlı değişkenlerden elde ettikleri puanlar üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla çift yönlü varyans analizi yapılmıştır. Bilindiği gibi faktöriyel desenlerin kullanıldığı çalışmalarda istatistiksel analizler çift yönlü varyans analizi ile gerçekleştirilir(Özdamar, 1999; Bulduk, 2003; Büyüköztürk, 2003). Uygulanan çift yönlü varyans analizi sonucunda, gruplar arası karşılaştırmalarda değişkenlerin düzeyi iki olduğundan grupların ortalamaları arasındaki farkın önem kontrolü için t testi yapılmayarak ortalaması büyük olan grubun lehine karar verilmiştir. F değerlerinin önemli olması halinde ise gruplar arasındaki arkın kaynağını belirlemek için Tukey HSD

testi uygulanmıştır. Tüm istatistiki işlemler araştırıcı tarafından SPSS 11.0 Paket Programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

5. Araştırmanın hata payı olarak .05 düzeyi kabul edilmiştir. Ayrıca ortalamalar arası farkın ileri düzeyde anlamlı olduğu durumlar ayrıca belirlenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırma hipotezlerinin test edilebilmesi için toplanan verilerin istatistiksel analizleri sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Analizler, grupla mesleki psikolojik danışmanın bağımlı değişkenler(algılanmış ilgi, yetenek ve değer alanları) üzerindeki etkisini cinsiyet ayrımı yapılmamış ve yapılmış olarak ortaya koyabilecek şekilde yapılmıştır. Bunun için öncelikle deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler cinsiyetlerine göre gruplara ayrılmıştır. Sonra her grubun algılanmış ilgi, yetenek ve değerlerine ilişkin puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları, standart sapmaları ve birey sayıları tablolar halinde gösterilmiştir. Ardından grupla mesleki psikolojik danışmanın cinsiyet ayrımı yapılmamış ve yapılmış öğrenci grupları üzerindeki etkisini ortaya koymak amacıyla yapılan çift yönlü varyans analizi ile ilgili tablolar verilmiştir. Bu düzenleme içerisinde tüm bulgular hipotez sıralamasına göre sunulmuştur.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerinin Algılanmış Yetenek Alanlarına Etkisine İlişkin Hipotezler

Bu kısımda, grupla mesleki psikolojik danışmanın cinsiyet ayrımı yapılmış ve yapılmamış öğrencilerin algılanmış yetenekleri üzerindeki etkisini araştıran hipotezler ile ilgili bulgular sırasıyla ele alınarak alt başlıklar altında sunulmuştur.

Araştırmanın 1.1. ve 2.1. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin sözel yetenek alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ifade edilmiştir.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın cinsiyet ayrımı yapılmış ve yapılmamış öğrenci gruplarının sözel yetenek puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler cinsiyetlerine göre gruplara ayrılarak, gruplara giren öğrenci sayıları,

bunların sözel yetenek puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış ve Tablo 4'de verilmiştir.

TABLO 4

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Sözel Yetenek Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri

Grup / Cinsiyet	Deney			Kontrol		
	n	$\overline{X}$	S	n	$\overline{X}$	S
Erkek	16	-1,75	3,64	16	0,13	2,83
Kız	16	0,81	4,21	16	0,50	2,53
Toplam	32	-0,47	4,09	32	0,31	2,65

Tablo 4 incelendiğinde, kontrol grubu öğrencilerinin deney grubu öğrencilerinden ve her iki gruptaki kız öğrencilerin erkek öğrencilerden, sözel yetenek puanlarının son test – ön test farkları ortalamalarının daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Grupla mesleki psikolojik danışma ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin gruplar arasında gözlenen bu farlılıkların önemli olup olmadıklarını test etmek amacıyla çift yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 5'de gösterilmiştir.

TABLO 5

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Sözel Yetenek Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Grup(deney/kontrol)	9,77	1	9,77	0,86	0,36
Cinsiyet	34,52	1	34,52	3,04	0,09
Grup X Cinsiyet	19,14	1	19,14	1,69	0,20
Grup İçi (Hata)	681,19	60	11,35		
Toplam	744,61	63			

Tablo 5'de görüldüğü gibi grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ve cinsiyetin ayrı ayrı ve birlikte sözel yetenek alanı üzerindeki etkileri önemli bulunmamıştır ($p>0,05$). Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamaya ve cinsiyete ilişkin bir farklılığın bulunmaması, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ve cinsiyetin sözel yetenek alanı puanları üzerinde önemli ayırıcı bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın cinsiyetle birlikteki etkisinin önemli bulunmaması da, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın sözel yetenek puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Bu bulgulara göre, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin, öğrencilerin sözel yetenek puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde etkili olacağını ileri süren 1.1. ve 2.1. hipotezleri doğrulanmamış olmaktadır. Bulgular, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin sözel yetenek alanı üzerinde etkili birer değişken olmadıklarını ve grupla mesleki psikolojik danışmanın sözel yetenek alanı üzerindeki etkisinin de öğrencilerin cinsiyetine bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Araştırmanın 1.2. ve 2.2. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin sayısal yetenek alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ifade edilmiştir.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın cinsiyet ayrımı yapılmış ve yapılmamış öğrenci gruplarının sayısal yetenek puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler cinsiyetlerine göre gruplara ayrılarak, gruplara giren öğrenci sayıları, bunların sayısal yetenek puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış ve Tablo 6'da verilmiştir.

TABLO 6

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Sayısal Yetenek Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri

Grup / Cinsiyet	Deney			Kontrol		
	n	$\overline{X}$	S	n	$\overline{X}$	S
Erkek	16	-1,06	3,09	16	-1,39	1,79
Kız	16	3,25	4,33	16	-1,31	1,82
Toplam	32	1,09	4,30	32	-0,66	1,89

Tablo 6'ya bakıldığında, deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin sayısal yetenek puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasındaki farkın deney grubu lehine olduğu görülmektedir. Diğer taraftan ise deney ve kontrol gruplarındaki kız ve erkek öğrencilerin aynı tür puan ortalamaları arasındaki farkın da kız öğrenciler lehine yüksek olduğu görülmektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin gruplar arasında gözlenen bu farklılıkların önemli olup olmadıklarını test etmek için çift yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 7'de gösterilmiştir.

TABLO 7

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Sayısal Yetenek Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Grup(deney/kontrol)	49	1	49	5,64*	0,02
Cinsiyet	36	1	36	4,14*	0,05
Grup X Cinsiyet	126,56	1	126,56	14,57***	0,00
Grup İçi (Hata)	521,38	60	8,69		
Toplam	732,93	63			

*p<.05, ***p<.001

Tablo 7'de görüldüğü gibi, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ve cinsiyetin sayısal yetenek alanı üzerindeki temel etkileri önemli düzeyde bulunmuştur($p<0,05$). Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamaya ve cinsiyete ilişkin bir farklılığın bulunması, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ve cinsiyetin sayısal yetenek puanları üzerinde önemli bir ayırıcı etkiye sahip olduklarını göstermektedir. Diğer taraftan grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın cinsiyetle birlikte etkisi de önemli bulunmuştur($p<0,001$)Bu da grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın sayısal yetenek puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değiştiğini göstermektedir.

Bu bulgulara göre, grupla mesleki psikolojik danışma alan ve almayan öğrencilerin sayısal yetenek alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasında fark olduğunu ileri süren 1.2. hipotezi ile cinsiyete göre fark olacağını ileri süren 2.2. hipotezi doğrulanmış olmaktadır. Bulgular, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin ayrı ayrı ve birlikte sayısal yetenek alanı üzerinde etkili birer değişken olduklarını göstermektedir.

Araştırmanın 1.3. ve 2.3. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin şekil - uzay yetenek alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ifade edilmiştir.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın cinsiyet ayrımı yapılmış ve yapılmamış öğrenci gruplarının şekil uzay yetenek alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler cinsiyetlerine göre gruplara ayrılarak, gruplara giren öğrenci sayıları, bunların şekil – uzay yetenek alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış ve Tablo 8'de verilmiştir.

TABLO 8

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Şekil - Uzay Yetenek Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri

Grup / Cinsiyet	Deney			Kontrol		
	N	$\overline{X}$	S	n	$\overline{X}$	S
Erkek	16	-3,19	3,60	16	-0,31	3,38
Kız	16	2,06	5,56	16	-0,63	1,89
Toplam	32	-0,56	5,32	32	-0,47	2,70

Tablo 8 incelendiğinde, kontrol grubu öğrencilerinin deney grubu öğrencilerinden, deney grubundaki kız öğrencilerin erkek öğrencilerden ve kontrol grubundaki erkek öğrencilerin kız öğrencilerden şekil – uzay yeteneği puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları bakımından daha yüksek oldukları gözlenmektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin

gruplar arasında gözlenen bu farklılıkların önemli olup olmadıklarını test etmek için çift yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 9'da gösterilmiştir.

TABLO 9

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Şekil - Uzay Yetenek Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	P
Grup(deney/kontrol)	0,14	1	0,141	0,01	0,92
Cinsiyet	97,52	1	97,52	6,63**	0,01
Grup X Cinsiyet	123,77	1	123,77	8,41**	0,01
Grup İçi (Hata)	882,56	60	14,71		
Toplam	1103,98	63			

**p<.01

Tablo 9'da görüldüğü gibi, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almama, şekil uzay yeteneği puanları üzerinde anlamlı bir farklılığa yol açmamıştır($p>0,05$); fakat cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür($p<0,01$). Diğer taraftan grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın cinsiyetle birlikteki etkisinin önemli düzeyde bulunduğu gözlenmiştir($p<0,01$). Bu da grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın şekil – uzay yeteneği puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değiştiğini göstermektedir.

Bu bulgulara göre, grupla mesleki psikolojik danışma alan ve almayan öğrencilerin şekil - uzay yetenek alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasında fark olduğunu ileri süren 1.3. hipotezi doğrulanmamış olmaktadır ancak cinsiyete göre fark olacağını ileri süren 2.3. hipotezi doğrulanmış olmaktadır. Bulgular, grupla mesleki psikolojik danışmanın cinsiyet değişkeni üzerinde etkili olduğunu ve öğrencilerin cinsiyetlerine bağlı olarak şekil – uzay yeteneği puanlarında farklılık yarattığını göstermektedir.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerinin Algılanmış İlgi Alanlarına Etkisine İlişkin Hipotezler

Bu kısımda, grupla mesleki psikolojik danışmanın cinsiyet ayrımı yapılmış ve yapılmamış öğrencilerin algılanmış ilgileri üzerindeki etkisini araştıran hipotezler ile ilgili bulgular sırasıyla ele alınarak alt başlıklar altında sunulmuştur.

Araştırmanın 3.1. ve 4.1. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin temel bilimler ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ifade edilmiştir.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin ayrı ayrı ve birlikte öğrenci gruplarının temel bilimler ilgi puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler cinsiyetlerine göre gruplara ayrılarak, gruplara giren öğrenci sayıları, bunların temel bilimler ilgi puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış ve Tablo 10'da verilmiştir.

TABLO 10

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Temel Bilimler İlgi Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri

Grup / Cinsiyet	Deney			Kontrol		
	N	$\overline{X}$	S	n	$\overline{X}$	S
Erkek	16	-1,63	4,54	16	0,25	1,85
Kız	16	2,44	6,74	16	0,44	2,45
Toplam	32	0,41	6,02	32	0,34	2,13

Tablo 10 incelendiğinde, deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin temel bilim ilgi puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasındaki farkın deney grubu lehine düşük olduğu görülmektedir. Diğer taraftan deney ve kontrol gruplarındaki kız ve erkek öğrencilerin aynı tür puan ortalamaları arasındaki farkın ise kız öğrenciler lehine yüksek olduğu görülmektedir. Grupla psikolojik danışma alıp almama ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin gruplar arasında gözlenen bu farklılıkların önemli olup olmadıklarını test etmek amacıyla çift yönlü varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 11'de sunulmuştur.

TABLO 11

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Temel Bilimler İlgi Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Grup(deney/kontrol)	6,25	1	6,25	0,00	0,95
Cinsiyet	72,25	1	72,25	3,83	0,06
Grup X Cinsiyet	60,06	1	60,06	3,18	0,08
Grup İçi (Hata)	1132,63	60	18,88		
Toplam	1265	63			

Tablo 11'de görüldüğü gibi, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almama ve cinsiyet ayrı ayrı ve birlikte temel bilimler ilgisi üzerinde önemli bir etki yaratmamıştır ($p>0,05$). Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamaya ve cinsiyete ilişkin bir farklılığın bulunmaması, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ve cinsiyetin temel bilimler ilgi puanları üzerinde önemli düzeyde bir ayırıcı etkiye sahip olmadıklarını göstermektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın cinsiyet ile birlikte etkisinin önemli bulunmaması da grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın temel bilimler ilgi puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Bu bulgulara göre, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin, öğrencilerin temel bilimler ilgi puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde etkili olacağını ileri süren 3.1. ve 4.1. hipotezleri doğrulanmamış olmaktadır. Bulgular grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin temel bilimler ilgi alanı üzerinde etkili birer değişken olmadıklarını ve grupla mesleki psikolojik danışmanın temel bilimler ilgi alanı üzerindeki etkisinin de öğrencilerin cinsiyetine bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Araştırmanın 3.2. ve 4.2. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin sosyal bilimler ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ifade edilmiştir.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin ayrı ayrı ve birlikte öğrenci gruplarının sosyal bilimler ilgi puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler cinsiyetlerine göre gruplara ayrılarak, gruplara giren öğrenci sayıları, bunların sosyal bilimler ilgi puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış ve Tablo 12'de verilmiştir.

TABLO 12

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Bilimler İlgi Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri

Grup / Cinsiyet	Deney			Kontrol		
	N	$\overline{X}$	S	n	$\overline{X}$	S
Erkek	16	-0,75	3,90	16	1,38	4,93
Kız	16	0,63	7,03	16	0,50	2,45
Toplam	32	-6,25	5,63	32	0,94	3,85

Tablo 12'ye bakıldığında, kontrol grubu öğrencilerinin deney grubu öğrencilerinden, deney grubundaki kız öğrencilerinin erkek öğrencilerden ve kontrol grubundaki erkek öğrencilerin kız öğrencilerden sosyal bilimler ilgi puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları bakımından daha yüksek oldukları görülmektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin gruplar arasında gözlenen bu farklılıkların anlamlı olup olmadıklarını test etmek için çift yönlü varyans analizi uygulanmış ve elde edilen veriler Tablo 13'de gösterilmiştir.

TABLO 13

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Sosyal Bilimler İlgi Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	P
Grup(deney/kontrol)	16	1	16	0,675	0,42
Cinsiyet	1	1	1	0,042	0,84
Grup X Cinsiyet	20,25	1	20,25	0,854	0,36
Grup İçi (Hata)	1422,50	60	23,71		
Toplam	1459,75	63			

Tablo 13'de görüldüğü gibi, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almama ve cinsiyet ayrı ayrı ve birlikte sosyal bilimler ilgi alanı üzerinde önemli bir etki yaratmamıştır ($p>0,05$). Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamaya ve cinsiyete ilişkin bir farklılığın bulunmaması, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ve cinsiyetin sosyal bilimler ilgi alanı puanları üzerinde önemli düzeyde bir ayırıcı etkiye sahip olmadıklarını göstermektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın cinsiyet ile birlikte etkisinin önemli bulunmaması da grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın sosyal bilimler ilgi alanı puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Bu bulgulara göre, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin, öğrencilerin sosyal bilimler ilgi puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları

üzerinde etkili olacağını ileri süren 3.2. ve 4.2. hipotezleri doğrulanmamış olmaktadır. Bulgular grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin sosyal bilimler ilgi alanı üzerinde etkili birer değişken olmadıklarını ve grupla mesleki psikolojik danışmanın sosyal bilimler ilgi alanı üzerindeki etkisinin de öğrencilerin cinsiyetine bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Araştırmanın 3.3. ve 4.3. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin canlı varlık ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ifade edilmiştir.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin ayrı ayrı ve birlikte öğrenci gruplarının canlı varlık ilgi puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler cinsiyetlerine göre gruplara ayrılarak, gruplara giren öğrenci sayıları, bunların canlı varlık ilgi puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış ve Tablo 14'de verilmiştir.

TABLO 14

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Canlı Varlık İlgi Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri

Grup / Cinsiyet	Deney			Kontrol		
	N	$\overline{X}$	S	n	$\overline{X}$	S
Erkek	16	-1,88	4,70	16	1,06	2,65
Kız	16	-0,63	7,10	16	-0,56	1,50
Toplam	32	-1,25	5,96	32	0,25	2,27

Tablo 14 incelendiğinde, kontrol grubu öğrencilerinin deney grubu öğrencilerinden, deney grubundaki kız öğrencilerin erkek öğrencilerinden ve kontrol grubundaki erkek öğrencilerin kız öğrencilerden canlı varlık ilgi puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları bakımından daha yüksek oldukları görülmektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin gruplar arasında gözlenen bu farklılıkların önemli olup olmadıklarını test etmek amacıyla çift yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 15'de gösterilmiştir.

TABLO 15

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Canlı Varlık İlgi Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Grup(deney/kontrol)	36	1	36	1,76	0,19
Cinsiyet	0,56	1	0,56	0,03	0,87
Grup X Cinsiyet	33,06	1	33,06	1,62	0,21
Grup İçi (Hata)	1226,38	60	20,44		
Toplam	1296	63			

Tablo 15'de görüldüğü gibi, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almama ve cinsiyet ayrı ayrı ve birlikte canlı varlık ilgi alanı üzerinde önemli bir etki yaratmamıştır ($p>0,05$). Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamaya ve cinsiyete ilişkin bir farklılığın bulunmaması, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ve cinsiyetin canlı varlık ilgi alanı puanları üzerinde önemli düzeyde bir ayırıcı etkiye sahip olmadıklarını göstermektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın cinsiyet ile birlikte etkisinin önemli bulunmaması da grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın canlı varlık ilgi alanı puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Bu bulgulara göre, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin, öğrencilerin canlı varlık ilgi puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları

üzerinde etkili olacağını ileri süren 3.3. ve 4.3. hipotezleri doğrulanmamış olmaktadır. Bulgular grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin canlı varlık ilgi alanı üzerinde etkili birer değişken olmadıklarını ve grupla mesleki psikolojik danışmanın canlı varlık ilgi alanı üzerindeki etkisinin de öğrencilerin cinsiyetine bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Araştırmanın 3.4. ve 4.4. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin mekanik ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ifade edilmiştir.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin ayrı ayrı ve birlikte öğrenci gruplarının mekanik ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler cinsiyetlerine göre gruplara ayrılarak, gruplara giren öğrenci sayıları, bunların mekanik ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış ve Tablo 16'da verilmiştir.

TABLO 16

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Mekanik İlgi Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri

Grup / Cinsiyet	Deney			Kontrol		
	N	$\overline{X}$	S	n	$\overline{X}$	S
Erkek	16	-2,81	4,68	16	-0,44	2,06
Kız	16	2,06	3,70	16	1,13	1,67
Toplam	32	-0,38	4,83	32	-0,16	1,87

Tablo 16 incelendiğinde, deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin mekanik ilgi puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasındaki farkın kontrol grubu lehine düşük olduğu görülmektedir. Diğer taraftan deney ve kontrol gruplarındaki kız ve erkek öğrencilerin aynı tür puan ortalamaları arasındaki farkın da kız öğrenciler lehine yüksek olduğu görülmektedir. Grupla psikolojik danışma alıp almama ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin gruplar arasında gözlenen bu farklılıkların önemli olup olmadıklarını test etmek amacıyla çift yönlü varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 17'de sunulmuştur.

TABLO 17

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Mekanik İlgi Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Grup(deney/kontrol)	0,77	1	0,77	0,07	0,79
Cinsiyet	118,27	1	118,27	11,10***	0,00
Grup X Cinsiyet	74,39	1	74,39	6,98**	0,01
Grup İçi (Hata)	639,06	60	10,65		
Toplam	832,48	63			

**p<.01, ***p<.001

Tablo 17'de görüldüğü gibi, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almama, mekanik ilgi alanı puanları üzerinde anlamlı bir farklılığa yol açmamıştır($p>0,05$); fakat cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür($p<0,001$). Diğer taraftan grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın cinsiyetle birlikteki etkisinin önemli düzeyde bulunduğu gözlenmiştir($p<0,01$). Bu da grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın şekil – uzay yeteneği puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değiştiğini göstermektedir.

Bu bulgulara göre, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin, öğrencilerin mekanik ilgi alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde etkili olacağını ileri süren 3.4. hipotezi doğrulanmamış olmaktadır ancak

cinsiyete göre fark olacağını ileri süren 4.4. hipotezi doğrulanmış olmaktadır. Bulgular, grupla mesleki psikolojik danışmanın cinsiyet değişkeni üzerinde etkili olduğunu ve öğrencilerin cinsiyetlerine bağlı olarak mekanik alanı puanlarında farklılık yarattığını göstermektedir.

Araştırmanın 3.5. ve 4.5. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin ikna ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ifade edilmiştir.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin ayrı ayrı ve birlikte öğrenci gruplarının ikna ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler cinsiyetlerine göre gruplara ayrılarak, gruplara giren öğrenci sayıları, bunların ikna ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış ve Tablo 18'de verilmiştir.

TABLO 18

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre İkna İlgi Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları

$\overline{X}$, S ve n Değerleri

Grup / Cinsiyet	Deney			Kontrol		
	N	$\overline{X}$	S	n	$\overline{X}$	S
Erkek	16	-0,19	4,43	16	0,44	2,13
Kız	16	2,19	4,91	16	0,69	2,21
Toplam	32	1	4,76	32	0,56	2,14

Tablo 18 incelendiğinde, deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin ikna ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasındaki farkın deney grubu lehine düşük olduğu görülmektedir. Diğer taraftan deney ve kontrol gruplarındaki kız ve erkek öğrencilerin aynı tür puan ortalamaları arasındaki farkın da kız öğrenciler lehine yüksek olduğu görülmektedir. Grupla psikolojik danışma alıp almama ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin gruplar arasında gözlenen bu farklılıkların önemli olup olmadıklarını test etmek amacıyla çift yönlü varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 19'da sunulmuştur.

TABLO 19

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin İkna İlgi Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Grup(deney/kontrol)	3,06	1	3,06	0,23	0,63
Cinsiyet	27,56	1	27,56	2,07	0,16
Grup X Cinsiyet	18,06	1	18,06	1,36	0,25
Grup İçi (Hata)	798,25	60	13,30		
Toplam	846,94	63			

Tablo 19'da görüldüğü gibi, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almama ve cinsiyet ayrı ayrı ve birlikte ikna ilgi alanı üzerinde önemli bir etki yaratmamıştır ($p>0,05$). Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamaya ve cinsiyete ilişkin bir farklılığın bulunmaması, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ve cinsiyetin ikna ilgi alanı puanları üzerinde önemli düzeyde bir ayırıcı etkiye sahip olmadıklarını göstermektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın cinsiyet ile birlikte etkisinin önemli bulunmaması da grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ikna ilgi alanı puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Bu bulgulara göre, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin, öğrencilerin ikna ilgi alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde etkili olacağını ileri süren 3.5. ve 4.5. hipotezleri doğrulanmamış olmaktadır. Bulgular grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin ikna ilgi alanı üzerinde etkili birer değişken olmadıklarını ve grupla mesleki psikolojik danışmanın ikna ilgi alanı üzerindeki etkisinin de öğrencilerin cinsiyetine bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Araştırmanın 3.6. ve 4.6. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin ticaret ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ifade edilmiştir.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin ayrı ayrı ve birlikte öğrenci gruplarının ticaret ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler cinsiyetlerine göre gruplara ayrılarak, gruplara giren öğrenci sayıları, bunların ticaret ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış ve Tablo 20'de verilmiştir.

TABLO 20

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Ticaret İlgi Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları

$\overline{X}$, S ve n Değerleri

Grup / Cinsiyet	Deney			Kontrol		
	N	$\overline{X}$	S	n	$\overline{X}$	S
Erkek	16	-0,50	4,31	16	2	3,54
Kız	16	2,63	5,52	16	0,81	2,04
Toplam	32	1,06	5,12	32	1,41	2,91

Tablo 20'ye bakıldığında, deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin ticaret ilgi puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasındaki farkın kontrol grubu lehine düşük olduğu görülmektedir. Diğer taraftan deney grubundaki kız öğrencilerin erkek öğrencilerden ve kontrol grubundaki erkek öğrencilerin kız öğrencilerden aynı tür puan ortalamaları arasındaki fark bakımından yüksek olduğu görülmektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin gruplar arasında gözlenen bu farklılıkların önemli olup olmadıklarını test etmek amacıyla çift yönlü varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 21'de gösterilmiştir.

TABLO 21

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Ticaret İlgi Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Grup(deney/kontrol)	1,90	1	1,90	0,12	0,74
Cinsiyet	15,02	1	15,02	0,91	0,34
Grup X Cinsiyet	74,39	1	74,39	4,53*	0,04
Grup İçi (Hata)	986,19	60	16,44		
Toplam	1077,48	63			

*p<.05

Tablo 21'de görüldüğü gibi, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almama ve cinsiyet ayrı ayrı ticaret ilgi alanı üzerinde önemli düzeyde bir etki yaratmamıştır ($p>0,05$). Birlikteki etkileri ise önemli bulunmuştur($p<0,05$). Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamaya ve cinsiyete ilişkin bir farklılığın bulunmaması, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ve cinsiyetin ticaret ilgi alanı puanları üzerinde önemli düzeyde bir ayırıcı etkiye sahip olmadıklarını göstermektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın cinsiyet ile birlikte etkisinin önemli bulunması ise grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ticaret ilgi alanı puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değiştiğini göstermektedir.

Bu bulgulara göre, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin, öğrencilerin ticaret ilgi alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde etkili olacağını ileri süren 3.6. ve 4.6. hipotezleri doğrulanmamış olmaktadır. Bulgular grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin ticaret ilgi alanı üzerinde etkili birer değişken olmadıklarını ancak grupla mesleki psikolojik danışmanın ticaret ilgi alanı üzerindeki etkisinin öğrencilerin cinsiyetine bağlı olarak değiştiğini göstermektedir.

Araştırmanın 3.7. ve 4.7. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin iş ayrıntıları ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ifade edilmiştir.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin ayrı ayrı ve birlikte öğrenci gruplarının iş ayrıntıları ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler cinsiyetlerine göre gruplara ayrılarak, gruplara giren öğrenci sayıları, bunların iş ayrıntıları ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış ve Tablo 22'de verilmiştir.

TABLO 22

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre İş Ayrıntıları İlgi Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri

Grup / Cinsiyet	Deney			Kontrol		
	N	$\overline{X}$	S	n	$\overline{X}$	S
Erkek	16	-0,25	3,99	16	-0,19	4,34
Kız	16	0,69	7,27	16	-0,31	1,78
Toplam	32	0,22	5,79	32	-0,25	3,26

Tablo 22 incelendiğinde, deney grubu öğrencilerinin kontrol grubu öğrencilerinden, deney grubundaki kız öğrencilerin erkek öğrencilerinden ve kontrol grubundaki erkek öğrencilerin kız öğrencilerden iş ayrıntıları ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları bakımından daha yüksek oldukları görülmektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin gruplar arasında gözlenen bu farklılıkların önemli olup olmadıklarını test etmek amacıyla çift yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 23'de gösterilmiştir.

TABLO 23

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin İş Ayrıntıları İlgi Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Grup(deney/kontrol)	3,52	1	3,52	0,16	0,70
Cinsiyet	2,64	1	2,64	0,12	0,73
Grup X Cinsiyet	4,52	1	4,52	0,20	0,66
Grup İçi (Hata)	1362,31	60	22,71		
Toplam	1372,98	63			

Tablo 23'de görüldüğü gibi, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almama ve cinsiyet ayrı ayrı ve birlikte iş ayrıntıları ilgi alanı üzerinde önemli bir etki yaratmamıştır ($p>0,05$). Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamaya ve cinsiyete ilişkin bir farklılığın bulunmaması, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ve cinsiyetin iş ayrıntıları ilgi alanı puanları üzerinde önemli düzeyde bir ayırıcı etkiye sahip olmadıklarını göstermektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın cinsiyet ile birlikte etkisinin önemli bulunmaması da grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın iş ayrıntıları ilgi alanı puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Bu bulgulara göre, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin, öğrencilerin iş ayrıntıları ilgi alanı puanlarının son test – ön test fark puan

ortalamaları üzerinde etkili olacağını ileri süren 3.7. ve 4.7. hipotezleri doğrulanmamış olmaktadır. Bulgular grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin iş ayrıntıları ilgi alanı üzerinde etkili birer değişken olmadıklarını ve grupla mesleki psikolojik danışmanın iş ayrıntıları ilgi alanı üzerindeki etkisinin de öğrencilerin cinsiyetine bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Araştırmanın 3.8. ve 4.8. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin edebiyat ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ifade edilmiştir.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin ayrı ayrı ve birlikte öğrenci gruplarının edebiyat ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler cinsiyetlerine göre gruplara ayrılarak, gruplara giren öğrenci sayıları, bunların edebiyat ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış ve Tablo 24'de verilmiştir.

TABLO 24

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Edebiyat İlgi Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri

Grup / Cinsiyet	Deney			Kontrol		
	N	$\overline{X}$	S	n	$\overline{X}$	S
Erkek	16	-0,50	4,20	16	0,44	2,31
Kız	16	1,69	5,79	16	1	1,90
Toplam	32	0,59	5,10	32	0,72	2,10

Tablo 24 incelendiğinde, kontrol grubu öğrencilerinin deney grubu öğrencilerinden, deney ve kontrol gruplarındaki kız öğrencilerin erkek öğrencilerinden edebiyat ilgi puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları bakımından daha yüksek oldukları görülmektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin gruplar arasında gözlenen bu farklılıkların önemli olup olmadıklarını test etmek amacıyla çift yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 25'de gösterilmiştir.

TABLO 25

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Edebiyat İlgi Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Grup(deney/kontrol)	0,25	1	0,25	0,02	0,90
Cinsiyet	30,25	1	30,25	2,01	0,16
Grup X Cinsiyet	10,56	1	10,56	0,70	0,41
Grup İçi (Hata)	901,38	60	15,02		
Toplam	942,44	63			

Tablo 25'de görüldüğü gibi, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almama ve cinsiyet ayrı ayrı ve birlikte edebiyat ilgi alanı üzerinde önemli bir etki yaratmamıştır ($p>0,05$). Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamaya ve cinsiyete ilişkin bir farklılığın bulunmaması, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ve cinsiyetin edebiyat ilgi alanı puanları üzerinde önemli düzeyde bir ayırıcı etkiye sahip olmadıklarını göstermektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın cinsiyet ile birlikte etkisinin önemli bulunmaması da grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın edebiyat ilgi alanı puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Bu bulgulara göre, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin, öğrencilerin edebiyat ilgi alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde etkili olacağını ileri süren 3.8. ve 4.8. hipotezleri doğrulanmamış olmaktadır. Bulgular grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin edebiyat ilgi alanı üzerinde etkili birer değişken olmadıklarını ve grupla mesleki psikolojik danışmanın edebiyat ilgi alanı üzerindeki etkisinin de öğrencilerin cinsiyetine bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Araştırmanın 3.9. ve 4.9. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin güzel sanatlar ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ifade edilmiştir.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin ayrı ayrı ve birlikte öğrenci gruplarının güzel sanatlar ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler cinsiyetlerine göre gruplara ayrılarak, gruplara giren öğrenci sayıları, bunların güzel sanatlar ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış ve Tablo 26'da verilmiştir.

TABLO 26

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Güzel Sanatlar İlgi Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri

Grup / Cinsiyet	Deney			Kontrol		
	N	$\overline{X}$	S	n	$\overline{X}$	S
Erkek	16	-0,94	5,66	16	-0,13	2,75
Kız	16	1,69	5,67	16	-0,25	1,39
Toplam	32	0,38	5,73	32	-0,19	2,15

Tablo 26'ya bakıldığında, deney grubu öğrencilerinin kontrol grubu öğrencilerinden, deney grubundaki kız öğrencilerinin erkek öğrencilerden ve kontrol grubundaki erkek öğrencilerin kız öğrencilerden güzel sanatlar ilgi puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları bakımından daha yüksek oldukları görülmektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin gruplar arasında gözlenen bu farklılıkların önemli olup olmadıklarını test etmek amacıyla çift yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 27'de gösterilmiştir.

TABLO 27

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Güzel Sanatlar İlgi Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Grup(deney/kontrol)	5,06	1	5,06	0,28	0,60
Cinsiyet	25	1	25	1,36	0,25
Grup X Cinsiyet	30,25	1	30,25	1,64	0,21
Grup İçi (Hata)	1105,13	60	18,42		
Toplam	1165,44	63			

Tablo 27'de görüldüğü gibi, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almama ve cinsiyet ayrı ayrı ve birlikte güzel sanatlar ilgi alanı üzerinde önemli bir etki yaratmamıştır ($p>0,05$). Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamaya ve cinsiyete ilişkin bir farklılığın bulunmaması, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ve cinsiyetin güzel sanatlar ilgi alanı puanları üzerinde önemli düzeyde bir ayırıcı etkiye sahip olmadıklarını göstermektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın cinsiyet ile birlikte etkisinin önemli bulunmaması da grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın güzel sanatlar ilgi alanı puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Bu bulgulara göre, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin, öğrencilerin güzel sanatlar ilgi alanı puanlarının son test – ön test fark puan

ortalamaları üzerinde etkili olacağını ileri süren 3.9. ve 4.9. hipotezleri doğrulanmamış olmaktadır. Bulgular grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin güzel sanatlar ilgi alanı üzerinde etkili birer değişken olmadıklarını ve grupla mesleki psikolojik danışmanın güzel sanatlar ilgi alanı üzerindeki etkisinin de öğrencilerin cinsiyetine bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Araştırmanın 3.10. ve 4.10. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin müzik ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ifade edilmiştir.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin ayrı ayrı ve birlikte öğrenci gruplarının müzik ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler cinsiyetlerine göre gruplara ayrılarak, gruplara giren öğrenci sayıları, bunların müzik ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış ve Tablo 28'de verilmiştir.

TABLO 28

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Müzik İlgi Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları

$\overline{X}$, S ve n Değerleri

Grup / Cinsiyet	Deney			Kontrol		
	N	$\overline{X}$	S	n	$\overline{X}$	S
Erkek	16	-0,50	4,33	16	0,38	2,36
Kız	16	6,26	5,69	16	0,19	1,60
Toplam	32	-0,29	4,98	32	0,28	1,99

Tablo 28 incelendiğinde, kontrol grubu öğrencilerinin deney grubu öğrencilerinden, deney grubundaki kız öğrencilerinin erkek öğrencilerden ve kontrol grubundaki erkek öğrencilerin kız öğrencilerden müzik ilgi puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları bakımından daha yüksek oldukları görülmektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin gruplar arasında gözlenen bu farklılıkların önemli olup olmadıklarını test etmek amacıyla çift yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 29'da gösterilmiştir.

TABLO 29

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Müzik İlgi Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Grup(deney/kontrol)	4	1	4	0,27	0,61
Cinsiyet	0,56	1	0,56	0,04	0,85
Grup X Cinsiyet	2,25	1	2,25	0,15	0,70
Grup İçi (Hata)	889,13	60	14,82		
Toplam	895,94	63			

Tablo 29'da görüldüğü gibi, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almama ve cinsiyet ayrı ayrı ve birlikte müzik ilgi alanı üzerinde önemli bir etki yaratmamıştır ($p>0,05$). Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamaya ve cinsiyete ilişkin bir farklılığın bulunmaması, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ve cinsiyetin müzik ilgi alanı puanları üzerinde önemli düzeyde bir ayırıcı etkiye sahip olmadıklarını göstermektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın cinsiyet ile birlikte etkisinin önemli bulunmaması da grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın müzik ilgi alanı puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Bu bulgulara göre, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin, öğrencilerin müzik ilgi alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları

üzerinde etkili olacağını ileri süren 3.10. ve 4.10. hipotezleri doğrulanmamış olmaktadır. Bulgular grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin müzik ilgi alanı üzerinde etkili birer değişken olmadıklarını ve grupla mesleki psikolojik danışmanın müzik ilgi alanı üzerindeki etkisinin de öğrencilerin cinsiyetine bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Araştırmanın 3.11. ve 4.11. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin soysal yardım ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ifade edilmiştir.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin ayrı ayrı ve birlikte öğrenci gruplarının sosyal yardım ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler cinsiyetlerine göre gruplara ayrılarak, gruplara giren öğrenci sayıları, bunların sosyal yardım ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış ve Tablo 30'da verilmiştir.

TABLO 30

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Yardım İlgi Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri

Grup / Cinsiyet	Deney			Kontrol		
	N	$\overline{X}$	S	n	$\overline{X}$	S
Erkek	16	-0,75	3,89	16	1,38	4,92
Kız	16	0,63	7,03	16	0,50	2,45
Toplam	32	-6,25	5,63	32	0,94	3,85

Tablo 30'a bakıldığında, kontrol grubu öğrencilerinin deney grubu öğrencilerinden, deney grubundaki kız öğrencilerinin erkek öğrencilerden ve kontrol grubundaki erkek öğrencilerin kız öğrencilerden sosyal yardım ilgi puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları bakımından daha yüksek oldukları görülmektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin gruplar arasında gözlenen bu farklılıkların önemli olup olmadıklarını test etmek amacıyla çift yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 31'de gösterilmiştir.

TABLO 31

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Sosyal Yardım İlgi Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Grup(deney/kontrol)	16	1	16	0,68	0,42
Cinsiyet	1	1	1	0,04	0,84
Grup X Cinsiyet	20,25	1	20,25	0,85	0,36
Grup İçi (Hata)	1422,50	60	23,71		
Toplam	1459,75	63			

Tablo 31'de görüldüğü gibi, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almama ve cinsiyet ayrı ayrı ve birlikte sosyal yardım ilgi alanı üzerinde önemli bir etki yaratmamıştır ($p>0,05$). Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamaya ve cinsiyete ilişkin bir farklılığın bulunmaması, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ve cinsiyetin sosyal yardım ilgi alanı puanları üzerinde önemli düzeyde bir ayırıcı etkiye sahip olmadıklarını göstermektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın cinsiyet ile birlikte etkisinin önemli bulunmaması da grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın sosyal yardım ilgi alanı puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Bu bulgulara göre, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin, öğrencilerin sosyal yardım ilgi alanı puanlarının son test – ön test fark puan

ortalamaları üzerinde etkili olacağını ileri süren 3.11. ve 4.11. hipotezleri doğrulanmamış olmaktadır. Bulgular, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin sosyal yardım ilgi alanı üzerinde etkili birer değişken olmadıklarını ve grupla mesleki psikolojik danışmanın sosyal yardım ilgi alanı üzerindeki etkisinin de öğrencilerin cinsiyetine bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerinin Algılanmış Değer Alanlarına Etkisine İlişkin Hipotezler

Bu kısımda, grupla mesleki psikolojik danışmanın cinsiyet ayrımı yapılmış ve yapılmamış öğrencilerin algılanmış değerleri üzerindeki etkisini araştıran hipotezler ile ilgili bulgular sırasıyla ele alınarak alt başlıklar altında sunulmuştur.

Araştırmanın 5.1. ve 6.1. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin yeteneği kullanma değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ifade edilmiştir.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin ayrı ayrı ve birlikte öğrenci gruplarının yeteneği kullanma değer puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler cinsiyetlerine göre gruplara ayrılarak, gruplara giren öğrenci sayıları, bunların yeteneği kullanma değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış ve Tablo 32'de verilmiştir.

TABLO 32

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Yeteneği Kullanma Değer Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri

Grup / Cinsiyet	Deney			Kontrol		
	N	$\overline{X}$	S	n	$\overline{X}$	S
Erkek	16	-1,69	6,43	16	-0,38	1,78
Kız	16	1,75	4,40	16	-0,19	2,17
Toplam	32	3,13	5,69	32	-0,28	1,95

Tablo 32'de görüldüğü gibi, deney grubu öğrencilerinin kontrol grubu öğrencilerinden, deney ve kontrol gruplarındaki kız öğrencilerinin erkek öğrencilerden yeteneği kullanma değer puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları bakımından daha yüksek oldukları görülmektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin gruplar arasında gözlenen bu farklılıkların önemli olup olmadıklarını test etmek amacıyla çift yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 33'de gösterilmiştir.

Tablo 33'de görüldüğü gibi, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almama ve cinsiyet ayrı ayrı ve birlikte yeteneği kullanma değer alanı üzerinde önemli bir etki yaratmamıştır ($p>0,05$). Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamaya ve cinsiyete ilişkin bir farklılığın bulunmaması, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ve cinsiyetin yeteneği kullanma değer alanı puanları üzerinde önemli düzeyde bir ayırıcı etkiye sahip olmadıklarını göstermektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın cinsiyet ile birlikte etkisinin önemli bulunmaması

da grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın yeteneği kullanma değer alanı puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

TABLO 33

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Yeteneği Kullanma Değer Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Grup(deney/kontrol)	1,56	1	1,56	0,09	0,76
Cinsiyet	52,56	1	52,56	3,07	0,09
Grup X Cinsiyet	42,25	1	42,25	2,46	0,12
Grup İçi (Hata)	1028,63	60	17,14		
Toplam	1125	63			

Bu bulgulara göre, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin, öğrencilerin yeteneği kullanma değer alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde etkili olacağını ileri süren 5.1. ve 6.1. hipotezleri doğrulanmamış olmaktadır. Bulgular, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin yeteneği kullanma değer alanı üzerinde etkili birer değişken olmadıklarını ve grupla mesleki psikolojik danışmanın yeteneği kullanma değer alanı üzerindeki etkisinin de öğrencilerin cinsiyetine bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Araştırmanın 5.2. ve 6.2. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin yaratıcılık değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ifade edilmiştir.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin ayrı ayrı ve birlikte öğrenci gruplarının yaratıcılık değer puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler cinsiyetlerine göre gruplara ayrılarak, gruplara giren öğrenci sayıları,

bunların yaratıcılık değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış ve Tablo 34'de verilmiştir.

TABLO 34

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Yaratıcılık Değer Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri

Grup / Cinsiyet	Deney			Kontrol		
	N	$\overline{X}$	S	n	$\overline{X}$	S
Erkek	16	-1,13	4,08	16	1,13	3,18
Kız	16	2,25	3,87	16	0,25	2,05
Toplam	32	0,56	4,27	32	0,69	2,67

Tablo 34'e bakıldığında, deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin yaratıcılık değer puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasındaki farkın kontrol grubu lehine düşük olduğu görülmektedir. Diğer taraftan deney grubundaki kız öğrencilerin erkek öğrencilerden ve kontrol grubundaki erkek öğrencilerin kız öğrencilerden aynı tür puan ortalamaları arasındaki fark bakımından yüksek olduğu görülmektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin gruplar arasında gözlenen bu farklılıkların önemli olup olmadıklarını test etmek amacıyla çift yönlü varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 35'de gösterilmiştir.

Tablo 35'e bakıldığında, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almama ve cinsiyet ayrı ayrı yaratıclık değer alanı üzerinde önemli bir etki yaratmamıştır ($p>0,05$). Birlikteki etkileri ise önemli bulunmuştur($p<0,01$). Grupla mesleki

psikolojik danışma alıp almamaya ve cinsiyete ilişkin bir farklılığın bulunmaması, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ve cinsiyetin yaratıcılık değer alanı puanları üzerinde önemli düzeyde bir ayırıcı etkiye sahip olmadıklarını göstermektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın cinsiyet ile birlikte etkisinin önemli bulunması ise grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın yaratıcılık değer alanı puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değiştiğini göstermektedir.

TABLO 35

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Yaratıcılık Değer Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Grup(deney/kontrol)	0,25	1	0,25	0,02	0,88
Cinsiyet	25	1	25	2,18	0,15
Grup X Cinsiyet	72,25	1	72,25	6,29**	0,01
Grup İçi (Hata)	689,50	60	11,49		
Toplam	1125	63			

**p<.01

Bu bulgulara göre, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin, öğrencilerin yaratıcılık değer alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde etkili olacağını ileri süren 5.2. ve 6.2. hipotezleri doğrulanmamış olmaktadır. Bulgular grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin yaratıcılık değer alanı üzerinde etkili birer değişken olmadıklarını ancak grupla mesleki psikolojik danışmanın yaratıcılık değer alanı üzerindeki etkisinin öğrencilerin cinsiyetine bağlı olarak değiştiğini göstermektedir.

Araştırmanın 5.3. ve 6.3. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin yarışma değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ifade edilmiştir.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin ayrı ayrı ve birlikte öğrenci gruplarının yarışma değer puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler cinsiyetlerine göre gruplara ayrılarak, gruplara giren öğrenci sayıları, bunların yarışma değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış ve Tablo 36'da verilmiştir.

TABLO 36

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Yarışma Değer Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri

Grup / Cinsiyet	Deney			Kontrol		
	N	$\overline{X}$	S	n	$\overline{X}$	S
Erkek	16	-1,50	6,03	16	0,88	3,18
Kız	16	-0,13	4,54	16	-0,81	1,76
Toplam	32	-0,81	5,30	32	0,02	2,67

Tablo 36'da görüldüğü gibi, kontrol grubu öğrencilerinin deney grubu öğrencilerinden, deney grubundaki kız öğrencilerinin erkek öğrencilerden ve kontrol grubundaki erkek öğrencilerin kız öğrencilerden yarışma değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları bakımından daha yüksek oldukları görülmektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin gruplar arasında gözlenen bu farklılıkların önemli olup olmadıklarını test etmek amacıyla çift yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 37'de gösterilmiştir.

TABLO 37

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Yarışma Değer Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Grup(deney/kontrol)	11,39	1	11,39	0,65	0,42
Cinsiyet	0,39	1	0,39	0,02	0,88
Grup X Cinsiyet	37,52	1	37,52	2,14	0,15
Grup İçi (Hata)	1053,94	60	17,57		
Toplam	1103,23	63			

Tablo 37'de görüldüğü gibi, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almama ve cinsiyet ayrı ayrı ve birlikte yarışma değer alanı üzerinde önemli bir etki yaratmamıştır ($p>0,05$). Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamaya ve cinsiyete ilişkin bir farklılığın bulunmaması, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ve cinsiyetin yarışma değer alanı puanları üzerinde önemli düzeyde bir ayırıcı etkiye sahip olmadıklarını göstermektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın cinsiyet ile birlikte etkisinin önemli bulunmaması da grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın yarışma değer alanı puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Bu bulgulara göre, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin, öğrencilerin yarışma değer alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde etkili olacağını ileri süren 5.3. ve 6.3. hipotezleri doğrulanmamış olmaktadır. Bulgular, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin yarışma değer alanı üzerinde etkili birer değişken olmadıklarını ve grupla mesleki psikolojik danışmanın yarışma değer alanı üzerindeki etkisinin de öğrencilerin cinsiyetine bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Araştırmanın 5.4. ve 6.4. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin işbirliği değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ifade edilmiştir.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin ayrı ayrı ve birlikte öğrenci gruplarının işbirliği değer puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler cinsiyetlerine göre gruplara ayrılarak, gruplara giren öğrenci sayıları, bunların işbirliği değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış ve Tablo 38'de verilmiştir.

TABLO 38

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre İşbirliği Değer Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri

Grup / Cinsiyet	Deney			Kontrol		
	N	$\overline{X}$	S	n	$\overline{X}$	S
Erkek	16	-6,25	3,60	16	6,25	2,72
Kız	16	0,44	6,30	16	-6,29	1,95
Toplam	32	-3,35	5,05	32	-0,55	2,32

Tablo 38'de görüldüğü gibi, kontrol grubu öğrencilerinin deney grubu öğrencilerinden, deney grubundaki kız öğrencilerinin erkek öğrencilerden ve kontrol grubundaki erkek öğrencilerin kız öğrencilerden işbirliği değer puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları bakımından daha yüksek oldukları görülmektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin gruplar arasında

gözlenen bu farklılıkların önemli olup olmadıklarını test etmek amacıyla çift yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 39'da gösterilmiştir.

TABLO 39

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin İşbirliği Değer Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Grup(deney/kontrol)	1	1	1	0,06	0,80
Cinsiyet	1	1	1	0,06	0,80
Grup X Cinsiyet	0,25	1	0,25	0,02	0,90
Grup İçi (Hata)	958,75	60	15,98		
Toplam	961	63			

Tablo 39'da görüldüğü gibi, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almama ve cinsiyet ayrı ayrı ve birlikte işbirliği değer alanı üzerinde önemli bir etki yaratmamıştır ($p>0,05$). Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamaya ve cinsiyete ilişkin bir farklılığın bulunmaması, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ve cinsiyetin işbirliği değer alanı puanları üzerinde önemli düzeyde bir ayırıcı etkiye sahip olmadıklarını göstermektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın cinsiyet ile birlikte etkisinin önemli bulunmaması da grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın işbirliği değer alanı puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Bu bulgulara göre, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin, öğrencilerin işbirliği değer alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde etkili olacağını ileri süren 5.4. ve 6.4. hipotezleri doğrulanmamış olmaktadır. Bulgular, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin işbirliği değer alanı üzerinde etkili birer değişken olmadıklarını ve grupla mesleki psikolojik danışmanın işbirliği değer alanı üzerindeki etkisinin de öğrencilerin cinsiyetine bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Araştırmanın 5.5. ve 6.5. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin değişiklik değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ifade edilmiştir.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin ayrı ayrı ve birlikte öğrenci gruplarının değişiklik değer puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler cinsiyetlerine göre gruplara ayrılarak, gruplara giren öğrenci sayıları, bunların değişiklik değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış ve Tablo 40'da verilmiştir.

TABLO 40

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Değişiklik Değer Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri

Grup / Cinsiyet	Deney			Kontrol		
	N	$\overline{X}$	S	n	$\overline{X}$	S
Erkek	16	-2,44	5,60	16	1,13	2,50
Kız	16	2,81	4,67	16	-0,31	2,12
Toplam	32	0,19	5,73	32	0,41	2,39

Tablo 40'da görüldüğü gibi, kontrol grubu öğrencilerinin deney grubu öğrencilerinden, deney ve kontrol gruplarındaki erkek öğrencilerinin kız öğrencilerden değişiklik değer puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları bakımından daha yüksek oldukları görülmektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma

ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin gruplar arasında gözlenen bu farklılıkların önemli olup olmadıklarını test etmek amacıyla çift yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 41'de gösterilmiştir.

TABLO 41

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Değişiklik Değer Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Grup(deney/kontrol)	0,77	1	0,77	0,05	0,83
Cinsiyet	58,14	1	58,14	3,64	0,06
Grup X Cinsiyet	178,89	1	178,89	11,19***	0,00
Grup İçi (Hata)	959,56	60	15,99		
Toplam	1197,36	63			

***p<.001

Tablo 41'de görüldüğü gibi, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almama ve cinsiyet ayrı ayrı değişiklik değer alanı üzerinde önemli bir etki yaratmamıştır($p>0,05$). Birlikteki etkileri ise önemli bulunmuştur($p<0,001$). Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamaya ve cinsiyete ilişkin bir farklılığın bulunmaması, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ve cinsiyetin değişiklik değer alanı puanları üzerinde önemli düzeyde bir ayırıcı etkiye sahip olmadıklarını göstermektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın cinsiyet ile birlikte etkisinin önemli bulunması ise grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın değişiklik değer alanı puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değiştiğini göstermektedir.

Bu bulgulara göre, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin, öğrencilerin değişiklik değer alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde etkili olacağını ileri süren 5.5. ve 6.5. hipotezleri doğrulanmamış olmaktadır. Bulgular, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin değişiklik değer alanı üzerinde etkili birer değişken olmadıklarını ancak

grupla mesleki psikolojik danışmanın değişiklik değer alanı üzerindeki etkisinin öğrencilerin cinsiyetine bağlı olarak değiştiğini göstermektedir.

Araştırmanın 5.6. ve 6.6. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin düzenli yaşam değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ifade edilmiştir.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin ayrı ayrı ve birlikte öğrenci gruplarının düzenli yaşam değer puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler cinsiyetlerine göre gruplara ayrılarak, gruplara giren öğrenci sayıları, bunların düzenli yaşam değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış ve Tablo 42'de verilmiştir.

TABLO 42

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Düzenli Yaşam Değer Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri

Grup / Cinsiyet	Deney			Kontrol		
	N	$\overline{X}$	S	n	$\overline{X}$	S
Erkek	16	-2,56	3,89	16	1,25	4,12
Kız	16	0,38	4,59	16	-1,44	1,75
Toplam	32	-1,09	4,44	32	-0,37	3,40

Tablo 42'de görüldüğü gibi, kontrol grubu öğrencilerinin deney grubu öğrencilerinden, deney grubundaki kız öğrencilerinin erkek öğrencilerden ve kontrol

grubundaki erkek öğrencilerin kız öğrencilerden düzenli yaşam değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları bakımından daha yüksek oldukları görülmektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin gruplar arasında gözlenen bu farklılıkların önemli olup olmadıklarını test etmek amacıyla çift yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 43'de gösterilmiştir.

TABLO 43

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Düzenli Yaşam Değer Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	P
Grup(deney/kontrol)	16	1	16	1,14	0,29
Cinsiyet	0,25	1	0,25	0,02	0,89
Grup X Cinsiyet	126,56	1	126,56	9,01***	0,00
Grup İçi (Hata)	842,63	60	14,04		
Toplam	985,44	63			

***p<.001

Tablo 43'de görüldüğü gibi, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almama ve cinsiyet ayrı ayrı düzenli yaşam değer alanı üzerinde önemli bir etki yaratmamıştır($p>0,05$). Birlikteki etkileri ise önemli bulunmuştur($p<0,001$). Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamaya ve cinsiyete ilişkin bir farklılığın bulunmaması, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ve cinsiyetin düzenli yaşam değer alanı puanları üzerinde önemli düzeyde bir ayırıcı etkiye sahip olmadıklarını göstermektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın cinsiyet ile birlikte etkisinin önemli bulunması ise grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın düzenli yaşam değer alanı puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değiştiğini göstermektedir.

Bu bulgulara göre, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin, öğrencilerin düzenli yaşam değer alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde etkili olacağını ileri süren 5.6. ve 6.6. hipotezleri

doğrulanmamış olmaktadır. Bulgular grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin düzenli yaşam değer alanı üzerinde etkili birer değişken olmadıklarını ancak grupla mesleki psikolojik danışmanın düzenli yaşam değer alanı üzerindeki etkisinin öğrencilerin cinsiyetine bağlı olarak değiştiğini göstermektedir.

Araştırmanın 5.7. ve 6.7. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin liderlik değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ifade edilmiştir.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin ayrı ayrı ve birlikte öğrenci gruplarının liderlik değer puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler cinsiyetlerine göre gruplara ayrılarak, gruplara giren öğrenci sayıları, bunların liderlik değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış ve Tablo 44'de verilmiştir.

TABLO 44

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Liderlik Değer Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri

Grup / Cinsiyet	Deney			Kontrol		
	N	$\overline{X}$	S	n	$\overline{X}$	S
Erkek	16	-0,69	5,75	16	1,44	2,80
Kız	16	0,56	5,10	16	-0,44	2,56
Toplam	32	-0,03	5,38	32	0,50	2,80

Tablo 44'de görüldüğü gibi, kontrol grubu öğrencilerinin deney grubu öğrencilerinden, deney grubundaki kız öğrencilerinin erkek öğrencilerden ve kontrol grubundaki erkek öğrencilerin kız öğrencilerden liderlik değer puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları bakımından daha yüksek oldukları görülmektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin gruplar arasında gözlenen bu farklılıkların önemli olup olmadıklarını test etmek amacıyla çift yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 45'de gösterilmiştir.

TABLO 45

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Liderlik Değer Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Grup(deney/kontrol)	5,06	1	5,06	0,28	0,60
Cinsiyet	1,56	1	1,56	0,09	0,77
Grup X Cinsiyet	39,06	1	39,06	2,13	0,15
Grup İçi (Hata)	1101,25	60	18,35		
Toplam	1146,94	63			

Tablo 45'de görüldüğü gibi, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almama ve cinsiyet ayrı ayrı ve birlikte liderlik değer alanı üzerinde önemli bir etki yaratmamıştır ($p>0,05$). Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamaya ve cinsiyete ilişkin bir farklılığın bulunmaması, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ve cinsiyetin liderlik değer alanı puanları üzerinde önemli düzeyde bir ayırıcı etkiye sahip olmadıklarını göstermektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın cinsiyet ile birlikte etkisinin önemli bulunmaması da grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın liderlik değer alanı puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Bu bulgulara göre, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin, öğrencilerin liderlik değer alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları

üzerinde etkili olacağını ileri süren 5.7. ve 6.7. hipotezleri doğrulanmamış olmaktadır. Bulgular grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin liderlik değer alanı üzerinde etkili birer değişken olmadıklarını ve grupla mesleki psikolojik danışmanın liderlik değer alanı üzerindeki etkisinin de öğrencilerin cinsiyetine bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Araştırmanın 5.8. ve 6.8. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin kazanç değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ifade edilmiştir.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin ayrı ayrı ve birlikte öğrenci gruplarının kazanç değer puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler cinsiyetlerine göre gruplara ayrılarak, gruplara giren öğrenci sayıları, bunların kazanç değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış ve Tablo 46'da verilmiştir.

TABLO 46

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Kazanç Değer Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri

Grup / Cinsiyet	Deney			Kontrol		
	N	$\overline{X}$	S	n	$\overline{X}$	S
Erkek	16	-0,44	3,46	16	0,88	4,18
Kız	16	-0,19	6,43	16	0,31	3,63
Toplam	32	-0,31	5,08	32	0,59	3,86

Tablo 46'da görüldüğü gibi, kontrol grubu öğrencilerinin deney grubu öğrencilerinden, deney grubundaki kız öğrencilerinin erkek öğrencilerden ve kontrol grubundaki erkek öğrencilerin kız öğrencilerden kazanç değer puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları bakımından daha yüksek oldukları görülmektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin gruplar arasında gözlenen bu farklılıkların önemli olup olmadıklarını test etmek amacıyla çift yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 47'de gösterilmiştir.

TABLO 47

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Kazanç Değer Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Grup(deney/kontrol)	13,14	1	13,14	0,63	0,43
Cinsiyet	0,39	1	0,39	0,02	0,89
Grup X Cinsiyet	2,64	1	2,64	0,13	0,72
Grup İçi (Hata)	1259,56	60	20,99		
Toplam	1275,73	63			

Tablo 47'de görüldüğü gibi, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almama ve cinsiyet ayrı ayrı ve birlikte kazanç değer alanı üzerinde önemli bir etki yaratmamıştır ($p>0,05$). Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamaya ve cinsiyete ilişkin bir farklılığın bulunmaması, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ve cinsiyetin kazanç değer alanı puanları üzerinde önemli düzeyde bir ayırıcı etkiye sahip olmadıklarını göstermektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın cinsiyet ile birlikte etkisinin önemli bulunmaması da grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın kazanç değer alanı puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Bu bulgulara göre, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin, öğrencilerin kazanç değer alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde etkili olacağını ileri süren 5.8. ve 6.8. hipotezleri doğrulanmamış olmaktadır. Bulgular grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin kazanç değer alanı üzerinde etkili birer değişken olmadıklarını ve grupla mesleki psikolojik danışmanın kazanç değer alanı üzerindeki etkisinin de öğrencilerin cinsiyetine bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Araştırmanın 5.9. ve 6.9. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin ün sahibi olma değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ifade edilmiştir.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin ayrı ayrı ve birlikte öğrenci gruplarının ün sahibi olma değer puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler cinsiyetlerine göre gruplara ayrılarak, gruplara giren öğrenci sayıları, bunların ün sahibi olma değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış ve Tablo 48'de verilmiştir.

TABLO 48

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Ün Sahibi Olma Değer Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri

Grup / Cinsiyet	Deney			Kontrol		
	N	$\overline{X}$	S	n	$\overline{X}$	S
Erkek	16	-1,69	6,21	16	0,44	2,73
Kız	16	1,19	6	16	1,31	2,63
Toplam	32	-0,25	6,19	32	0,88	2,67

Tablo 48'de görüldüğü gibi, kontrol grubu öğrencilerinin deney grubu öğrencilerinden, deney ve kontrol gruplarındaki kız öğrencilerinin erkek öğrencilerden ün sahibi olma değer puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları bakımından daha yüksek oldukları görülmektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin gruplar arasında gözlenen bu farklılıkların önemli olup olmadıklarını test etmek amacıyla çift yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 49'da gösterilmiştir.

TABLO 49

Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Ün Sahibi Olma Değer Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	P
Grup(deney/kontrol)	20,25	1	20,25	0,91	0,34
Cinsiyet	56,25	1	56,25	2,53	0,12
Grup X Cinsiyet	16	1	16	0,72	0,40
Grup İçi (Hata)	1335,25	60	22,25		
Toplam	1427,75	63			

Tablo 49'da görüldüğü gibi, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almama ve cinsiyet ayrı ayrı ve birlikte ün sahibi olma değer alanı üzerinde önemli bir etki yaratmamıştır ($p>0,05$). Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamaya ve cinsiyete ilişkin bir farklılığın bulunmaması, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ve cinsiyetin ün sahibi olma değer alanı puanları üzerinde önemli düzeyde bir ayırıcı etkiye sahip olmadıklarını göstermektedir. Grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın cinsiyet ile birlikte etkisinin önemli bulunmaması da grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ün sahibi olma değer alanı puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

Bu bulgulara göre, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin, öğrencilerin ün sahibi olma değer alanı puanlarının son test – ön test fark puan

ortalamaları üzerinde etkili olacağını ileri süren 5.9. ve 6.9. hipotezleri doğrulanmamış olmaktadır. Bulgular grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin ün sahibi olma değer alanı üzerinde etkili birer değişken olmadıklarını ve grupla mesleki psikolojik danışmanın ün sahibi olma değer alanı üzerindeki etkisinin de öğrencilerin cinsiyetine bağlı olarak değişmediğini göstermektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin lise öğrencilerinin algılanmış ilgi, yetenek ve değerleri üzerindeki etkilerine ilişkin bulguların tartışma ve yorumları, bulgular bölümündeki sıraya uygun olarak yapılmıştır.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerinin Algılanmış Yetenek Alanlarına Etkisi Etkisine İlişkin Hipotezler

Bu kısımda grupla mesleki psikolojik danşmanın ve cinsiyetin lise öğrencilerinin algılanmış yetenek alanları üzerindeki etkisine ilişkin bulguların tartışma ve yorumları verilmiştir.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerinin Algılanmış Sözel Yetenek Alanlarına Etkisi

Araştırmanın 1.1. ve 2.1. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin sözel yetenek alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ileri sürülmüştür.

Araştırmada grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın sözel yetenek alanı üzerindeki etkisine ilişkin bulgular hipotezi desteklemediği gibi cinsiyete ilişkin bulgular da hipotezi doğrulamamıştır. Belirtilen değişkenin sözel yetenek alanı üzerindeki etkisinin tartışma ve yorumu aşağıdaki paragraflarda yapılmıştır.

Araştırmada 1.1. hipotezi kurarken grupla mesleki psikolojik danışma alan öğrencilerin 11 hafta süren bu danışma sürecinde yetenek alanlarına ilişkin farkındalık düzeylerini artırmalarına yardımcı olacak etkinliklerle kendilerini daha iyi tanıyacakları ve bu sayede yetenek alanlarına ilişkin farkındalık düzeyleri

artacağından bu alanla ilgili puanların son test – ön test farkları ortalamalarının kontrol grubundakilerden yüksek çıkacağı umulmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular bu hipotezi desteklememiştir.

Grupla mesleki psikolojik danışma alanlar ile almayanların sözel yetenek alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığın bulunmayışı deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin % 50'sinin matematik – fen alanında okuyor olmalarından kaynaklanmış olabilir. Yurt içinde ve dışında yapılan araştırmalarda, ortaokul son sınıfta(8. sınıf) okuyan öğrencilerin hangi alanlarda daha yetenekli olduklarını bildikleri(Akbalık,1991); matematik – fen alanında öğrenim gören öğrencilerin sözel yetenek alanında düşük performans gösterdikleri ve bu nedenle bu alana ilişkin algılarının da düşük olduğu belirtilmektedir(Kuzgun, 2000). İlgili araştırmalar ve kuramsal görüşler, araştırmanın bu bulgusunu destekler niteliktedir.

Yurt içinde ve dışında yapılan araştırmalar incelendiğinde grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın sözel yetenek algısı üzerindeki etkisini doğrudan inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Fakat, bireysel psikolojik danışmanın lise öğrencilerin mesleki tercihlerine etkisinin araştırıldığı bir çalışmada, sayısal alanda öğrenim gören öğrenciler üzerinde uygulanan bireysel psikolojik danışmanın algılanmış sözel yetenek alanı üzerinde etkili olmadığı görülmüştür(Durlanık, 1998). Bu bulgu araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Araştırmanın 2.1. hipotezini kurarken öğrencilerin sözel yetenek alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamalarının cinsiyete göre farklılık göstereceği düşünülmüştür ancak; araştırmanın bulguları bu hipotezi doğrulamamıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın öğrencilerin sözel yetenek alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerine etkisinin cinsiyetler açısından önemli düzeyde bulunmayışı, araştırmanın deney grubunda yer alan kız ve erkek öğrencilerin %50'sinin matematik – fen alanında okuyor olmalarından, bu

öğrencilerin sayısal yeteneklerinin sözel yeteneklerinden daha baskın olmasından ve bu nedenle lise I. sınıf öğrencilerinden gelebilecek cinsiyet farklılığını engellemiş olmasından kaynaklanabilir. Yurt içinde ve dışında yapılan araştırmalarda ortaokul son sınıf(8.sınıf) öğrencilerinin hangi alanda yetenekli olduklarını bildikleri ve bu durumun cinsiyete göre değişmediği ifade edilmektedir(Akbalık, 1991). İlgili araştırma ve kuramsal görüş, araştırmanın bu bulgusunu destekler niteliktedir.

Yurt içinde ve dışında yapılan araştırmalarda grupla melski psikolojik danışmanın sözel yetenek algısı üzerindeki etkisinin cinsiyet değişkenine bağlı olarak değişip değişmediğini doğrudan araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yalnızca, Clark'ın(Akt. Öncü, 1991) mesleki grup rehberliği kursunun mesleki olgunluğa etkisi konusunda yaptığı araştırmada cinsiyet farkı görülmemiştir. Bu bulgu, araştırma sonucunda edilen bulguyu dolaylı olarak desteklemektedir. Ayrıca Yüksel(1990) tarafından üstün yetenekli öğrenciler üzerinde yapılan bir çalışmada öğrencilerin sözel ve sayısal yetenek algı puan ortalamalarının cinsiyete göre değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu ise araştırma bulgusu ile çelişmektedir. Bu farklılık araştırmaların yapıldığı ortaöğretim kurumlarının farklılığından kaynaklanmış olabilir.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerinin Algılanmış Sayısal Yetenek Alanlarına Etkisi

Araştırmanın 1.2. ve 2.2. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin sayısal yetenek alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ileri sürülmüştür.

Araştırmada grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ve cinsiyetin sayısal yetenek alanı üzerindeki etkisine ilişkin bulgular hipotezleri doğrulamıştır. Belirtilen değişkenin sayısal yetenek alanı üzerindeki etkisinin tartışma ve yorumu aşağıdaki paragraflarda yapılmıştır.

Araştırmada 1.2. hipotezi kurarken grupla mesleki psikolojik danışma alan öğrencilerin 11 hafta süren bu danışma sürecinde yetenek alanlarına ilişkin farkındalık düzeylerini artırmalarına yardımcı olacak etkinliklerle kendilerini daha iyi tanıyacakları ve bu sayede yetenek alanlarına ilişkin farkındalık düzeyleri artacağından bu alanla ilgili puanların son test – ön test farkları ortalamalarının kontrol grubundakilerden yüksek çıkacağı umulmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular bu hipotezi destekler niteliktedir.

Grupla mesleki psikolojik danışma alanlar ile almayanların sayısal yetenek alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığın bulunuşu, deney grubunun %50'sinin sayısal alanda öğrenim görüyor olmalarından; dolayısı ile de danışma etkinliklerinin, öğrencilerin kendilerine ilişkin algıladıkları yetenek alanına ilişkin farkındalığı artırıcı bir nitelik taşımasından kaynaklanmış olabilir. Kuzgun(1982) tarafından lise öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada,öğrencilerin geçirdikleri yaşantılar ile kendilerine ilişkin algıladıkları yetenekler arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür. İlgili araştırma, araştırmanın bu bulgusunu destekler niteliktedir.

Yurt içinde ve dışında yapılan araştırmalar incelendiğinde grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın sayısal yetenek algısı üzerindeki etkisini doğrudan inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çerçevede; Aksel(1993) tarafından yapılan ve öğrencilerin yetenek ve ilgilerinin kendileri ve öğretmenleri tarafından değerlendirilmesini konu alan çalışmada sayısal alanda öğrenim gören öğrenciler üzerinde çalışılmış ve sonuçta yetenekler açısından en yüksek korelasyon (r) .26 ile sayısal yeteneğe ilişkin bulunmuştur. Ayrıca bireysel psikolojik danışmanın lise öğrencilerin mesleki tercihlerine etkisinin araştırıldığı bir çalışmada, sayısal alanda öğrenim gören öğrenciler üzerinde uygulanan bireysel psikolojik danışmanın algılanmış sayısal yetenek alanı üzerinde etkili olduğu görülmüştür(Durlanık, 1998)Bu bulgular, araştırma bulgusunu desteklemektedir.

Araştırmanın 2.2. hipotezini kurarken öğrencilerin sayısal yetenek alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamalarının cinsiyete göre farklılık

göstereceği düşünülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulgular bu hipotezi destekler niteliktedir.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın öğrencilerin sayısal yetenek alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerine etkisinin cinsiyet açısından önemli düzeyde bulunuşu, araştırmanın deney grubunda yer alan kız ve erkek öğrencilerin %50'sinin matematik – fen alanında okuyor olmalarından, bu öğrencilerin grupla psikolojik danışma süreci içerisindeki etkinlikler sonucunda bu alana ilişkin cinsiyet bakımından farklı düzeylerde farkındalık kazanmalarından kaynaklanabilir. Yukarıda da belirtildiği gibi, Kuzgun(1982) tarafından lise öğrencileri üzerinde yapılmış olan araştırmada, öğrencilerin geçirdikleri yaşantılar ile kendilerine ilişkin algıladıkları yetenekler arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür. Grup içerisinde geçirilen yaşantılar erkekler ve kızlar üzerinde farklı etkiler yaratmıştır. Yüksel(1990) tarafından üstün yetenekli öğrenciler üzerinde yapılan betimsel bir çalışmada öğrencilerin sözel ve sayısal yetenek algı puan ortalamalarının cinsiyete göre değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca cinsiyet farkıyla ilgili kültürel inançların kızların ve erkeklerin ilk mesleki seçimlerini nasıl etkilediğini inceleyen Correll(Akt. Özer, 2002), erkeklerin matematiksel yeteneklerinin kızlardan daha yüksek olduğunu; kızlarla aynı notu ve test skorlarını almalarına rağmen erkeklerin matematiksel yeteneklerini daha güçlü olarak algıladıklarını belirtmektedir. İlgili araştırmalar ve kuramsal görüşler, araştırmanın bu bulgusunu destekler niteliktedir.

Yurt içinde ve dışında yapılan araştırmalarda grupla melski psikolojik danışmanın sayısal yetenek algısı üzerindeki etkisinin cinsiyet değişkenine bağlı olarak değişip değişmediğini doğrudan araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerinin Algılanmış Şekil – Uzay Yetenek Alanlarına Etkisi

Araştırmanın 1.3. ve 2.3. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin şekil - uzay yetenek alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ileri sürülmüştür.

Araştırmada grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın şekil – uzay yetenek alanı üzerindeki etkisine ilişkin bulgular hipotezi desteklemezken, cinsiyete ilişkin bulgular hipotezi doğrulamıştır. Belirtilen değişkenin şekil - uzay yetenek alanı üzerindeki etkisinin tartışma ve yorumu aşağıdaki paragraflarda yapılmıştır.

Araştırmada 1.3. hipotezi kurarken grupla mesleki psikolojik danışma alan öğrencilerin 11 hafta süren bu danışma sürecinde yetenek alanlarına ilişkin farkındalık düzeylerini artırmalarına yardımcı olacak etkinliklerle kendilerini daha iyi tanıyacakları ve bu sayede yetenek alanlarına ilişkin farkındalık düzeyleri artacağından bu alanla ilgili puanların son test – ön test farkları ortalamalarının kontrol grubundakilerden yüksek çıkacağı umulmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular bu hipotezi desteklememiştir.

Grupla mesleki psikolojik danışma alanlar ile almayanların şekil – uzay yetenek alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığın bulunmayışı deney ve kontrol grubunda olup matematik – fen alanında okuyan öğrencilerin öğrenim müfredatlarında uzay – geometri derslerine yeterli düzeyde süre ayrılmamış olmasından ve dolayısı ile bu alana ilişkin yeterli bir ön görünün oluşmamış olmasından kaynaklanmış olabilir. Şekil –uzay yeteneğini destekleyen çok fazla etkinlikle karşılaşmayan öğrencinin bu alana ilişkin bilincinin körelmesi; sonradan gerçekleştirilen etkinliklerin etkisini azaltmış olabilir.Yurt içinde ve dışında yapılan araştırmalarda, ortaokul son sınıfta(8. sınıf) okuyan öğrencilerin her dersin kendilerine ne kazandırdığı ve yeteneklerini geliştirmede ne ölçüde katkısı olduğu üzerinde düşündükleri gözlenmiştir(Akbalık,1991) İlgili araştırma ve kuramsal görüş, araştırmanın bu bulgusunu dolaylı olarak destekler niteliktedir.

Yurt içinde ve dışında yapılan araştırmalar incelendiğinde grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın şekil - uzay yetenek algısı üzerindeki etkisini doğrudan inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yalnızca, bireysel psikolojik danışmanın lise öğrencilerin mesleki tercihlerine etkisinin araştırıldığı bir çalışmada,

sayısal alanda öğrenim gören öğrenciler üzerinde uygulanan bireysel psikolojik danışmanın algılanmış şekil – uzay yetenek alanı üzerinde etkili olduğu görülmüştür(Durlanık, 1998). Bulgular arasındaki bu farklılık, sunulan psikolojik danışma hizmetinin bireysel ya da grupla gerçekleştirilmesiyle ilişkili olabilir.

Araştırmanın 2.3. hipotezini kurarken öğrencilerin şekil - uzay yetenek alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamalarının cinsiyete göre farklılık göstereceği düşünülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulgular bu hipotezi destekler niteliktedir.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın öğrencilerin şekil - uzay yetenek alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerine etkisinin cinsiyet açısından önemli düzeyde bulunuşu, araştırmanın deney grubunda yer alan kız ve erkek öğrencilerin %50'sinin matematik – fen alanında okuyor olmalarından, bu öğrencilerin grupla psikolojik danışma süreci içerisindeki etkinlikler sonucunda bu alana ilişkin cinsiyet bakımından farklı düzeylerde farkındalık kazanmalarından kaynaklanabilir. Yukarıda da belirtildiği gibi, Kuzgun(1982) tarafından lise öğrencileri üzerinde yapılmış olan araştırmada, öğrencilerin geçirdikleri yaşantılar ile kendilerine ilişkin algıladıkları yetenekler arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür. Grup içerisinde geçirilen yaşantılar erkekler ve kızlar üzerinde farklı etkiler yaratmıştır. Ayrıca, Yüksel(1990) tarafından üstün yetenekli öğrenciler üzerinde yapılan betimsel bir çalışmada öğrencilerin şekil – uzay yetenek algı puan ortalamalarının cinsiyete göre değişmediği sonucuna ulaşılmıştır. İlgili araştırmalar ve kuramsal görüş, araştırmanın bu bulgusunu destekler niteliktedir.

Yurt içinde ve dışında yapılan araştırmalarda grupla melski psikolojik danışmanın sayısal yetenek algısı üzerindeki etkisinin cinsiyet değişkenine bağlı olarak değişip değişmediğini doğrudan araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerinin Algılanmış İlgi Alanlarına Etkisine İlişkin Hipotezler

Bu kısımda grupla mesleki psikolojik danşmanın ve cinsiyetin lise öğrencilerinin algılanmış ilgi alanları üzerindeki etkisine ilişkin bulguların tartışma ve yorumları verilmiştir.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerinin Algılanmış Temel Bilimler İlgi Alanlarına Etkisi

Araştırmanın 3.1. ve 4.1. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin temel bilimler ilgi alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ileri sürülmüştür.

Araştırmada grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın temel bilimler ilgi alanı üzerindeki etkisine ilişkin bulgular hipotezi desteklemezken, cinsiyete ilişkin bulgular da hipotezi doğrulamamıştır. Belirtilen değişkenin temel bilimler ilgi alanı üzerindeki etkisinin tartışma ve yorumu aşağıdaki paragraflarda yapılmıştır.

Araştırmanın 3.1. hipotezini kurarken, grupla mesleki psikolojik danışma alan öğrencilerin danışma sürecinde temel bilimleri ve bu temel bilimlerin gerektirdiği etkinlikleri öğrendikçe, bu alana ilişkin faaliyetlerden daha çok hoşlanacakları, böylece temel bilimler ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamasının danışma almayanlardan daha yüksek olacağı düşünülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulguların bu beklentiyi doğrulamadığı anlaşılmıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışma alanlar ile almayanların temel bilimler ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasında önemli düzeyde bir farkın bulunmayışı temel bilimlerle ilgili etkinliklerin bir çok ilgi alanı içerisinde yer almış olmasından kaynaklanmış olabilir. Temel bilimlerin içinde olan mesleklerin diğer ilgi alanlarında da yer alması, danışma alan öğrencilerin ilgilerinin belirli bir alanda toplanmasına engel olmuş olabilir. Deneklerin bir kısmının temel bilimlere

yönelik yanlış bilgilerle hareket ettikleri gözlenmiştir. Ayrıca danışma alan öğrencilere temel bilimlerle ilgili çalışmalardan bahsedilmişse de deneklerin bu konuya çok fazla ilgi göstermedikleri gözlenmiştir. Bu gözlemsel bulgular araştırmada elde edilen bulguyu destekler niteliktedir.

Yurt içinde, Öncü(1991) tarafından yapılan grupla mesleki psikolojik danışmanın lise öğrencilerinin meslekleri tercihlerine etkisinin araştırıldığı çalışmada, grupla mesleki psikolojik danışmanın öğrencilerin bilim meslekleri ilgisi üzerindeki etkisi önemli bulunmamıştır. Bu bulgu, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Araştırmanın 4.1. hipotezini kurarken öğrencilerin temel bilimler ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamalarının cinsiyete göre farklılık göstereceği düşünülmüştür ancak; araştırmanın bulguları bu hipotezi doğrulamamıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın öğrencilerin temel bilimler ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerine etkisinin cinsiyet açısından önemli düzeyde bulunmayışı, temel bilimlerle ilgili mesleklerin diğer ilgi alanlarında da yer almasından ve öğrencilerin temel bilimlere yönelik açıklamalar esnasında çok fazla ilgi göstermemelerinden kaynaklanmış olabilir. Öncü(1991) tarafından yapılan araştırma sonucunda, grupla mesleki psikolojik danışma, bilim meslekleri ilgisi üzerinde cinsiyete göre bir farklılık yaratmamıştır. Bu bulgu, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerinin Algılanmış Sosyal Bilimler İlgi Alanlarına Etkisi

Araştırmanın 3.2. ve 4.2. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin sosyal bilimler ilgi alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ileri sürülmüştür.

Araştırmada grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın sosyal bilimler ilgi alanı üzerindeki etkisine ilişkin bulgular hipotezi desteklemezken, cinsiyete ilişkin bulgular da hipotezi doğrulamamıştır. Belirtilen değişkenin sosyal bilimler ilgi alanı üzerindeki etkisinin tartışma ve yorumu aşağıdaki paragraflarda yapılmıştır.

Araştırmanın 3.2. hipotezi kurulurken, grupla mesleki psikolojik danışma alan öğrencilerin danışma sürecinde sosyal bilimleri ve bu sosyal bilimlerin gerektirdiği etkinlikleri öğrendikçe, bu alana ilişkin faaliyetlerden daha çok hoşlanacakları, böylece sosyal bilimler ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamasının danışma almayanlardan daha yüksek olacağı düşünülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulguların bu beklentiyi doğrulamadığı anlaşılmıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışma alanlar ile almayanların sosyal bilimler ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasında önemli düzeyde bir farkın bulunmayışı sosyal bilimlerle ilgili etkinliklerin de tıpkı temel bilimler gibi bir çok ilgi alanı içerisinde yer almış olmasından kaynaklanmış olabilir. Sosyal bilimlerin içinde olan mesleklerin diğer ilgi alanlarında da yer alması, danışma alan öğrencilerin ilgilerinin belirli bir alanda toplanmasına engel olmuş olabilir. Deneklerin bir kısmının sosyal bilimleri çok fazla önemsemedikleri ve bu mesleklere ilişkin olumsuz bir bakış açıları olduğu gözlenmiştir. Bu gözlemsel bulgular araştırmada elde edilen bulguyu destekler niteliktedir.

Yurt içinde, Öncü(1991) tarafından yapılan grupla mesleki psikolojik danışmanın lise öğrencilerinin meslekleri tercihlerine etkisinin araştırıldığı çalışmada, grupla mesleki psikolojik danışmanın öğrencilerin bilim meslekleri ilgisi üzerindeki etkisinin önemli bulunmadığına ilşkin bulgu, bu araştırma bulgusunu da destekler niteliktedir.

Araştırmanın 4.2. hipotezi kurulurken öğrencilerin sosyal bilimler ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamalarının cinsiyete göre farklılık

göstereceği düşünülmüştür ancak; araştırmanın bulguları bu hipotezi doğrulamamıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın öğrencilerin sosyal bilimler ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerine etkisinin cinsiyet açısından önemli düzeyde bulunmayışı, sosyal bilimlerle ilgili mesleklerin diğer ilgi alanlarında da yer almasından, öğrencilerin sosyal bilimleri çok fazla önemsememelerinden ve bu alana ilişkin olumsuz bir bakış açıları olmalarından kaynaklanmış olabilir. Öncü(1991) tarafından yapılan araştırma sonucunda, grupla mesleki psikolojik danışma, bilim meslekleri ilgisi üzerinde cinsiyete göre bir farklılık yaratmamıştır. Ayrıca Azizoğlu(1993) tarafından yapılan, ana baba tutumları ile diğer bazı değişkenlerin lise öğrencilerinin mesleki ilgilerine etkisinin incelendiği araştırmanın sonucunda sosyal bilim ilgisi bakımından erkek ve kız öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.Bu bulgular, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir. Bozkurt(1995) tarafından genel lise ve meslek lisesi öğrencileri üzerinde yapılan betimsel bir çalışma sonucunda ise kız öğrencilerin sosyal bilimler ilgi alanına giren mesleklere yönelimlerinin erkeklerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgu araştırma bulgusu ile çelişmektedir. Bulgular arası çelişki, araştırmaların uygulama kurumlarındaki farklılığından(genel lise – meslek lisesi) kaynaklanmış olabilir.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerinin Algılanmış Canlı Varlık İlgi Alanlarına Etkisi

Araştırmanın 3.3. ve 4.3. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin canlı varlık ilgi alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ileri sürülmüştür.

Araştırmada grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın canlı varlık ilgi alanı üzerindeki etkisine ilişkin bulgular hipotezi desteklemezken, cinsiyete ilişkin bulgular da hipotezi doğrulamamıştır. Belirtilen değişkenin canlı varlık ilgi alanı üzerindeki etkisinin tartışma ve yorumu aşağıdaki paragraflarda yapılmıştır.

Araştırmanın 3.3. hipotezi kurulurken, grupla mesleki psikolojik danışma alan öğrencilerin danışma sürecinde canlı varlık mesleklerini ve bu mesleklerin gerektirdiği etkinlikleri öğrendikçe, bu alana ilişkin faaliyetlerden daha çok hoşlanacakları, böylece canlı varlık ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamasının danışma almayanlardan daha yüksek olacağı düşünülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulguların bu beklentiyi doğrulamadığı anlaşılmıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışma alanlar ile almayanların canlı varlık ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasında önemli düzeyde bir farkın bulunmayışı canlı varlık mesleklerine yönelik öğrencilerin olumsuız bir bakış açıları olmasından aynaklanmış olabilir. Canlı varlık ilgi alanını kapsayan meslek grubu içerisinde bulunan veterinerlik, zoolog, botanik uzmanı gibi mesleklerin yeterli düzeyde maddi kazanç sağlamadığına dair inanç, grup süreci içerisinde öğrenciler tarafından belirtilmiştir Bu gözlemsel bulgu araştırmada elde edilen bulguyu destekler niteliktedir.

Literatürde, grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın, öğrencilerin canlı varlık ilgi alanı üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Araştırmanın 4.3. hipotezi kurulurken öğrencilerin canlı varlık ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamalarının cinsiyete göre farklılık göstereceği düşünülmüştür ancak; araştırmanın bulguları bu hipotezi doğrulamamıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın öğrencilerin canlı varlık ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerine etkisinin cinsiyet açısından önemli düzeyde bulunmayışı, öğrencilerin canlı varlık mesleklerinin maddi anlamda yeterli düzeyde kazanç sağlatmadığı inancından kaynaklanmış olabilir. Azizoğlu(1993) tarafından yapılan, ana baba tutumları ile diğer bazı değişkenlerin lise öğrencilerinin mesleki ilgilerine etkisinin incelendiği araştırmanın sonucunda canlı varlık ilgisi bakımından erkek ve kız öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.Bu bulgu, dolaylı olarak araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerinin Algılanmış Mekanik İlgi Alanlarına Etkisi

Araştırmanın 3.4. ve 4.4. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin mekanik ilgi alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ileri sürülmüştür.

Araştırmada grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın mekanik ilgi alanı üzerindeki etkisine ilişkin bulgular hipotezi desteklemezken, cinsiyete ilişkin bulgular hipotezi doğrulamıştır. Belirtilen değişkenin mekanik ilgi alanı üzerindeki etkisinin tartışma ve yorumu aşağıdaki paragraflarda yapılmıştır.

Araştırmanın 3.4. hipotezi kurulurken, grupla mesleki psikolojik danışma alan öğrencilerin danışma sürecinde mekanik ilgi alanını ve bu alan içerisinde bulunan mesleklerin gerektirdiği etkinlikleri öğrendikçe, bu alana ilişkin faaliyetlerden daha çok hoşlanacakları, böylece mekanik ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamasının danışma almayanlardan daha yüksek olacağı düşünülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulguların bu beklentiyi doğrulamadığı anlaşılmıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışma alanlar ile almayanların mekanik ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasında önemli düzeyde bir farkın bulunmayışı, grup üyeleri tarafından belirtilen; özellikle son yıllarda mühendislik alanında bir yığılmanın olduğu ve bu yığılmanın da iş bulma olasılığını düşürdüğü fikrinin hemen hemen tüm grup üyelerince kabul edilmesinden kaynaklanmış olabilir. Bazı grup üyeleri, kendilerinde bu alana ilişkin bir ilgi olsa da bunun çok da anlamlı olmadığını belirtmişlerdir. Kuzgun(Akt. Öncü, 1991) tarafından lise öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada, öğrencilerin mekanik mesleklere karşı ilgilerini çok az tanıdıkları, yapılan mesleki rehberlik hizmetinin bu alanla ilgili mesleklerin tanıtılmasını anlamlı düzeyde artırdığını ortaya koymuştur. Öncü(1991) tarafından yapılan araştırmada da, grupla mesleki psikolojik danışma, öğrencilerin mekanik meslekleri ilgisi üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmıştır. Bu bulgular, araştırma bulgusu ile çelişmektedir. Bulgular arası bu çelişki öğrencilerin sosyo –

ekonomik düzeyleri arasındaki farklılıktan ve zaman faktöründen kaynaklanmış olabilir.

Araştırmanın 4.4. hipotezi kurulurken öğrencilerin mekanik ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamalarının cinsiyete göre farklılık göstereceği düşünülmüştür. Bulgular bu hipotezi destekler niteliktedir.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın öğrencilerin mekanik ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerine etkisinin cinsiyet açısından önemli düzeyde bulunuşu, grup içinde uygulanan etkinliklerin özellikle erkek öğrenciler üzerinde daha etkili olmasından kaynaklanmış olabilir.

Literatür incelendiğinde, Öncü(1991) tarafından yapılan araştırma sonucunda, grupla mesleki psikolojik danışmanın, mekanik meslekleri ilgisi üzerinde cinsiyete göre bir farklılık yaratmadığı gözlenmiştir. Bu bulgu araştırma bulgusu ile çelişmektedir. Bulgular arası bu çelişki öğrencilerin sosyo – ekonomik düzeyleri arasındaki farklılıktan kaynaklanmış olabilir.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerinin Algılanmış İkna İlgi Alanlarına Etkisi

Araştırmanın 3.5. ve 4.5. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin ikna ilgi alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ileri sürülmüştür.

Araştırmada grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ikna ilgi alanı üzerindeki etkisine ilişkin bulgular hipotezi desteklemezken, cinsiyete ilişkin bulgular da hipotezi doğrulamamıştır. Belirtilen değişkenin ikna ilgi alanı üzerindeki etkisinin tartışma ve yorumu aşağıdaki paragraflarda yapılmıştır.

Araştırmanın 3.5. hipotezi kurulurken, grupla mesleki psikolojik danışma alan öğrencilerin danışma sürecinde ikna ilgi alanını ve bu alan içerisinde bulunan

mesleklerin gerektirdiği etkinlikleri öğrendikçe, bu alana ilişkin faaliyetlerden daha çok hoşlanacakları, böylece ikna ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamasının danışma almayanlardan daha yüksek olacağı düşünülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulguların bu beklentiyi doğrulamadığı anlaşılmıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışma alanlar ile almayanların ikna ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasında önemli düzeyde bir farkın bulunmayışı, deney ve kontrol gruplarındaki III. sınıf öğrencilerinin kendi alanlarına uygun ilgiler geliştirmiş olmalarından kaynaklanmış olabilir. Araştırma deneklerinin % 50'sinin matematik – fen alanında öğrenim görüyor olmaları, onların ikna meslekleri ile ilgili faaliyetleri değil de matematik ve fen ile ilgili faaliyetleri tercih etmelerine yol açmış olabilir. Bu da deney ve kontrol grubu arasındaki farkı ortadan kaldırmış olabilir. Super ve Crites(Akt. Öncü, 1991) ve Coştur(Akt. Durlanık, 1998) yaptıkları araştırma sonuçlarına dayalı olarak bireylerin başarılı olabilecekleri alanlara yönelik ilgiler geliştirdiklerini belirtmektedirler. Bu bulgular ve kuramsal görüş, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Literatür incelendiğinde, Öncü(1991) tarafından yapılan araştırma sonucunda, grupla mesleki psikolojik danışmanın, ikna meslekleri ilgisi üzerinde bir farklılık yaratmadığı gözlenmiştir. Bu bulgu, araştırma bulgusunu desteklemektedir.

Araştırmanın 4.5. hipotezi kurulurken öğrencilerin ikna ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamalarının cinsiyete göre farklılık göstereceği düşünülmüştür ancak; araştırmanın bulguları bu hipotezi doğrulamamıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın öğrencilerin ikna ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerine etkisinin cinsiyet açısından önemli düzeyde bulunmayışı, bu ilgi alanı ile ilgili mesleklerin her iki cins için de aynı derecede ilgi çekici olmasından kaynaklanmış olabilir. Türkiye'de ikna ilgi alanına giren avukatlık, hakimlik, gazetecilik ve politikacılık gibi meslekler yüksek kazanç sağlayan ve toplum içerisinde saygın bir statü kazandıran meslekler olarak kabul

görmektedir. Bu açıdan bakıldığında ikna ilgi alanına giren mesleki etkinliklerin her iki cins tarafından aynı derecede ilgi çekmiş olması normal karşılanabilir.

Yurt içerisinde, Öncü(1991) tarafından yapılan araştırma sonucunda, grupla mesleki psikolojik danışmanın, ikna meslekleri ilgisi üzerinde cinsiyete göre bir farklılık yaratmadığı gözlenmiştir. Bu bulgu araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerinin Algılanmış Ticaret İlgi Alanlarına Etkisi

Araştırmanın 3.6. ve 4.6. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin ticaret ilgi alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ileri sürülmüştür.

Araştırmada grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ticaret ilgi alanı üzerindeki etkisine ilişkin bulgular hipotezi desteklemezken, cinsiyete ilişkin bulgular da hipotezi doğrulamamıştır. Belirtilen değişkenin ticaret ilgi alanı üzerindeki etkisinin tartışma ve yorumu aşağıdaki paragraflarda yapılmıştır.

Araştırmanın 3.6. hipotezi kurulurken, grupla mesleki psikolojik danışma alan öğrencilerin danışma sürecinde ticaret ilgi alanını ve bu alan içerisinde bulunan mesleklerin gerektirdiği etkinlikleri öğrendikçe, bu alana ilişkin faaliyetlerden daha çok hoşlanacakları, böylece ticaret ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamasının danışma almayanlardan daha yüksek olacağı düşünülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulguların bu beklentiyi doğrulamadığı anlaşılmıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışma alanlar ile almayanların ticaret ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasında önemli düzeyde bir farkın bulunmayışı, öğrencilerin alanları gereği daha önceden az çok ticaret alanına ilişkin meslekleri tanıyor olmalarından kaynaklanmış olabilir. Nitekim grup içerisinde ticaret alanına ilişkin meslekler hakkında konuşulurken; bazı grup üyelerinin yeterli

düzeyin üstünde bilgi sahibi oldukları gözlenmiştir. Bu gözlemsel bulgu araştırmada elde edilen bulguyu destekler niteliktedir.

Yurt içinde ve dışında yapılan araştırmalarda grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ticaret ilgi alanı üzerindeki etkisini doğrudan araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yalnızca Durlanık(1998) tarafından yapılan bireysel psikolojik danışma hizmetlerinin öğrencilerin meslek seçimleri üzerindeki etkisinin araştırıldığı çalışmada; bireysel psikolojik danışmanın ticaret ilgisi üzerinde bir farklılık yaratmadığı gözlenmiştir. Bu bulgu, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Araştırmanın 4.6. hipotezi kurulurken öğrencilerin ticaret ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamalarının cinsiyete göre farklılık göstereceği düşünülmüştür ancak; araştırmanın bulguları bu hipotezi doğrulamamıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın öğrencilerin ticaret ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerine etkisinin cinsiyet açısından önemli düzeyde bulunmayışı, araştırmanın deney grubunun % 50'sini matematik – fen alanında okuyan öğrencilerin oluşturmasından; bu öğrencilerin okudukları alana uygun düşen ticaret ilgi alanı ile ilgili etkinliklerden hoşlanmalarından, dolayısı ile I. sınıf öğrencilerinden gelebilecek cinsiyet farklılığını önlemiş olmasından kaynaklanmış olabilir.

Yapılan betimsel araştırmalarda kız ve erkek öğrencilerin hesaplama ilgi alanı puan ortalamaları arasındaki fark erkeklerin lehine önemli düzeyde bulunmuştur(Öncü, 1991). Bu bulgu, dolaylı olarak araştırma bulgusunu desteklememektedir. Bulgular arasındaki bu farklılık örneklem grupları arasındaki farklılıktan ya da zaman farkından kaynaklanmış olabilir.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerinin Algılanmış İş Ayrıntıları İlgi Alanlarına Etkisi

Araştırmanın 3.7. ve 4.7. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin iş ayrıntıları ilgi alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ileri sürülmüştür.

Araştırmada grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın iş ayrıntıları ilgi alanı üzerindeki etkisine ilişkin bulgular hipotezi desteklemezken, cinsiyete ilişkin bulgular da hipotezi doğrulamamıştır. Belirtilen değişkenin iş ayrıntıları ilgi alanı üzerindeki etkisinin tartışma ve yorumu aşağıdaki paragraflarda yapılmıştır.

Araştırmanın 3.7. hipotezi kurulurken, grupla mesleki psikolojik danışma alan öğrencilerin danışma sürecinde iş ayrıntıları ilgi alanını ve bu alan içerisinde bulunan mesleklerin gerektirdiği etkinlikleri öğrendikçe, bu alana ilişkin faaliyetlerden daha çok hoşlanacakları, böylece iş ayrıntıları ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamasının danışma almayanlardan daha yüksek olacağı düşünülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulguların bu beklentiyi doğrulamadığı anlaşılmıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışma alanlar ile almayanların iş ayrıntıları ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasında önemli düzeyde bir farkın bulunmayışı, grupla mesleki psikolojik danışma alan ve almayan III. sınıf öğrencilerin öğrenim gördükleri alana uygun ilgiler geliştirmiş olmaları, grupla mesleki psikolojik danışma alan diğer öğrencilerden gelebilecek farklılığı dengelemiş olmasından kaynaklanmış olabilir. III. sınıf öğrencilerinin kendi alanlarına uygun ilgiler geliştirmiş olmaları bu yöndeki yorumu destekler niteliktedir.

Literatürde grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın öğrencilerin iş ayrıntıları ilgi alanı üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak, Durlanık(1998) tarafından yapılan araştırmada bireysel psikolojik danışmanın iş ayrıntıları ilgi alanı üzerinde bir farklılık yaratmadığı gözlenmiştir. Bu bulgu, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Araştırmanın 4.7. hipotezi kurulurken öğrencilerin iş ayrıntıları ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamalarının cinsiyete göre farklılık göstereceği düşünülmüştür ancak; araştırmanın bulguları bu hipotezi doğrulamamıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın öğrencilerin iş ayrıntıları ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerine etkisinin cinsiyet açısından önemli düzeyde bulunmayışı, grupla mesleki psikolojik danışma alan ve almayan III. sınıf öğrencilerin öğrenim gördükleri alana uygun ilgiler geliştirmiş olmaları, grupla mesleki psikolojik danışma alan diğer öğrencilerden gelebilecek cinsiyet farklılığının önlenmiş olmasından kaynaklanmış olabilir.

Literatürde, grupla mesleki psikolojik danışmanın iş ayrıntıları ilgi alanı puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değişip değişmediğini araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerinin Algılanmış Edebiyat İlgi Alanlarına Etkisi

Araştırmanın 3.8. ve 4.8. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin edebiyat ilgi alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ileri sürülmüştür.

Araştırmada grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın edebiyat ilgi alanı üzerindeki etkisine ilişkin bulgular hipotezi desteklemezken, cinsiyete ilişkin bulgular da hipotezi doğrulamamıştır. Belirtilen değişkenin edebiyat ilgi alanı üzerindeki etkisinin tartışma ve yorumu aşağıdaki paragraflarda yapılmıştır.

Araştırmanın 3.8. hipotezi kurulurken, grupla mesleki psikolojik danışma alan öğrencilerin danışma sürecinde edebiyat ilgi alanını ve bu alan içerisinde bulunan mesleklerin gerektirdiği etkinlikleri öğrendikçe, bu alana ilişkin faaliyetlerden daha

çok hoşlanacakları, böylece edebiyat ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamasının danışma almayanlardan daha yüksek olacağı düşünülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulguların bu beklentiyi doğrulamadığı anlaşılmıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışma alanlar ile almayanların edebiyat ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasında önemli düzeyde bir farkın bulunmayışı, deney ve kontrol gruplarında bulunan öğrencilerin öğrenim gördükleri matematik – fen alanına uygun ilgiler geliştirmiş olmalarından kaynaklanmış olabilir. Ayrıca yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalarda, öğrencilerin başarılı olabileceklerine inandıkları alanlara karşı ilgiler geliştirdiklerinin belirlenmiş olması(Akt. Öncü, 1991), araştırmanın bu bulgusunu destekler niteliktedir.

Literatür incelendiğinde, Öncü(1991) tarafından yapılan araştırmada grupla mesleki psikolojik danışma, edebiyat meslekleri ilgisi üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmamıştır. Bu bulgu, araştırma bulgusunu desteklemektedir.

Araştırmanın 4.8. hipotezi kurulurken öğrencilerin edebiyat ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamalarının cinsiyete göre farklılık göstereceği düşünülmüştür ancak; araştırmanın bulguları bu hipotezi doğrulamamıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın öğrencilerin edebiyat ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerine etkisinin cinsiyet açısından önemli düzeyde bulunmayışı, III. sınıftaki kız ve erkek öğrencilerin öğrenim gördükleri alanlara uygun ilgiler geliştirmiş olmalarından kaynaklanmış olabilir. Cinsiyetin edebiyat meslekleri üzerindeki etkisinin kızların lehine önemli düzeyde olduğunu gösteren araştırma bulguları ile(Akt. Öncü, 1991) bu araştırma bulgusu birbirini desteklememektedir. Bulgular arasındaki bu tutarsızlık, örneklem gruplarının farklılıklarından ve sosyo – ekonomik düzeyin farklılığından kaynaklanmış olabilir.

Literatür incelendiğinde, Öncü(1991) tarafından yapılan araştırmanın sonucunda, grupla mesleki psikolojik danışmanın, öğrencilerin edebiyat meslekleri ilgisi üzerindeki etkisinin cinsiyete göre değişmediği gözlenmiştir. Bu bulgu, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerinin Algılanmış Güzel Sanatlar İlgi Alanlarına Etkisi

Araştırmanın 3.9. ve 4.9. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin güzel sanatlar ilgi alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ileri sürülmüştür.

Araştırmada grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın güzel sanatlar ilgi alanı üzerindeki etkisine ilişkin bulgular hipotezi desteklemezken, cinsiyete ilişkin bulgular da hipotezi doğrulamamıştır. Belirtilen değişkenin güzel sanatlar ilgi alanı üzerindeki etkisinin tartışma ve yorumu aşağıdaki paragraflarda yapılmıştır.

Araştırmanın 3.9. hipotezi kurulurken, grupla mesleki psikolojik danışma alan öğrencilerin danışma sürecinde güzel sanatlar ilgi alanını ve bu alan içerisinde bulunan mesleklerin gerektirdiği etkinlikleri öğrendikçe, bu alana ilişkin faaliyetlerden daha çok hoşlanacakları, böylece güzel sanatlar ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamasının danışma almayanlardan daha yüksek olacağı düşünülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulguların bu beklentiyi doğrulamadığı anlaşılmıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışma alanlar ile almayanların güzel sanatlar ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasında önemli düzeyde bir farkın bulunmayışı, araştırmanın denek grubunu oluşturan öğrencilerin %50'sinin matematik – fen alanında okuyor olmalarından ve dolayısı ile kendi alanlarına uygun ilgiler geliştirmiş olmalarından kaynaklanmış olabilir. Tyler'a(Akt. Kuzgun, 2003) göre küçük yaşlarda ilgiler yaygın ve belirsizdir; yetenekler gibi ilgiler de henüz ayrışmamıştır. Küçük çocuklar her şeye karşı yaklaşma tepkisi gösterirler. İlgilerden

söz edilebilmesi için ilginin ayrışması yani kişinin bazı şeylere yaklaşırken bazılarından uzaklaşması, bazı şeyleri reddetmesi gerekir. Böyle bir ayrışma 0 – 12 yaşlarına doğru gerçekleşir. Çocuk, kendini, yeteneklerini ve diğer olanaklarını tanıdıkça faaliyetlerini belli alanlara yoğunlaştırmakta ve diğer alanları ihmal etmeye; böylece giderek ilgi alanını daraltmaya başlamaktadır. Ergenlik çağına doğru edindiği değişik yaşantılar sonucunda kişinin ilgi profilinde sivrilikler belirir. Bu onun ilgilerinin ayrıştığının bir işaretidir. Ayrıca, yurt içinde ve dışında yapılan araştırmalarda öğrencilerin başarılı olabilecekleri alanlara ilişkin ilgiler geliştirmiş oldukları ortaya çıkmıştır(Akt. Öncü, 1991). Bu kuramsal görüşler ve bulgular, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Literatür incelendiğinde, Öncü(1991) tarafından yapılan araştırmada grupla mesleki psikolojik danışma, sanat meslekleri ilgisi üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmamıştır. Bu bulgu, araştırma bulgusunu desteklemektedir.

Araştırmanın 4.9. hipotezi kurulurken öğrencilerin güzel sanatlar ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamalarının cinsiyete göre farklılık göstereceği düşünülmüştür ancak; araştırmanın bulguları bu hipotezi doğrulamamıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın öğrencilerin güzel sanatlar ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerine etkisinin cinsiyet açısından önemli düzeyde bulunmayışı, araştırmanın deney grubunda bulunan öğrencilerin %50'sinin matematik – fen alanında öğrenim görüyor olmalarından ve güzel sanatlar ilgi alanına ilişkin yeterli düzeyde yaşantı geçirmemelerinden kaynaklanmış olabilir. Araştırma bulgusu, bireylerin daha başarılı olabilecekleri alanlara yönelik mesleki ilgilerinin olduğunu ileri süren araştırma sonuçlarını dolaylı olarak desteklemektedir(Akt. Öncü, 1991).

Literatür incelendiğinde, Öncü(1991) tarafından yapılan araştırmanın sonucunda, grupla mesleki psikolojik danışmanın, öğrencilerin sanat meslekleri ilgisi

üzerindeki etkisinin cinsiyete göre değişmediği gözlenmiştir. Bu bulgu, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerinin Algılanmış Müzik İlgi Alanlarına Etkisi

Araştırmanın 3.10. ve 4.10. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin müzik ilgi alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ileri sürülmüştür.

Araştırmada grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın müzik ilgi alanı üzerindeki etkisine ilişkin bulgular hipotezi desteklemezken, cinsiyete ilişkin bulgular da hipotezi doğrulamamıştır. Belirtilen değişkenin müzik ilgi alanı üzerindeki etkisinin tartışma ve yorumu aşağıdaki paragraflarda yapılmıştır.

Araştırmanın 3.10. hipotezi kurulurken, grupla mesleki psikolojik danışma alan öğrencilerin danışma sürecinde müzik ilgi alanını ve bu alan içerisinde bulunan mesleklerin gerektirdiği etkinlikleri öğrendikçe, bu alana ilişkin faaliyetlerden daha çok hoşlanacakları, böylece müzik ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamasının danışma almayanlardan daha yüksek olacağı düşünülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulguların bu beklentiyi doğrulamadığı anlaşılmıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışma alanlar ile almayanların müzik ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasında önemli düzeyde bir farkın bulunmayışı, araştırmanın denek grubunu oluşturan öğrencilerin %50'sinin matematik – fen alanında okuyor olmalarından ve dolayısı ile kendi alanlarına uygun ilgiler geliştirmiş olmalarından kaynaklanmış olabilir. Ayrıca grupla danışma süreci içerisinde bazı öğrenciler, kendilerini müzik açısından yetenekli görmediklerini ve bu nedenle bu alana ilgilerinin çok fazla olmadığını belirtmişlerdir. Bu gözlemsel bulgu ve "öğrencilerin başarılı olabileceklerine inandıkları alanlara ilişkin ilgiler geliştirir"(Akt. Öncü, 1991) savına ilişkin bulgular, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Literatür incelendiğinde, Öncü(1991) tarafından yapılan araştırmada grupla mesleki psikolojik danışma, müzik meslekleri ilgisi üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmamıştır. Bu bulgu, araştırma bulgusunu desteklemektedir.

Araştırmanın 4.10. hipotezi kurulurken öğrencilerin müzik ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamalarının cinsiyete göre farklılık göstereceği düşünülmüştür ancak; araştırmanın bulguları bu hipotezi doğrulamamıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın öğrencilerin müzik ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerine etkisinin cinsiyet açısından önemli düzeyde bulunmayışı, araştırmanın deney grubunda bulunan öğrencilerin %50'sinin matematik – fen alanında öğrenim görüyor olmalarından ve müzik ilgi alanına ilişkin kendilerini yeterli düzeyde yetenekli görmemelerinden kaynaklanmış olabilir. Araştırma bulgusu, bireylerin daha başarılı olabilecekleri alanlara yönelik mesleki ilgilerinin olduğunu ileri süren araştırma sonuçlarını dolaylı olarak desteklemektedir(Akt. Öncü, 1991).

Literatür incelendiğinde, Öncü(1991) tarafından yapılan araştırmanın sonucunda, grupla mesleki psikolojik danışmanın, öğrencilerin müzik meslekleri ilgisi üzerindeki etkisinin cinsiyete göre değişmediği gözlenmiştir. Bu bulgu, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerinin Algılanmış Sosyal Yardım İlgi Alanlarına Etkisi

Araştırmanın 3.11. ve 4.11. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin sosyal yardım ilgi alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ileri sürülmüştür.

Araştırmada grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın sosyal yardım ilgi alanı üzerindeki etkisine ilişkin bulgular hipotezi desteklemezken, cinsiyete ilişkin bulgular da hipotezi doğrulamamıştır. Belirtilen değişkenin sosyal yardım ilgi alanı üzerindeki etkisinin tartışma ve yorumu aşağıdaki paragraflarda yapılmıştır.

Araştırmanın 3.11. hipotezi kurulurken, grupla mesleki psikolojik danışma alan öğrencilerin danışma sürecinde sosyal yardım ilgi alanını ve bu alan içerisinde bulunan mesleklerin gerektirdiği etkinlikleri öğrendikçe, bu alana ilişkin faaliyetlerden daha çok hoşlanacakları, böylece sosyal yardım ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamasının danışma almayanlardan daha yüksek olacağı düşünülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulguların bu beklentiyi doğrulamadığı anlaşılmıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışma alanlar ile almayanların sosyal yardım ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasında önemli düzeyde bir farkın bulunmayışı, araştırmanın denek grubunu oluşturan öğrencilerin %50'sinin matematik – fen alanında okuyor olmalarından ve dolayısı ile kendi alanlarına uygun ilgiler geliştirmiş olmalarından kaynaklanmış olabilir. Ayrıca grupla danışma süreci içerisinde öğrenciler, sosyal yardım ilgisine dahil olan meslek gruplarının toplumsal anlamda çok da saygın olmadıklarını dile getirmişlerdir. Bu gözlemsel bulgu ve "öğrencilerin başarılı olabileceklerine inandıkları alanlara ilişkin ilgiler geliştirir"(Akt. Öncü, 1991) savına ilişkin bulgular, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Literatür incelendiğinde, Öncü(1991) tarafından yapılan araştırmada grupla mesleki psikolojik danışma, sosyal hizmet meslekleri ilgisi üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmamıştır. Bu bulgu, araştırma bulgusunu desteklemektedir.

Araştırmanın 4.11. hipotezi kurulurken öğrencilerin sosyal yardım ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamalarının cinsiyete göre farklılık göstereceği düşünülmüştür ancak; araştırmanın bulguları bu hipotezi doğrulamamıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın öğrencilerin sosyal yardım ilgi alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerine etkisinin cinsiyet açısından önemli düzeyde bulunmayışı, araştırmanın deney grubunda bulunan öğrencilerin %50'sinin matematik – fen alanında öğrenim görüyor olmalarından ve dolayısı ile kendi alanlarına uygun ilgiler geliştirmiş olmalarından kaynaklanmış olabilir. Araştırma bulgusu, bireylerin daha başarılı olabilecekleri alanlara yönelik mesleki ilgilerinin olduğunu ileri süren araştırma sonuçlarını dolaylı olarak desteklemektedir (Akt. Öncü, 1991).

Literatür incelendiğinde, Öncü(1991) tarafından yapılan araştırmanın sonucunda, grupla mesleki psikolojik danışmanın, öğrencilerin sosyal hizmet meslekleri ilgisi üzerindeki etkisinin cinsiyete göre değişmediği gözlenmiştir. Bu bulgu, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerinin Algılanmış Değer Alanlarına Etkisine İlişkin Hipotezler

Bu kısımda grupla mesleki psikolojik danşmanın ve cinsiyetin lise öğrencilerinin algılanmış değer alanları üzerindeki etkisine ilişkin bulguların tartışma ve yorumları verilmiştir.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerinin Algılanmış Yeteneği Kullanma Değer Alanlarına Etkisi

Araştırmanın 5.1. ve 6.1. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin yeteneği kullanma değer alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ileri sürülmüştür.

Araştırmada grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın yeteneği kullanma değer alanı üzerindeki etkisine ilişkin bulgular hipotezi desteklemezken, cinsiyete ilişkin bulgular da hipotezi doğrulamamıştır. Belirtilen değişkenin yeteneği

kullanma değer alanı üzerindeki etkisinin tartışma ve yorumu aşağıdaki paragraflarda yapılmıştır.

Araştırmanın 5.1. hipotezi kurulurken, grupla mesleki psikolojik danışma alan öğrencilerin danışma sürecinde yeteneği kullanma değer alanını ve bu alan içerisinde bulunan mesleklerin gerektirdiği etkinlikleri öğrendikçe, bu alana ilişkin faaliyetlerden daha çok hoşlanacakları, böylece yeteneği kullanma değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamasının danışma almayanlardan daha yüksek olacağı düşünülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulguların bu beklentiyi doğrulamadığı anlaşılmıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışma alanlar ile almayanların yeteneği kullanma değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasında önemli düzeyde bir farkın bulunmayışı, öğrencilerin değerlerine ilişkin farkındalık düzeylerinin yüksek olmasından kaynaklanabilir. Perrone(Akt. Kuzgun, 2000) yaptığı yedi yıllık uzunlamasına araştırmada, ortaokuldan(ikinci kademe) başlayarak 11. ve 12. sınıflara kadar öğrencilerin meslek değerlerini incelemiştir. Bulgular, bu süre içerisinde değerler üzerinde önemli bir değişiklik olmadığını göstermektedir. Bu bulgu, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Literatürde grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın öğrencilerin yeteneği kullanma değer alanı üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak, Durlanık(1998) tarafından yapılan araştırmada bireysel psikolojik danışmanın yeteneği kullanma değer alanı üzerinde bir farklılık yarattığı gözlenmiştir. Bu bulgu, araştırma bulgusu ile tutarlı eğildir. Bu tutarsızlık sunulan psikolojik danışma hizmetinin bireysel ya da grupla gerçekleştirilmiş olmasından kaynaklanmış olabilir.

Araştırmanın 6.1. hipotezi kurulurken öğrencilerin yeteneği kullanma değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamalarının cinsiyete göre farklılık göstereceği düşünülmüştür ancak; araştırmanın bulguları bu hipotezi doğrulamamıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın öğrencilerin yeteneği kullanma değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerine etkisinin cinsiyet açısından önemli düzeyde bulunmayışı, öğrencilerin değerlerine ilişkin farkındalık geliştirmiş olmalarından kaynaklanabilir. Yüksel(1990) tarafından üstün yetenekli öğrenciler üzerinde yapılan betimsel bir çalışmada öğrencilerin algılanmış değer algı puan ortalamalarının ise cinsiyete göre farklılık göstermediği görülmüştür. Ayrıca Krau(Akt. Bogenç, 1990), tarafından yapılan araştırmada, erken yaşlarda sosyalleşme süreci ile birlikte oluşmaya başlayan mesleki değerlerin aile – çevre içinde öğrenildiği ve sosyo – kültürel faktörlerden etkilendiği bulgusu da dolaylı olarak araştırma bulgusunu desteklemektedir.

Literatürde, grupla mesleki psikolojik danışmanın yeteneği kullanma değer alanı puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değişip değişmediğini araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerinin Algılanmış Yaratıcılık Değer Alanlarına Etkisi

Araştırmanın 5.2. ve 6.2. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin yaratıcılık değer alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ileri sürülmüştür.

Araştırmada grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın yaratıcılık değer alanı üzerindeki etkisine ilişkin bulgular hipotezi desteklemezken, cinsiyete ilişkin bulgular da hipotezi doğrulamamıştır. Belirtilen değişkenin yaratıcılık değer alanı üzerindeki etkisinin tartışma ve yorumu aşağıdaki paragraflarda yapılmıştır.

Araştırmanın 5.2. hipotezi kurulurken, grupla mesleki psikolojik danışma alan öğrencilerin danışma sürecinde yaratıcılık değer alanını ve bu alan içerisinde bulunan mesleklerin gerektirdiği etkinlikleri öğrendikçe, bu alana ilişkin faaliyetlerden daha çok hoşlanacakları, böylece yaratıcılık değer alanı puanlarının son test – ön test

farkları ortalamasının danışma almayanlardan daha yüksek olacağı düşünülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulguların bu beklentiyi doğrulamadığı anlaşılmıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışma alanlar ile almayanların yaratıcılık değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasında önemli düzeyde bir farkın bulunmayışı, öğrencilerin değerlerine ilişkin farkındalık kazanmış olmalarından kaynaklanabilir. Kişinin aldığı eğitimin mesleki değerleri etkileyebileceği varsayımını temel alan Linsay ve Knox'ın(Akt. Bogenç, 1990) yaptıkları araştırma bulgularına göre alınan eğitim arttıkça içsel iş değerleri(yeteneği kullanma, ilgileri ifade etme, yaratıcılık, topluma faydalı olma) artmakta, buna bağlı olarak dışsal iş değerlerinin(gelir, güvence, prestij) önemi ise azalmaktadır. Bu bulgu, araştırma bulgusunu dolaylı olarak desteklememektedir. Bulgular arasındaki bu farklılık, örneklem grubunun eğitim düzeyinin ve bulunulan ortamın sosyo – ekonomik düzeyinin farklı olmalarından kaynaklanabilir.

Literatürde grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın öğrencilerin yaratıcılık değer alanı üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak, Durlanık(1998) tarafından yapılan araştırmada bireysel psikolojik danışmanın yaratıcılık değer alanı üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı gözlenmiştir. Bu bulgu, araştırma bulgusunu dolaylı olarak destekler niteliktedir.

Araştırmanın 6.2. hipotezi kurulurken öğrencilerin yaratıcılık değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamalarının cinsiyete göre farklılık göstereceği düşünülmüştür ancak; araştırmanın bulguları bu hipotezi doğrulamamıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın öğrencilerin yaratıcılık değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerine etkisinin cinsiyet açısından önemli düzeyde bulunmayışı, öğrencilerin değer alanlarına ilişkin farkındalık geliştirmiş olmalarından kaynaklanabilir. Krau(Akt. Bogenç, 1990), tarafından yapılan araştırmada, erken yaşlarda sosyalleşme süreci ile birlikte oluşmaya başlayan mesleki değerlerin aile – çevre içinde öğrenildiği ve sosyo – kültürel

faktörlerden etkilendiği bulgusu, araştırma bulgusunu dolaylı olarak desteklemektedir.

Literatürde, grupla mesleki psikolojik danışmanın yaratıcılık değer alanı puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değişip değişmediğini araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerinin Algılanmış Yarışma Değer Alanlarına Etkisi

Araştırmanın 5.3. ve 6.3. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin yarışma değer alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ileri sürülmüştür.

Araştırmada grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın yarışma değer alanı üzerindeki etkisine ilişkin bulgular hipotezi desteklemezken, cinsiyete ilişkin bulgular da hipotezi doğrulamamıştır. Belirtilen değişkenin yarışma değer alanı üzerindeki etkisinin tartışma ve yorumu aşağıdaki paragraflarda yapılmıştır.

Araştırmanın 5.3. hipotezi kurulurken, grupla mesleki psikolojik danışma alan öğrencilerin danışma sürecinde yarışma değer alanını ve bu alan içerisinde bulunan mesleklerin gerektirdiği etkinlikleri öğrendikçe, bu alana ilişkin faaliyetlerden daha çok hoşlanacakları, böylece yarışma değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamasının danışma almayanlardan daha yüksek olacağı düşünülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulguların bu beklentiyi doğrulamadığı anlaşılmıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışma alanlar ile almayanların yarışma değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasında önemli düzeyde bir farkın bulunmayışı, öğrencilerin değerlerine ilişkin farkındalık kazanmış olmalarından kaynaklanabilir. Daha önce de belirtildiği gibi, Perrone(Akt. Kuzgun, 2000) yaptığı yedi yıllık uzunlamasına araştırmada, ortaokuldan(ikinci kademe) başlayarak 11. ve 12. sınıflara kadar öğrencilerin meslek değerlerini incelemiştir.

Bulgular, bu süre içerisinde değerler üzerinde önemli bir değişiklik olmadığını göstermektedir. Bu bulgu, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Literatürde grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın öğrencilerin yarışma değer alanı üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak, Durlanık(1998) tarafından yapılan araştırmada bireysel psikolojik danışmanın yarışma değer alanı üzerinde bir farklılık yaratmadığı gözlenmiştir. Bu bulgu, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Araştırmanın 6.3. hipotezi kurulurken öğrencilerin yarışma değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamalarının cinsiyete göre farklılık göstereceği düşünülmüştür ancak; araştırmanın bulguları bu hipotezi doğrulamamıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın öğrencilerin yarışma değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerine etkisinin cinsiyet açısından önemli düzeyde bulunmayışı, öğrencilerin değer alanlarına ilişkin farkındalık geliştirmiş olmalarından kaynaklanabilir. Bu bulgu, değerlerin aile ve çevre içerisinde öğrenildiği(Akt, Bogenç, 1990) ve değerlerin kolay kolay değişmediği(Akt. Kuzgun, 2000) bulgularını dolaylı olarak desteklemektedir.

Literatürde, grupla mesleki psikolojik danışmanın yarışma değer alanı puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değişip değişmediğini araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerinin Algılanmış İşbirliği Değer Alanlarına Etkisi

Araştırmanın 5.4. ve 6.4. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin işbirliği değer alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ileri sürülmüştür.

Araştırmada grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın işbirliği değer alanı üzerindeki etkisine ilişkin bulgular hipotezi desteklemezken, cinsiyete ilişkin bulgular da hipotezi doğrulamamıştır. Belirtilen değişkenin işbirliği değer alanı üzerindeki etkisinin tartışma ve yorumu aşağıdaki paragraflarda yapılmıştır.

Araştırmanın 5.4. hipotezi kurulurken, grupla mesleki psikolojik danışma alan öğrencilerin danışma sürecinde işbirliği değer alanını ve bu alan içerisinde bulunan mesleklerin gerektirdiği etkinlikleri öğrendikçe, bu alana ilişkin faaliyetlerden daha çok hoşlanacakları, böylece işbirliği değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamasının danışma almayanlardan daha yüksek olacağı düşünülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulguların bu beklentiyi doğrulamadığı anlaşılmıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışma alanlar ile almayanların işbirliği değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasında önemli düzeyde bir farkın bulunmayışı, öğrencilerin değer alanlarına ilişkin farkındalık kazanmış olmalarından kaynaklanabilir. Daha önce de belirtildiği gibi, Perrone(Akt. Kuzgun, 2000) yaptığı yedi yıllık uzunlamasına araştırmada, ortaokuldan(ikinci kademe) başlayarak 11. ve 12. sınıflara kadar öğrencilerin meslek değerlerini incelemiştir. Bulgular, bu süre içerisinde değerler üzerinde önemli bir değişiklik olmadığını göstermektedir. Bu bulgu, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Literatürde grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın öğrencilerin işbirliği değer alanı üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak, Durlanık(1998) tarafından yapılan araştırmada bireysel psikolojik danışmanın işbirliği değer alanı üzerinde bir farklılık yaratmadığı gözlenmiştir. Bu bulgu, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Araştırmanın 6.4. hipotezi kurulurken öğrencilerin işbirliği değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamalarının cinsiyete göre farklılık göstereceği düşünülmüştür ancak; araştırmanın bulguları bu hipotezi doğrulamamıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın öğrencilerin işbirliği değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerine etkisinin cinsiyet açısından önemli düzeyde bulunmayışı, öğrencilerin değer alanlarına ilişkin farkındalık geliştirmiş olmalarından kaynaklanabilir. Bu bulgu, değerlerin aile ve çevre içerisinde öğrenildiği(Akt, Bogenç, 1990) ve değerlerin kolay değişmediği(Akt. Kuzgun, 2000) bulgularını dolaylı olarak desteklemektedir.

Literatürde, grupla mesleki psikolojik danışmanın işbirliği değer alanı puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değişip değişmediğini araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerinin Algılanmış Değişiklik Değer Alanlarına Etkisi

Araştırmanın 5.5. ve 6.5. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin değişiklik değer alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ileri sürülmüştür.

Araştırmada grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın değişiklik değer alanı üzerindeki etkisine ilişkin bulgular hipotezi desteklemezken, cinsiyete ilişkin bulgular da hipotezi doğrulamamıştır. Belirtilen değişkenin değişiklik değer alanı üzerindeki etkisinin tartışma ve yorumu aşağıdaki paragraflarda yapılmıştır.

Araştırmanın 5.5. hipotezi kurulurken, grupla mesleki psikolojik danışma alan öğrencilerin danışma sürecinde değişiklik değer alanını ve bu alan içerisinde bulunan mesleklerin gerektirdiği etkinlikleri öğrendikçe, bu alana ilişkin faaliyetlerden daha çok hoşlanacakları, böylece değişiklik değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamasının danışma almayanlardan daha yüksek olacağı düşünülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulguların bu beklentiyi doğrulamadığı anlaşılmıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışma alanlar ile almayanların değişiklik değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasında önemli düzeyde bir

farkın bulunmayışı, öğrencilerin değer alanlarına ilişkin farkındalık kazanmış olmalarından ve bazı öğrencilerin grupla danışma esnasında belirttikleri "sürekli değişikliğin aile düzenini bozacağı görüşü"nün diğer grup üyeleri tarafından da benimsenmesinden kaynaklanmış olabilir. Perrone'ın(Akt. Bogenç, 1990) uzunlamasına yaptığı araştırmasında bulgular, yedi yıllık süre içerisinde değerler üzerinde önemli bir değişikliğin olmadığı gözlenmektedir. Bu bulgu ve gözlemsel bulgu, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Literatürde grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın öğrencilerin değişiklik değer alanı üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak, Durlanık(1998) tarafından yapılan araştırmada bireysel psikolojik danışmanın değişiklik değer alanı üzerinde bir farklılık yaratmadığı gözlenmiştir. Bu bulgu, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Araştırmanın 6.5. hipotezi kurulurken öğrencilerin değişiklik değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamalarının cinsiyete göre farklılık göstereceği düşünülmüştür ancak; araştırmanın bulguları bu hipotezi doğrulamamıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın öğrencilerin değişiklik değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerine etkisinin cinsiyet açısından önemli düzeyde bulunmayışı, öğrencilerin değer alanlarına ilişkin farkındalık geliştirmiş olmalarından kaynaklanabilir. Bu bulgu, değerlerin aile ve çevre içerisinde öğrenildiği(Akt, Bogenç, 1990) ve değerlerin kolay değişmediği(Akt. Kuzgun, 2000) bulgularını dolaylı olarak desteklemektedir.

Literatürde, grupla mesleki psikolojik danışmanın değişiklik değer alanı puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değişip değişmediğini araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerinin Algılanmış Düzenli Yaşam Değer Alanlarına Etkisi

Araştırmanın 5.6. ve 6.6. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin düzenli yaşam değer alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ileri sürülmüştür.

Araştırmada grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın düzenli yaşam değer alanı üzerindeki etkisine ilişkin bulgular hipotezi desteklemezken, cinsiyete ilişkin bulgular da hipotezi doğrulamamıştır. Belirtilen değişkenin düzenli yaşam değer alanı üzerindeki etkisinin tartışma ve yorumu aşağıdaki paragraflarda yapılmıştır.

Araştırmanın 5.6. hipotezi kurulurken, grupla mesleki psikolojik danışma alan öğrencilerin danışma sürecinde düzenli yaşam değer alanını ve bu alan içerisinde bulunan mesleklerin gerektirdiği etkinlikleri öğrendikçe, bu alana ilişkin faaliyetlerden daha çok hoşlanacakları, böylece düzenli yaşam değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamasının danışma almayanlardan daha yüksek olacağı düşünülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulguların bu beklentiyi doğrulamadığı anlaşılmıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışma alanlar ile almayanların düzenli yaşam değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasında önemli düzeyde bir farkın bulunmayışı, öğrencilerin değer alanlarına ilişkin farkındalık kazanmış olmalarından kaynaklanmış olabilir. Perrone'ın(Akt. Bogenç, 1990) uzunlamasına yaptığı araştırmasında bulgular, yedi yıllık süre içerisinde değerler üzerinde önemli bir değişikliğin olmadığı gözlenmektedir. Bu bulgu, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir. Diğer taraftan bazı öğrencilerin grupla danışma esnasında belirttikleri "sürekli değişikliğin aile düzenini bozacağı görüşü"nün diğer grup üyeleri tarafından da benimsenmesinin "düzenli yaşam" değeri üzerinde olumlu etki yaratacağı düşüncesi de araştırma bulgusu ile örtüşmemektedir. Araştırma bulgusu ile gözlemsel bulgu arasındaki bu farklılık öğrencilerin "düzenli yaşam"

değerini içinde barındıran mesleklerin rutin bir işleyiş içerisinde olduklarına inanmalarından kaynaklanmış olabilir.

Literatürde grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın öğrencilerin düzenli yaşam değer alanı üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak, Durlanık(1998) tarafından yapılan araştırmada bireysel psikolojik danışmanın düzenli yaşam değer alanı üzerinde bir farklılık yaratmadığı gözlenmiştir. Bu bulgu, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Araştırmanın 6.6. hipotezi kurulurken öğrencilerin düzenli yaşam değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamalarının cinsiyete göre farklılık göstereceği düşünülmüştür ancak; araştırmanın bulguları bu hipotezi doğrulamamıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın öğrencilerin düzenli yaşam değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerine etkisinin cinsiyet açısından önemli düzeyde bulunmayışı, öğrencilerin değer alanlarına ilişkin farkındalık geliştirmiş olmalarından kaynaklanabilir. Bu bulgu, değerlerin aile ve çevre içerisinde öğrenildiği(Akt, Bogenç, 1990) ve değerlerin kolay değişmediği(Akt. Kuzgun, 2000) bulgularını dolaylı olarak desteklemektedir. Fakat Ateş(2002) tarafından lise öğrencileri üzerinde yapılan betimsel bir çalışmaya ilişkin kız öğrencilerin daha çok düzenli yaşam gerektiren meslekler üzerinde yoğunlaştıkları bulgusu, araştırma bulgusu ile çelişmektedir. Bu çelişkinin nedeni uygulama alanlarının farklılığından kaynaklanmış olabilir.

Literatürde, grupla mesleki psikolojik danışmanın düzenli yaşam değer alanı puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değişip değişmediğini araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın Cinsiyet Ayrımı Yapılmamış ve Yapılmış Lise Öğrencilerinin Algılanmış Liderlik Değer Alanlarına Etkisi

Araştırmanın 5.7. ve 6.7. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin liedrlik değer alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ileri sürülmüştür.

Araştırmada grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın liderlik değer alanı üzerindeki etkisine ilişkin bulgular hipotezi desteklemezken, cinsiyete ilişkin bulgular da hipotezi doğrulamamıştır. Belirtilen değişkenin liderlik değer alanı üzerindeki etkisinin tartışma ve yorumu aşağıdaki paragraflarda yapılmıştır.

Araştırmanın 5.7. hipotezi kurulurken, grupla mesleki psikolojik danışma alan öğrencilerin danışma sürecinde liderlik değer alanını ve bu alan içerisinde bulunan mesleklerin gerektirdiği etkinlikleri öğrendikçe, bu alana ilişkin faaliyetlerden daha çok hoşlanacakları, böylece liderlik değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamasının danışma almayanlardan daha yüksek olacağı düşünülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulguların bu beklentiyi doğrulamadığı anlaşılmıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışma alanlar ile almayanların liderlik değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasında önemli düzeyde bir farkın bulunmayışı, öğrencilerin değer alanlarına ilişkin farkındalık kazanmış olmalarından kaynaklanmış olabilir. Perrone'ın(Akt. Bogenç, 1990) uzunlamasına yaptığı araştırmasında bulgular, yedi yıllık süre içerisinde değerler üzerinde önemli bir değişikliğin olmadığı gözlenmektedir. Bu bulgu, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Literatürde grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın öğrencilerin liderlik değer alanı üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak, Durlanık(1998) tarafından yapılan araştırmada bireysel psikolojik danışmanın liderlik değer alanı üzerinde bir farklılık yaratmadığı gözlenmiştir. Bu bulgu, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Araştırmanın 6.7. hipotezi kurulurken öğrencilerin liderlik değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamalarının cinsiyete göre farklılık göstereceği düşünülmüştür ancak; araştırmanın bulguları bu hipotezi doğrulamamıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın öğrencilerin liderlik değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerine etkisinin cinsiyet açısından önemli düzeyde bulunmayışı, öğrencilerin değer alanlarına ilişkin farkındalık geliştirmiş olmalarından kaynaklanabilir. Bu bulgu, değerlerin aile ve çevre içerisinde öğrenildiği(Akt, Bogenç, 1990) ve değerlerin kolay değişmediği(Akt. Kuzgun, 2000) bulgularını dolaylı olarak desteklemektedir. Ancak grupla danışma süreci içerisinde özellikle erkek öğrencilerin liderlik özelliği başat olan mesleklerin mensubu olmak istedikleri gözlenmiştir. Bu gözlemsel bulgu ile araştırma bulgusu çelişmektedir. Bulgular arasındaki bu farklılık erkek öğrencilerin yetenekleri ile mensubu olmak istedikleri mesleklerin tutarlı olması gerekliliğinin bilincinde olması ile açıklanabilir.

Literatürde, grupla mesleki psikolojik danışmanın liderlik değer alanı puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değişip değişmediğini araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerinin Algılanmış Kazanç Değer Alanlarına Etkisi

Araştırmanın 5.8. ve 6.8. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin kazanç değer alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ileri sürülmüştür.

Araştırmada grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın kazanç değer alanı üzerindeki etkisine ilişkin bulgular hipotezi desteklemezken, cinsiyete ilişkin bulgular da hipotezi doğrulamamıştır. Belirtilen değişkenin kazanç değer alanı üzerindeki etkisinin tartışma ve yorumu aşağıdaki paragraflarda yapılmıştır.

Araştırmanın 5.8. hipotezi kurulurken, grupla mesleki psikolojik danışma alan öğrencilerin danışma sürecinde kazanç değer alanını ve bu alan içerisinde bulunan mesleklerin gerektirdiği etkinlikleri öğrendikçe, bu alana ilişkin faaliyetlerden daha çok hoşlanacakları, böylece kazanç değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamasının danışma almayanlardan daha yüksek olacağı düşünülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulguların bu beklentiyi doğrulamadığı anlaşılmıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışma alanlar ile almayanların kazanç değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasında önemli düzeyde bir farkın bulunmayışı, öğrencilerin değer alanlarına ilişkin farkındalık kazanmış olmalarından kaynaklanmış olabilir. Aile ortamı ile iş değerleri arasındaki ilişkiyi inceleyen Kınnane ve Pable'nin(Akt. Elifti, 1998) araştırmalarının sonuçları, güvenlik isteği ve kazanç gibi değerlerin ailedeki para, lüks ve ekonomik güvenceye verilen önem ile ilişkili olduğunu; aile ortamında bu değerlerin önemi büyük ise çocuğun değerlerinin de bu yönde geliştiğini ortaya koymaktadır. Deney grubu öğrencilerinin alt ve orta sosyo – ekonomik düzeyde bulunan ailelerin çocukları olmaları, dolayısı ile grupla mesleki psikolojik danışma almalarının kazanç değeri üzerinde bir farklılık yaratmaması yukarıdaki bulguyu ve araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Literatürde grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın öğrencilerin kazanç değer alanı üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak, Durlanık(1998) tarafından yapılan araştırmada bireysel psikolojik danışmanın kazanç değer alanı üzerinde bir farklılık yaratmadığı gözlenmiştir. Bu bulgu, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Araştırmanın 6.8. hipotezi kurulurken öğrencilerin kazanç değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamalarının cinsiyete göre farklılık göstereceği düşünülmüştür ancak; araştırmanın bulguları bu hipotezi doğrulamamıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın öğrencilerin kazanç değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerine etkisinin cinsiyet açısından önemli düzeyde bulunmayışı, öğrencilerin değer alanlarına ilişkin farkındalık geliştirmiş olmalarından ve kazanç değerine ilişkin gerçekçi bir bakış açısı oluşturmuş olmalarından kaynaklanabilir. Bu bulgu, değerlerin aile ve çevre içerisinde öğrenildiği(Akt, Bogenç, 1990) ve değerlerin kolay değişmediği(Akt. Kuzgun, 2000) bulgularını dolaylı olarak desteklemektedir.

Literatürde, grupla mesleki psikolojik danışmanın kazanç değer alanı puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değişip değişmediğini araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerinin Algılanmış Ün Sahibi Olma Değer Alanlarına Etkisi

Araştırmanın 5.9. ve 6.9. hipotezlerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin öğrencilerin ün sahibi olma değer alanı puanlarının son test – ön test fark puan ortalamaları üzerinde ayrı ayrı etkili olacağı ileri sürülmüştür.

Araştırmada grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın ün sahibi olma değer alanı üzerindeki etkisine ilişkin bulgular hipotezi desteklemezken, cinsiyete ilişkin bulgular da hipotezi doğrulamamıştır. Belirtilen değişkenin ün sahibi olma değer alanı üzerindeki etkisinin tartışma ve yorumu aşağıdaki paragraflarda yapılmıştır.

Araştırmanın 5.9. hipotezi kurulurken, grupla mesleki psikolojik danışma alan öğrencilerin danışma sürecinde ün sahibi olma değer alanını ve bu alan içerisinde bulunan mesleklerin gerektirdiği etkinlikleri öğrendikçe, bu alana ilişkin faaliyetlerden daha çok hoşlanacakları, böylece ün sahibi olma değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamasının danışma almayanlardan daha yüksek olacağı düşünülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulguların bu beklentiyi doğrulamadığı anlaşılmıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışma alanlar ile almayanların ün sahibi olma değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları arasında önemli düzeyde bir farkın bulunmayışı, öğrencilerin değer alanlarına ilişkin farkındalık kazanmış olmalarından kaynaklanmış olabilir. Perrone'ın(Akt. Bogenç, 1990) uzunlamasına yaptığı araştırmasında bulgular, yedi yıllık süre içerisinde değerler üzerinde önemli bir değişikliğin olmadığı gözlenmektedir. Bu bulgu, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Literatürde grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamanın öğrencilerin ün sahibi olma değer alanı üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak, Durlanık(1998) tarafından yapılan araştırmada bireysel psikolojik danışmanın ün sahibi olma değer alanı üzerinde bir farklılık yaratmadığı gözlenmiştir. Bu bulgu, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Araştırmanın 6.9. hipotezi kurulurken öğrencilerin ün sahibi olma değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamalarının cinsiyete göre farklılık göstereceği düşünülmüştür ancak; araştırmanın bulguları bu hipotezi doğrulamamıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın öğrencilerin ün sahibi olma değer alanı puanlarının son test – ön test farkları ortalamaları üzerine etkisinin cinsiyet açısından önemli düzeyde bulunmayışı, öğrencilerin değer alanlarına ilişkin farkındalık geliştirmiş olmalarından kaynaklanabilir. Bu bulgu, değerlerin aile ve çevre içerisinde öğrenildiği(Akt, Bogenç, 1990) ve değerlerin kolay değişmediği(Akt. Kuzgun, 2000) bulgularını dolaylı olarak desteklemektedir.

Literatürde, grupla mesleki psikolojik danışmanın ün sahibi olma değer alanı puanları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak değişip değişmediğini araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan genel sonuçlar ile bu sonuçlar çerçevesinde eğitim ortamındaki uygulamalara ve ilerideki araştırmalara yönelik bazı önerilerde bulunulmuştur.

Sonuçlar

Aşağıdaki paragraflarda grupla mesleki psikolojik danışmanın cinsiyet ayrımı yapılmış ve yapılmamış gruplardaki lise öğrencilerinin; algılanmış yetenek, ilgi ve değerleri üzerindeki etkisi konusunda şu sonuçlara varılmıştır.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerin Algılanmış Yetenekleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Sonuçlar

Grupla mesleki psikolojik danışmanın algılanmış üç yetenek alanından(sözel, sayısal, şekil – uzay) sadece sayısal yetenek üzerindeki etkisi önemli düzeyde bulunmuştur. Grupla mesleki psikolojik danışmanın şekil – uzay yetenek alanı üzerindeki etkisinin ise cinsiyete göre değiştiği gözlenmiştir. Grupla mesleki psikolojik danışma sözel yetenek üzerinde bir farklılık yaratmamıştır.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın lise öğrencilerinin algılanmış yetenek alanlarından yalnızca sayısal yetenek üzerinde etkili olması; deney grubundaki öğrencilerin % 50'sinin sayısal alanda öğrenim görmeleri açısından önemli bir faktördür.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerin Algılanmış İlgileri Üzerindeki Etkisine İlişkin Sonuçlar

Grupla mesleki psikolojik danışma algılanmış 11 ilgi alanından(temel bilimler, sosyal bilimler, canlı varlık, ikna, ticaret, güzel sanatlar, müzik, edebiyat, sosyal yardım, mekanik, iş ayrıntıları) hiçbiri üzerinde bir etki yaratmamıştır fakat mekanik ilgi alanı üzerinde cinsiyete ilişkin bulgular anlamlı bulunmuştur.

Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın ve Cinsiyetin Lise Öğrencilerin Algılanmış Değerleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Sonuçlar

Grupla mesleki psikolojik danışmanın algılanmış dokuz değer alanından(yeteneği kullanma, yaratıcılık, yarışma, değişiklik, düzenli yaşam, liderlik, kazanç, ün sahibi olma) hiçbiri üzerinde etkisi gözlenmemiştir.

Öneriler

Araştırma bulguları çerçevesinde, eğitim alanındaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine, benzer uygulamalara ve ilerideki araştırmalara yönelik öneriler aşağıda belirtilmiştir.

1. Araştırma bulguları, grupla mesleki psikolojik danışmanın etkisinin öğrencilerin öğrenim gördükleri alan ile yakından ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu durum, lise öğrencilerinin grupla mesleki psikolojik danışma alırken kendini daha yakından tanımasına olanak tanımıştır. Bu noktada özellikle lise I. sınıflara önem verilmeli ve grupla mesleki psikolojik danışma hizmetlerine orta öğretim kurumlarında işlerlik kazandırılmalıdır.
2. Araştırmanın yapıldığı okulun rehberlik servisinin bulunmasına rağmen bu araştırmanın deney grubu öğrencilerinin kontrol grubu öğrencilerine göre bazı yetenek ve ilgi alanları bakımından bir farkındalık yaşamış olmaları, bu okuldaki rehberlik servisinin

mesleki rehberlik alanındaki işlevini yeterince yerine getiremediğini göstermektedir. Bu nedenle ortaöğretim kurumları bünyesinde ve rehberlik servisinin güdümünde oluşturulacak meslek danışmanlığı ve rehberliği birimi desteklenmeli, bu birimde çalışacak psikolojik danışmanlar en az yüksek lisans düzeyinde eğiyim görmüş olmalı ve bu yüksek lisans çalışmasının meslek danışmanlığı ve rehberliği üzerine yapılmış olması şartı aranmalıdır.

3. Öğrencilerin algılanmış değerlerini kendi duygu, düşünce ve ihtiyaçlarından ziyade bulundukları sosyo – ekonomik düzeyin ve aile yapısının şekillendirdiği grup içerisindeki konuşmalardan gözlenmiştir. Bu doğrultuda, öğrencilerin gerçek anlamda kendi psikolojik ihtiyaçlarını belirlemelerine yardımcı programlar geliştirilmelidir.

Grupla mesleki psikolojik danışmanın algılanmış ilgi, yetenek ve değerler üzerindeki etkisi konusunda araştırma yapacaklara şu önerilerde bulunulabilir;

1. Bu ve benzeri araştırmalar farklı sosyo – ekonomik ortamda yaşayan ve farklı eğitim düzeyine sahip olan öğrenciler üzerinde de yapılabilir ya da meslek liselerine devam eden öğrenciler üzerinde de gerçekleştirilebilir. Böylece grupla mesleki psikolojik danışmanın hangi sosyo – ekonomik düzeyi üzerinde , hangi eğitim düzeyi üzerinde ve okul türü üzerinde daha etkili olduğu daha iyi anlaşılabilir.

KAYNAKÇA

Akay, B. (1983). **Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri,** (Yayınlanmamuş Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi.

Akbaba, S. (2002). *Öğretmen Yetiştirmede Mesleki Rehberliğin Yeri ve Önemi.* **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı: 155 – 156.

Akbalık, G. (1991). **Ortaokul III. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri** (Yayınlanmamuş Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi.

Akdemir, Ç. (1987). **Lise Öğrencilerinin Başarı Düzeylerinin Meslek Seçimine Etkisi,** (Yüksek Lisans Tezi) Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Akman, Y. (1992). *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Meslek, Evlilik ve Geleceğe Yönelik Beklentileri.* **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı:7.

Aksel, G. (1993). **Öğrencilerin Yetenek ve İlgilerinin Kendileri ve Öğretmenleri Tarafından Değerlendirilmesi,** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi.

Ateş, E. (2002). **Farklı Liselerde Öğrenim Gören Lise Son Sınıfı Öğrencilerinin Meslek Tercihlerinin ve İlgi Alanlarının Belirlenip Karşılaştırılması,** (Yayınlanmamuş Yüksek Lisans Tezi) İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Aydın, S. (1997). **Eğitimde Uygulamalı Rehberlik,** Ankara: Ekol Basım ve Yayınevi.

Azizoğlu, T. G. (1993). **Ana Baba Tutumları ile Diğer Bazı Değişkenlerin Lise Öğrencilerinin Mesleki İlgilerine Etkisi,** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi.

Bacanlı, F. (1995). **Mesleki Grup Rehberliğinin Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyine Etkisi,** (Yayınlanmış Doktora Tezi) Ankara: Gazi Üniversitesi.

---------- (1996). **Bir Mesleki Grup Rehberliği Programı ve Uygulama Klavuzu,** Ankara: M.E.B. Talim ve Terbiye Kurulu Bşk. Yayınları.

---------- (1996). **Beş Oturumluk(Kısa Süreli) ve On Oturumluk(Uzun Süreli) Mesleki Grup Rehberliklerinin Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerine Etkileri:Karşılaştırmalı Bir Araştırma,** III. Ulusal

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde Sunulan Bildiri, Adana: Çukurova Üniversitesi.

Başaran, I. (1980). **Lise Öğrencilerinde İlgi Alanı ve Yüksek Öğrenime Girişin Başarı Güdüsünün Gelişimi Açısından Kıyaslamalı Araştırması**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İzmir:Ege Üniversitesi.

Başaran, S. (1991). **Endüstri Meslek Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Lise Meslek Dalları ile Yüksek Öğretimde Seçmek İstedikleri Meslekler Arasındaki İlişki,** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Bilgin, A. (1995). **Grup Rehberliğinin ve Grupla Psikolojik Danışmanın Lise Öğrencilerinin Anne Babalarından Bağımsız Meslek Kararı Verme Davranışına Etkisi,** (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ankara Üniversitesi.

Binbaşıoğlu, C. (2004). **Türkiye'de Mesleki Rehberlik Merkezlerinin Kuruluşu ve Okullarda Mesleki Rehberlik Çalışmaları.** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Binbaşıoğlu, C. & Binbaşıoğlu, E. (1992). **Endüstri Psikolojisi,** Ankara: Kadıoğlu Matbaası.

Bogenç, A. (1990). **Suçlu Gençlerin Mesleki Değer ve Mesleki İlgileri,** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara: Ankara Üniversitesi.

Borodovsky, L. & Ponterotto, J. (1994). *A Family – Based Approach to Multicultural Career Development.* In P. Pedersen & J. Carey (Eds.), **Multicultural Counseling in Schools**. Sayfa:204

Bozkurt, E. (1995). *Genel Lise ile Meslek Liseleri Öğrencilerinin Mesleki Yönelimlerini Etkileyen Faktörler.* **Çağdaş Eğitim** Sayı:129

Brown, D. (1966/2003). **Career Information, Career Counseling and Career Development** (Eighth Edition) United States of America: University of North Carolina.

Bulduk, S. (2003). **Psikolojide Deneysel Araştırma Yöntemleri**, İstanbul: ÇantayKitabevi.

Büyükkaragöz, S. & Bünbül, A. M. & Kesici, Ş. (1996). *Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Yetenek ve İlgi Düzeyleri ile Üniversite Tercih Sıraları Arasındaki İlişkiler,* **Yayınlanmamış Bildiri**

Büyüköztürk, Ş. (2003). **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı**(3. Baskı). Ankara: Pegema Yayıncılık.

Chartrand, J. M. (1991). *The Evolution of Trait – Factor Career Counseling: A Person and Environment Fit Approach.* **Journal of Counseling and Development,** 69: 518 – 524

Corey, G. (2000). **Theory & Practice of Group Counseling** (5th Ed.) United States of America: Brooks/Cole

Çetinkaya, B. (1995). **Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Yetenek ve İlgilerine Uygun Mesleki Tercihleri Yapmalarında Mesleki Rehberlik Uygulamalarının Etkinliğinin İncelenmesi,** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Trabzon:Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Dökmen, Ü. (2005). **Küçük Şeyler** (2.baskı) İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Durlanık, M. (1998). **Bireysel Danışma Hizmetinin Öğrencilerin Mesleki Tercihlerine Etkisi,** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Konya: Selçuk Üniversitesi.

Elifti, E. (1998). **Mesleki Rehberliğin Meslek Seçimine Etkisi Üzerine Bir Araştırma,** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Konya:Selçuk Üniversitesi.

Erikson, E. H. (1963). **Childhood and Society.** New York: Norton.

Geçtan, E. (1974). **İnsan Olmak.** İstanbul: Remzi Kitabevi.

Gottfredson, L. S. (1996). A Theoryof Circumscription and Compromise. In D. Brown, L. Brooks & Associates, **Career Choice and Development**(3rd ed) San Francisco: Jossey – Bass.

Güllü, A. (2004). **Meslekler Rehberi**, (internet) mevcut olduğu adres http:// www.w3.gazi.edu.tr/~aligullu/meslekl. (veri tabanına ulaşma tarihi 04.05.2004)

Gurney, P.W. (1987). *Self Esten in Classroom*. **Social Psychology International,** 8:21-29

Hamamcı, Z. (1996). **Aile Rehberliğinin Anne ve Babaların Meslek Gelişimi Konusundaki Bilgi Düzeylerine ve Çocuklarına Yardımcı Olmaya Yönelik Tutumlarına Etkisi,** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi.

Harmon, L.W., Hansen, J.C., Borgen, F.H. & Hammer, A. L. (1994). **Strong Interest Inventory Applications and Technical Guide**. Stanford, CA: Stanford University Press.

Holland, J. L. (1985/1992). **Making Vocational Choices: A Theory of Vocational Personalities and Work Environments**(2nd Edition). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Isaacson, L. E. (1977). **Career Information In Counseling and Teaching**(3rd Ed.) Boston: Allyn and Bacon.

İsmailoğlu, L. (1991). **Farklı Sosyo – Ekonomik Düzeylerdeki Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Meslekleri Algılamaları,** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi.

Jepsen, D. A. (1994). *The Thematic – Extrapolation Method: Incorporating Career Patterns Into Career Counseling,* **The Career Development Quarterly**, 43:43

Kalafat, Z. (1998). **Lise Öğrencilerinde Mesleki Geleceğe Bakış(Lise Öğrencilerinin Mesleki Gelecek Değerlendirmelerinin ve Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Karşılaştırmalı İncelenmesi)** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Bursa:Uludağ Üniversitesi

Kantarcıoğlu, S. (1987). **Rehberlik El Kitabı.** İstanbul: M. E. Basımevi.

Karasar, N. (2002). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**(2. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kaya, Z. (1988). **Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Meslek Seçimindeki Sosyo – Ekonomik Faktörler,** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi.

Kepçeoğlu, M. (1993). **Psikolojik Danışma ve Rehberlik**(7. Baskı). Ankara: Kadıoğlu Matbaası.

Klein, K. & Weiner, Y. (1977). *Interest Congruency as a Moderation of the Relationship Between Job Tenure and Job Satisfaction and Mental Health.* **Journal of Vocational Behavior,** 10:91 – 98

Köknel, Ö. (1981**). Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları**, İstanbul: Cem Yayınları.

---------- (1998). **Zorlanan İnsan, Kaygı Çağında Stres,** İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi

Krumboltz, J. D. (1994). *The Career Beliefs Inventory*. **Journal of Counseling and Development,** 72:424 – 428.

---------- (1996). **A Learning Theory of Career Counseling**. In M. Savickas & B. Walsh (Eds.), *Integrating Career Theory and Practice*. CA: CPP Books.

Kulaksızoğlu, A. (2001). **Ergenlik Psikolojisi**. İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları, Dördüncü Basım.

Kuzgun, Y. (1982). **Mesleki Rehberliğin Bireylerin Yetenek ve İlgilerine Uygun Meslekleri Tanımalarına Etkisi,** (Doçentlik Tezi) Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No:118.

--------- (1993). *Benlik ve İdeal Benlik Kavramlarının Tercih Edilen Meslek Kavramı İle İlişkisi,* **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi.**

--------- (1995). **Kendini Değerlendirme El Kitabı.** Ankara: ÖSYM Yayınları.

--------- (1997). **Grup Rehberliği El Kitabı.** Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Yayınları.

--------- (1999). **İlköğretimde Rehberlik** (Ed. Kuzgun) Ankara: Nobel Yayıncılık.

--------- (2000). **Meslek Danışmanlığı: Kuramlar, Uygulamalar.** Ankara: Nobel Yayıncılık.

--------- (2001). **Meslek Seçimi,** Ankara: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Yayınları.

--------- (2003). **Meslek Rehberliği ve Danışmanlığına Giriş,** Ankara: Nobel Yayıncılık.

Larson, L. M.,Heppner, P. P., Ham, T. and Dyan, K. (1988). *Investigating Multiple Subtypes of Career Indecision Through Cluster Analysis*. **Journal of Counseling Psychology,** 35:439 – 446.

Meier, S. T. (1991). *Vocational Behavior*, 1988 – 1990:Vocational Choice, Decision – Making, Career Development Intervertions and Assesment. **Journal of Vocational Behavior,** 39:131 – 181.

Mitchell, L.K. & Krumboltz, J. D. (1996). Krumboltz's Theory of Career Choice and Counseling. In D. Brown, L. Brooks & Associates, **Career Choice Development**(3rd ed.) San Francisco, CA: Jossey – Bass.

Neapolitan, J. (1992). **The Intership Experience and clarification of Career Choice.** Teaching Sociology, Dept Sociology Tennessee Technological University, Cookeville.

Nelson Jones, R. (1995). **Danışma Psikolojisi Kuramları,** (Çev: Füsun Akkoyun) Ankara.

Niles, S. G. & Bowlsbey, J. H. (2002). **Career Development Interventions in the 21st Century**. New Jersey: Merrill Prentice Hall.

Niles, S. G. & Goodnough, G.E. (1996). *Life – Role Salience and Values: A Review of Recent Research.* **Career Development Quarterly**, 46:262

Onur, B. (1995). **Gelişim Psikolojisi: Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm**(3. Baskı) Ankara: Bilimsel Tıp Yayınevi.

Osipow, S. H. & Fitzgerald, L. F. (1996). **Theories of Career Development**(4th ed.) Needham, MA: Allyn & Bacon.

Öncü, H. (1991). **Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın Lise Öğrencilerinin Meslekleri Tercihlerine Etkisi,** (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Özcan, A. O. (1985). *Ülkemiz İçin İsabetli Olabilecek Bir Mesleğe Yöneltme Denemesi.* **İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları,** No:3251.

Özdamar, K. (1999). **Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi 1. Cilt**(2. Baskı) Eskişehir: Kaan Kitabevi.

Özer, E. (2002). **Üniversite Giriş Sınavı Öncesinde Öğrencilerin Cinsiyet Farklılığının Meslek Seçimindeki Yeri,** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Konya: Selçuk Üniversitesi.

Özgüven, İ. E. (1974). **Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarılarını Etkileyen Zihinsel Olmayan Faktörler,** Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

---------- (1998). **Bireyi Tanıma Teknikleri,** Ankara: PDREM Yayınları.

---------- (2003). **Endüstri Psikolojisi**, Ankara: PDREM Yayınları.

Özsoy, O. (2002). **Değişen Dünyada Meslek Seçimi: Geleceğin Meslekleri**. İstanbul: Hayat Yayıncılık.

Peterson, N.& Gonzalez, R.C. (2000). **The Role of Work in People's Lives:Applied Career Counseling and Vocational Psychology,** United States of America: Brooks/Cole.

Rogers, C. (2003). **Etkileşim Grupları.** Ankara: Ege Matbaacılık.

Sabuncuoğlu, Z. (1987). **Çalışma Psikolojisi**(3. baskı). Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi.

Sak, L. (2004). **Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık,** Ankara: Yeryüzü Yayınevi.

Savickas, M.L & Walsh, W.B. (Editors) (1996). **Handbook of Career Counseling Theory and Practice,** California: Davies – Black Publishing Company.

Schwartz, R. (1992). *Is Holland's Theory Worthy of So Much Attention or Should Vocational Psychology Move On?* **Journal of Vocational Behavior** 40:170 – 187

Senemoğlu, N. (1997). **Kuramdan Uygulamaya Gelişim Öğrenme ve Öğretim,** Ankara: Ertem Matbaacılık.

Sharf, R. S. (1992). **Applying Career Development Theory to Counseling**, California: Brooks/Cole Publishing Company.

Selçuk, Z. & Güner, N. (2001). **Sınıf İçi Rehberlik Uygulamaları,** Ankara: Pegem A Yayıncılık

Spokane, A. R. & Hawks B. K. (1990). **Annual Review: Practice and Research in Career Counseling and Development,** The Career Development Quarterly, 39.

Super, D. E. (1957). *The Psychology of Careers***,** New York: Harper & Row.

(1969). Vocational Development Theory: Persons, Positions, Processes. **The Counseling Psychologist,** 1: 2 – 9

---------- (1990). A Life Span, Life Space Approach to Career Development. In D. Brown, L. Brook & Associates(Eds.) **Career Choice and Development: Applying Contemporary Theories to Prantice** (2nd ed.) San Francisco.

Super, D. E. & Savickas, M. L. & Super, C. (1996). A Life Span, Life Space Approach to Career Development. In D. Brown, L. Brook & Associates(Eds.), **Career Choice and Development**(3rd ed.) San Francisco.

Super, D.E. & Osborne, W. L. & Walsh D. J. & Brown S. D. & Niles, S. G. (1992). *Developmental Assessment and Counseling: The C – DAC Model,* **Journal of Counseling and Development,** 71: 74 – 80.

Şahin, M. (1997). **Türkiye'de Aile ve Okulun Meslek Seçimine Etkileri,** (Yayınlanmamış Doktora Tezi) İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Tan, H. (1953). **A Survey of Student Problems with the Money Problem Check List in a Secondary School in İstanbul. Turkey,** (Master Tezi) University of Maryland.

---------- (1956). *Ortaokul Öğrencilerinin Meslek Seçimi Üzerinde Bir Araştırma*. **Köy ve Eğitim**, 27: 6-10, Mayıs.

---------- (1968). *İnsan Gücü Planlamasında Alakaların Önemi ve Alakaların Ölçülmesinde Yeni Bir Yol.* **Prodüktivite.** Mart.

---------- (1992). **Psikolojik Danışma ve Rehberlik**, İstanbul: Alkım Yayınevi.

---------- (1992). **Psikolojik Yardım İlişkileri Danışma ve Psikoterapi**, İstanbul: Milli Eğitim Yayınevi.

Temel, A. (2003). **Alan ve Meslek Seçiminde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar,** (internet) mevcut olduğu adres http://www.maltepe.edu.tr/mesleksecimi.html. (veri tabanına ulaşma tarihi 04.04.2003)

Usluer, E. (1996). **Meslek İnceleme Yaşantısının Mesleki Olgunluğa Etkisi,** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi.

Uysal, Ş. (1969). **Bireysel ve Toplumsal Faktörlere Göre Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimleri,** (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi) Ankara Üniversitesi.

Uzer, A. Ş. (1987). **Lise Öğrencilerinin Yüksek Öğretim Programlarının Tercihleri ile Kendi Yetenek, İlgi ve Mesleki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişki,** (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Ültanır, E. (2002). **Psikolojik Danışma ve Rehberlik:Eğitsel ve Mesleki Rehberlik,** Ankara: Pegem A Yayıncılık, 84 – 85.

Ün, K. (1987). **Eğitim Terimleri,** Ankara: Şafak Matbaası.

Ünlüoğlu, G. (2000). **Ruh Sağlığı ve Boyutları,** Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi ANTIP A. Ş. Yayınları.

Voltan – Acar, N. (1995). **Grupla Psikolojik Danışma İlke ve Teknikleri,** Ankara: Turhan Kitabevi

Yeşilyaprak, B., Güngör, A., Kurç, G. (1998). **Eğitsel ve Mesleki Rehberlik,** Ankara: Varan Matbaacılık.

---------- (2003). **Eğitimde Rehberlik Hizmetleri: Gelişimsel Yaklaşım,** Yenilenmiş Altıncı Baskı Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yıldırım, G. (1999). **Lise Mezunu Öğrencilerin Sayısal ve Sözel Yetenek Alanları Bakımından Kendini Değerlendirme Düzeyleri ile Akademik Başarı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi,** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Yılmaz, H. & Üre, Ö. (1997). **Rehberlik Ders Notları,** Konya: Selçuk Üniversitesi.

Yüksel, G. (1990). **Üstün Yetenekli Öğrencilerin Yetenek, İlgi ve Meslek Değer Algıları ile Rehberlik Hizmetleri,** (Yüksek Lisans Tezi) Ankara: Gazi Üniversitesi.

Zunker, V.G. (2002). **Career Counseling Applied Concepts of Life Planning** (sixth ed) United States of America: Brooks/Cole.

A. Karaman
31/12/2004

EK – 1a
RESMİ YAZI

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı

Sayı : B.08.0.APK.0.03.05.01-01/ 5548 30 /12/2004
Konu : Araştırma İzni

ANKARA VALİLİĞİNE
(İl Milli Eğitim Müdürlüğü)

İlgi : Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün 23.10.2004 tarih ve B.30.2.GÜN.0.F8.00.00/3948 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı Yüksek Lisans programı öğrencisi Haktan DEMİRCİOĞLU'nun "Lise Öğrencilerinin Algılanmış İlgi, Yetenek ve Değerlerine Uygun Meslekleri Tercihte Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın Etkisi" konulu Ölçeklerini Sincan İbni Sina Lisesinde uygulama izin talebi incelenmiştir.

Araştırma sonucunun bir örneğinin Bakanlığımıza verilmesi kaydıyla araştırmanın yapılması uygundur.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Nurettin KONAKLI
Bakan a.
Kurul Başkanı V.

EKLER:
EK 1 – Ölçek (2 sayfa)

1151
31.12.2004

T. C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü
Gelen Evrak
Sayı : 3871
30.12.2004

EK – 1b
RESMİ YAZI

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

BÖLÜM : Kültür
SAYI : B.08.4.MEM.4.06.00.11-070/ 13 /09 03.01.2005
KONU : Araştırma

SİNCAN KAYMAKAMLIĞINA
(İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü)

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı Yüksek Lisans programı öğrencisi Haktan DEMİRCİOĞLU'nun, ölçeklerini, İlçenize bağlı İbni Sina Lisesi'nde uygulayabilmelerine ilişkin Bakanlığımız; Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı'nın 30.12.2004 tarih ve 5548 sayılı yazısı ve ölçek örneği ekte gönderilmiştir.

Gereğini rica ederim.

Erol ORTAKAYA
Vali a.
Milli Eğitim Müdür Yardımcısı

10.1.5

EKİ: 1- Bakanlık Emri
2- Ölçek (1 Adet- 2 Sayfa)

6. 1. 2005
Sayı : 523/157
Konu : Kaldırım

T. C.
SİNCAN KAYMAKAMLIĞI
Yazı İşl...
E : Bü...
GİDEN 05 OCAK 2005
SAYI 187
M. E. M.

Kaymakam

DANIŞMA 444 0 632 HATTI

Milli Eğitim Müdürlüğü Kültür Bölümü
06500- Beşevler/ANKARA
212 46 42 – 413 37 04- 212 66 40/184 Fax: 0 (312) 212 78 20

ankaramem@meb.gov.tr
kultur06@meb.gov.tr

EK – 1c
RESMİ YAZI

T.C
SİNCAN KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

SAYI : B.08.4.MEM.4.06.07.11.000/137 11..01/2005
KONU : Araştırma

İBN-İ SİNA LİSESİ MÜDÜRLÜĞÜNE
SİNCAN

İLGİ : İl Milli Eğitim Müdürlüğünün 03.01.2005 tarih ve 070/13/09 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı Yüksek Lisans programı öğrencisi Haktan DEMİRCİOĞLU'nun ,ölçeklerini okulunuzda uygulayabilmesine ilişkin Bakanlığımız,Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığının 30.12.2004 tarih ve 5548 sayılı yazısı ve ölçek örneği ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Perihan ÖZPINAR
Şube Müdürü

Ek : 1- Bakanlık Emri
2-Ölçek (1 adet 2 sayfa)

Memur : N.Çelik 10.01
Şef : Ş.Dulkadiroğlu 10.01

EK – 2a

KENDİNİ DEĞERLENDİRME ENVANTERİ

Açıklama:

Yetenek, ilgi ve değerlerinizi tanımanız için hazırlanmış bulunan bu envanter, yetenek, ilgi ve değerlerle ilgili durumları yansıtan sorulardan oluşmuştur. Her soruda sizin bir faaliyetin ne kadar sıklıkla yaptığınız veya bir şeye ne kadar önem verdiğiniz sorulmaktadır. Sizden istenen, soruları dikkatle okuyup cevabınızı, cevap kağıdına işaretlemenizdir.

Cevap kağıdında A "Hiç bir zaman", B "Ara sıra", C "Sık sık", ve D "Her zaman" anlamına gelmektedir. Bazen de A "Hiç önemli değil", B "Pek önemli değil", C "Önemli", D ise "Çok önemli" karşılığındadır. Kısaca, A bir tutumun, bir ilginin hiç olmadığına ya da en az düzeyde olduğuna, D ise en yoğun olduğuna işaret etmektedir. O halde siz bir faaliyeti hiç yapmıyor ya da ona hiç ilgi duymuyorsanız A harfinin, her zaman yapıyor ya da çok ilgi duyuyorsanız D harfinin, biraz ilgi duyuyorsanız B, oldukça ilgi duyuyorsanız C harfinin altındaki aralığı karalayacaksınız.

1. Bir açının kaç derece olduğunu doğru bir biçimde tahmin edebiliyor musunuz?
2. Bir yazıyı hızlı bir biçimde söyleyebiliyor musunuz?
3. Kalemleri düzgün bir biçimde söyleyebiliyor musunuz?
4. Sıfır, eşitlik, sonsuz gibi matematik kavramları kolaylıkla öğrenebildiniz mi?
5. Birbirine çok benzeyen karmaşık iki şekil arasındaki küçük farkı görebiliyor musunuz?
6. Bir problemin çözüm yolunu öğrendikten sonra benzer problemleri çözebiliyor musunuz?
7. Bir parçayı bir kere okuduktan sonra hemen özetleyebiliyor musunuz?

8. Sizin düzeyinizde bir matematik kitabından bir problemin çözüm yolunu kolaylıkla bulabiliyor musunuz?
9. Karmaşık bir geometrik şeklin sağa, sola, yukarıya ve aşağıya kaydırılması ile alacağı durumu göz önünde canlandırabilir misiniz?
10. Açınımı verilmiş bir geometrik cismin kapalı halini göz önünde canlandırabilir misiniz?
11. Kelime bilginiz, sözcük dağarcınız zengin midir?
12. Bir problemin çözümünü veren denklemi hemen kurabilir misiniz?
13. Öğrendiğiniz matematik kural ve ilkeleri fizik ve kimya dersinde karşılaştığınız problemlere uygulaya biliyor musunuz?
14. Matematik dersinde öğrendiğiniz ilkeleri ilk karşılaştığınız bir probleme uygulayıp çözümünü bulabiliyor musunuz?
15. Sık rastlanmayan türden bir geometrik cismin açınımını çizebilir misiniz?
16. Logaritma, sinüs gibi sembollerle yazılmış yazıları kolaylıkla okuyabiliyor musunuz?
17. Okuduğunuz bir parçada belirtilen fikirler arasında ilişki kurabiliyor musunuz?
18. Matematik bulmacaları çözer misiniz?
19. Karmaşık bir geometrik şeklin küçük bir parçasını bütünden soyutlayarak algılayabiliyor musunuz?
20. Bir problemin, size öğretilen çözüm yolundan farklı çözüm yollarını bulabiliyor musunuz?
21. Bir konuda edindiğiniz bilgileri, kendi sözcüklerimizle başkalarına aktarabiliyor musunuz?
22. Bir evin planına baktığınızda, evin yapılmış halini göz önünde canlandırabiliyor musunuz?
23. Bilginiz sembollerle yazılmış, ama daha önce hiç görmediğiniz bir matematik kitabını rahatlıkla okuyabiliyor musunuz?

24. Bir konuyu söz ve yazı ile anlatırken fikirleri doğru bir sıra ile verebiliyor musunuz?
25. Yabancısı olduğunuz kapalı bir mekanda yönünüzü kolaylıkla bulabilir misiniz?
26. Bir yazıdaki fikir ve ifade hatalarını kolaylıkla görebiliyor musunuz?
27. Gelişi güzel parçalara ayrılmış bir şekli yeniden ve çabucak oluşturabiliyor musunuz?
28. Akıcı bir üslupla güzel yazı yazabiliyor musunuz?
29. Bir makinanın şemasına bakarak makinayı kurabilir misiniz?
30. Bir yazının ana ve yardımcı fikirlerini kolaylıkla bulabiliyor musunuz?
31. Başkalarına, kişisel sorunlarının çözümünde yardımcı olabiliyor musunuz?
32. El sanatları ya da resim kursuna gitmek ister misiniz?
33. İnanç ve düşüncelerinizi başkalarına kolaylıkla aktarılabilir mi?
34. Televizyondaki reklâmları eleştirir, daha iyi nasıl yapılabileceğini düşünür müsünüz?
35. Çeşitli kültürlerde çocuk yetiştirme yöntemlerini konulu bir konferansı dinlemek ister misiniz?
36. Ünlü yaşamlarının hayatlarını okur musunuz?
37. Her işinizi günü gününe yapar mısınız?
38. Mekanik bulmacalar çözer misiniz?
39. Evcil hayvanların hangi koşul ve ortamlarda daha iyi geliştirdiklerini inceler misiniz?
40. Gelecekte kendinizi bir laboratuvarda araştırmacı olarak düşlediğiniz olur mu?
41. Müzik aletleri sergisini gezer misiniz?
42. Pazarlama ve satış yöntemlerini öğreten bir kursa devam etmek ister misiniz?
43. Pazarlama ve satış yöntemlerini öğreten bir kursa devam etmek ister misiniz?

44. Ünlü sanatçıların, ressamların hayatını inceler misiniz?
45. Söz ve davranışlarımızın başkaları üzerindeki etkisini öğrenmeye çalışır mısınız?
46. Yaşlılar yurdunda eğlence günleri düzenlemek ister misiniz?
47. Edebiyat ödüllerini izler, ödül alan eserleri okur musunuz?
48. Ufak tefek besteler yapar mısınız?
49. Elektrikli oyuncakların nasıl işlediğini inceler misiniz?
50. Ailenin tarih boyunca değişimi konulu bir makaleyi okumaktan hoşlanır mısınız?
51. Tropikal çiçeklerin evlerde nasıl yetiştirileceği konulu bir konferansı dinlemeye gider misiniz?
52. Satranç oynar mısınız?
53. Evleri dolaşıp, bir ürünün tanıtımını yapmaktan hoşlanır mısınız?
54. Daktilo edilmiş bir yazının hatalarını düzeltmekten hoşlanır mısınız?
55. Şiir yazmayı hiç denediniz mi?
56. İnsan hakları konulu bir kompozisyon yazmak ister misiniz?
57. Her türlü araç ve gereç sağlansa bir radyo yapmayı dener misiniz?
58. Fizik, kimya ya da matematik alanında bir sorunla ilgili inceleme ya da proje yapar mısınız?
59. Bir çiftliğin yöneticisi olmayı düşünür müsünüz?
60. Çeşitli ülkelerin halka şarkılarını tanıtan program izler misiniz?
61. Konserleri, müzik programlarını izler misiniz?
62. Boş vakitlerinizde yoksul çocuklara parasız ders verir misiniz?
63. Sanat sohbetlerine katılır mısınız?
64. Tahta ve metalden ev eşyaları yapar mısınız?
65. Gazeteler için ilginç haberler derlemek ister misiniz?

66. Hikaye, deneme, anı yazmayı denediniz mi?
67. Bir iyin ince ayrıntıları ile uğraşır mısınız?
68. Tartışmalarda güçlü kanıtlar bularak görüşünüzü karşınızdakilere kabul ettirebilir misiniz?
69. Yaz aylarında bir dükkan ya da ticarethanede kendi isteğinizle çalıştınız mı?
70. Bir hastanede gönüllü olarak çalışmak ister misiniz?
71. Mimarlık ya da genel olarak sanat tarihi ile ilgili bir kitabı zevk duyarak okur musunuz?
72. Bir müzik aleti çalar mısınız?
73. Bahçede kaliteli meyve yetiştirmek ister misiniz?
74. Çeşitli hayvan ve bitkilerin yaşayışını inceler misiniz?
75. Çocukluğunuzda arkadaşlarınıza ciklet, çikolakta,bilye gibi şeyler sattınız mı?
76. Okulda münazaralara katılır mısınız?
77. Bir evi veya salonu süslemekten hoşlanır mısınız?
78. Başkalarına dinletilecek düzeyde bir müzik aleti çalabiliyor musunuz?
79. Felakete uğrayan insanlar için yardım kampanyalarına katılır mısınız?
80. Bir kamp veya pikniğe gittiğinizde, çevredeki hayvan ve bitkileri inceler misiniz?
81. Okul gazetesine yazı yazar mısınız?
82. Gittiğiniz bir kentte insanların adetlerini inceler misiniz?
83. Model uçak yapmaya çalışır mısınız?
84. Fizik ve kimya problemleri çözmekten zevk alır mısınız?
85. Çeşitli yazarların üslûp özelliklerini inceler misiniz?
86. Resim ya da elişleri yarışmalarına katılır mısınız?
87. Konuşurken çevrenizdeki insanların ilgisini çekebilir ve görüşlerinizi onlara kabul ettirebilir misiniz?

88. Müzik yarışmalarına katılır mısınız?
89. Ödevlerinizi zamanında, düzgün ve temiz bir biçimde yapar mısınız?
90. Okul kantinini ya da kooperatifini yönetmek ister misiniz?
91. Sakatlara beceri kazandırma kursunda gönüllü olarak çalışmak ister misiniz?
92. İşçilerin verimini arttırıcı yöntemler konulu bir makaleyi okur musunuz?
93. Evde bozulan aletleri onarır mısınız?
94. Deniz dibindeki hayatı gösteren bir filmi ilgi ve dikkatle izler misiniz?
95. Yeni çiçek türleri yetiştirmeyi dener misiniz?
96. Bir makinanın (Örnek, elektrik motoru) evriminin gösteren bir sergiyi gezmek ister misiniz?
97. Türkiye'nin nüfus özelliklerini inceleyen bir araştırma ekibinde çalışmak ister misiniz?
98. Yaptığınız herhangi bir işin temiz ve düzenli olması için özen gösterir misiniz?
99. Gazetelerde edebiyat ve tiyatro eleştirilerini okur musunuz?
100. Sizin gibi düşünmeyen insanları ikna etmek için uzun tartışmalara girer misiniz?
101. Altın, hisse senedi ve tahvil satışları ile ilgili konuşmalara katılır mısınız?
102. Köy kadınlarına çocuk bakım yöntemlerini anlamak ister misiniz?
103. Müzik akımlarını izler misiniz?
104. Boş vakitlerinizde çiçek, nakış, resim, heykel, karikatür vb. yapar mısınız ?
105. Vahşi hayvanların hayvanat bahçesine uyumu konulu bir makaleyi okur musunuz?
106. Ünlü bilim adamlarının hayatını inceler misiniz?
107. Bir makinenin işlevini geliştirici yöntemler düşünür müsünüz?
108. Çevrenizdeki çeşitle makine ve cihazların bakımını yapar, onları bozmadan, iyi bir biçimde kullanır mısınız?

109. Mektupları, makbuzları, eski okul karnelerini vb. kağıtları saklar mısınız?
110. Gazetelerde karlı yatırım alanları ile ilgili haberleri izler misiniz?
111. Suçlu çocukları topluma kazandırma programında çalışmak ister misiniz?
112. Müzik dersleri alır mısınız ya da müzik dersini seçer misiniz?
113. Uzay araçlarının, roketlerinin evrimini gösteren bir sergiyi gezmek ister misiniz?
114. Evde bir hayvan (kuş, balık, kedi vb.) besler, bakımını yapar mısınız?
115. Çatışmaları yatıştırmada arabuluculuk yapar mısınız?
116. Edebiyatçılarla yapılmış röportajları izle misiniz?
117. En son bilimsel buluşlarla ilgili bir makaleyi okur musunuz?
118. Çevrenizdeki insanların davranışlarının nedenlerini araştırır mısınız?
119. Edebiyat tartışmalarına katılır mısınız?
120. Sanat eserlerini inceler, özelliklerini anlamaya çalışır mısınız?
121. Yoksullara yardım derneklerinden birinde çalışmak ister misiniz?
122. İnsanların satın alma eğilimlerini inceler misiniz?
123. Çevrenizde hazır cevap bir insan olarak tanınır mısınız?
124. Saksıda çiçek yetiştirir misiniz?
125. Aldığınız her şeyin ya da yaptığınız her işin düzenli bir biçemde kaydını tutar mısınız?
126. Roman, hikâye, şiir okur musunuz?
127. Televizyonda ekonomi ile ilgili haberleri ve açık oturumları izler misiniz?
128. Güzel konuşma ve başkalarını ikna edebilme gücünü geliştirici kurslara katılır mısınız?
129. Bilimsel proje sergilerini gezer misiniz?
130. Havuzlarda balık üretme yöntemlerini gösteren bir filmi ilgi ile izler misiniz?

131. Meydana getirilen herhangi bir el işine estetik bir yön, bir güzellik vermeye çalışır mısınız?

132. Gözleri görmeyen bir kimseye kitap okur musunuz?

133. Yazılarınızı, notlarınızı konularına göre sınıflar ve dosyalar mısınız?

134. İnsanların duygularını ve eğilimlerini inceler misiniz?

135. Resim sergisini, sanat galerilerini gezer misiniz?

136. Ünlü bestecilerin hayatını inceler misiniz?

137. Kamuoyu araştırmaları yapan bir kurumda araştırmacı olarak çalışmak ister misiniz?

138. Alet ve makine desenleri çizebilir misiniz?

139. Gelir harcamalarınızın ayrıntılı olarak hesabını tutar mısınız?

140. Kendinizi genellikle mutlu ve rahat hisseder misiniz?

141. Ünlü düşünürlerin ve toplum liderlerinin hayatlarını inceler misiniz?

142. Grup halinde yapılan işleri bireysel işlere tercih eder misiniz?

143. Bir iş yaparken ya da bir geziye çıktığınızda, önceden yaptığınız planın dışına çıkmak durumunda kalmak sizi rahatsız eder mi?

144. Alanınızda üstün başarı göstererek adınızı herkese duyurmak sizce önemli midir?

145. "İnsan gönlü neyi çekerse onu yapılmalıdır. Zevki erteleyerek kendini çalışmaya insan yaşamayı unutabilir" diye düşünür müsünüz?

146. Bir salona girdiğinizde bütün başların size çevrilmesi ve sizden bahsedebilmesi hoşunuza gider mi?

147. Başkaları ile işbirliği halinde çalışmakla daha iyi bir iş ortaya koyma imkanı bulacağınıza inanır mısınız?

148. Bir işin her yönünü kendiniz yaparak ya da yapılmasını planlayarak işin tümüne hakim olmaktan hoşlanır mısınız?

149. Kendinizi yetenekli gördüğünüz herhangi bir alanda yarışmalara katılır mısınız?

150. Öğrendiğiniz bir şeyi uygulamaya kalktığınızda, kendinizden bazı yenilikler katar mısınız?

151. Bir konuda başkalarının ne düşündüğünü veya bir işi nasıl yaptığını bilmeye önem verir misiniz?

152. Bir işe girince on ya da yirmi yıl sonra nereye geleceğinizi şimdiden bilmeye önem verir misiniz?

153. Yemeklerinizi hep belli saatlerde ve alıştığınız şekilde yemekten hoşlanır mısınız?

154. Bir işe başlamadan önce bütün ayrıntıları önceden planlar ve planlanan işleri aynen uygular mısınız?

155. Mesleğinizin yenilikler yapmaya olanak verecek bir meslek olması sizce önemli midir?

156. Hayal gücünüz zengin midir?

157. Mutlaka yüksek puanla öğrenci alan bir kurumda yükseköğrenim görmeniz gerektiğine inanıyor musunuz?

158. Kendi başınıza karar vermekte güçlük çeker misiniz?

159. Çevrenizde gördüğünüz sorunlara kimsenin bulamadığı değişik ve geçerli ve çözüm yolları arar mısınız?

160. Sırf kendinizi gösterme için toplantılarda söz alır mısınız?

161. Okula ya da işe belli saatlerde gitmekten ve yine belli saatlerde eve dönmekten hoşlanır mısınız?

162. Yeni şeyleri merak eder ve onları denemeye girişir misiniz?

163. Kazancı az da olsa işsiz kalma tehlikesi olmayan bir mesleği tercih eder misiniz?

164. Grup çalışmalarında ya da oyunlarında başkalarının görüş ve kararına güvenir misiniz?

165. Bir tartışmada çok değişik ve ilginç fikirler ileri sürer misiniz?

166. "Azıcık aşım kaygısız başım" özdeyişini ilke olarak benimser misiniz?

167. Yetenekli insanların bir yer edinmek için yarıştığı bir ortamda çalışmak ister misiniz?

168. Yüksele bilmeniz ve adınızı duyabilmeniz için öncelikle iyi bir kazanç elde etmeniz gerektiğini düşünür müsünüz?

169. Tanınmış kimse olmak sizin için çok önemli midir?

170. Daima kendinizi aşmak, yaptığınız bir işi bir öncekinden daha iyi yapmak için çaba harcar mısınız?

171. Sizden daha büyük ve tecrübeli insanların görüşlerini almaya önem verir misiniz?

172. Toplumda iyi bir yer edinebilmek için her fırsattan yararlanmaya çalışır mısınız?

173. Hep aynı şekilde yapılan işler sizi sıkar mı?

174. Bir insanın bütün isteklerini para ile edilebileceğine inanır mısınız?

175. Gruplara önderlik, toplantılara başkanlık eder misiniz?

176. Başkaları kadar iyi yapamadığınız bir işi bırakıp başka işlere yönelmektense, onun üzerine düşüp başarıncaya kadar uğraşır mısınız?

177. Girdiğiniz il işte emekli oluncaya kadar çalışmayı düşünür müsünüz?

178. Yarışmaların insanlarda yaratıcı güçleri harekete geçirdiğine inanır mısınız?

179. Kazanç ve başarının, tehlikeyi göze alabilen insanların hakkı olduğuna inanır mısınız?

180. Bir girişimde bulunmadan önce sonucun iyi olacağı yolunda kesin güvence arar mısınız?

181. Gireceğiniz mesleğin, adınızı duyurmanıza olanak verecek bir meslek olmasına çok önem verir misiniz?

182. Bir kimsenin çevresinde saygın kazanmasında kazancının önemli bir faktör olduğunu inanır mısınız?

183. Bulunduğunuz sosyal ve ekonomik durumdan daha iyi bir duruma geçmek sizin için önemli midir?

184. Bir iş yaparken çevrenizde danışabileceğiniz ve yardım alabileceğiniz insanlar olmasını ister misiniz?

185. Zeki, bilgili ve üstün nitelikli kimselerle arkadaşlık ederek gelişeceğinize inanır mısınız?

186. İhtiyaçlarınızı sınırlı tutarak kendinize yetecek düzeyde bir gelirle mutlu olabileceğinize inanır mısınız?

187. Seçtiğiniz meslekte gelişmek ve ilerlemek sizce önemli midir?

188. Günlerinizin birbirine benzemesi sizi rahatsız eder mi?

189. Her işi ciddiye alır mısınız?

190. Seçeceğiniz mesleğin iyi gelir sağlayan bir meslek olması sizce önemli midir?

191. Belli bir amacı gerçekleştirmek için insanları bir araya getirebilir misiniz?

192. İnsanların görev ve sorumluluklarını belirleyip çalışmalarını denetleyebilir misiniz?

193.

194. grup içinde en son kararı veren kişi olabiliyor musunuz?

195. Kazancı yüksek mesleklerin aynı zamanda itibarlı meslekler olduklarını düşünür müsünüz?

196. Çok par kazanmak, zengin olmak sizin için hayatta önemli bir hedef midir?

197. Değişik yerlerde yemek, daha önce hiç yemediğiniz yemekleri denemek ister misiniz?

198. Gelişmenizin ve ilerlemenizin, yeteneklerine uygun bir mesleğe girmekle mümkün olabileceği görüşünde misiniz?
199. Önemli sorumluluklar gerektiren görevleri istekle üstlenir misiniz?
200. Grup çalışmalarında ya da oyunlarında sizin görüş ve kararınızın uygulanması sizce önemli midir?
201. Yeni şeyleri denemekle gelişeceğinize inanır mısınız?
202. Bir iş yerinde karar veren ve sorumluluk taşıyan bir kişi olmak ister misiniz?
203. Nükte, espri yapar mısınız?
204. Hangi alanlarda yetenekli olduğunuzu düşünür müsünüz?
205. Yeni insanlar tanımaktan hoşlanır mısınız?
206. Konuşurken çevrenizdeki insanların ilgisini çekebilir, görüşlerinizi ve kararınızı onlara kabul ettirebilir misiniz?
207. Yaşama biçiminizde zaman zaman değişiklik yapabilme olanakları arar mısınız?
208. Daha çok gelir elde etme umudu ile sık sık iş değiştirmeyi göze alır mısınız?
209. Mesleğinizin ilginç ve hareketli bir yaşam sağlayan bir meslek olması sizce önemli midir?
210. Her zaman belli işleri yapmak, belli yerlere gitmek sizi sıkar mı?
211. Olur olmaz şeyler için kaygılanır ve üzülür müsünüz?
212. Çevrenizde daima yenilikler getiren yaratıcı bir kişi olarak tanınır mısınız?
213. Hangi alanlarda daha çok kazanç elde edebileceğinizi araştırır mısınız?
214. Mesleğinizde ilerlemek, varabileceğiniz en son noktaya erişmek için bütün gücünüzle çalışmayı planlıyor musunuz?
215. Mesleğinizde ilerlemek, varabileceğiniz en son noktaya erişmek için bütün gücünüzle çalışmayı planlıyor musunuz?
216. Daima başka insanlardan daha iyi olmak için çalışıyor musunuz?

217. Üzerinize aldığınız bir işi dikkatle ve titizlikle yapmaya çalışır mısınız?

218. Planlı ve düzenli bir yaşam sürmekle mutlu olabileceğinize inanır mısınız?

219. Bir yarışmayı kaybedince, kendinizi geliştirip yeni bir yarışmaya girer misiniz?

220. Toplumda adınızı, duyurmak ve itibarlı bir yer edinmek izin her fırsattan yararlanmaya çalışır mısınız?

221. Bir mesleği incelerken öncelikle kazanç durumu hakkında bilgi edinmeye önem verir misiniz?

222. Hayatta her öğrenilen becerinin, hemen değilse bile, günün birinde kişinin meslek başarısını arttıracağınıza inanır mısınız?

223. Yüksek mevki sahibi kimselerin yaşama biçimlerini ve değerlerini benimsemeye çalışır mısınız?

224. Vaktinizi boş geçirmemeye, yeteneklerinizi geliştirici her türlü öğrenme fırsatını değerlendirmeye çalışır mısınız?

225. Toplumsal düzeyi ne olursa olsun, yaptığınız işte usta bir kişi olmak sizin için önemli midir?

226. Çalışırken sorumluluğu iş arkadaşları ile paylaşmak size rahatlık verir mi?

227. Toplumda itibar görebilmeniz için itibarlı bir meslek sahibi olmanız gerektiğine inanır mısınız?

228. Daha çok gelir elde etme umudu ile sık sık iş değiştirmeyi göze alır mısınız?

229. Yetenekli olduğunuz bir alanda, işleri başkalarının söylediği biçimde ya da alışıldığı gibi yapmak zorunda olmak sizi sıkar mı?

230. Size göre meslek, yetenekleri kullanma yolu mudur?

EK – 2b

KENDİNİ DEĞERLENDİRME ENVANTERİ
CEVAP KAĞIDI

ADI SOYADI :

CİNSİYETİ : TARİH :

A : Hiçbir zaman (1) B : Ara sıra (2)
C : Sık sık (3) D : Her zaman (4)

	A	B	C	D		A	B	C	D		A	B	C	D
1.	( )	( )	( )	( )	26.	( )	( )	( )	( )	51.	( )	( )	( )	( )
2.	( )	( )	( )	( )	27.	( )	( )	( )	( )	52.	( )	( )	( )	( )
3.	( )	( )	( )	( )	28.	( )	( )	( )	( )	53.	( )	( )	( )	( )
4.	( )	( )	( )	( )	29.	( )	( )	( )	( )	54.	( )	( )	( )	( )
5.	( )	( )	( )	( )	30.	( )	( )	( )	( )	55.	( )	( )	( )	( )
6.	( )	( )	( )	( )	31.	( )	( )	( )	( )	56.	( )	( )	( )	( )
7.	( )	( )	( )	( )	32.	( )	( )	( )	( )	57.	( )	( )	( )	( )
8.	( )	( )	( )	( )	33.	( )	( )	( )	( )	58.	( )	( )	( )	( )
9.	( )	( )	( )	( )	34.	( )	( )	( )	( )	59.	( )	( )	( )	( )
10.	( )	( )	( )	( )	35.	( )	( )	( )	( )	60.	( )	( )	( )	( )
11.	( )	( )	( )	( )	36.	( )	( )	( )	( )	61.	( )	( )	( )	( )
12.	( )	( )	( )	( )	37.	( )	( )	( )	( )	62.	( )	( )	( )	( )
13.	( )	( )	( )	( )	38.	( )	( )	( )	( )	63.	( )	( )	( )	( )
14.	( )	( )	( )	( )	39.	( )	( )	( )	( )	64.	( )	( )	( )	( )
15.	( )	( )	( )	( )	40.	( )	( )	( )	( )	65.	( )	( )	( )	( )
16.	( )	( )	( )	( )	41.	( )	( )	( )	( )	66.	( )	( )	( )	( )
17.	( )	( )	( )	( )	42.	( )	( )	( )	( )	67.	( )	( )	( )	( )
18.	( )	( )	( )	( )	43.	( )	( )	( )	( )	68.	( )	( )	( )	( )
19.	( )	( )	( )	( )	44.	( )	( )	( )	( )	69.	( )	( )	( )	( )
20.	( )	( )	( )	( )	45.	( )	( )	( )	( )	70.	( )	( )	( )	( )
21.	( )	( )	( )	( )	46.	( )	( )	( )	( )	71.	( )	( )	( )	( )
22.	( )	( )	( )	( )	47.	( )	( )	( )	( )	72.	( )	( )	( )	( )
23.	( )	( )	( )	( )	48.	( )	( )	( )	( )	73.	( )	( )	( )	( )
24.	( )	( )	( )	( )	49.	( )	( )	( )	( )	74.	( )	( )	( )	( )
25.	( )	( )	( )	( )	50.	( )	( )	( )	( )	75.	( )	( )	( )	( )

	A	B	C	D		A	B	C	D		A	B	C	D
76.	(	)	(	)	111.	(	)	(	)	146.	(	)	(	)
77.	(	)	(	)	112.	(	)	(	)	147.	(	)	(	)
78.	(	)	(	)	113.	(	)	(	)	148.	(	)	(	)
79.	(	)	(	)	114.	(	)	(	)	149.	(	)	(	)
80.	(	)	(	)	115.	(	)	(	)	150.	(	)	(	)
81.	(	)	(	)	116.	(	)	(	)	151.	(	)	(	)
82.	(	)	(	)	117.	(	)	(	)	152.	(	)	(	)
83.	(	)	(	)	118.	(	)	(	)	153.	(	)	(	)
84.	(	)	(	)	119.	(	)	(	)	154.	(	)	(	)
85.	(	)	(	)	120.	(	)	(	)	155.	(	)	(	)
86.	(	)	(	)	121.	(	)	(	)	156.	(	)	(	)
87.	(	)	(	)	122.	(	)	(	)	157.	(	)	(	)
88.	(	)	(	)	123.	(	)	(	)	158.	(	)	(	)
89.	(	)	(	)	124.	(	)	(	)	159.	(	)	(	)
90.	(	)	(	)	125.	(	)	(	)	160.	(	)	(	)
91.	(	)	(	)	126.	(	)	(	)	161.	(	)	(	)
92.	(	)	(	)	127.	(	)	(	)	162.	(	)	(	)
93.	(	)	(	)	128.	(	)	(	)	163.	(	)	(	)
94.	(	)	(	)	129.	(	)	(	)	164.	(	)	(	)
95.	(	)	(	)	130.	(	)	(	)	165.	(	)	(	)
96.	(	)	(	)	131.	(	)	(	)	166.	(	)	(	)
97.	(	)	(	)	132.	(	)	(	)	167.	(	)	(	)
98.	(	)	(	)	133.	(	)	(	)	168.	(	)	(	)
99.	(	)	(	)	134.	(	)	(	)	169.	(	)	(	)
100.	(	)	(	)	135.	(	)	(	)	170.	(	)	(	)
101.	(	)	(	)	136.	(	)	(	)	171.	(	)	(	)
102.	(	)	(	)	137.	(	)	(	)	172.	(	)	(	)
103.	(	)	(	)	138.	(	)	(	)	173.	(	)	(	)
104.	(	)	(	)	139.	(	)	(	)	174.	(	)	(	)
105.	(	)	(	)	140.	(	)	(	)	175.	(	)	(	)
106.	(	)	(	)	141.	(	)	(	)	176.	(	)	(	)
107.	(	)	(	)	142.	(	)	(	)	177.	(	)	(	)
108.	(	)	(	)	143.	(	)	(	)	178.	(	)	(	)
109.	(	)	(	)	144.	(	)	(	)	179.	(	)	(	)
110.	(	)	(	)	145.	(	)	(	)	180.	(	)	(	)

	A	B	C	D		A	B	C	D		A	B	C	D
181.	( )	( )	( )	( )	201.	( )	( )	( )	( )	221.	( )	( )	( )	( )
182.	( )	( )	( )	( )	202.	( )	( )	( )	( )	222.	( )	( )	( )	( )
183.	( )	( )	( )	( )	203.	( )	( )	( )	( )	223.	( )	( )	( )	( )
184.	( )	( )	( )	( )	204.	( )	( )	( )	( )	224.	( )	( )	( )	( )
185.	( )	( )	( )	( )	205.	( )	( )	( )	( )	225.	( )	( )	( )	( )
186.	( )	( )	( )	( )	206.	( )	( )	( )	( )	226.	( )	( )	( )	( )
187.	( )	( )	( )	( )	207.	( )	( )	( )	( )	227.	( )	( )	( )	( )
188.	( )	( )	( )	( )	208.	( )	( )	( )	( )	228.	( )	( )	( )	( )
189.	( )	( )	( )	( )	209.	( )	( )	( )	( )	229.	( )	( )	( )	( )
190.	( )	( )	( )	( )	210.	( )	( )	( )	( )	230.	( )	( )	( )	( )
191.	( )	( )	( )	( )	211.	( )	( )	( )	( )					
192.	( )	( )	( )	( )	212.	( )	( )	( )	( )					
193.	( )	( )	( )	( )	213.	( )	( )	( )	( )					
194.	( )	( )	( )	( )	214.	( )	( )	( )	( )					
195.	( )	( )	( )	( )	215.	( )	( )	( )	( )					
196.	( )	( )	( )	( )	216.	( )	( )	( )	( )					
197.	( )	( )	( )	( )	217.	( )	( )	( )	( )					
198.	( )	( )	( )	( )	218.	( )	( )	( )	( )					
199.	( )	( )	( )	( )	219.	( )	( )	( )	( )					
200.	( )	( )	( )	( )	220.	( )	( )	( )	( )					

EK – 2c

KENDİNİ DEĞERLENDİRME ENVANTERİ
YÜZDELİK TABLOSU

GENEL GRUBUN YETENEK, İLGİ VE DEĞER HAM PUANLARININ YÜZDELİK KARŞILIKLARI

	YETENEKLER			İLGİLER									DEĞERLER							
HAM PUAN	SÖZEL	SAYISAL	ŞEKİL-UZAY	TEMEL BİLİM	SOSYAL BİLİM	CANLI VARLIK	MEKANİK	İKNA	TİCARET	İŞ AYRINTILARI	EDEBİYAT	GÜZEL SANATLAR	MÜZİK	SOSYAL YARDIM	YETENEĞİ KULLANMA	YARATICILIK	YARIŞMA	İŞBİRLİKÇİ	DEĞİŞİKLİK	DÜZENLİ YAŞAM	LİDERLİK	KAZANÇ	ÜN SAHİBİ OLMA
40	100.0	100.0	100.0		100.0	100.0	100.0	100.0		100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0		100.0				100.0		100.0
39	99.3	99.9	99.9		99.8	99.6	99.9	99.7		99.9	99.9	98.8	98.8	95.8	99.5		99.8	100.0			99.9		99.9
38	98.1	99.5	99.8		99.1	98.9	99.6	99.1	100.0	99.7	98.8	99.3	99.7	91.5	98.6	100.0	99.3	99.5	100.0	100.0	99.0	100.0	99.8
37	96.2	99.0	99.6		97.6	98.2	99.1	98.6	99.9	98.9	99.5	99.0	99.4	86.4	96.0	99.9	98.1	99.8	99.8	99.9	97.9	99.9	99.2
36	94.1	98.3	98.9	100.0	96.2	97.0	98.3	97.6	99.7	97.3	99.1	98.5	99.9	81.0	92.5	99.8	96.7	99.4	99.1	99.6	96.1	99.8	98.6
35	90.0	97.3	97.2	99.9	93.5	95.3	97.6	95.7	99.5	95.6	98.7	97.6	98.3	75.0	87.1	99.6	94.6	98.8	98.0	99.3	93.2	99.6	97.6
34	85.2	95.8	96.0	99.4	90.0	92.7	96.3	93.9	98.5	92.7	97.4	96.8	97.3	69.2	80.3	98.7	90.7	97.9	95.4	98.4	88.9	99.1	96.4
33	79.0	93.8	90.0	96.8	85.1	90.1	94.0	91.1	97.5	89.3	96.4	95.5	96.2	62.7	74.1	97.2	86.2	96.1	93.1	97.4	84.8	98.2	94.3
32	71.3	90.1	91.0	97.7	79.3	87.4	91.6	87.9	96.1	84.8	94.5	94.0	95.4	56.0	66.2	95.0	81.3	93.4	88.6	95.6	79.6	97.0	91.6
31	64.2	86.0	88.2	96.7	72.8	81.0	88.9	82.2	94.1	80.0	93.2	92.1	93.2	50.3	57.9	91.3	75.3	89.5	83.4	93.5	74.1	95.3	88.6
30	56.4	81.3	84.0	95.2	66.1	76.2	85.8	78.0	92.2	74.2	90.9	89.4	91.5	44.9	50.6	85.9	67.7	83.8	76.2	89.4	67.9	93.2	84.3
29	47.6	77.0	78.7	92.9	59.4	74.1	82.6	71.2	89.8	67.8	87.7	86.6	89.3	39.9	41.6	79.1	60.7	76.4	68.6	84.3	61.5	90.7	80.6
28	39.2	71.4	72.6	90.1	53.6	68.0	78.7	66.5	86.8	59.8	85.0	83.6	86.4	34.2	33.3	71.3	53.1	68.5	59.9	77.3	53.6	84.9	75.9
27	31.5	63.9	66.2	87.6	47.4	61.6	74.9	57.4	83.1	52.9	81.3	79.8	82.4	30.2	26.0	61.3	45.4	58.9	51.7	69.9	46.0	82.3	69.9
26	24.8	56.0	59.0	82.8	39.8	56.2	70.5	50.3	79.2	44.4	77.1	74.5	78.5	26.0	20.3	52.0	37.7	50.4	43.5	62.1	37.1	76.2	63.5
25	19.7	50.0	50.8	77.7	33.3	50.0	64.9	42.4	73.9	37.4	73.2	69.8	75.9	22.3	16.1	40.4	30.7	40.4	34.3	53.4	30.1	70.7	57.0
24	12.1	42.9	43.3	71.6	28.0	43.7	58.6	35.6	66.6	30.2	67.9	63.9	72.0	18.5	11.5	30.8	24.0	31.3	26.1	43.5	23.1	64.0	50.0
23	8.9	34.9	35.2	65.5	22.5	36.3	52.6	28.8	59.9	23.1	61.4	57.8	66.9	15.2	8.7	22.4	17.2	23.1	20.0	34.9	17.5	56.7	42.6
22	5.9	27.0	27.9	59.8	17.6	29.9	47.5	22.8	52.2	18.2	54.3	51.8	60.8	11.7	6.2	15.2	13.1	17.1	14.6	26.8	12.9	48.9	35.4
21	3.9	21.4	20.9	54.0	12.9	23.7	40.3	17.6	44.8	13.5	47.1	45.4	55.3	9.2	4.5	10.2	9.9	11.4	9.0	20.5	9.8	41.4	29.8
20	2.3	15.2	14.6	46.6	9.6	18.8	35.6	12.4	37.4	9.7	39.6	38.1	48.7	7.0	3.5	6.2	7.0	8.1	5.3	14.8	6.8	32.9	24.7
19	1.3	11.6	9.7	39.7	7.6	14.2	30.4	8.0	30.7	6.7	32.4	31.5	41.6	5.2	2.6	3.8	4.9	5.4	3.7	11.0	4.0	24.4	19.5
18	0.6	8.3	6.6	33.2	6.0	10.3	25.2	4.5	25.0	4.4	25.4	26.4	34.3	3.6	2.1	2.3	3.7	3.6	2.5	7.6	2.9	17.3	14.9
17	0.4	5.7	3.6	27.1	4.3	7.0	20.2	2.8	18.5	2.8	20.0	20.7	27.4	2.7	1.6	1.5	2.7	2.2	1.6	4.6	1.6	10.6	11.4
16	0.2	4.0	2.1	20.8	2.7	4.6	14.9	1.7	13.7	1.8	12.6	15.6	20.9	1.9	1.4	1.1	1.9	1.3	1.2	3.2	1.2	5.4	8.4
15	0.2	2.7	0.8	15.2	1.7	2.8	10.3	0.9	8.6	1.0	11.7	11.1	15.8	1.4	1.2	0.9	1.5	1.1	1.1	2.2	0.7	2.5	5.4
14	0.1	1.5	0.5	11.0	0.9	1.7	6.4	0.2	5.2	0.5	7.0	7.8	11.1	0.6	1.1	0.8	1.3	0.8	0.9	1.4	0.5	1.1	3.5
13		0.6	0.2	6.9	0.6	0.9	4.2	0.1	2.8	0.3	4.1	5.2	7.8	0.4	1.1		1.3	0.7	0.7	0.7	0.4	0.5	1.9
12		0.4	0.2	4.2	0.3	0.5	1.8		1.3	0.1	2.0	3.1	4.4	0.3	0.9		1.1	0.5	0.7	0.4	0.3	0.4	1.2
11		0.2	0.1	2.3	0.1	0.3	1.1		0.5		0.9	1.5	2.6	0.1	0.9		0.9	0.4	0.6	0.2	0.2		0.6
10				0.9		0.1	0.4		0.2		0.3	0.5	1.1					0.3		0.1			0.3

EK – 3
PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK

TANIMI

Çalıştığı eğitim kurum ya da kuruluşunda; öğrencilerin ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerini gerçekçi ve ayrıntılı olarak tanımalarına, kendilerine açık eğitim, meslek ve iş olanakları hakkında bilgilenmelerine, başkaları ile iyi iletişim kurabilme, doğru kararlar verebilme becerileri geliştirmelerine yardım eden kişidir.

GÖREVLERİ

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ve özel eğitim kurumlarında çalışan rehber öğretmen (psikolojik danışman) başlıca şu görevleri yerine getirir:

- Gözlem, olay kaydı (Anektod), dereceleme ölçekleri,otobiyografi, sosyometri tekniği, gibi öznel teknikler ile yetenek testleri, ilgi envanterleri, kişilik envanterleri gibi ölçme araçları kullanarak öğrencilerin, çeşitli özelliklerini tanımalarına yardımcı olur.
- Öğrencilerin, meslekler, meslek edinme yolları, yarım veya tam zamanlı iş olanakları, iş arama teknikleri, verimli çalışma, sağlığı koruma, boş zamanları değerlendirme yöntemleri konularında bilgilenmelerini sağlar.
- Bireysel olarak ve/veya grupla görüşme (Psikolojik danışma) yapar, danışanı dinler, yansıtma, yorumlama gibi tekniklerle öğrencilerin sorunlarının kaynağını anlaması ve çözüm yolu bulmasında yardımcı olur.
- Yapılan yardımların ne derece etkili olduğunu izleme araştırmaları ile belirler.
- Öğretmenlere, rehberlik görevini yerine getirmelerinde yardımcı olur.

- Ana babalara çocuklarının eğitimi konusunda danışmanlık yapar.
- Özürlü öğrencileri belirler, ilgili tedavi ve eğitim kurumlarına gönderir.

KULLANILAN EĞİTİM MATERYALLERİ

- Çeşitli rehberlik programları, psikolojik ölçme araçları,
- Öğrenci gelişim dosyaları ve kayıtları, okul araç ve gereçleri, bilgisayar.

ARANAN NİTELİKLER

Rehber öğretmen (psikolojik danışman) olmak isteyenlerin;

- Üst düzeyde genel yeteneğe,
- Sözlü ifade gücüne ve empati yeteneğine sahip,
- Sosyal bilim ve sosyal yardım ilgisi gelişmiş,
- Düşüncelerini başkalarına açık bir biçimde aktarabilen,
- Sağlıklı bir iletişim ortamı sağlayabilen, dikkatli, işine özen gösteren,
- Mesleğinin sorunları ile ilgilenen ve çözüm yolları bulmaya çalışan,
- İnsanlarla iyi iletişim kurabilen; sevecen, hoşgörülü, sabırlı,
- Öğrencilerin duygu ve düşüncelerini anlayabilen,
- Kendini geliştirmeye istekli, coşkulu, yaratıcı kimseler olmaları gerekir.

ÇALIŞMA ORTAMI VE KOŞULLARI

Rehber öğretmen (psikolojik danışman), bireysel rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini odasında, grup rehberliği hizmetini sınıfta yürütür.

ÇALIŞMA ALANLARI VE İŞ BULMA OLANAKLARI

Rehber öğretmenler, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında, rehberlik araştırma merkezlerinde, özel

eğitim kurumlarında, dershanelerde, halk eğitim merkezlerinde, çıraklık eğitim merkezlerinde çalışabilirler.

MESLEK EĞİTİMİNİN VERİLDİĞİ YERLER

Mesleki eğitim çeşitli üniversitelere bağlı eğitim fakültelerinin " Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık " ve "Eğitimde Psikolojik Hizmetler " bölümlerinde verilmektedir. Bu bölüme girebilmek için Öğrenci Seçme Sınavı'nda (ÖSS) yeterli **"Eşit Ağırlık (EA)"** puanı almak gerekmektedir. Üniversitelerin ilgili fakültelerinin "Psikoloji" bölümlerinden mezun olan ve 21 kredilik Rehberlik ve Psikolojik Danışma eğitimini görenler de rehber öğretmen olabilirler.

EĞİTİMİN SÜRESİ VE İÇERİĞİ

Eğitim süresi **4** yıldır. Eğitim sırasında Eğitime Giriş, Eğitim Sosyolojisi, Eğitim Felsefesi, Eğitim Tarihi, İstatistik ve Araştırma gibi temel dersler yanında Öğrenme Psikolojisi, Çocukluk, Gençlik Psikolojisi, Ölçme ve Değerlendirme, Psikometri Ruh Sağlığı, Rehberlik alan dersleri okutulmakta ve uygulamalar yaptırılmaktadır.

BURS, KREDİ VE ÜCRET DURUMU

Bu programı ilk beş tercihinde gösteren ve bu programa yerleştirilen adaylardan belirli sayıda olanlara Milli Eğitim Bakanlığı'nca burs verilmektedir. Ayrıca öğrenciler Kredi ve Yurtlar Kurumunca verilen öğrenci kredisinden yararlanabilirler. Meslek eğitimini tamamlayan öğrenciler 9. derecenin 1.kademesinden aylıkla göreve başlatılırlar. Her yıl öğretim yılı başında eğitim öğretim tazminatı alırlar.

MESLEKTE İLERLEME

- Çalıştıkları okullarda veya Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde idari kademelere yükselebilirler.

- 4 yıllık lisans eğitiminden sonra alanlarında master ve doktora eğitimi alarak kariyerlerini yükseltebilirler, öğretim üyesi olabilirler.

DERNEK VE ODALAR

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği vardır fakat psikolojik danışmanların meslek odası yoktur.

BENZER MESLEKLER: Psikologluk, sosyal hizmet uzmanlığı, pedagogluk.

TEŞEKKÜR

Araştırma sürecinin planlanmasında ve gerçekleştirilmesinde önemli önerileriyle ve katkılarıyla her türlü bilimsel yardımda bulunan ve benden yakın ilgisini esirgemeyen tez danışmanım Yard. Doç. Dr. Hüseyin ÖNCÜ'ye yürekten teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmanın, özellikle envanter uygulama ve grupla mesleki psikolojik danışma oturumlarını gerçekleştirme aşamasında beni ilgiyle destekleyen Sincan İbni Sina Lisesi rehber öğretmenleri Özgür GÖKME , İbrahim BAYSEÇ ve Deniz ERDEM ULAŞ'a ve uygulamaya katılan öğrencilere teşekkürü bir borç bilirim.

Araştırmanın literatür tarama kısmında önemli yararlarını gördüğüm Türkiye İş Kurumu Şube Müdürü Nurdan ÜNALAN'a ve Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı Araştırma görevlisi Dilek GENÇTANIRIM'a şükranlarımı sunarım.

Araştırmamın başlangıcından sonuna kadar gereken tüm sabrı, desteği ve anlayışı göstererek her zaman yanımda olduğunu hissettiren eşim Şerife'ye minnetimi ve şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

Ağustos – 2005 Haktan DEMİRCİOĞLU

ÖZET

Bu araştırma, grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin lise öğrencilerinin algılanmış yetenek, ilgi ve değerleri üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılmış deneysel bir çalışmadır.

Araştırma 2004 – 2005 eğitim - öğretim yılında Ankara'da Sincan İbni Sina Lisesi'nin I. ve III. sınıflarında okuyan ve gönüllü olarak araştırmaya katılan 64 denek(32 kız, 32 erkek) üzerinde yapılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkeni grupla mesleki psikolojik danışmadır. Araştırmanın bağımlı değişkenleri olan algılanmış yetenek, ilgi ve değer alanları Kendini Değerlendirme Envanteri'nden elde edilen verilere göre belirlenmiştir. Denekler, bu araçtan elde ettikleri ön test puanlarına göre cinsiyetleri eşit sayıda ve puan ortalamaları eşdeğer olacak şekilde iki deney ve iki kontrol grubuna ayrılmışlardır. Ayrıca grupların ortalama puanları "t" testi ile kontrol edilmiş deney ve kontrol grupları arasında önemli bir fark olmadığı gözlenmiştir.

Araştırma ön test – son test deney ve kontrol grubu deseni şeklinde düzenlenmiştir. Deney ve kontrol gruplarına 11 hafta süreyle haftada bir kez 80 dakikalık oturumlar şeklinde hümanistik ve davranışçı yaklaşımların bazı ilke ve teknikleri kullanılarak grupla mesleki psikolojik danışma yapılmıştır. Uygulamanın sonunda danışmanın başında verilen envanter tekrar uygulanmıştır.

Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin; grupla mesleki psikolojik danışma alıp almamalarına ve grupla mesleki psikolojik danışma alan ve almayan kız ve erkek öğrencilerin Kendini Değerlendirme Envanteri'nden elde ettikleri puanların son test – ön test farkları ortalamaları arasındaki farklar F testi(çift yönlü varyans analizi) ile test edilmiştir. Araştırmada en az hata payı 0,05 olarak kabul edilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen önemli bulgular aşağıda özetlenmiştir;

1. Grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin algılanmış üç yetenek alanından sadece sayısal yetenek alanı üzerindeki etkisi önemli

düzeyde bulunmuştur($p<0,05$) Ayrıca cinsiyetin şekil – uzay yetenek alanı üzerindeki etkisi de önemli düzeyde bulunmuştur($p<0,05$).

2. Grupla mesleki psikolojik danışmanın algılanmış 11 ilgi alanından hiçbiri üzerinde etkili olmadığı bulunmuştur($p>0,05$). Yalnızca, cinsiyetin mekanik ilgi alanı üzerindeki etkisi önemli düzeyde bulunmuştur($p<0,05$).

3. Grupla mesleki psikolojik danışmanın ve cinsiyetin algılanmış dokuz değer alanından hiçbiri üzerinde etkili olmadığı bulunmuştur.

Bu bulgular ışığında grupla mesleki psikolojik danışmanın algılanmış yetenek alanları üzerinde daha çok etkili olduğu ve algılanmış değer alanları üzerinde etkili olmadığı sonucuna varılmış; bu sonuca dayalı olarak gerekli önerilerde bulunulmuştur.

SUMMARY

This is an axperimental research which was carried out to analyze the effects of vocational group-counselling and the sex on the perceived interest, ability and values areas of the high school students.

The research was done on 64 subjects (32 female, 32 male) both from the first and the third classes who volunteered in the project from Sincan İbni Sina High School Ankara, in 2004-2005 school year. The independent variables of the research is vocational group-counselling. Perceived interest, ability and values areas which are the dependent variables of the research were determined by means of Self-Assesment Inventory. Different groups and two control groups in equal numbers and in equal score averages with respect to the pretest scores they have obtained from the instrument . In addition, the mean scores of the groups were controlled by a “t” test and no significant difference was seen between the experiment and control groups.

Pretest- post-test experiment and control group pattern was designed, (in the research). Group-counselling was applied to the experiment for 11 weeks using the interaction principles and techniques of the behavioristic and humanistic approach. After the application, the data collection means which were given at the beginning of the counseling were regiven(reused).

The F- test (manifold variance analysis) was used to test the diferences between post-test, pre-test difference averages of the scores that female and male students who had had vocational group-counseling and who had not have obtained from data collection instruments, and to test the difference between the students who had vocational counseling and who did not. In the research the least error ratic was accepted as 0,05. The significant findings obtained from the research are summarized as follows;

1.The influence of the vocational group-counselling on mathematical interest field of three perceived fields has been found out at a significant level ($p < 0,05$). The

influence of the sex on shap – space interest field has also been found out at a significant level ($p < 0,05$).

2. It has been discovered that the group – vocational counselling has no influence on the perceived eleven fields ($p>0,05$). Only the influence of the sex on the mechanical interest has been found out at a significant level.

3.It has been found out that vocational group-counselling does not have effect on perceived any of nine values.

In the light of these findings, it has been concluded that vocational group-counselling is much more effective in the perceived interest but is not effective in perceived values field, and essential proposals have been offered on the basis of this conclusion.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR……i
ÖZET……...ii
SUMMARY…...…….iv
İÇİNDEKİLER……..……vi
TABLOLAR……..……ix
ÖN SÖZ……...…….xiv

BÖLÜM I

GİRİŞ 1
PROBLEM DURUMU 1
Problem 6
Alt Problemler 6
HİPOTEZLER 6
SAYILTILAR 8
SINIRLILIKLAR 9
TANIMLAR 9
ARAŞTIRMANIN GEREKÇESİ VE ÖNEMİ 10

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR 13
MESLEK SEÇİMİ 13
MESLEK DANIŞMANLIĞI KURAMLARI 25
Özellik – Faktör Kuramı 25
Holland'ın Tipoloji Kuramı 31
Psikanalitik Kuramlar 41
Roe'nun Gereksinim Kuramı 43
Karar Kuramları 44
Gelişim Kuramları 45

Sosyal Öğrenme Kuramı 60
Lent, Brown ve Hackett'in Sosyal Bilişsel Kariyer Teorisi 71
İşe Uyum Kuramı 74
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 75

BÖLÜM III

YÖNTEM 92
DENEKLER 92
Grupların Oluşumu 93
ARAŞTIRMA DESENİ 95
VERİ TOPLAMA ARAÇLARI 96
Kendini Değerlendirme Envanteri(KDE) 96
Kendini Değerlendirme Envanteri'nin Güvenirlik Çalışmaları 97
Kendini Değerlendirme Envanteri'nin Geçerlik Çalışmaları 98
Kendini Değerlendirme Envanteri'nin Puanlanması ve Yorumlanması 98
İŞLEM YOLU 100
Psikolojik Danışma Oturumlarına Yönelik İşlemler 100
Grupla Psikolojik Danışmanın Amaçları 101
Grup İçi Kurallar 101
ÇÖZÜMLEME YÖNTEMLERİ 110

BÖLÜM IV

BULGULAR 113
GRUPLA MESLEKİ PSİKOLOJİK DANIŞMANIN VE CİNSİYETİN LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ALGILANMIŞ YETENEK ALANLARINA ETKİSİ 113
GRUPLA MESLEKİ PSİKOLOJİK DANIŞMANIN VE CİNSİYETİN LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ALGILANMIŞ İLGİ ALANLARINA ETKİSİ 120
GRUPLA MESLEKİ PSİKOLOJİK DANIŞMANIN VE CİNSİYETİN LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ALGILANMIŞ DEĞER ALANLARINA ETKİSİ 142

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM 162

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER 203

SONUÇLAR 203

Öneriler 204

KAYNAKÇA 206

EKLER 215

Ek 1 a-b-c: Resmi Yazılar……215

Ek 2 a-b-c : Kendini Değerlendirme Envanteri - Cevap Kağıdı ve Yüzdelik Tablo ……...……...218

Ek 3 : Psikolojik Danışmanlık…...…….…….…….....235

TABLOLAR

TABLO		SAYFA
1	Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Algılanmış Yetenek, İlgi ve Değer Alanı Alt Ölçeklerine Ait Ön Test $\overline{X}$, S ve t Değerleri……..	94
2	Deney ve Kontrol Gruplarındaki Öğrencilerin Sınıf ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımı……..	95
3	Araştırma Deseni……..	96
4	Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Sözel Yetenek Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri……	114
5	Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Sözel Yetenek Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları……...	115
6	Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Sayısal Yetenek Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri……...	116
7	Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Sayısal Yetenek Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları……...	117
8	Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Şekil - Uzay Yetenek Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri……..	118
9	Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Şekil - Uzay Yetenek Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları…….	119
10	Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Temel Bilimler İlgi Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri…….	120

11	Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Temel Bilimler İlgi Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları……	121
12	Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Bilimler İlgi Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri…….	122
13	Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Sosyal Bilimler İlgi Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları……..	123
14	Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Canlı Varlık İlgi Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri……..	124
15	Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Canlı Varlık İlgi Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları……..	125
16	Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Mekanik İlgi Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri……	126
17	Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Mekanik İlgi Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları……..	127
18	Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre İkna İlgi Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri……	128
19	Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin İkna İlgi Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları……...	129
20	Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Ticaret İlgi Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri……	130

21 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Ticaret İlgi Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları…….. 131

22 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre İş Ayrıntıları İlgi Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri…….. 132

23 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin İş Ayrıntıları İlgi Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları…….. 133

24 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Edebiyat İlgi Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri…….. 134

25 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Edebiyat İlgi Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları…… 135

26 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Güzel Sanatlar İlgi Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri……. 136

27 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Güzel Sanatlar İlgi Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları…….. 137

28 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Müzik İlgi Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri…… 138

29 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Müzik İlgi Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları……... 139

30 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Yardım İlgi Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri…….. 140

31 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Sosyal Yardım İlgi Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları……. 141

32 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Yeteneği Kullanma Değer Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri……. 143

33 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Yeteneği Kullanma Değer Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları……. 143

34 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Yaratıcılık Değer Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri…….. 145

35 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Yaratıcılık Değer Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları…….. 146

36 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Yarışma Değer Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri…….. 147

37 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Yarışma Değer Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları…….. 148

38 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre İşbirliği Değer Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri……. 149

39 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin İşbirliği Değer Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları…….. 150

40 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Değişiklik Değer Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri…….. 151

41 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Değişiklik Değer Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları…….. 152

42 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Düzenli Yaşam Değer Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri…….. 153

43 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Düzenli Yaşam Değer Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları……. 154

44 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Liderlik Değer Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri…….. 155

45 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Liderlik Değer Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları……... 156

46 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Kazanç Değer Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri…… 157

47 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Kazanç Değer Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları…….. 158

48 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma Alan ve Almayan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Ün Sahibi Olma Değer Alanı Son Test – Ön test Puan Farkları $\overline{X}$, S ve n Değerleri……. 159

49 Grupla Mesleki Psikolojik Danışma ve Cinsiyetin Ün Sahibi Olma Değer Alanı Puanları Üzerindeki Etkilerini Gösteren Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları…… 160

ÖNSÖZ

Bireylerin geleceğini şekillendiren en önemli kararlarından biri de meslek seçimidir. Meslek seçimi sürecine etki eden bir çok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerden en önemlileri, yetenek, ilgi ve değerlerdir. Birey kendi yetenek, ilgi ve değer alanlarını ne düzeyde gerçekçi tanıyorsa mesleki anlamda gerçekleştirdiği seçimi de bu oranda gerçekçi ve doğrudur. Doğru yapılmayan bir meslek seçimi, bireyin tüm yaşamını olumsuz yönde etkileyebilir. Kendine uygun olmayan mesleğin mensubu olan birey, icra ettiği işten yeterli düzeyde mesleki doyum sağlayamaz. Mesleki doyum sağlayamayan bireyin bu durumu diğer yaşantılarına da yansıyabilir. İşinden evine mutsuz dönen bireyin ailesi ile yaşadığı yaşantılarda da dolaylı olarak mutsuzluk gözlenebilir.

Meslek seçimi sürecinin temelinde bireyin kendini ve meslekleri tanıması bulunmaktadır. Bireyin sadece kendini tanıması meslek seçiminin doğru gerçekleştirilmesi için geçerli bir koşuldur ancak yeterli bir koşul değildir. Hem kendini hem de meslekleri iyi tanıyan birey, çok daha tutarlı bir seçim yapabilir. Kendini tanıma, kişinin her türlü etkinliği gerçekleştirirken kendini gözlemleyebilmesi ve objektif olarak değerlendirmeler yapabilmesi ile mümkün olacaktır. Kendini objektif anlamda değerlendiremeyen öğrenciler, meslekler hakkında kulaktan dolma bilgiler ile hatalı seçimler yapmaktadırlar. Bu önemli bir sorundur. Bu sorunun çözüme ulaşabilmesi için bazı yardım hizmetlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yardım hizmetlerinin başında ise mesleki psikolojik danışma gelmektedir.

Bu araştırma ile yüksek öğrenime öğrenci yetiştiren Sincan İbni Sina Lisesi'nin I. ve III. sınıflarında okuyan öğrencilerin cinsiyetlerine göre ayrıldıklarında ve ayrılmadıklarında algılanmış yetenek, ilgi ve değer alanları üzerinde grupla mesleki psikolojik danışmanın etkili bir değişken olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Bu araştırma, grupla mesleki psikolojik danışma niteliği taşıması bakımından Türkiye'de yapılan ikinci araştırmadır.

Araştırmanın sonuçlarının eğitim ve öğretimde dikkate alınmasıyla psikolojik danışma ve rehberlik servisleri ile kişi ve kuruluşlara yardımcı olabileceği umulmaktadır.

Ankara 2005 Haktan DEMİRCİOĞLU